

Omgevingsvisie Drenthe *provincie Drenthe*

Actualisatie
Omgevingsvisie Drenthe
2014

omgeving
visiedrenthe

Versie 02-07-2014

Inhoudsopgave

Afkortingen 6

Essentie van de visie 8

H 1 Drenthe nu 11

H 2 Missie, ambities en belangen 13

2.1 Aard van de Omgevingsvisie 13

2.2 Missie 15

2.3 Ambities en belangen 15

2.3.1 Ruimtelijke kwaliteit 16

2.3.2 Bruisend Drenthe 16

H 3 Strategie, rol en instrumenten 20

3.1 Ruimtelijke kwaliteit en kernwaarde bedrijvigheid 20

3.2 Robuuste systemen en multifunctionele gebieden 26

3.3 Rol en sturing 27

3.4 Instrumenten 28

3.5 Omgevingswet 33

H 4 Uitwerking ruimtelijke kwaliteit en kernwaarde bedrijvigheid 36

4.1 Uitwerking kernwaarde bedrijvigheid 36

4.2 Uitwerking kernkwaliteiten 37

4.2.1 Kernkwaliteit Landschap 37

4.2.2 Kernkwaliteit Natuur 46

4.2.3 Kernkwaliteit Cultuurhistorie 48

4.2.4 Kernkwaliteit Archeologie 54

4.2.5 Kernkwaliteit Aardkundige waarden 58

4.2.6 Kernkwaliteit Rust 60

4.3 Zorgvuldig ruimtegebruik 62

4.4 Milieu en leefomgevingskwaliteit 63

H 5	Uitwerking robuust sociaaleconomisch systeem	70
5.1	Robuust sociaaleconomisch systeem	70
5.1.1	Robuuste stedelijke netwerken met bruisende steden	70
5.1.2	Vitaal Platteland	75
5.1.3	Vrijtijdseconomie	76
5.1.4	Vestigingsklimaat	79
5.1.5	Wonen	86
5.1.6	Mobiliteit	89
5.1.7	Voorzieningen	91
5.2	Duurzame energievoorziening en CO2-reductie	92
5.2.1	Doelstellingen en provinciale inzet	92
5.2.2	Bodem, Wind- en Zonne-energie	93
5.3	Ontgrondingen	97
5.4	Cultuur en sport	98
5.4.1	Cultuur	98
5.4.2	Sport	100
H 6	Uitwerking robuust landbouwsysteem	101
6.1	Robuuste landbouw	101
6.1.1	Landbouwgebied	101
6.1.2	Landbouwgebied plus	101
6.1.3	Grondgebonden en intensieve niet-grondgebonden landbouwbedrijven	105
6.1.4	Glastuinbouw	103
6.1.5	Proefgebied landbouw	104
6.1.6	Agroparken	104
6.2	Biobased economy	104
6.3	Duurzame landbouw	105
6.4	Ammoniakbeleid	105
H 7	Uitwerking robuust natuursysteem	107
7.1	Natuurbeleid van Rijk naar provincies	107
7.2	Robuuste natuur en natuurnetwerk	107
7.2.1	Natuurnetwerk: EHS en Natura 2000	108
7.2.2	Natuurnetwerk buiten EHS	108
7.3	Robuuste natuur en biodiversiteit	109
7.4	Realisatiestrategie natuurnetwerk	109
7.4.1	Realisatiestrategie EHS en Natura 2000	110
7.4.2	Realisatiestrategie ecologische verbindingen	110
7.4.3	Realisatiestrategie: gebruik maken van beekdalen	110
7.4.4	Ecologisch / multifunctionele verbindingen: extra versterking in het netwerk	111

7.4.5	Natuur in combinatie met andere functies	111
7.4.6	Bosclustering	111
7.4.7	Verantwoordelijkheid voor natuurwaarden	112
7.4.8	Planning	112
7.5	Milieucondities natuurontwikkeling	112
7.5.1	Verdrogingbestrijding	112
7.5.2	Stikstofbeleid: Programmatische Aanpak Stikstof	113
7.6	Belang van actuele natuurinformatie	113
H 8	Uitwerking robuust en klimaatbestendig watersysteem	114
8.1	Inleiding	114
8.1.1	Provinciaal belang water	114
8.1.2	Uitvoering door en samenwerking met onze waterpartners	114
8.2	Robuuste watersystemen	115
8.2.1	Hoofdlijn van het beleid	115
8.2.2	Functioneel waterbeheer	115
8.2.3	De beekdalen	118
8.2.4	Inrichting en –beheer	120
8.3	Oppervlaktewaterkwantiteit	121
8.3.1	Hoofdlijn van het beleid	121
8.3.2	Wateroverlast door extreme weersomstandigheden	121
8.3.3	Watertekort	124
8.4	Oppervlaktewaterkwaliteit	126
8.4.1	Hoofdlijn van het beleid	126
8.4.2	KRW-Oppervlaktewaterlichamen	127
8.4.3	Zwemwaterkwaliteit	128
8.5	Grondwater	128
8.5.1	Hoofdlijnen van het beleid	128
8.5.2	Grondwaterlichamen (KRW)	130
8.5.3	TOP-gebieden verdroging	131
8.5.4	Diffuse bronnen	132
8.5.5	Grondwaterbescherming en grondwaterbeschermingsgebieden	132
8.5.6	Grondwateronttrekkingen	135
8.6	Stad en keten	137
8.6.1	Stedelijk water	137
8.6.2	Waterketen	139
8.7	Monitoring, onderzoeksprogramma en gegevensbeheer	140
H 9	Uitwerking multifunctionele gebieden	141

H 10 Bijsturen 142

10.1 Monitoring 142

10.2 Handhaving 143

10.3 Compensatiebeginsel 144

11 Verwijzingen 145

Bijlagen 151 e.v.

Bijlage 1 Methodiek Kwantitatieve Vraagaming Bedrijventerreinen Drenthe

Bijlage 2 Besluit vaststelling doelen en maatregelen oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen
in Drenthe op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water

Bijlage 3 Kadern Grondwaterbeheer

Bijlage 4 Handreiking toepassen 'Ladder Duurzame Verstedelijking'

Kaarten

Kaart 1 Visiekaart 2020

Kaart 2a Kernkwaliteit Natuur

Kaart 2b Kernkwaliteit Landschap

Kaart 2c Kernkwaliteit Rust

Kaart 2d Kernkwaliteit Aardkundige waarden

Kaart 2e Kernkwaliteit Archeologie

Kaart 2f Kernkwaliteit Cultuurhistorie

Kaart 3 Milieu- en leefomgevingskwaliteit

Kaart 4 Robuust sociaaleconomisch systeem

Kaart 5 Robuust natuursysteem

Kaart 6 Robuust landbouwsysteem

Kaart 7 Zoekgebied grootschalige windenergie

Kaart 8 Oppervlaktewater

Kaart 9 Kaderrichtlijn water

Kaart 10 Grondwater

Afkortingen

<i>AFLO</i>	Adviescommissie voor de Fysieke Leefomgeving
<i>AMK</i>	Archeologische Monumentenkaart
<i>ASTRON</i>	Netherlands Institute for Radio Astronomy
<i>BBE</i>	Biobased Economy
<i>CHK</i>	Cultuurhistorisch Kompas Drenthe
<i>EHS</i>	Ecologische Hoofdstructuur
<i>ETP</i>	Energietransitiepark
<i>GGOR</i>	Gewenst Grond- en Oppervlaktewaterregime
<i>GLB</i>	Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
<i>GS</i>	Gedeputeerde Staten
<i>HOV</i>	Hoogwaardig openbaar vervoer
<i>ICT</i>	Informatie- en communicatietechnologie
<i>IGS</i>	Intergemeentelijke structuurvisie
<i>I&M</i>	Ministerie van Infrastructuur & Milieu
<i>ILG</i>	Investeringsbudget Landelijk Gebied
<i>ISV</i>	Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing
<i>KEI</i>	Kader voor Economische Investerings
<i>KNA</i>	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
<i>KNMI</i>	Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut
<i>KRW</i>	Kaderrichtlijn Water
<i>LAW</i>	Lange-afstandswandelpaden
<i>LAF</i>	Lange-afstandsfietspaden
<i>LOFAR</i>	Low-Frequency Array ('lage-frequentie telescoop')
<i>LTO</i>	Land- en Tuinbouworganisatie
<i>m.e.r.</i>	Milieueffectrapportage
<i>MIPWA</i>	Methodiek ontwikkeling Interactieve Planvorming ten behoeve van het Waterbeheer
<i>MKB</i>	Midden- en kleinbedrijf
<i>Natura 2000</i>	Europees beschermd natuurgebied
<i>OV</i>	Openbaar vervoer
<i>PAS</i>	Programmatische Aanpak Stikstof
<i>PBL</i>	Planbureau voor de Leefomgeving
<i>PHP</i>	Provinciaal Herstructureringsprogramma
<i>pMJP</i>	provinciaal Meerjarenprogramma
<i>POP3</i>	Plattelandsontwikkelingsprogramma 3
<i>POV</i>	Provinciale Omgevingsverordening Drenthe
<i>PS</i>	Provinciale Staten
<i>PVVP</i>	Provinciaal Verkeer- en Vervoerplan
<i>Recron</i>	Recreatie-ondernemers Nederland

<i>RGA</i>	Regio Groningen-Assen
<i>RSP</i>	Regionaal Specifiek Pakket
<i>SER</i>	Sociaal-Economische Raad
<i>SLD</i>	Stichting Landschapsbeheer Drenthe
<i>SNN</i>	Samenwerkingsverband Noord-Nederland
<i>SVNL</i>	Subsidieverordening Natuur – en Landschapsbeheer
<i>VAB</i>	Vrijkomende Agrarische Bebouwing
<i>VNG</i>	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
<i>VRM</i>	Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
<i>Wabo</i>	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
<i>Wav</i>	Wet ammoniak en veehouderij
<i>WBB</i>	Wet bodembescherming
<i>WKO</i>	Warmte-koude-opslag
<i>Wm</i>	Wet milieubeheer
<i>Wmo</i>	Wet maatschappelijke ondersteuning
<i>WRO</i>	Wet op de Ruimtelijke Ordening (tot 2008)
<i>Wro</i>	Wet ruimtelijke ordening (vanaf 2008)

Essentie van de visie

Drenthe bruist. Drenthe wordt geroemd om haar prachtige landschap met esdorpen en heide, bossen en tal van tastbare sporen van de rijke geschiedenis die het gebied kent, zoals de hunebedden. En om de rust die je er nog kunt vinden. Maar Drenthe is zo veel meer. Te midden van al het schoon vind je de ASTRON in Dwingeloo, de dierentuin in Emmen, het TT-circuit in Assen, een ruim recreatief aanbod en een ijzersterke agrarische sector. De wisselwerking tussen landschappelijke kwaliteiten en economische initiatieven schept een typisch Drentse dynamiek.

Grotere 'spelers' bepalen veelal het beeld. Voor de werkgelegenheid speelt juist het midden- en kleinbedrijf een belangrijke rol. Meer dan 95% van het Drentse bedrijfsleven behoort tot het MKB. Het ondernemende deel van Drenthe willen wij volop de ruimte bieden binnen de kaders van ons beleid. De missie voor onze Omgevingsvisie Drenthe luidt dan ook:

Het ontwikkelen van een bruisend Drenthe, passend bij de kernkwaliteiten die de provincie rijk is.

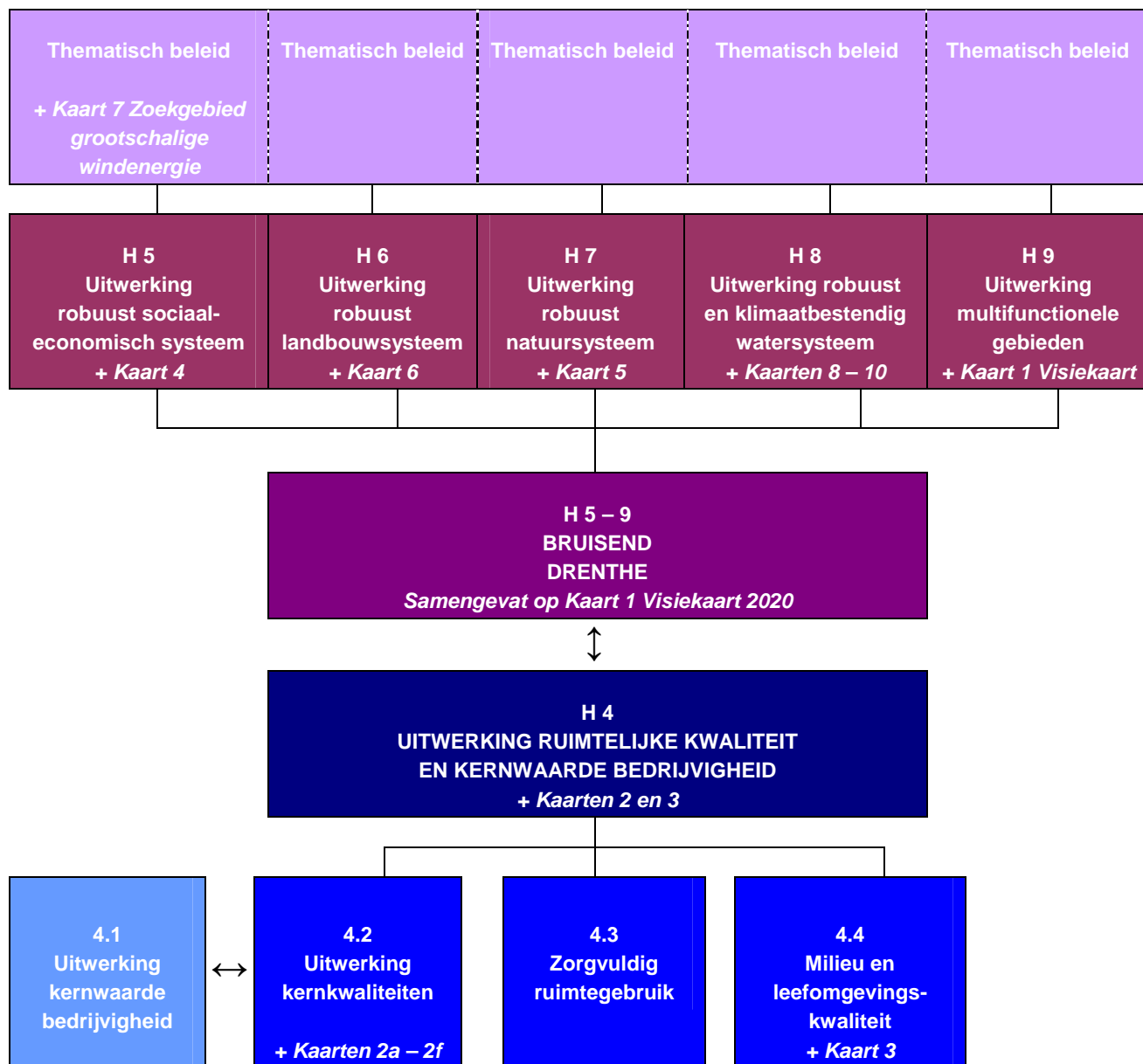
Deze ambitie vormt het hart van ons beleid. We willen 'ontwikkelen met ruimtelijke kwaliteit', mede vanuit de wetenschap dat landschapskwaliteit een belangrijke vestigingsfactor is.

Het streven naar een zorgvuldige afweging tussen ontwikkelingen en ruimtelijke kwaliteit geldt in het bijzonder wanneer sprake is van ontwikkelingen met positieve aspecten voor de werkgelegenheid en als sprake is van de vestiging van bedrijven. Deze aspecten benoemen wij daarom als een kernwaarde: de kernwaarde bedrijvigheid. Aspecten van de kernwaarde bedrijvigheid vinden we vooral terug in het sociaaleconomische systeem en in het landbouwsysteem, maar ook bij natuur als het om de vrijetijdseconomie gaat.

De kernwaarde bedrijvigheid is een middel om kernkwaliteiten en ontwikkelingen met bedrijfseconomische aspecten in een zorgvuldig afwegingsproces te brengen. Met een beroep op de kernwaarde bedrijvigheid kan niet worden afgeweken van thematisch beleid, zoals voor regionale afstemming van woningbouw of ten aanzien vestigingsbeleid voor bedrijven.

In ons beleid benoemen we zes verschillende kernkwaliteiten die de ruimtelijke kwaliteit inhoud geven. Het gaat om landschap, cultuurhistorie, aardkundige waarden, archeologie, rust en natuur. Zorgvuldig ruimtegebruik en milieu en leefomgevingskwaliteit vormen de andere aspecten van ruimtelijke kwaliteit.

Het schema 'Structuur Omgevingsvisie' verbeeldt de opbouw die past bij onze missie.

Structuur Omgevingsvisie

Kernkwaliteiten en kernwaarde wegen als uitgangspunt even zwaar. Op voorhand is niet te zeggen hoe een afweging in een praktijksituatie uitpakt. De ene ontwikkeling heeft immers meer gewicht dan de andere en het beschermingsniveau voor een kernkwaliteit kan verschillen naar locatie en aspect. Kortom: maatwerk.

We streven naar een robuuste ontwikkeling van onze ruimtelijke dragers: de sociaal economische structuur, het landbouwsysteem, het watersysteem en het natuursysteem. Een systeem is robuust als het weinig gevoelig is voor verstoringen als gevolg van nieuwe ontwikkelingen. Waar geen dominant systeem aanwijsbaar is, spreken we over 'multifunctionele gebieden'. Op de robuuste systemen is thematisch beleid van toepassing.

Kortom, wij streven ernaar dat nieuwe ontwikkelingen bijdragen aan de robuustheid van benoemde systemen, passen binnen het thematische beleid en worden ingepast met ruimtelijke kwaliteit.

Onze maatschappij verandert snel, zodat ook onze visie in zijn beleidsmatige uitwerkingen aan veranderingen onderhevig is. Het is een levend document.

Leeswijzer

In Hoofdstuk 2 gaan wij in op onze missie en benoemen wij provinciale belangen. In hoofdstuk 3 behandelen we onze strategie voor de ruimtelijke kwaliteit en de wijze waarop de kernwaarde bedrijvigheid daarbij past. De strategie voor robuuste systemen introduceren wij daarna. Hoofdstuk 3 handelt ook over het instrumentarium dat wij hanteren om ons beleid te verwezenlijken. De uitwerking van provinciale belangen en het beleid voor ruimtelijke kwaliteit (hoofdstuk 4) en Bruisend Drenthe (hoofdstukken 5 tot en met 9) werken we vervolgens uit. Hoofdstuk 10 handelt in hoofdzaak over monitoring en handhaving.

Hoofdstuk 1	Hoofdstuk 2	Hoofdstuk 3	Hoofdstukken 4 – 9	Hoofdstuk 10
Algemene inleiding. →	Wat willen we en welke belangen passen daar bij.→	Uitleg over hoe we onze visie gaan realiseren en welke instrumenten we daarvoor inzetten. →	Uitwerking van provinciale belangen en van het beleid dat bij de verwoorde visie past. →	Hoe volgen we de voortgang van de realisatie en hoe passen we deze aan als dat nodig is?
		<i>Kaart 1 Visiekaart; Kaart 2 Signaleringskaart Kernkwaliteiten.</i>	<i>H4: Kaarten 2a – 2f, informatiekaarten cultuurhistorie en archeologie, kaart 3; H5 – 9: Kaarten 4 – 10.</i>	

Indeling van de Omgevingsvisie

Voor meer informatie over de Omgevingsvisie, zie ook: www.provincie.drenthe.nl/omgevingsvisie.

1. Drenthe nu

Drenthe; een provincie waar in 2014 bijna 490.000 mensen op een prettige manier samenleven. De inwoners waarderen het leven en wonen in hun provincie¹ met een acht. De meeste mensen wonen in een van de kernen in het landelijk gebied. Vier op de tien wonen in Assen, Emmen, Hoogeveen, Meppel of Coevorden.

Drenthe; een provincie met een landschap dat in de loop van de tijd wel is veranderd, maar nooit zijn aantrekkelijkheid heeft verloren. Water, bodem en lucht zijn relatief schoon en cultuurhistorische, natuurlijke, landschappelijke en sociale kwaliteiten zijn nog beleefbaar. Landbouw en natuur bepalen het beeld van het landelijk gebied. Veel bezoekers komen af op het ruime aanbod van dag- en verblijfsrecreatie en (inter)nationale trekkers, zoals het TT-circuit Assen en Dierenpark Emmen.

Drenthe; een provincie met, als onderdeel van Noord-Nederland, een interessante positie als schakel tussen de Randstad en Noordoost-Europa. De interne infrastructuur is grofmazig. Bereikbaarheidsproblemen beperken zich nog tot de ontsluitende wegen van steden en de hoofdinfrastructuur in en naar de provincie.

Drenthe; een provincie waarin de bevolking in sommige gebieden afneemt. Ook de samenstelling van de bevolking verandert. Vergrijzing en ontgroening hebben consequenties voor onder andere het aanbod van voorzieningen.

Drenthe, een provincie met – zeker in tijden van crisis – een stevige inzet op het behoud en het creëren van werkgelegenheid. Een provincie ook die, onder invloed van verdergaande internationalisering, geleidelijk de overstap maakt naar een kennis- en netwerkeconomie. Het midden- en kleinbedrijf (mkb) is de motor van de economie. De werkgelegenheid wordt bepaald door de industrie, (groot)handel en gezondheidszorg. In vergelijking met andere delen van het land, is het beschikbare arbeidspotentieel relatief laaggeschoold en de arbeidsparticipatie relatief laag.

Drenthe; een provincie waar de klimaatverandering effect heeft op de waterhuishouding, de biodiversiteit en de landbouw. Het vervangen van schaarser en duurder wordende fossiele brandstoffen door duurzamer oplossingen heeft sociaal-economische en ruimtelijke gevolgen.

Drenthe; een provincie die samen met haar buurprovincies Groningen en Fryslân een visie op de ontwikkeling van Noord-Nederland heeft geschetst. Een provincie die zijn Omgevingsvisie invult door zijn eigen perspectieven en belangen te benoemen. Drenthe doet dit vanuit een basishouding 'decentraal wat kan, centraal wat moet'. De provincie Drenthe wil actief met haar belangen aan de slag. De provincie doet dit op basis van gelijkwaardigheid met en vertrouwen in haar partners, waaronder de twaalf Drentse gemeenten.

¹ Het gemiddelde waarderingscijfer in Nederland is een 6,5 (Sociaal Rapport Drenthe, 2008).

Drenthe; een provincie waar inwoners overheden en maatschappelijke partners kernkwaliteiten en een bruisend Drenthe als cruciale aspecten hebben benoemd voor de toekomst.

De kernkwaliteiten van Drenthe moeten we koesteren. Daarnaast moeten we, passend bij deze kernkwaliteiten, de provincie verder ontwikkelen tot een bruisend Drenthe².

² Discussienota 'Invulling Gezicht van Drenthe', resultaat van fase 1 nieuw omgevingsbeleid'.

2. Missie, ambities en belangen

2.1 Aard van de Omgevingsvisie

Deze Omgevingsvisie is hét strategische kader voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Drenthe. De visie formuleert de belangen, ambities, rollen, verantwoordelijkheden en sturing van de provincie in het ruimtelijke domein. De Omgevingsvisie kent een duidelijke relatie met bestaande programma's en plannen. Dat geldt op landsdelig niveau (zoals de Noordervisie, de Gebiedsagenda Noord-Nederland en het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)-agenda), op regionaal niveau (Regiovisie Groningen-Assen) en op provinciaal niveau (de Regionale Agenda's, het Regionaal Specifiek Pakket (RSP) en uitwerkingen van het collegeprogramma van gedeputeerde staten (GS) (bijvoorbeeld programma Klimaat en Energie). Deze programma's en plannen zijn medebepalend geweest bij het tot stand komen van de Omgevingsvisie en worden benut bij de uitvoering ervan. Bestaande bestuurlijke afspraken zijn gerespecteerd.

In deze Omgevingsvisie zijn vier wettelijk voorgeschreven provinciale planvormen samengenomen:

- de provinciale structuurvisie op grond van de Wet ruimtelijke ordening (Wro);
- het provinciaal milieubeleidsplan op grond van de Wet milieubeheer (Wm);
- het regionaal waterplan op grond van de waterwetgeving;
- het Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan op grond van de Planwet verkeer en vervoer.

De Omgevingsvisie beschrijft de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Drenthe in de periode tot 2020, met in sommige gevallen een doorkijk naar de periode daarna. Als in de tekst wordt gesproken over 'lange termijn', betreft het de periode ná 2020.

De Omgevingsvisie heeft vooral een interne binding. Dit betekent dat wij bij de uitoefening van onze taken aan de Omgevingsvisie gebonden zijn. Wel zijn (binnen de wettelijke kaders) afwijkingen van de Omgevingsvisie mogelijk, zolang de ambities en doelstellingen van de visie niet worden aangetast.

Besluiten over de uitwerkingen en eventuele afwijkingen van de Omgevingsvisie worden genomen door Provinciale Staten. Voorafgaand aan de besluitvorming moet de Provinciale Statencommissie Omgevingsbeleid worden gehoord. Uitwerkingsplannen moeten worden voorbereid in overeenstemming met afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) en hebben dezelfde juridische betekenis als de Omgevingsvisie.

commissie voor de Leefomgeving (cieL)

De commissie voor de Leefomgeving legt vooral aan de voorkant van het proces ideeën uit de Drentse samenleving voor aan Gedeputeerde en Provinciale Staten. De cieL ontwikkelt haar adviezen en beleidsimpulsen op een slimme en creatieve manier, bijvoorbeeld door het organiseren van workshops en symposia. De voorzitter en de vijf leden nemen ten behoeve van de adviezen elk hun netwerk en een kennisdomein mee.

Totstandkoming van de visie

De Omgevingsvisie Drenthe 2010 is in een interactief proces tot stand gekomen. Zowel bij de voorbereiding als bij het opstellen van de Omgevingsvisie zijn onze partners, maatschappelijke organisaties en de inwoners van Drenthe nauw betrokken. Ook is een m.e.r.-procedure doorlopen.

Voor de beperkte actualisatie van 2013 borduurden we voort op het document van 2010. De teksten zijn (beperkt) aangepast vanwege voortschrijdend inzicht, of waar dit de werkbaarheid van het document ten goede komt, of waar verdieping wenselijk is. Voorafgaand aan de formele Awb-procedure is met kernpartners overleg gevoerd.

Noordervisie 2040

In het najaar van 2013 hebben de drie noordelijke provincies een streefbeeld voor Drenthe, Fryslân en Groningen in 2040 vastgesteld: Noordervisie 2040. Deze ruimtelijk-economische visie op de toekomst van Noord-Nederland is tot stand gekomen in samenwerking met inwoners, het bedrijfsleven en verschillende belangenorganisaties. De drie provincies willen de komende jaren aan de slag met onder andere de thema's water en energie en belangrijke opgaven zoals krimp en werk. De Noordervisie 2040 laat ook de nieuwe rolverdeling tussen provincie en samenleving zien. De provinciale rol ontwikkelt zich van regisseur naar speler in een netwerk van medeoverheden, bedrijven, maatschappelijke organisaties en burgers. Bij het maken van de stap van visie naar uitvoering, zullen de provincies actief de samenwerking opzoeken, ruimte bieden aan initiatieven en waar nodig richting geven en ondersteunen.

De inbreng van de provincie Drenthe bij deze Noordervisie is in belangrijke mate gebaseerd op de Omgevingsvisie Drenthe. Omgekeerd zal bij de verdere uitwerking van de Omgevingsvisie de Noordervisie medebepalend zijn.

2.2 Missie

Onze missie luidt:

Het ontwikkelen van een bruisend Drenthe, passend bij de kernkwaliteiten die de provincie rijk is.

Deze missie is ingegeven door wat bewoners, medeoverheden en maatschappelijke partners belangrijk vinden voor de toekomst van Drenthe. De kernkwaliteiten hebben we samen met onze partners en de inwoners van Drenthe benoemd: rust, ruimte, natuur, landschap, oorspronkelijkheid, kleinschaligheid, noaberschap, menselijke maat en veiligheid.

Onder een 'bruisend Drenthe' verstaan we een provincie waarin het goed wonen en werken is en waar voor jong en oud veel te beleven valt. Een provincie ook waar ondernemerschap, cultuur en sport floreren. Onze missie laat zien dat we streven naar ruimtelijke kwaliteit door nieuwe ontwikkelingen en bestaande kwaliteiten in samenhang te bezien.

2.3 Ambities en belangen

We zien vijf belangrijke ontwikkelingen op ons afkomen:

- de demografische ontwikkeling;
- de klimaatverandering;
- de afname van de biodiversiteit;
- de transitie naar een kennis- en netwerkeconomie;
- de transitie naar een duurzame energievoorziening.

Onze belangrijkste opdracht tot 2020 is het vinden van een antwoord op de vraag hoe we met deze ontwikkelingen moeten omgaan. Daarnaast heeft de Provincie Drenthe diverse ambities en daarmee ook belangen. De basis hiervoor zijn de wettelijke taken en verantwoordelijkheden. Deze zijn aangevuld met een selectie onderwerpen die in onze ogen het meest effectief te beïnvloeden zijn op provinciaal niveau. Onze ambities en de daaruit voortvloeiende provinciale belangen zijn hieronder op hoofdlijnen weergegeven. In de volgende hoofdstukken lichten we deze nader toe.

2.3.1 Ruimtelijke kwaliteit

Kernkwaliteiten

De kernkwaliteiten zijn de kwaliteiten die bijdragen aan de identiteit en aantrekkelijkheid van Drenthe. Samen met vertegenwoordigers van overheden, belangengroepen, marktpartijen en inwoners hebben we de volgende kernkwaliteiten van Drenthe benoemd³:

- rust, ruimte, natuur en landschap;
- oorspronkelijkheid (authenticiteit, Drents eigen);

³Discussienota 'Invulling Gezicht van Drenthe, resultaat van fase 1 nieuw omgevingsbeleid'.

- noaberschap;
- menselijke maat;
- veiligheid;
- kleinschaligheid (Drentse schaal).

Het provinciaal belang ligt in het behouden en waar mogelijk ontwikkelen van de kernkwaliteiten. In hoofdstuk 3 vindt u voor de alle kernkwaliteiten een uitwerking naar meer concrete indicatoren.

Zorgvuldig Ruimtegebruik

In Drenthe kunnen mensen nog ruimte beleven. Dat willen we bewaken, ook wanneer er nieuwe ontwikkelingen zijn. Zorgvuldig ruimtegebruik is van provinciaal belang.

Milieu- en leefomgevingskwaliteit

Wij streven naar een gezonde en veilige leefomgeving voor mens, plant en dier. Het beschermen van de kwaliteit van milieu en leefomgeving is veelal op Europees en nationaal niveau geregeld. Daarbij zijn diverse taken en verantwoordelijkheden bij de provincies neergelegd. Deze taken, gericht op het beschermen van de kwaliteit van lucht, water en bodem en het verbeteren van de verkeersveiligheid, waterveiligheid en externe veiligheid, zijn daarmee van provinciaal belang.

2.3.2 Bruisend Drenthe

Kernwaarde bedrijvigheid

Naast de kernkwaliteiten van Drenthe is er de dynamiek van de bedrijvigheid. Bedrijvigheid in Drenthe is van grote maatschappelijke en economische betekenis vanwege de werkgelegenheid en de vitaliteit van het platteland en de steden. Wij achten bedrijvigheid van provinciaal belang en benoemen dit tot een kernwaarde.

Economische ontwikkeling en werkgelegenheid

Om werkgelegenheid te behouden en nieuwe te creëren, streven wij naar de ontwikkeling van een dynamische, vitale en zichzelf vernieuwende regionale economie. Een belangrijke voorwaarde daarvoor is het kunnen bieden van voldoende, gevarieerde, aantrekkelijke en vitale vestigingsmogelijkheden op regionale bedrijventerreinen en andere stedelijke werklocaties.

In het landelijk gebied willen we voldoende ontwikkelingsmogelijkheden bieden voor landbouw, recreatie en toerisme en andere niet-agrarische bedrijvigheid. Het regionale economische vestigingsklimaat is voor ons van provinciaal belang.

Van provinciaal belang is ook een goed gespreid en gevarieerd aanbod van regionale werklocaties, zowel kwantitatief als kwalitatief, aansluitend bij de vraag van ondernemingen. Deze locaties moeten goed bereikbaar zijn. Daarnaast wijzen we locaties aan voor milieuhinderlijke bedrijvigheid.

De landbouw moet in de provincie voldoende mogelijkheden hebben voor schaalvergroting en voor de productie van energie. Ook dit is een provinciaal belang.

Vrijtijdseconomie is een belangrijke economische pijler voor Drenthe. Drenthe moet aantrekkelijk blijven voor recreanten en toeristen. Van provinciaal belang is het verbeteren en vernieuwen van het bestaande aanbod van verblijfs- en dagrecreatie en van de toeristisch-recreatieve infrastructuur.

De landbouw en de vrijetijdseconomie vallen onder de kernwaarde bedrijvigheid en spelen tevens een belangrijke rol bij het behouden en ontwikkelen van de kernkwaliteiten.

De ontwikkeling van de radioastronomie in Drenthe en het voorkomen van verstoring van activiteiten die daarmee samenhangen, is voor ons van provinciaal belang. Bij ontwikkelingen binnen de verstoringgevoelige zones is voor ons het waarborgen van een goede, storingsvrije ontvangst van signalen uit het heelal leidend.

Demografische ontwikkeling

Structurele bevolkingsdaling is voor de provincie een relatief nieuw fenomeen. Dalende bevolkingsaantallen kunnen leiden tot ongewenste concurrentie om bewoners en bedrijven. Dit vraagt om nieuwe, bovenlokale visies op de ruimtelijke inrichting. Wij zien het als een bestuurlijke uitdaging om de demografische ontwikkeling samen met de gemeenten in goede banen te leiden. Het is dus een provinciaal belang om een adequate strategie te ontwikkelen voor krimpgebieden, met aandacht voor wonen, leefbaarheid, bereikbaarheid en arbeid.

Wonen

Wij streven naar aantrekkelijke, gevarieerde en leefbare woonmilieus die voorzien in de woonvraag. Het maken van bovenlokale afspraken hierover is van provinciaal belang. Gemeenten werken hun aandeel in het woonaanbod en de woonmilieus uit in de gemeentelijke structuurvisies of woonplannen. Zij houden daarbij rekening met de huidige kernenstructuur in de gemeente en de behoefte aan verschillende woonmilieus.

Steden en stedelijke netwerken

De stedelijke centra maken Drenthe voor haar inwoners en voor bezoekers extra aantrekkelijk. Wij streven naar steden met een onderscheidende identiteit, gebaseerd op historische kenmerken of gebiedskenmerken. Deze differentiatie is van provinciaal belang. Dat geldt ook voor ontwikkelingen die bijdragen aan het bruisende karakter van de steden.

Van provinciaal belang is dat de stedelijke netwerken 'robust' zijn. We streven naar netwerken van steden die samenhangen, samenwerken en complementair zijn. Dit is nodig voor een toekomstbestendige ontwikkeling van mobiliteit, woon- en werklocaties, werkgelegenheid en voorzieningen.

Klimaatverandering

Wij streven naar een leefomgeving die de langetermijnveranderingen in het klimaat en weersextremen kan opvangen. Hiervoor is een klimaatbestendig watersysteem cruciaal. De beleidsverantwoordelijkheid voor de kwaliteit en kwantiteit van (grond)water ligt bij de provincie en is daarmee van provinciaal belang.

Duurzame energievoorziening en gebruik van de ondergrond

Onze ambitie is een betrouwbare en betaalbare energievoorziening met een beperkte uitstoot van broeikasgassen. We streven naar een duurzame energiehuishouding in 2050. Dit vraagt om een overgang van het gebruik van fossiele energie naar hernieuwbare energie. Van provinciaal belang is het benutten van de mogelijkheden voor duurzame energieopwekking en -distributie, onder andere door het bieden van voldoende mogelijkheden voor ruimtelijke ontwikkelingen. Ook het besparen van energie, het zorgvuldige gebruik van de ondergrond voor de energiewinning, de opslag van CO₂, groen gas, aardgas en de energie-infrastructuur zijn van provinciaal belang. De provincie stelt kaders en voert zo nodig de regie over de ruimtelijke ontwikkeling, zoals in het winddossier gebeurt.

Mobiliteit en bereikbaarheid

Voor onze ambities op het gebied van wonen, werken en recreëren moet onze provincie veilig en goed te bereiken zijn, ook internationaal. Wij willen voorwaarden creëren voor een duurzame en innovatieve ontwikkeling van de mobiliteit. De samenhang en de betrouwbaarheid van (inter)regionale netwerken voor auto, openbaar vervoer, fiets en goederen over weg, spoor en water zijn van provinciaal belang, evenals de verknoping met de (inter)nationale netwerken. Daarnaast is een hoogwaardige digitale bereikbaarheid van groot belang voor de sociaal-economische ontwikkeling van Drenthe.

Natuur

Natuur neemt in deze Omgevingsvisie een dubbelrol in. Natuur betreft zowel een aanwezige *kwaliteit* – af te meten aan de biodiversiteit – als een te ontwikkelen *functie* (natuurontwikkeling). We streven naar beleefbare natuur én naar natuur met een economische waarde en naar variatie in en tussen levensgemeenschappen en de voor Drenthe kenmerkende natuur. Natuur binnen de begrensde EHS beschouwen wij als kernkwaliteit. De samenhang tussen biodiversiteit en natuurwaarden (binnen en buiten de EHS) is groot. In de Natuurvisie 2014-2040 wordt uitgewerkt hoe we deze samenhang kunnen versterken en welk belang wij hebben in natuurwaarden buiten de begrensde EHS.

Biodiversiteit

Biodiversiteit is de veelheid aan planten en dieren in samenhang met elkaar en de omgeving, met variaties in genen, soorten en gemeenschappen. De biodiversiteit van het bodemleven is essentieel voor een goed functionerende en gezonde bodem. Schoon water en schone lucht zijn randvoorwaarden voor biodiversiteit. Het behouden en versterken van de biodiversiteit in Drenthe is van provinciaal belang en werkt door in meerdere beleidsvelden.

Landschap

De verschillende Drentse landschapstypen en de diversiteit in landschapstypen zijn voor ons van provinciaal belang. De provincie richt zich op het in stand houden van het landschap als economisch, ecologisch en cultureel kapitaal. Onze ambitie is een Drents landschap waarin de verscheidenheid in landschapstypen en -onderdelen zich blijvend manifesteert. De verschillende landschapstypen en de diversiteit in landschapstypen zijn voor ons van provinciaal belang. Landschapstypen met de bijbehorende landschapskenmerken willen we in samenhang behouden en versterken. Daarmee wordt gestreefd naar een Drents landschap waarin het grondgebruik, het type natuur en het landschapsbeeld passen bij de ontwikkelingsgeschiedenis van het landschap. Vanuit dat perspectief wil de provincie keuzes voor nieuwe ontwikkelingen in het landschap blijvend mogelijk maken.

Multifunctionaliteit

Op veel plekken in de provincie komen verschillende gebruiksfuncties samen. Een goede verweving van deze functies is van provinciaal belang. Het gaat ons hierbij om het verbinden van stad en land, het verweven van landbouw, natuur en water in het landelijk gebied en het benutten van de kernkwaliteiten voor de plattelandseconomie.

Cultuur en sport

We streven naar een bruisende provincie die uitdaagt tot bewegen en inspireert met culturele activiteiten. Sport- en cultuurparticipatie en de continuïteit in het voorzieningenniveau die hiervoor nodig is, zijn van provinciaal belang.

3. Strategie, rol en instrumenten

3.1 Ruimtelijke kwaliteit en kernwaarde bedrijvigheid

Wij willen de ruimtelijke identiteit van Drenthe versterken en ontwikkelingen stimuleren die een bijdrage leveren aan de ruimtelijke kwaliteit van Drenthe. De hiermee samenhangende begrippen 'ruimtelijke kwaliteit' en 'kernwaarde bedrijvigheid' werken we hierna uit.

Ruimtelijke kwaliteit

Het begrip ruimtelijke kwaliteit kent geen scherpe definitie. Ruimtelijke kwaliteit gaat over de kwaliteit van de ruimte waarin we wonen, werken en recreëren. Het is de optelsom van de gebruikswaarde, de belevingswaarde en de toekomstwaarde. Wij vinden dat een omgeving een goede ruimtelijke kwaliteit heeft wanneer deze geschikt is voor mens, plant en dier. We bedoelen een omgeving die mooi is, waar mensen zich thuis voelen, waar de historie van de streek kan worden beleefd, waar lucht, bodem en water schoon zijn en waar huizen, bedrijven en wegen een logische plek kennen. Kortom: een omgeving die mede door deze kenmerken aantrekkelijk is voor vestiging en verblijf.

De ruimtelijke kwaliteit van Drenthe is hoog. Het tot dusver gevoerde ruimtelijk beleid heeft ertoe geleid dat ontwikkelingen altijd in samenhang met de ondergrond en met besef van de cultuurhistorie hebben plaatsgevonden. Er is evenwicht tussen stad en platteland, tussen rust en dynamiek, tussen historie en het heden. Ons landschap is rijk aan herinneringen aan vroegere bewoning, kent karakteristieke bebouwingspatronen en heeft hoge natuurwaarden. In Drenthe kan nog steeds openheid, rust, ruimte en duisternis worden ervaren. En het verschil tussen stad en land is duidelijk. Deze aspecten worden in de rest van het land steeds zeldzamer en worden door onze samenleving steeds meer gewaardeerd.

Ruimtelijke kwaliteit zit voor ons in het behouden en waar mogelijk versterken van de kernkwaliteiten, in het zorgvuldig gebruikmaken van de ruimte en in het waarborgen van de kwaliteit van het milieu en de leefomgeving. Om zorgvuldig ruimtegebruik in Drenthe te stimuleren, streven we naar het bundelen van wonen en werken. We laten verdichting vóór uitbreiding gaan. Extra ruimte voor wonen en werken is er in of aansluitend op het bestaande bebouwde gebied en gebundeld rond de regionale voorzieningen voor infrastructuur en openbaar vervoer. Uiteraard is het niet de bedoeling dat dit streven ten koste gaat van cultuurhistorisch waardevolle dorpskernen. In zulke situaties zoeken we met de betrokken partijen naar een maatwerkoplossing.

Kernwaarde bedrijvigheid

Ontwikkelingen die positief zijn voor de werkgelegenheid en behoud / vestiging van bedrijven en instellingen achten wij voor Drenthe van bijzonder belang. Daarom benoemen we bedrijvigheid als een kernwaarde. Daarbij gaat het zowel om bedrijvigheid in de dorpen, de steden en op bedrijventerreinen als om bedrijvigheid in de landbouw, in de vrijetijdssector en gekoppeld aan natuur(beleving). Voor de

provincie is bedrijvigheid een kernwaarde. Het invulling geven aan deze kernwaarde is vooral een gezamenlijke opgave van gemeenten.

Kernwaarde	Indicatoren
Bedrijvigheid	Werkgelegenheid Vestiging van bedrijven Ontwikkeling van bestaande bedrijvigheid

De kernwaarde bedrijvigheid vinden we vooral terug in het sociaal-economische systeem en in de landbouw, maar ook bij natuur, bijvoorbeeld als het om de vrijetijdseconomie gaat.

Wijze van afwegen kernwaarde bedrijvigheid

De kernwaarde bedrijvigheid is een middel om ontwikkelingen met bedrijfseconomische aspecten zorgvuldig te kunnen afwegen met de kernkwaliteiten. Met de kernwaarde bedrijvigheid kan niet worden afgeweken van thematisch beleid, zoals dat bijvoorbeeld geldt voor bedrijvigheid in het buitengebied of voor regionale afstemming woningbouw. De kernwaarde richt zich vooral op de (bedrijfs)economische meerwaarde⁴ en de kwaliteitsimpuls die een ontwikkeling oplevert. Daarnaast wordt bezien in hoeverre de ontwikkeling bijdraagt aan de doelstellingen van het Kader voor Economische Investerings (KEI, zie ook paragraaf 4.1).

Kernkwaliteiten

Omdat niet alle kernkwaliteiten goed te duiden zijn in het fysiek-ruimtelijk domein, hebben wij ze vertaald naar indicatoren. Rust is vertaald naar stilte en duisternis. Ruimte staat voor de openheid van het landschap. De graadmeter voor natuur is de biodiversiteit. Landschap is vertaald naar diversiteit en gaafheid van landschapstypen. Oorspronkelijkheid hebben we concreet gemaakt in de kernkwaliteiten cultuurhistorische, archeologische en aardkundige waarden. Veiligheid staat voor sociale, externe en verkeersveiligheid. De kernkwaliteiten noaberschap, menselijke maat en kleinschaligheid zijn lastig ruimtelijk te duiden, maar zijn meegenomen in de begrippen 'leefbaarheid' en 'passend bij Drenthe'. Onder natuur verstaan we de biodiversiteit in onze provincie. Biodiversiteit is echter veelomvattend. Onze inzet op het behouden en het versterken van de biodiversiteit richt zich primair op het soortenbeleid en op het realiseren van de Ecologisch Hoofdstructuur (EHS). Deze EHS vormt de ruggengraat van de biodiversiteit in onze provincie.

⁴ Bijvoorbeeld: werkgelegenheid, innovatief, onderscheidend, levensvatbaar, verdien capaciteit en aantrekkingskracht.

Kernkwaliteiten	Indicatoren
Rust	Stilte Duisternis
Ruimte	Openheid van het landschap
Natuur	Biodiversiteit
Landschap	Diversiteit Gaafheid van landschappen
Oorspronkelijkheid	Cultuurhistorische waarden Archeologische waarden Aardkundige waarden
Veiligheid	Sociale veiligheid Externe veiligheid Verkeersveiligheid
Noaberschap, Menselijke maat, Kleinschaligheid (Drentse schaal)	Leefbaarheid Passend bij Drenthe

Drenthe is buitengewoon rijk aan kernkwaliteiten; ze zijn vrijwel overal aanwezig. Het koesteren van de kernkwaliteiten zien wij als een gedeelde verantwoordelijkheid van provincie, gemeenten, waterschappen, terreinbeheerders, bedrijfsleven en particulier initiatief. Met een deel van de kernkwaliteiten heeft de provincie speciale ambities. Hierop concentreren wij onze middelen en stuurkracht.

Voor het behouden en versterken van kernkwaliteiten is samenwerking met onze partners van essentieel belang. Als hulpmiddel voor de omgang met kernkwaliteiten ontwikkelen we samen met hen de digitale Handreiking Kernkwaliteiten (www.kernkwaliteitendrenthe.nl). De Handreiking Kernkwaliteiten biedt voor geheel Drenthe feitelijke informatie over de kernkwaliteiten en een gemakkelijke toegang tot het actuele provinciale beleid voor kernkwaliteiten, door meerdere zoekmogelijkheden, gekoppeld aan de provinciale website en waar mogelijk aan gemeentelijke initiatieven.

Wijze van afwegen kernkwaliteiten

De kernkwaliteiten die van provinciaal belang zijn, worden verbeeld op de kaarten 2a tot en met 2f. De Signaleringskaart kernkwaliteiten, zoals hierna opgenomen, laat goed zien waar veel kernkwaliteiten samenkomen. Uit de kaart valt niet af te leiden waar hoge beschermingsniveaus vanuit kernkwaliteiten gelden. Zo is te zien dat in de Veenkoloniën veel kernkwaliteiten aanwezig zijn, maar dat wil niet zeggen dat ontwikkelingen hier zijn uitgesloten. De bescherming in dit gebied geldt vooral voor de karakteristieke Veenkoloniale structuren. De Signaleringskaart vraagt, kortom, om interpretatie.

Onze inzet is de kernkwaliteiten te behouden en waar mogelijk te ontwikkelen. In deze Omgevingsvisie zijn verschillende ambities over (delen van) Drenthe opgenomen die elkaar in de concrete uitwerking

soms versterken, maar soms ook strijdig zijn. Onze missie – het ontwikkelen van een bruisend Drenthe passend bij de kernkwaliteiten die Drenthe rijk is – vraagt om een heldere systematiek van belangenafweging. Bij het werken met uitnodigings- of ontwikkelingsplanologie is het essentieel dat vroeg in de planprocessen of bij de start van nieuwe economische ontwikkelingen, alle belangen in beeld zijn. Dit doen wij door in concrete opgaven de belangen en de betekenis van de kernkwaliteiten duidelijk te benoemen, naast de andere belangen, en op grond hiervan een heldere afweging te maken. We sturen daarbij op locatiekeuzes en ontwikkelen waar mogelijk nieuwe concepten. Zo kan Drenthe zich ontwikkelen op een wijze die de waarde van de kernkwaliteiten niet tot remmende factor voor ontwikkelingen maakt, maar juist als uitgangspunt heeft.

In een aantal gebieden komen veel verschillende kernkwaliteiten samen, zoals Drentsche Aa, Dwingelderveld, Drents-Friese Wold, Hondsrug, Holtigerveld, de Onlanden en het Reestgebied. Voor deze gebieden geldt:

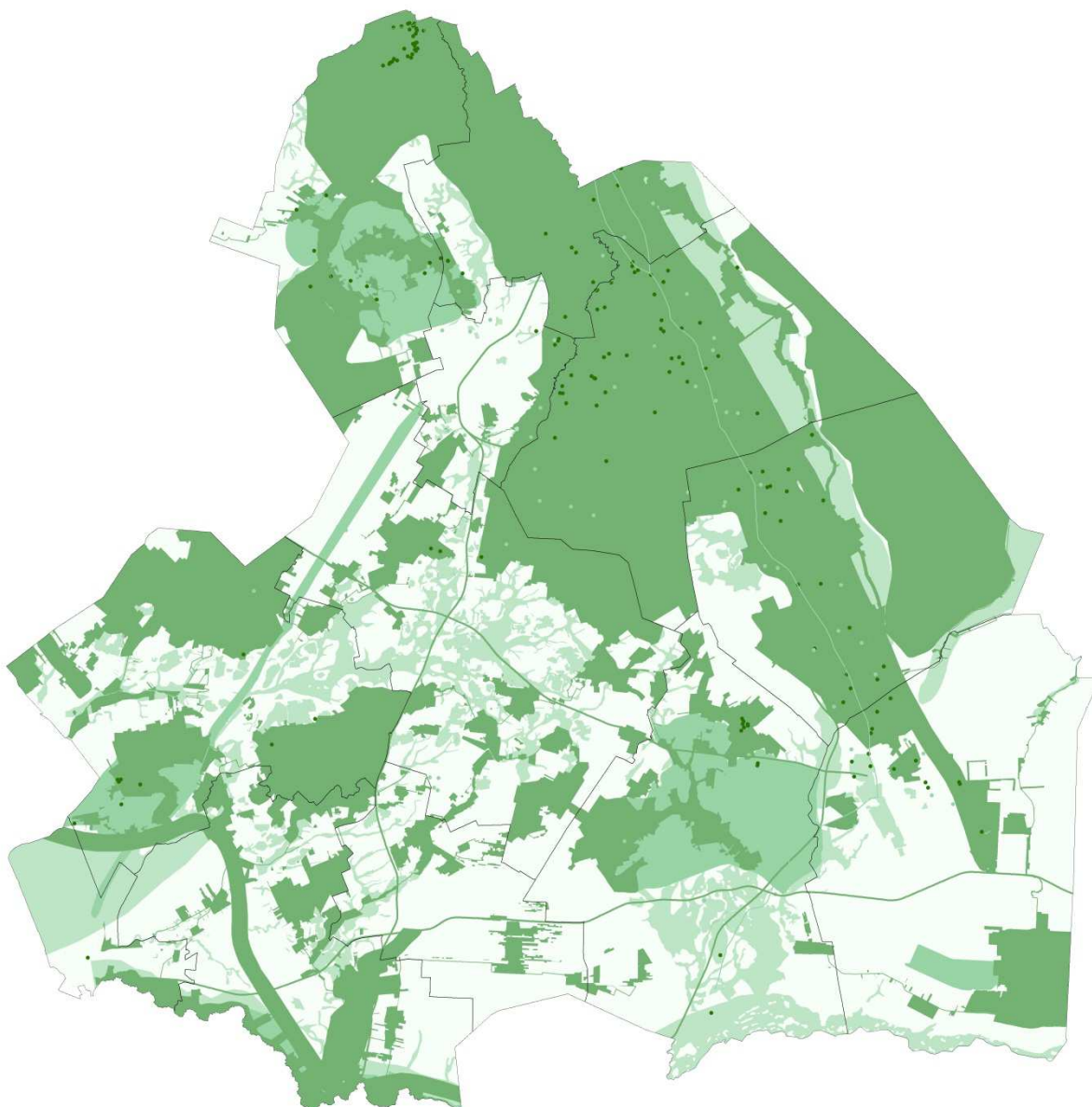
- De focus van de provincie ligt op de samenhang van de kernkwaliteiten – dit laat onverlet dat de afzonderlijke kernkwaliteiten in deze gebieden ook van provinciaal belang zijn;
- Prioriteit heeft een integrale provinciale advisering voor de gebieden;
- Prioriteit heeft de inzet van provinciale middelen (waaronder subsidies) voor het behouden en ontwikkelen van de kernkwaliteiten in deze gebieden.

Voor een aantal gebieden zijn plannen en perspectieven opgesteld. We gaan ons beleid voor de andere gebieden in de komende periode nader uitwerken.

De uitwerkingen van ons beleid per kernkwaliteit is in hoofdstuk 4 van de visie opgenomen.

De beleidsmatige verantwoordelijkheid voor het koesteren en ontwikkelen van kernkwaliteiten die niet op de kaarten 2a tot en met 2f staan aangegeven, zien wij als een verantwoordelijkheid voor andere partijen, zoals gemeenten en waterschappen. Onze rol hierbij is faciliterend en stimulerend. Wij kiezen er bewust voor om gemeenten en andere partners beleidsruimte te geven. Het onderscheid in kernkwaliteiten naar provinciaal en gemeentelijk belang is voor ons geen onderscheid in eerste en tweede garnituur. Het onderscheid is gemaakt vanwege de verdeling van de verantwoordelijkheid voor het behouden en ontwikkelen van de kernkwaliteiten.

Ook de verantwoordelijkheid voor de kernkwaliteiten binnen het bestaand stedelijk gebied ligt bij de desbetreffende gemeente. Een uitzondering hierop wordt gemaakt voor archeologie (kaart 2e) en in specifieke gevallen voor cultuurhistorie. Binnen bestaand stedelijk gebied geldt het provinciaal belang alleen als er een kern is opgenomen op de kaart cultuurhistorie (kaart 2f).

Kaart 2. Signaleringskaart kernkwaliteiten

Bij kernkwaliteiten die niet zijn opgenomen op de kaarten, zien wij onze rol als volgt:

- Inspireren: wij willen bijdragen aan het behouden en ontwikkelen van de kernkwaliteiten door inspirerende voorbeelden en informatie binnen en buiten Drenthe uit te dragen naar gemeenten. Verder zijn wij bereid om gemeenten op verzoek te faciliteren in het opstellen van gemeentelijke plannen met betrekking tot ruimtelijke kwaliteit, bijvoorbeeld met de inzet van een kwaliteitsteam.
- Kennis delen: wij stimuleren de ontwikkeling van eigen gemeentelijke of lokale verbijzondering en detaillering van kernkwaliteiten. Onze kennis over kernkwaliteiten maken wij algemeen raadpleegbaar, bijvoorbeeld in de vorm van onze Handreiking Kernkwaliteiten, die digitaal beschikbaar is: www.kernkwaliteitendrenthe.nl. Gemeenten kunnen de handreiking gebruiken bij hun afwegingen en bij de doorvertaling in ruimtelijke plannen.

- Subsidie verlenen: in de periode van verschuiving van verantwoordelijkheden van provincie naar gemeente kunnen wij besluiten tot het instellen van een co-financieringsregeling voor het behouden en ontwikkelen van kernkwaliteiten.

Bij de belangenafweging in gebieden met kernkwaliteiten (kaarten 2a – 2f) zien wij een nadrukkelijke rol voor onszelf in het planproces. Wij zien hierin drie hoofdsporen:

- Kader stellen: voor de verschillende kernkwaliteiten hebben wij randvoorwaarden benoemd die ingaan op de kenmerken (zoals karakteristiekbeschrijvingen en typologieën), samenhang en niveaus van sturing. Deze criteria gebruiken we in de advisering over ontwikkelingen.
- Behouden: wij sturen op het vastleggen van kernkwaliteiten in de structuurvisies en bestemmingsplannen van gemeenten en in de beheersplannen van waterschappen en terreinbeherende organisaties.
- Ontwikkelen: wij sturen op onze betrokkenheid in een zo vroeg mogelijk stadium van ruimtelijke plannen, dus de visievorming of ontwerpfase. In dit stadium denken wij actief mee over de gewenste integrale samenhang van kernkwaliteiten en functies. In onze advisering kan de ene kernkwaliteit prevaleren boven de andere. Dit is afhankelijk van het type ontwikkeling en het gespecificeerde niveau van sturing (zie ook kader stellen).

Wijze van afwegen kernkwaliteiten en kernwaarde bedrijvigheid

Bij nieuwe ontwikkelingen worden economische belangen in samenhang gezien met de kernkwaliteiten, met zorgvuldig ruimtegebruik en met de milieu- en leefomgevingkwaliteit. Omdat economie en werkgelegenheid van buitengewoon belang zijn voor onze provincie, is de kernwaarde bedrijvigheid voor ons gelijkwaardig aan de kernkwaliteiten. De kernwaarde bedrijvigheid en de kernkwaliteiten beoordelen we altijd in samenhang, op ruimtelijke kwaliteit en op de economische of maatschappelijke meerwaarde. Bij de beoordeling vindt een integrale afweging plaats tussen alle belangen (kernwaarde bedrijvigheid, kernkwaliteiten, zorgvuldig ruimtegebruik, milieu- en leefomgevingkwaliteit en overig sectoraal beleid). Hierbij gaat het om het geheel en niet om een enkel aspect. Het accent ligt op mogelijkheden, niet op onmogelijkheden.

Op voorhand is niet te zeggen hoe een afweging tussen de kernkwaliteiten en de kernwaarde bedrijvigheid in een praktijksituatie uitvalt. De ene ontwikkeling heeft immers meer gewicht dan de andere en per locatie en per aspect kan het beschermingsniveau voor een kernkwaliteit verschillen. Kortom: dit is maatwerk. Hierboven (onder de kopjes 'Kernkwaliteiten' en 'Kernwaarde bedrijvigheid' hebben we meer verteld over de specifieke afwegingen.

Overige ruimtelijke dragers

Bij het beoordelen van ontwikkelingen kijken we niet alleen naar de bovengrond, maar houden we ook rekening met de eigenschappen en functies van de ondergrond. Onze ondergrond kent een lange ontstaansgeschiedenis en is kwetsbaar voor veranderingen. Het is daarom noodzakelijk dat we hier zorgvuldig mee omgaan. De ondergrond is mede structurerend voor de bovengrondse ontwikkelingen: dit is het '3D denken'.

Bij ontwikkelingen maken we daarnaast gebruik van de structurerende werking van:

- de energie-infrastructuur en de energiepotentie van de ondergrond (voor de ontwikkeling van een duurzame energievoorziening);
- de waterinfrastructuur (voor landbouw, natuur en landschap);
- de verkeers- en vervoersinfrastructuur (voor de stedelijke ontwikkeling, de ontsluiting van het platteland, logistieke ontwikkelingen/achterlandverbindingen en recreatie en toerisme).

3.2 Robuuste systemen en multifunctionele gebieden

Robuuste systemen

Om onze ambities te kunnen verwezenlijken, maken we een onderscheid tussen 'robuuste systemen' en 'multifunctionele gebieden'. Er zijn vier 'systemen' die in onze ogen de dragers zijn voor de ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe⁵:

- het sociaal-economische systeem;
- het landbouwsysteem;
- het natuursysteem;
- het watersysteem.

Voor de gewenste ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe moeten deze vier systemen 'robuust' zijn. Een systeem is robuust als een verstoring als gevolg van een ontwikkeling geen significante gevolgen heeft voor het functioneren ervan. Aspecten van de kernwaarde bedrijvigheid vinden we vooral terug in het sociaal-economische systeem (hoofdstuk 5) en in het landbouwsysteem (hoofdstuk 6), maar ook bij natuur als het om de vrijetijdseconomie gaat. Natuur als te ontwikkelen robuust systeem beschrijven we in hoofdstuk 7. Water wordt beschreven in hoofdstuk 8.

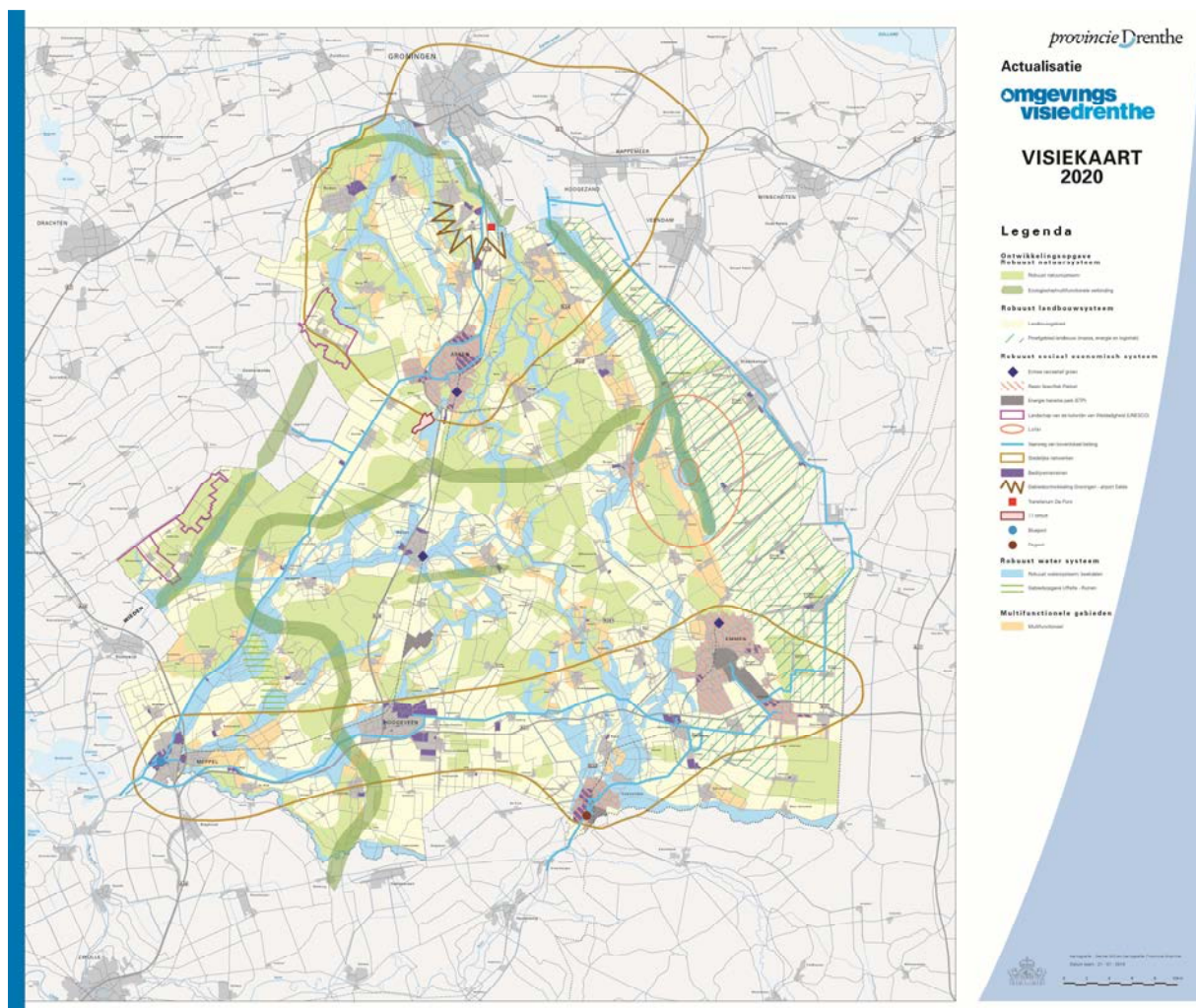
Binnen de robuuste systemen staat de ontwikkeling van de desbetreffende hoofdfunctie (wonen, werken, water, natuur of landbouw) voorop. Dit betekent dat de ontwikkeling van andere functies geen significante negatieve invloed mag hebben op het functioneren van de hoofdfunctie. We streven er naar dat voor alle ontwikkelingen, dus ook die van de hoofdfunctie, geldt dat die bijdragen aan de ruimtelijke kwaliteit. In sommige situaties komen twee robuuste systemen samen, met mogelijk conflicterende belangen. In die gevallen is het van belang maatwerk te leveren met betrekking tot de gewenste ontwikkeling. Het robuuste watersysteem staat niet op zichzelf, maar valt samen met de andere systemen. Water leidt tot een verbijzondering van het natuur- en landbouwsysteem (zie hoofdstukken 6 en 8). De meest in het oog springende provinciale ambities komen samen op kaart 1 (Visiekaart) van deze Omgevingsvisie. Elk robuust systeem wordt in een of meerdere deelkaarten nader uitgewerkt. Op kaart 1 (Visiekaart) is de ontwikkeling voor de robuuste systemen vastgelegd. Voor plantoetsing, regelgeving en subsidieverstrekking kan de visiekaart niet gebruikt worden. Daarvoor vormt de EHS kaart uit de POV de leidraad. De spelregels en regelgeving rond natuur zijn gekoppeld aan de

⁵ 'Drenthe kiest, richtinggevende beleidskeuzes voor het nieuwe omgevingsbeleid Drenthe'.

vastgestelde EHS kaart.

Multifunctionele gebieden

Naast de robuuste systemen kent Drenthe gebieden waar verschillende functies en ambities samenkomen. Het gaat hierbij vooral om de combinatie van landbouw, natuur, recreatie en landschappelijke waarden. Wij noemen deze gebieden multifunctionele gebieden. Kenmerkend hiervoor is dat er – in tegenstelling tot de robuuste systemen – geen sprake is van een hoofdfunctie die leidend is in de ordening. Deze gebieden hebben in onze visie eigen beleid gekregen (zie hoofdstuk 9) en zijn tevens op kaart 1 Visiekaart aangeduid.

Kaart 1. Visiekaart 2020

3.3 Rol en sturing

De Wro, andere ontwikkelingen in het binnenlandse bestuur en de veranderende financiële situatie, leiden tot een veranderende rol van overheden. De provincie richt zich meer op haar kerntaken zoals overeengekomen in het bestuursakkoord tussen Rijk, provincie en gemeente. Dit heeft tot gevolg dat wij voor sommige onderwerpen niet langer (alleen) de verantwoordelijkheid dragen. Dit geldt

bijvoorbeeld voor taken binnen het sociale domein. Wij hebben het provinciaal belang in deze omgevingsvisie afgestemd op onze kerntaken.

Op hoofdlijnen hanteren wij onderstaande sturingsprincipes:

- Verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn zodanig verdeeld over gemeenten, provincies, waterschappen en Rijk, dat iedere bestuurslaag optimaal de haar toevertrouwde belangen kan behartigen. Het principe hierbij: decentraal wat kan, centraal wat moet.
- Onze verantwoordelijkheid wordt bepaald door het schaalniveau van het onderwerp. Het principe hierbij is: bij bovenlokale belangen is een provinciale rol weggelegd.
- De provinciale belangen en kaders voor uitvoering zijn verwoord in deze Omgevingsvisie. Voor de verdere uitwerking zoeken wij nadrukkelijk de samenwerking met partners.
- De samenwerking heeft tot doel een verbinding te maken tussen de provinciale doelen en de doelen van partners. Ook willen we tot afspraken over de uitvoering komen.
- Binnen de samenwerking doen we een beroep op de eigen verantwoordelijkheid van de partners.
- De doelrealisatie moet ontwikkelingsgericht, daadkrachtig en resultaatgericht zijn, binnen de financiële kaders van verantwoordelijk bestuur.
- Inwoners en belangengroepen worden betrokken bij de planvorming en uitvoering, en nadrukkelijk uitgenodigd om zelf initiatieven aan te dragen.

Door scherp te benoemen wat van provinciaal belang is, ontstaat een verschuiving in beleidsverantwoordelijkheid. Onderwerpen die wij loslaten, moeten door andere partijen (in de meeste gevallen: een gemeente) worden ingevuld. Bijvoorbeeld: waar de provincie in het verleden verantwoordelijk was voor de kwaliteit van alle natuurwaarden in Drenthe, kiezen we er nu voor een deel van de verantwoordelijkheid bij de gemeenten te leggen. Hierbij willen wij voorkomen dat onderwerpen 'over de schutting worden gegooid'. Daarom investeren we in kennisoverdracht, samenwerking en ontwikkelkracht. Een belangrijke voorwaarde voor ons voor effectieve samenwerking is een gedragen en eenduidige afbakening van wederzijdse ambities en verantwoordelijkheid. Onze uitgangspunten hierbij zijn 'vertrouwen' en 'gezamenlijke verantwoordelijkheid voor Drenthe'.

Vertrouwen komt tot uitdrukking in de instrumenten die we kiezen om onze ambities te realiseren. Door in een vroeg stadium het overleg te zoeken, vertrouwen wij erop dat er voldoende draagvlak is voor een gezamenlijk gedragen standpunt.

3.4 Instrumenten

Er staan ons grofweg vier soorten instrumenten beschikbaar bij het uitvoeren van de Omgevingsvisie.

1. Instrumenten gericht op samenwerking.
2. Instrumenten gericht op informatieoverdracht.
3. Instrumenten gericht op financiële ondersteuning en/of investeringen.
4. Instrumenten gericht op regelgeving (inclusief de uitvoering en handhaving).

Deze instrumenten verschillen qua sturingsfilosofie (van zelfsturing tot hiërarchisch), relativorm (van overlaten tot opleggen), uitvoeringstactiek (van ondersteunen tot normeren) en typering (van communicatief tot juridisch).

Voor sturing op natuur zijn de omstandigheden door het Bestuursakkoord Natuur en het Natuurpact 2013 veranderd. Hiermee wordt de uitvoering van het natuurbeleid gedecentraliseerd van Rijk naar provincies. Wij zijn nu verantwoordelijk voor het realiseren van het Natuurnetwerk Nederland. De Ecologische Hoofdstructuur (EHS), Natura 2000, PAS en KRW zijn daar van invloed op. Op het realiseren van natuur- en landschapsdoelen buiten de EHS sturen we onder andere via agrarisch natuurbeheer. De participatie van collectieven wordt hierbij steeds belangrijker. Het behalen van biodiversiteitdoelen, in de vorm van soortenrijkdom, in agrarische gebieden wordt uitgewerkt in het actuele plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3).

De wijze waarop we met sturing en instrumenten omgaan, lichten we hierna verder toe.

Samenwerking

Wij willen onze Omgevingsvisie ontwikkelingsgericht uitvoeren. Met een actieve provinciale inzet willen wij gewenste ontwikkelingen van de grond tillen. Dit betekent dat het accent ligt op mogelijkheden, niet op onmogelijkheden. Daarbij past de inzet van instrumenten die gericht zijn op samenwerking tussen partijen, op basis van gelijkwaardigheid en vertrouwen.

Voor de Omgevingsvisie van bijzonder belang is de afweging tussen de kernkwaliteiten en de kernwaarde bedrijvigheid (zie eerder dit hoofdstuk). Voor de sturing hanteren we een multidisciplinaire aanpak, vanuit een daartoe ingericht flexibel team. Dit team werkt – afhankelijk van de opgave – samen met gemeenten of andere partijen.

We blijven terughoudend omgaan met de inzet van de juridische instrumenten van de Wro (verordening) voor ruimtelijke plannen/ontwikkelingen. Het formele instrumentarium leidt in onze ogen tot een hiërarchische relatie tussen provincie en partners en staat daarmee een aanpak op basis van gelijkwaardigheid in de weg. Wij gaan ervan uit dat onze partners ons beleid respecteren en deze laten doorwerken in hun visie en beleid. In principe kiezen we alleen voor de inzet van meer dwingende instrumenten wanneer blijkt dat samenwerking tot onvoldoende resultaat leidt.

Relatiebeheer

Om onze sturingsfilosofie ten uitvoer te kunnen brengen, is een nauwe samenwerkingsrelatie tussen provincie, gemeente en waterschappen gewenst. Daarom zijn we in 2010 gestart met relatiebeheer dat gebaseerd is op gelijkwaardigheid tussen gemeente en provincie. Het relatiebeheer met de waterschappen is apart geregeld. Het centrale doel van dit relatiebeheer is om in een goede samenwerking met de Drentse gemeenten de (inter)provinciale en gemeentelijke beleidsdoelen in een vroeg stadium van de ruimtelijk-economische planontwikkeling met elkaar te laten matchen. Dit vroegtijdig overleg verrijkt het planproces en voorkomt problemen achteraf. Positief is ook dat het wederzijds begrip en vertrouwen wordt vergroot en dat misverstanden weggenomen worden.

Het relatiebeheer richt zich primair op thema's van strategisch niveau, zoals structuurvisies en bestemmingsplannen voor het buitengebied. Het relatiebeheer wordt ook ingezet bij overleg tussen gemeente en provincie over de wijze waarop een plan het beste kan worden ontwikkeld. Anders gezegd: relatiebeheer voorkomt en helpt bij conflicten. De relatiebeheerders hebben geen eigen bevoegdheid, maar proberen gespreksruimte te creëren waarbinnen goed zaken gedaan kan worden.

Het relatiebeheer zorgt voor een productieve en zakelijke verhouding tussen provincie en gemeente. De invulling van het relatiebeheer verschilt per gemeente, vooral tussen stedelijke en plattelandsgemeenten. De contacten met de plattelandsgemeenten zijn over het algemeen intensiever omdat plannen in het landelijk gebied sneller onze belangen raken dan plannen in het stedelijk gebied.

Het relatiebeheer heeft de afgelopen jaren een zichtbare bijdrage geleverd aan het borgen en bereiken van provinciale belangen. De relatiebeheerders bouwen aan duurzame relaties met gemeenten, waardoor informatie sneller richting de provincie komt (en vice versa) en er beter op kan worden geanticipeerd. Hierdoor wordt zowel ambtelijk als bestuurlijk het wederzijds begrip en vertrouwen vergroot en daardoor neemt de kans op de inzet van een formele procedure (zienswijze) af. Vanwege deze positieve ervaringen gaan we door met zaken doen via deze directe overlegvorm.

De uitwerking van de gebiedsopgaven is in de afgelopen periode overgegaan in de Regionale agenda's. Deze Regionale agenda's zijn daarmee een instrument geworden om de opgaven te realiseren. De uitwerking van de gebiedsgerichte opgaven vindt u in hoofdstuk 5.

Regionale agenda's

Vanwege de economische crisis en de daaropvolgende bezuinigingen bij de overheid en bij marktpartijen kunnen diverse opgaven niet snel worden gerealiseerd. Wij hebben samen met onze partners Regionale Agenda's opgesteld, in Zuidwest-Drenthe de Samenwerkingsagenda genoemd. Deze voorzien in de behoefte aan een gedeelde gebiedsstrategie met een flexibele agenda, die ruimte biedt aan innovatie uit de samenleving. In deze Regionale agenda's worden opgaven in een gebied slim met elkaar verbonden. De agenda dient primair als een netwerk- en lobbyagenda om te komen tot een meer integrale uitvoering van (al bestaande) projecten.

Om geen nieuwe structuren te creëren, worden de opgaven van de Regionale agenda's zo veel mogelijk binnen al bestaande en lopende projecten en programma's gerealiseerd, zoals de Regio Groningen Assen (RGA), Agenda voor de Veenkoloniën, het Investeringsprogramma Verkeer & Vervoer en het Kader voor Economische Investerings (KEI).

De opgaven voor Noord-Drenthe zijn grotendeels te realiseren binnen de herijkte Regiovisie Groningen-Assen. Voor de uitwerking van de Samenwerkingsagenda Zuidwest-Drenthe kan aangehaakt worden bij de herinrichting van de Nationale Parken (NP), de stedelijke ontwikkeling en

het investeringskader Vitaal Platteland. De opgaven voor Zuidoost-Drenthe kunnen gekoppeld worden aan de Krimpagenda en deels het investeringskader Vitaal Platteland.

Informatieoverdracht

Drenthe werkt actief aan kennisoverdracht. Op het gebied van kernkwaliteiten krijgt dit al vorm. Kennis wordt niet alleen digitaal gedeeld, maar ook door een netwerk te vormen. Met de Handreiking Kernkwaliteiten werken we bijvoorbeeld aan de gezamenlijke verantwoordelijkheid van provincie en partners voor het behouden en ontwikkelen van de kernkwaliteiten van Drenthe.

Financiële instrumenten

Grondbeleid

Wij hebben een terughoudend beleid gevoerd om grondposities in te nemen. Dit beleid heeft tot dusver geleid tot voldoende mogelijkheden om provinciale gebiedsdoelen te realiseren met daarbij een goede beheersing van de risico's. Momenteel wordt gewerkt aan een nota grondbeleid, waarmee we onder andere meer duidelijkheid willen scheppen over grondtransacties bij de start van gebiedsprojecten. In de nota komen verder aan de orde:

- ruimtelijk beleid;
- voor - en nadelen van actief en facilitair grondbeleid;
- samenwerkingsvormen bij actief grondbeleid en vormen van facilitair grondbeleid;
- instrumenten voor het verwerven van gronden.

Natuur

Wij krijgen vanaf 2013 via het Provinciefonds geld voor het beheer van natuur binnen de EHS en voor agrarisch natuurbeheer binnen en buiten de EHS. Ook de ontwikkeling van nieuwe natuur op voormalige landbouwgronden, de PAS en Natura-2000 maatregelen worden zo gefinancierd.

Subsidies

Onder de financiële instrumenten vallen ook subsidies. Drenthe beschikt over een algemene subsidieverordening voor thema's als cultuur, duurzaamheid, Vitaal Platteland en sport. Voor verdere informatie richten wij een digitaal subsidieloket in: www.provincie.drenthe.nl/loket/subsidieloket.

Provinciale Omgevingsverordening Drenthe

De uitvoeringsinstrumenten van de Omgevingsvisie Drenthe zijn samengevoegd in één verordening: de Provinciale Omgevingsvisie Drenthe (POV). Met de vaststelling van de POV is een verdere concentratie van wetgeving bereikt die tevens heeft geleid tot een betere bereikbaarheid van deze uitvoeringsinstrumenten. Zowel bij het opstellen van de eerste versie van deze POV als bij de latere wijzigingen hebben we als uitgangspunt genomen dat we zo weinig mogelijk regels opleggen. Om dit te bereiken, werken wij met duidelijke criteria waaraan de regelingen worden getoetst, zoals:

- duidelijkheid/leesbaarheid;
- bestuurslast;

- effect (toegevoegde waarde van de regeling om het gewenst effect te bereiken);
- motivatie (noodzaak provinciale regeling);
- handhaafbaarheid (maatschappelijk draagvlak, objectieve en werkbare regels);
- doeltreffende vertaling van het provinciale omgevingsbeleid in formele bepalingen.

De POV bestaat op dit moment uit zeven delen: Algemeen, Ruimtelijke ordening, Milieu, Natuur en landschap, Water, Wegen en Overige bepalingen.

Beschermingsgebieden openbare drinkvoorziening

In de provincie wordt op achttien locaties water gewonnen voor de openbare drinkwatervoorziening. Rondom deze winlocaties hebben we beschermingsgebieden aangewezen in de Provinciale Omgevingsverordening (zie ook kaart 10 Grondwater: waterwingebied en grondwaterbeschermingsgebied). Daarbij maken we een onderscheid tussen kwetsbare, minder kwetsbare en niet-kwetsbare gebieden (zie tabel 8.4 in paragraaf 8.5.5).

De meest kwetsbare gebieden hebben de meeste bescherming gekregen, qua omvang en maatregelen. De bescherming richt zich op het weren van activiteiten en stoffen die de kwaliteit van het grondwater en het oppervlaktewater nadelig kunnen beïnvloeden.

Een beschermingsgebied is opgebouwd uit één of meerdere van onderstaande zones. Dit zijn:

- waterwingebieden;
- grondwaterbeschermingsgebieden;
- verbodzones diepe boringen (zie kaart 10 Grondwater);
- grondwaterbeschermingsgebied Drentsche Aa.

Ruimtelijke verordening

Het zwaarste generieke Wro-instrument is de ruimtelijke verordening. In hoofdstuk 3 van onze verordening leggen wij als provincie regels op aan de gemeenten. Zij moeten deze binnen een bepaalde periode vertalen in ruimtelijke plannen, zoals bestemmingsplannen. Doen zij dat niet, dan gelden deze regels zelfstandig voor de burgers. We zetten de verordening in:

- wanneer hogere regelgeving (Besluit algemene regels ruimtelijke ordening) dit vereist;
- wanneer beleidskeuzes 'hard' (definitief) zijn (bijvoorbeeld het weren van nieuwe intensieve veehouderij in de provincie);
- om de zorgvuldigheid van besluitvorming te borgen (bijvoorbeeld het borgen van de woningbouwafspraken die in regionaal verband tot stand komen).

Deze onderwerpen horen in ieder geval in de verordening thuis:

- ruimtelijke kernkwaliteit (kernkwaliteiten, zorgvuldig ruimtegebruik en milieu- en leefomgevingskwaliteit);
- Ecologische Hoofdstructuur;
- regionale afstemming van woningbouw

- elementen van de kernwaarde bedrijvigheid oftewel 'Bruisend Drenthe', waarbij regels worden gesteld aan de regionale afstemming van bedrijventerreinen, grondgebonden en intensieve veehouderij, windmolens en vrijetijdseconomie.

Ecologische Hoofdstructuur

Binnen de begrensde EHS sturen wij – zoals met het Rijk overeengekomen – met regelgeving en met scherp omschreven doelen, vastgelegd in de beheer- en ontwikkelopgave. Het inkrimpen van de middelen heeft geleid tot een herijkte EHS. De begrenzing van de EHS is gekoppeld aan de POV.

Verder ruimtelijk juridisch instrumentarium

Niet alle provinciale belangen zijn dus in het ruimtelijke hoofdstuk van de verordening opgenomen. Hierin moeten wij een meerwaarde zien die tot een van de hiervoor genoemde de criteria. Het is ook niet nodig elk provinciaal belang via de verordening te borgen, omdat wij over meer juridische instrumenten beschikken. Hieronder gaan we in op de wijze waarop we die instrumenten willen gebruiken.

Inpassingplan

Met een inpassingplan kunnen wij direct en juridisch bindend de bestemming van een concreet gebied vastleggen. Daarmee kunnen wij provinciale belangen vastleggen, waarbij we de bevoegdheid van de gemeenteraad uitsluiten. Wij passen het instrument inpassingplan alleen in uitzonderlijke gevallen toe, na raadpleging van de betreffende gemeente(n).

Overige Wro-instrumenten

De gemeenteraad kan via een provinciale proactieve aanwijzing worden verplicht om binnen een bepaalde termijn een bestemmingsplan vast te stellen. We kunnen dit instrument inzetten als provinciale belangen dat voor een goede ruimtelijke ordening noodzakelijk maken. Ook hebben we de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen. Daarmee kunnen we ervoor zorgen dat het bestemmingsplan of projectbesluit geen conflict oplevert met de provinciale belangen. Via een reactieve provinciale aanwijzing kunnen we ervoor zorgen dat een bepaald onderdeel van een gemeentelijk bestemmingsplan of projectbesluit niet in werking treedt.

Wij zullen deze instrumenten alleen inzetten als overleg en samenwerking met de gemeenten onvoldoende soelaas bieden en wanneer gemaakte afspraken niet worden nagekomen.

3.5 Omgevingswet

Het stelsel van het omgevingsrecht gaat op de schop. Een flink aantal losse wetten (waaronder Wet ruimtelijke ordening, Wet milieubeheer, Crisis- en herstelwet, Wet algemene bepalingen omgevingsrecht en Waterwet) worden geïntegreerd in één nieuwe wet: de Omgevingswet (Ow). Het motto hierbij is: 'ruimte voor ontwikkeling, waarborg voor kwaliteit'.

De wet moet leiden tot betere mogelijkheden voor integraal beleid, een betere bruikbaarheid en substantiële vereenvoudiging van het omgevingsrecht. Meer dan nu zal worden gewerkt met algemene regels in plaats van vergunningplicht. De gebruiker staat centraal. De wet formuleert de doelen van het nieuwe omgevingsrecht als volgt:

- het bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit;
- het op doelmatige wijze beheren, gebruiken en ontwikkelen van de fysieke leefomgeving ter vervulling van maatschappelijke functies.

De omzettingstabel hierna geeft een overzicht van de instrumenten die, op basis van de stand van zaken begin 2014, een nieuw jasje krijgen.

Huidig begrip	Ow-begrip	Toelichting
Proactieve aanwijzing	Instructiebesluit	Instrument voor proactieve sturing richting gemeenten of waterschappen. Nooit direct bindend voor burgers of bedrijven. Kan betrekking hebben op alle bevoegdheden op grond van de Omgevingswet.
Reactieve aanwijzing	Corrigerend instructiebesluit	Nagenoeg identiek aan de reactieve aanwijzing. Bevat de (extra) mogelijkheid om het bestemmingsplan direct op het betreffende onderdeel te wijzigen.
Inpassingsplan	Projectbesluit	Hiermee kan direct en juridisch bindend de bestemming van een concreet gebied worden vastgelegd, met uitsluiting van de gemeenteraad.
(Ruimtelijke) verordening	Instructieregels	Kunnen worden opgenomen in de provinciale verordening. Gaan over de inhoud, toelichting of motivatie van een bevoegdheid uit de Omgevingswet. Kunnen alleen worden gesteld als er sprake is van een gemeentete overstijgend of regio-overstijgend belang. Kunnen ook worden aangewezen vanuit overwegingen van doelmatigheid of een internationale verplichting.
Grenswaarden	Omgevingswaarden	Waarden voor de staat of de kwaliteit van de fysieke leefomgeving. Dit begrip vervangt bestaande begrippen als grenswaarden,

		streefwaarden en richtwaarden.
--	Plan of programma	Bevat concrete maatregelen voor het beschermen, beheren, gebruiken en ontwikkelen van de leefomgeving. Kan ook beleidsvoornemens en maatregelen bevatten die dienen om omgevingswaarden of doelen in de leefomgeving te bereiken of daaraan te blijven voldoen. Soms is het maken van een plan of programma verplicht.
Provinciaal belang	Gemeenteverstijgend belang of regio-overstijgend belang	Geen inhoudelijke wijziging.

Tabel 3.1. Omzettingstabel

De precieze impact van de Omgevingswet voor de provincie is niet definitief te bepalen, omdat het wetgevingstraject de komende jaren volop doorloopt. De inzet van het Rijk is dat de Omgevingswet medio 2018 in werking treedt.

4. Uitwerking ruimtelijke kwaliteit en kernwaarde bedrijvigheid

4.1 Uitwerking kernwaarde bedrijvigheid

Definitie bedrijvigheid

De economische dynamiek binnen of in de directe omgeving van het plangebied, voor zover deze zich vertaalt in een bijdrage aan de (bedrijfs)economische vitaliteit, waaronder mede begrepen de werkgelegenheid en bedrijfseconomische omzet.

Werk en werkgelegenheid zijn van buitengewoon belang voor onze provincie. Bedrijvigheid komt in heel Drenthe voor in zowel stedelijk gebied, agrarisch gebied als natuurgebied. Het betreft hier vooral ondernemingen in het midden- en kleinbedrijf (mkb). Meer dan 95% van het Drentse bedrijfsleven, inclusief zzp'ers, behoort tot het mkb. Het mkb is daarmee de motor van de Drentse economie. In 2012 bevond 17% van alle bedrijven en 12% van de werkgelegenheid zich in het buitengebied. De sectoren landbouw, energie en vrije tijd zijn in het buitengebied relatief sterk vertegenwoordigd qua bedrijven, werkgelegenheid en ruimtebeslag. Ook in de Noordervisie 2040 vervult het mkb een belangrijke werkgelegenheidsrol.

Ons economisch beleid is verwoord in het KEI en daarnaast in andere beleidsdocumenten, zoals de AgroAgenda en het Innovatieprogramma Veenkoloniën. De centrale inzet hierbij is het scheppen en behouden van werkgelegenheid, door het ontwikkelen van een duurzame en robuuste economische structuur van Drenthe. Het KEI richt zich op vijf thema's:

1. Versterken regionale innovatiekracht;
2. Optimale aansluiting bedrijfsleven, kennis, onderwijs en arbeidsmarkt;
3. Optimaliseren vestigingsklimaat;
4. Vergroten economische rendement in de vrijetijdseconomie;
5. Versterken van de agribusiness.

In het KEI nemen de activiteiten die we voor het stuwende⁶ mkb willen oppakken, een belangrijke plaats in. Op basis van het KEI maken we elk jaar een uitvoeringsprogramma. De jaarprogramma's zijn dynamische werkprogramma's, die inspelen op maatschappelijke ontwikkelingen en de samenwerking met onze partners.

Naast het KEI hebben we vanwege de crisis het Mkb-actieprogramma opgesteld. Met dit programma richten we ons op sectoren die voor Drenthe belangrijk zijn. We kijken naar de knelpunten en koppelen dit aan zaken waar we als provincie een rol in kunnen vervullen. Het gaat hierbij niet alleen om stuwende sectoren, maar ook om sectoren die meer dan andere sectoren bijdragen aan toegevoegde waarde, werkgelegenheid of export (bijvoorbeeld zorg, detailhandel en landbouw). Ook hierbij maken we afspraken met intermediaire organisaties die een deel van het Mkb-actieprogramma voor ons uitvoeren.

⁶ Bij stuwende bedrijven gaat het om bedrijven die omzet genereren van buiten de regio en daardoor vaak arbeidsplaatsen scheppen. Bijvoorbeeld industrie, groothandel, zakelijke dienstverlening en toerisme.

De afwegingsystematiek rond de kernwaarde bedrijvigheid en de kernkwaliteiten behandelden we in hoofdstuk 3. Het beleid voor de diverse elementen die behoren tot de kernwaarde bedrijvigheid staat beschreven in de volgende hoofdstukken, vooral in hoofdstuk 5.

4.2 Uitwerking kernkwaliteiten

In deze paragraaf verwoorden we het beleid voor de afzonderlijke kernkwaliteiten. De komende periode geven wij dit beleid samen met onze partners verder vorm. In de digitale Handreiking Kernkwaliteiten, te vinden op www.kernkwaliteitendrenthe.nl, vindt u waardevrije en feitelijke informatie over de kernkwaliteiten en een gemakkelijke toegang tot het actuele provinciale beleid voor kernkwaliteiten. De Handreiking wordt in samenwerking met onze partners steeds verder ontwikkeld en uitgebreid.

4.2.1 Kernkwaliteit Landschap

Definitie Landschap

Landschap is dat wat we om ons heen zien; het waarneembare deel van de aarde. Het landschap wordt bepaald door de onderlinge samenhang en wederzijdse beïnvloeding van de levenloze natuur (klimaat, reliëf, water, bodem), de levende natuur (plant en dier) en de mens. Uit deze opvatting blijkt duidelijk dat het landschap wordt bepaald door natuur en cultuur. Het landschap vertegenwoordigt een intrinsieke waarde. Het draagt bij aan onze beleving van de ruimte. Het landschap geeft inzicht hoe onze voorouders met hun ruimte omgingen en heeft daarmee historische waarde. In algemene zin wordt het landschap van onze jeugd gekoesterd. Landschap roept herinneringen op. Mede de kwaliteit van het landschap draagt bij aan het welbevinden van de mens. Het landschap is bovendien geen statisch gegeven, want natuur en cultuur zijn voortdurend in beweging. Alleen al het feit dat het landschap voor een groot deel uit levend materiaal bestaat, maakt dat het landschap van seizoen tot seizoen en van jaar tot jaar verandert. Bovendien zijn veranderingen in onze cultuur – de manier waarop wij onze ruimte gebruiken – in het landschap terug te vinden. Oude elementen vormen samen met moderne elementen (antennemasten, windmolens, pijpleidingen, hoogspanningsmasten) het landschap. Deze spanning tussen oud en nieuw, tussen natuur en cultuur en tussen ecologie en economie, maakt het landschap boeiend.

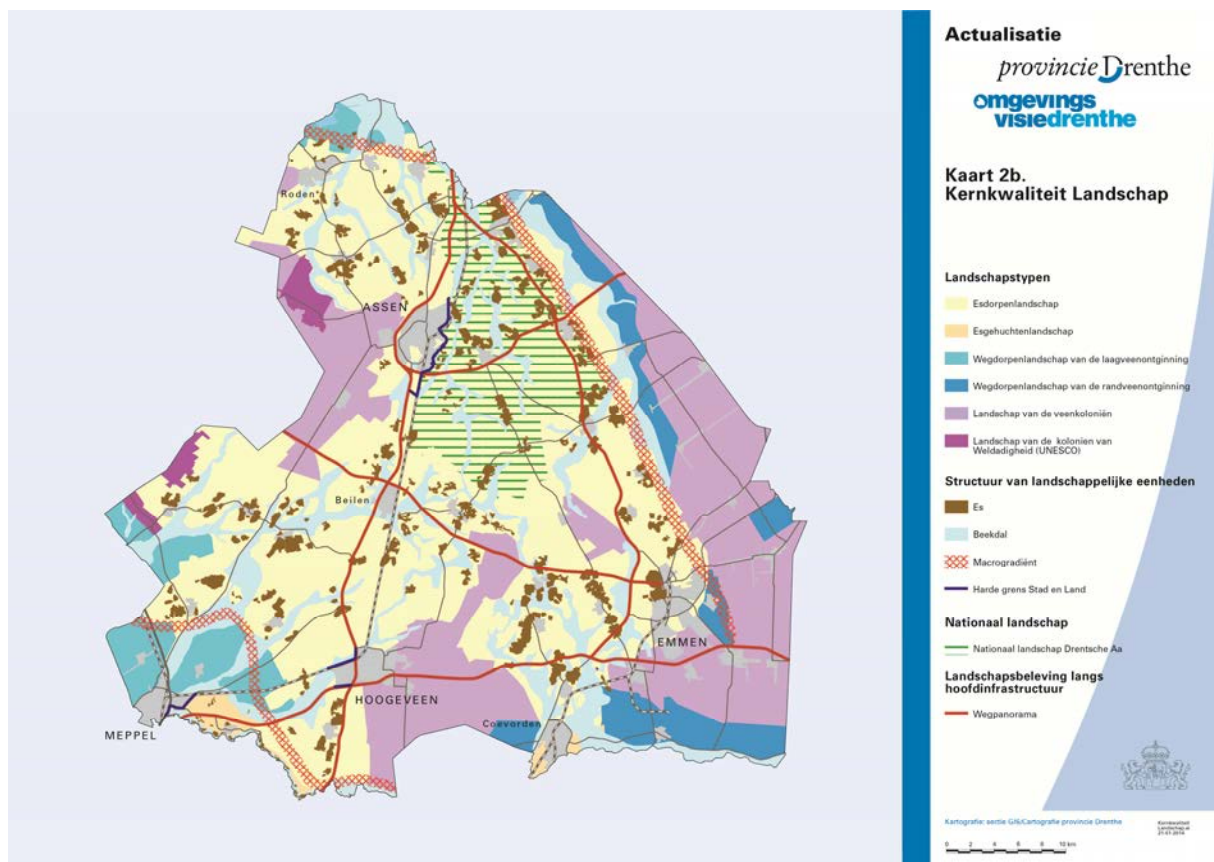
De kwaliteit en de diversiteit van het Drentse landschap dragen sterk bij aan een aantrekkelijk milieu om in te wonen, te werken en te recreëren. De identiteit van het Drentse landschap wordt bepaald door de ontstaansgeschiedenis en de diversiteit aan landschapstypen. De provincie richt zich op het in stand houden en versterken van het landschap als economisch, ecologisch en cultureel kapitaal. Onze ambitie is een Drents landschap waarin de verscheidenheid in landschapstypen en -onderdelen zich blijvend manifesteert.

Landschapstypen met de bijbehorende landschapskenmerken willen we in samenhang behouden en versterken. Daarmee wordt gestreefd naar een Drents landschap waarin het grondgebruik, het type natuur en het landschapsbeeld passen bij de ontwikkelingsgeschiedenis van het landschap. Vanuit

dat perspectief wil de provincie keuzes voor nieuwe ontwikkelingen in het landschap blijvend mogelijk maken. Binnen Drenthe zijn zes landschapstypen te onderscheiden:

1. Esdorpenlandschap;
2. Esgehuchtenlandschap;
3. Wegdorpenlandschap van de randveenontginning;
4. Wegdorpenlandschap van de laagveenontginning;
5. Landschap van de Veenkoloniën;
6. Landschap van de Koloniën van Weldadigheid.

Op kaart 2b Kernkwaliteiten Landschap hebben we aangegeven welke landschappelijke kenmerken en structuren van provinciaal belang zijn.

Kaart 2b. Kernkwaliteit Landschap

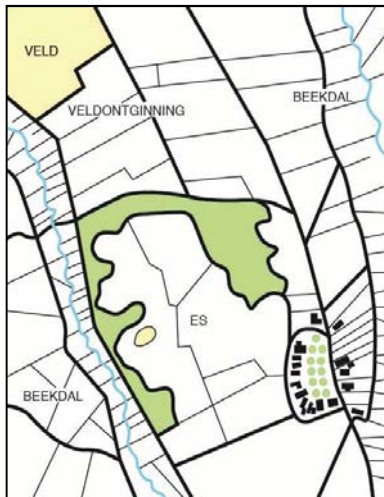
Het doel is de zes landschapstypen van Drenthe herkenbaar, beleefbaar en leesbaar te houden. Verderop in deze paragraaf zijn de verschillende landschapstypen nader omschreven.

Onze doelstellingen voor de kernkwaliteit landschap zijn:

- het behouden en versterken van de ruimtelijke afwisseling van landschapstypen;
- het behouden en versterken van de volgende karakteristieke kenmerken van de verschillende landschapstypen:
 - in het esdorpen-/ esgehuchtenlandschap: de (eenmans)essen en beekdalen;
 - in het wegdorpenlandschap van de laagveenontginning: de openheid;

- in het wegdorpenlandschap van de veenrandontginning: de kavelstructuur en de openheid;
- in het landschap van de Veenkoloniën: de wijkenstructuur en de openheid;
- in de Koloniën van Weldadigheid (UNESCO): bijzondere elementen.
- het behouden en versterken van de karakteristieke macrogradiënten van het Drents Plateau in relatie tot de aangrenzende en lager liggende veengebieden;
- het behouden en ontwikkelen van het Nationaal Beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa.

1. Het esdorpenlandschap

Kenmerken van het landschapstype

Het Drents plateau bestaat voornamelijk uit esdorpenlandschap. Dit landschapstype bevat enkele telkens terugkerende onderdelen, namelijk het dorp, de es, het beekdal en de velden/bossen/heide. Het esdorpenlandschap is een agrarisch cultuurlandschap ten voeten uit. Elk onderdeel van het landschap komt voort uit het agrarisch gebruik en is gerelateerd aan het functioneren van de lokale agrarische dorpsgemeenschap, met de boermarken als het oorspronkelijke gezag. De esdorpen vormen vanouds de ontginningsbasis van het landschap. Ze liggen veelal op landschappelijke overgangen van nat (beekdal) naar droog (es/heide/bos).

Rond de dorpen liggen de landschapsonderdelen die vanouds in het landbouwsysteem elk hun eigen functie hadden. Direct aan de rand van het dorp lagen de 'goorns': kleinschalige, verkavelde gebieden met hagen en singels, waar onder andere groenten voormenselijke consumptie werden verbouwd. Op de hoger gelegen gronden ontwikkelden zich door de eeuwen heen de essen, omzoomd door bosjes, strubben of soms een ringwal. In het lager gelegen beekdal lagende graslanden, tot aan het begin van de vorige eeuw onverdeeld, de zogenaamde madelanden. Later zijn de beekdalen sterk verkaveld en hebben ze door de aanleg van houtwallen een kleinschalig, besloten karakter gekregen. Buiten de gecultiveerde wereld lag de grote 'woestenijs': het veld, de heide. Dit is een vaak enorm grote ruimte die gebruikt werd om de schapen te weiden. Door ontginning en bebouwing (tot ver in onze eeuw) zijn de meeste van deze heidevelden verdwenen.

Kenmerken van de nederzetting

Het landelijke gebied dringt tot diep in de dorpsstructuur door. De brink vormt nu vaak het centrum van het dorp. De brinken waren (zijn) beplant met opgaande bomen, veelal eiken. Rond de brink werden de boerderijen gegroepeerd. Brinken lagen van oorsprong aan de rand van het dorp. De open ruimten worden gevormd door één of meer brinken, erven, kleine akkers en weilanden tussen de bebouwing. Van oudsher is er een functionele samenhang tussen deze ruimten en de bebouwing. Het wegenpatroon is een vervlechting van bochtige wegen,

bestaande uit één of enkele doorgaande wegen en enkele minder belangrijke wegen die daarop aansluiten. De nu nog zichtbare klinkerbestrating is hiervoor kenmerkend. Waar het nog gaaf is, maakt het dorpsilhouet de indruk van een hoogstaand bos met daartussen en aan de randen lage dorpsbebouwing. De bebouwing is landelijk van karakter en bestaat vooral uit typische boerderijen die schijnbaar willekeurig geplaatst zijn. Soms steekt een kerktoren of molen boven het silhouet uit.

Provinciaal belang:

Van provinciaal belang zijn:

- de essen: deze voor het esdorpenlandschap kenmerkende open ruimtes zijn veelal omgeven met esrandbeplanting.
- de beekdalen: onbebouwd gebied met kleinschalige beplantingstructuren en beekdal(rand)beplanting.

Beleid

Het provinciaal beleid is gericht op:

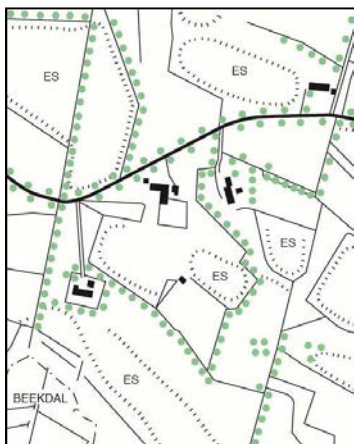
- behoud van de open ruimte en het versterken van esrandbeplanting;
- behoud van het onbebouwde karakter en het versterken van karakteristieke beekdal(rand)beplanting.

2. Het esgehuchtenlandschap

Kenmerken van het landschapstype

Het Reestdal en omgeving is alom erkend als een bijzonder gaaf deel van het esgehuchten- of hoevenlandschap op de grens van Drenthe en Overijssel. Het kleinschalige gebied langs de Reest wordt gekenmerkt door een aantal kleine nederzettingen (gehuchten), ontstaan op de flanken van het beekdal. Op zandruggen en koppen liggen hier de boerderijen bij kleine (eenmans)essen. Op een aantal plaatsen gaat het beekdal via hei en bos prachtig over in het veld; zeer fraaie en waardevolle plekken. Vooral het westelijk deel van het gebied heeft door de aanwezige havezaten en voorname boerderijen met de erbij horende bossen en lanen een uitstraling van allure.

Kenmerken van de nederzetting

Het esgehuchtenlandschap heeft veel overeenkomsten met het esdorpenlandschap. Het esgehuchtenlandschap is echter kleinschaliger en meer uitgesproken qua hoogteverschillen en steilranden. Het 'dorp' bestaat uit één of enkele verspreid liggen de boerderijen.

Provinciaal belang:

Van provinciaal belang zijn:

- de eenmansessen: kleine, kenmerkende open ruimten, omgeven met esrandbeplanting;
- de beekdalen: onbebouwd gebied met haaks liggende, kleinschalige beplantingstructuren en/of beekdal(rand)beplanting.

Beleid

Het provinciaal beleid is gericht op:

- behoud van de open ruimte en het versterken van esrandbeplanting;
- behoud van het onbebouwde karakter en het versterken van karakteristieke beekdal(rand)beplanting.

3. Wegdorpenlandschap van de randveenontginning

Kenmerken van het landschapstype

De randveenontginningen vormen binnen Drenthe een bijzonder landschapstype. Ze liggen langs de randen van de Veenkoloniën en zijn ontstaan door het ontginnen van de randen van het toenmalige immense hoogveenpakket. Het kleinschalige, meer onregelmatige beeld van dit landschapstype wordt bepaald door de dorpen: langgerekte bebouwingslinten met dwars daarop een smalle, onregelmatig opstreckende verkaveling.

Kenmerken van de nederzetting

Het omringende landelijke gebied dringt door in het wegdorp. Vanaf de hoofdweg is tussen de bebouwing door het landelijke gebied waarneembaar. Het dorpssilhouet is een langgerekte, smalle, slingerende strook, waarvan de massa wordt gevormd door een onregelmatige aaneenschakeling van forse boerderijen, kleinere boerderijen en woningen met erfbeplantingen. Dominerend is de beplanting van opgaande bomen langs de weg, in een overigens open landschap. Typisch is de ligging op de lichtglooiende rand van een hoogveenontginning en veelal een stroomdal.

Provinciaal belang

Van provinciaal belang is de typische langgerekte en slingerende ontsluitingsstructuur. Veelal is deze aan weerszijden beplant. Het is de hierop dwarsliggende, onregelmatige verkavelingsstructuur die de maat en schaal van de omliggende openheid bepaalt.

Beleid

Het provinciaal beleid is gericht op het behouden en versterken van de kavelstructuur met de omringende kenmerkende open ruimtes en de ontsluitingsstructuur. Dit gebeurt mede door het behouden van de wegbeplanting langs de hoofdontsluiting.

4. Wegdorpenlandschap van de laagveenontginning

Kenmerken van het landschapstype

Het wegdorpenlandschap van de laagveenontginning, ook wel het 'slagenlandschap', ligt op de laagst gelegen plekken in de provincie Drenthe, waar in de benedenlopen van de beekdalen veen is ontstaan. Kenmerkend zijn de ontginningsassen, de langgerekte lintdorpen (waarvan het karakter en de sfeer grotendeels bepaald worden door bebouwing en wegbeplanting) en de grote, open weidegebieden (met de smalle, langgerekte verkaveling en het slotenpatroon haaks op de ontginningsas). Sommige delen hebben door de kavelgrensbeplanting een min of meer besloten karakter.

Kenmerken van de nederzetting

Het omringende landelijke gebied dringt door in het wegdorp, dat ook wel streekdorp wordt genoemd. Vanaf de hoofdweg is tussen de bebouwing door het landelijk gebied steeds waarneembaar. Het silhouet van het dorp is een langgerekte strook, waarvan de massa wordt gevormd door een aaneenschakeling van forse boerderijen met erfbeplantingen en de dominerende beplanting langs de weg. De beplanting bestaat uit opgaande bomen in een overigens vrij open landschap.

Provinciaal belang

Van provinciaal belang is het open weidegebied en de smalle verkaveling met het fijnmazige slotenpatroon.

Beleid

Het provinciaal beleid is gericht op het behouden en versterken van het open karakter en de smalle verkavelingsstructuur.

5. Landschap van de Veenkoloniën

Kenmerken van het landschap

Het meest voorkomende landschapstype in de provincie is het hoogveenontginningslandschap. Dit landschapstype beslaat in totaal ongeveer een kwart van het gehele grondgebied van de provincie. Tot dit landschapstype behoren behalve de Drents-Groningse Veenkoloniën ook het Odoornerveen, Hoogeveen-Hollandscheveld, Smilde en enkele kleinere gebieden bij Dalen en Roden. De meeste veenontginningen in Drenthe zijn onderling verbonden door kanalenstelsels.

Kenmerkend voor deze hoogveengebieden is de strakke verkaveling, de bebouwingslinten langs kanalen en monden en de grote, weidse ruimtes met wijken. Elke ontginning heeft bovendien zijn eigen specifieke kenmerken, waaraan de tijd en de manier van ontginning is af te lezen. Zo heeft het gebied rond Hollandscheveld een kleinschalig, besloten karakter met veel verspreid voorkomende bebouwing en bosstroken. In Smilde vormt de Drentse Hoofdvaart de ruggengraat van de ontginning en zijn de Oude Veenkoloniën kleinschaliger dan de Veenkoloniën in de omgeving van Emmen.

Kenmerken van de nederzetting

Afhankelijk van het type dorp (enkellint of dubbellint) en de dichtheid van de bebouwing dringt het landelijk gebied diep of minder diep door in het dorp. Vanaf de hoofdontsluiting is het landelijk gebied in veel gevallen waarneembaar. Kenmerkend is de regelmaat. Het dorpsilhouet is een langgerekte strook waarvan de massa wordt gevormd door een aaneenschakeling van grote boerderijen en woningen met erfbeplantingen. Dominerend is de laanbeplanting in een open vlak landschap.

Provinciaal belang

Van provinciaal belang is de samenhang tussen het systematische ontginningspatroon van grootschalige openheid met kenmerkende wijkenstructuur en de bebouwingslinten met daaruit opgaande percelen.

Beleid

Het provinciaal beleid is gericht op het behouden en versterken van de samenhang en de openheid met de wijken.

Landschap van de Koloniën van Weldadigheid

Kenmerken van het landschap

De Koloniën van Weldadigheid zijn uniek voor Nederland en verdienen bijzondere aandacht. Hoewel elk van de gebieden zijn eigen karakter en sfeer heeft, hebben de koloniën ook een aantal gemeenschappelijke kenmerken. De hoofdstructuur wordt bepaald door orthogonale ('haakse') lijnen. De (hoofd)ontsluitingswegen worden begeleid door beplanting (lanen) en soms door kanalen of waterlossingen. Langs deze wegen bevindt zich karakteristieke bebouwing, in een ijle of dichtere concentratie.

De orthogonale structuur resulteert in karakteristieke boscomplexen en open ruimten met bijbehorend een grootschalige of kleinschalige (veelal blokachtige) verkaveling.

Kenmerken van de nederzetting

Het landelijke gebied dringt door in de nederzetting. Vanaf de hoofdontsluitingen is het landelijk gebied waarneembaar. Het karakter is blokvormig en regelmatig. Vanwege het parkachtige karakter is er geen sprake van een uitgesproken dorpsilhouet. De dorpsstructuur kenmerkt zich door het wegen- en kanalenpatroon. De oorspronkelijke bebouwing is uniek en typisch. Ze staat in één rooilijn en is afgestemd op de functie. Dominierend is de laanbeplanting.

Provinciaal belang:

Van provinciaal belang is:

- de rechtlijnige, structuurbepalende (hoofd)ontsluitingswegen, met daarlangs laanbeplanting;
- het orthogonale ingenieurslandschap met een blokachtige verkavelingsstructuur waarin bos en open ruimten elkaar afwisselen;
- de structuur van lintbebouwing en de hiërarchie in de architectuur van de aanliggende bebouwing (veelal haaks op de ontginningsas), met een regelmatige onderlinge afstand.

Beleid

Het provinciaal beleid is gericht op het behouden en versterken van:

- de laanbeplanting langs de hoofdontsluiting;
- de ontginningsstructuur en de afwisseling tussen massa en ruimte;
- de kenmerkende bebouwingslinten en de onderlinge afstanden.

Wegpanorama

Als gevolg van de explosieve groei van bedrijfs- en kantoorlocaties langs snelwegen in de jaren negentig, verdween langs de snelweg de afwisseling tussen bebouwde en onbebouwde stukken. Dit was aanleiding voor het Rijk om nationale snelwegpanorama's te introduceren. Ook Drenthe kent een aantal locaties langs (snel)wegen waar dorpen en steden zijn uitgebreid met bedrijfslocaties, waardoor de ruimtelijke context is vervaagd. In vergelijking met de rest van Nederland komt dit weinig voor. Voor Drenthe werd het tracé van de A28 bij de Drentsche Aa als nationale snelwegpanorama aangewezen.

Het Rijk heeft de verantwoordelijkheid voor nationale snelwegpanorama's losgelaten en bij de provincies neergelegd. Wij hechten waarde aan een zorgvuldige presentatie van Drenthe aan de hoofdinfrastructuur en willen we de karakteristieken van de landschapstypen en het contrast tussen stad en land, gezien vanaf de infrastructuur, zichtbaar houden. Het gaat ons daarbij nadrukkelijk niet om gefixeerde fotomomenten die luttele seconden een blik op het landschap werpen. De essentie van het begrip wegpanorama's zit voor ons in het beleefbaar houden van de afwisseling tussen bebouwd en onbebouwd gebied. Voor de eenduidigheid maken wij geen onderscheid tussen snelweg- en wegpanorama's en hanteren wij enkel het begrip wegpanorama. Deze komen voor langs de doorgaande Rijks- en provinciale wegen. Hieronder vallen de A28, de N33, de N34, de N48, de N381 en de N391. De wegpanorama's zijn op kaart 2b Kernkwaliteit Landschap verbeeld als kernkwaliteit landschap met een gekleurde baan van twee kilometer aan weerszijden van de weg.

Stads- en dorpsranden

Steden en dorpen ontwikkelen zich en groeien. Zo zijn in de loop der tijd nieuwe dorps- en stadsranden ontstaan. Tot voor kort stond 'ontwikkelen' gelijk aan groeien. Omdat het anno nu niet meer vanzelfsprekend is dat dorpen en steden alleen maar groeien, ontstaat een nieuwe context.

Stads- en dorpsranden zijn het visitekaartje van de stad, het dorp en het landschap. Het zijn gradiënten (geleidelijke overgangen) in het landschap, die toeristische aantrekkelijke verbindingen tussen onze steden/dorpen en ons landschap vormen. Illustratief zijn de Drentsche Aa (Assen), het Oude Diep (Hoogeveen) en de Reest (Meppel). Deze stadsranden worden begrensd door de landschappelijke waarde die ze vertegenwoordigen en worden om die reden gekoesterd. Maar er zijn ook stads- en dorpsranden waar de relatie met het omringende landschap is vervaagd of verdwenen. Hier bestaat het risico dat er zich ontwikkelingen voordoen die afbreuk doen aan de ruimtelijke kwaliteit, waardoor het gebied als 'verrommeld' wordt beleefd. De huidige situatie vraagt om het denken in ruimtelijk-economische oplossingen. Leegstand, verpaupering, versnippering en onaantrekkelijke entrees willen we voorkomen door gezamenlijk met gemeenten deze opgaven integraal te benaderen.

Atelier mooi Drenthe heeft het concept 'duurzaam DNA Drenthe' ontwikkeld, dat uitgaat van de cultuurhistorische en landschappelijke karakteristiek van de plek. Dit gedachtegoed inspireert ons om met gemeenten gezamenlijk invulling te geven aan stads- en dorpseigen overgangen tussen stad en

platteland. We willen daarbij zowel van binnen naar buiten kijken (van stad naar land), als van buiten naar binnen (van land naar stad). Hierbij kunnen de volgende onderwerpen aan de orde komen:

- het versterken van de ruimtelijke kwaliteit (hoe takt de stad of het dorp aan op het buitengebied);
- het stimuleren van de mogelijkheden van recreatieve uitloop en medegebruik, in aansluiting op de routestructuren in de omgeving;
- het realiseren van een natuurlijke verbinding tussen stad en omgeving.

Harde grens stad/land

Op kaart 2b Landschap is bij de stadsranden van Assen, Hoogeveen en Meppel een harde grens tussen stad en land getrokken. Daar grenzen de steden aan landschappelijke en cultuurhistorische waarden. De Drentsche Aa (Assen), het Oude Diep (Hoogeveen) en de Reest (Meppel) zijn iconisch voor de ruimtelijke kwaliteit van Drenthe. Deze waarden willen we behouden en versterken.

Uitbreiding van de aangrenzende steden achten wij hier onwenselijk.

Hoogbouw

Hoogbouw is een term die gebruikt wordt voor hoge gebouwen en bouwwerken. Hoogbouw kan een stedenbouwkundige oplossing zijn om zuinig met de beschikbare ruimte om te gaan. Ook kan hoogbouw bepaalde plekken accentueren. Omdat hoogbouw stedelijkheid uitstraalt en het bestaande dorps- en stadssilhouet transformeert, vinden wij dat hoogbouw geen inbreuk mag maken op de beleving van het landschap. Daar ligt het provinciale belang. Bij plannen ten aanzien van hoogbouw kijken wij daarom niet alleen naar de betekenis daarvan binnen een bepaalde stedenbouwkundige structuur, maar ook naar de impact van de hoogbouw op de beleving van de horizon vanuit nabijgelegen (binnen 10 km) cultuurhistorische dorpenensembles. Daarom willen wij dat aan plannen voor hoogbouwontwikkelingen een landschapsplan wordt gekoppeld. Het inzetten van 3D-visualisaties kan helpen om de mate van de impact te bepalen. In de komende periode willen wij hierover met de gemeenten van gedachten wisselen, om hierop gezamenlijk beleid te voeren. Voor gemeenten die al een hoogbouwvisie hebben vastgesteld, vormt deze de basis voor het gezamenlijk te ontwikkelen gedachtegoed.

4.2.2 Kernkwaliteit Natuur

De Ecologische Hoofdstructuur (EHS) is een samenhangende structuur van gebieden met een speciale natuurkwaliteit. De Ecologische Hoofdstructuur vormt de ruggengraat van het Drentse natuurnetwerk en waarborgt biodiversiteit en duurzame natuur. De op perceelsniveau begrensde EHS vormt het kader voor regelgeving en subsidies⁷.

⁷ Zie ook: <http://www.drenthe.info/kaarten/website/fmc2/ehs2013.html>.

Definitie Natuur en Biodiversiteit

Natuur is een samenhangend geheel van planten, dieren, levensgemeenschappen, bodem- en grondsoorten, water en klimaat. Natuur is een verzamelbegrip. Het varieert van abstract ('natuur is het kapitaal van Drenthe') tot meer concreet ('dat wat je ziet in het Dwingelderveld'). Het varieert van sterk door de mens beïnvloed (tuinnatuur), tot weinig door de mens beïnvloed (regenwoud, Waddenzee) en van weinig complex (zoals een akker) tot erg complex (zoals een levend hoogveen).

De soort natuur die op een plaats ontstaat of ontwikkeld kan worden, hangt samen met het klimaat, de waterhuishouding en de bodem- en grondsoorten (abiotische factoren). Planten- en diersoorten (biotische factoren) beïnvloeden elkaar onderling en kunnen op hun beurt de abiotische factoren beïnvloeden. Het wijzigen van een enkele abiotische of biotische factor kan een reeks gebeurtenissen in gang zetten die kunnen leiden tot veranderingen in een levensgemeenschap of zelfs in klimaat.

Duurzame levensgemeenschappen (ecosystemen) zijn bestand tegen het wegvallen of het wijzigen van een enkele factor. Voor dergelijke systemen wordt ook wel de term 'robuust' gebruikt.

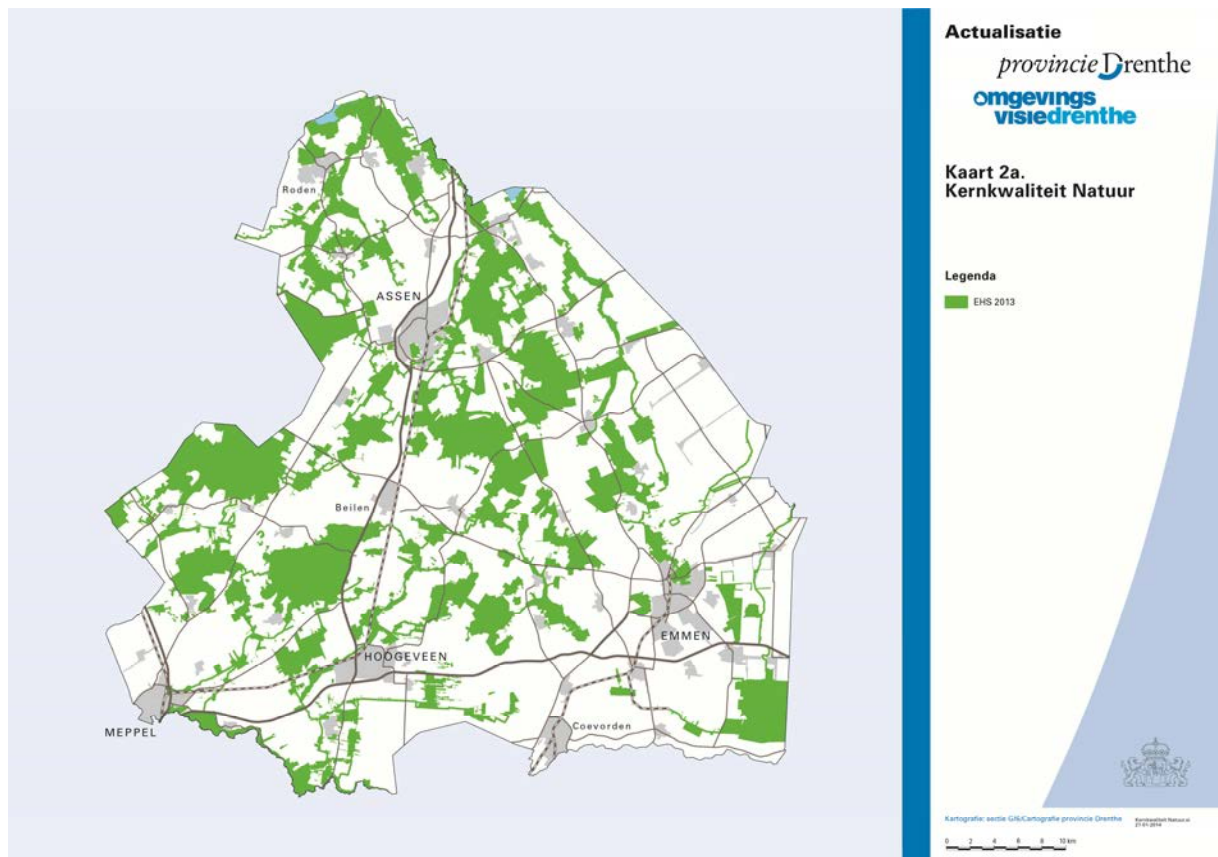
Biodiversiteit betreft de verscheidenheid aan soorten en genen en is een indicatie voor de gezondheid van een ecosysteem. Hoe groter de diversiteit binnen een systeem, hoe beter het systeem zich kan aanpassen aan klimaatverandering..

Een weinig complex systeem kan relatief eenvoudig hersteld worden. Akkerkruiden die in een graanveld thuishoren, kunnen bij een gericht beheer elk jaar opnieuw ontkiemen. Herstel van een complex systeem als een levend hoogveen is niet of nauwelijks mogelijk. Factoren als een geschikte waterhuishouding en het terugdringen van stikstofbelasting zijn moeilijker te sturen.

In Drenthe is alle natuur – ook de natuur in reservaten en in Natura 2000-gebieden – beïnvloed door de mens en het resultaat van een meestal langdurige benutting (gebruik, beheer) door de mens. Het eindresultaat blijft alleen in stand door permanente inspanning van de mens. Dat kan bestaan uit plaggen of maaien, maar ook zorgen voor een goede waterstand of luchtkwaliteit.

In het onlangs afgesloten Natuurpact is vastgelegd dat de focus gericht zal worden op het Natuurnetwerk Nederland. Dit Natuurnetwerk is breder dan de begrensde EHS. Tegelijkertijd hebben wij als provincie de verantwoordelijkheid gekregen voor het soortenbeleid. De begrensde EHS zien we onverminderd als het belangrijkste instrument voor het behouden en versterken van de biodiversiteit. Omdat de rol van provincies binnen het natuurbeleid is veranderd als gevolg van het deelakkoord Natuur en omdat er minder middelen aanwezig zijn om beleid te realiseren, ontwikkelen we een Natuurvisie. Deze visie – waarvan de oplevering is gepland medio 2014 – wordt leidend voor de keuzes bij het behalen van biodiversiteitsdoelstellingen.

De provincie is direct verantwoordelijk voor de kwaliteit en kwantiteit van de natuur binnen de EHS. Gemeenten en waterschappen zijn in de eerste plaats verantwoordelijk voor natuur buiten de EHS. In de Natuurvisie wordt uitgewerkt welke rol de provincie heeft in natuurwaarden buiten de begrensde EHS. Onze ambitie ten aanzien van natuurontwikkeling of het ontwikkelen van een robuuste EHS, is verwoord in hoofdstuk 7.

Kaart 2a. Kernkwaliteit Natuur

4.2.3 Kernkwaliteit Cultuurhistorie

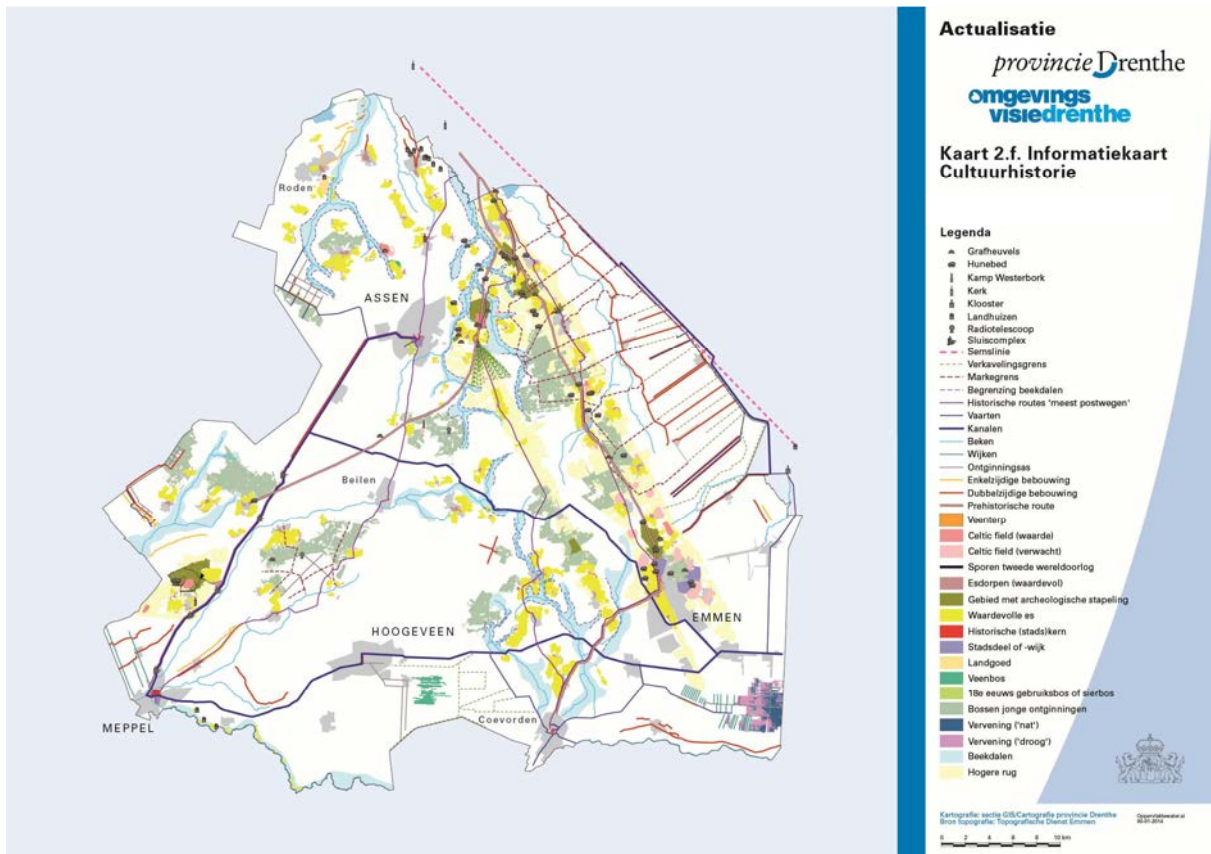
Drenthe kent een voor Nederland uniek cultuurhistorisch landschap en telt veel archeologische en aardkundige waarden. De historische en prehistorische waarden van onze provincie zijn zeer bepalend voor de identiteit en de ruimtelijke kwaliteit van Drenthe. Wij beschouwen ze daarom ook van grote betekenis als 'drager' voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Door objecten en structuren boven- en ondergronds in samenhang te bekijken, winnen ze aan betekenis voor onze woon-, werk- en leefomgeving. Beleidsmatig maken wij een onderscheid in Cultuurhistorie en Archeologie: dit omdat de bescherming en omgang met deze twee beleidsvelden elk een andere aanpak vraagt.

Wij hebben het provinciaal belang voor aardkundige, archeologische en cultuurhistorie waarden gedefinieerd, en vastgelegd op respectievelijk kaart 2d, kaart 2e en kaart 2f.

Definitie Cultuurhistorie

Cultuurhistorie is het totaal aan sporen van menselijke activiteiten in de stad en op het platteland, in de bebouwde en de onbebouwde omgeving. Deze sporen leveren ons niet alleen informatie op over het leven en werken van de mens in vroeger tijden (de bewoningsgeschiedenis), maar verklaren ook voor een belangrijk deel waarom onze omgeving er nu uitziet zoals ze eruitziet. De cultuurhistorie in Drenthe omvat dus zowel het historisch (steden)bouwkundig erfgoed als het historisch landschappelijke erfgoed.

Ons beleid ten aanzien van cultuurhistorie is beschreven in het Cultuurhistorisch Kompas Drenthe. Twee doelstellingen staan hierin centraal. Ten eerste willen we de cultuurhistorie herkenbaar houden. Het provinciaal belang Cultuurhistorie is vastgelegd in de Cultuurhistorische Hoofdstructuur ((zie kaart 2f. Informatiekaart Cultuurhistorie).

Kaart 2f. Informatiekaart Cultuurhistorie

Ten tweede willen we de ruimtelijke identiteit versterken. We doen dat door ruimtelijke ontwikkelingen te sturen vanuit samenhangende cultuurhistorische kwaliteiten, met respect en durf. Daarin is ruimte voor inspiratie en eigen afwegingen van onze partners.

Het veiligstellen van cultuurhistorische waarden en tegelijkertijd het bieden van ruimte voor ontwikkelingen, vraagt om een heldere wijze van sturing. Wij maken onderscheid tussen drie sturingsniveaus: respecteren, voorwaarden stellen en eisen stellen.

De sturingsniveaus zijn gebiedsgericht toegepast en weergegeven in de beleidskaart in het CHK.

1. Respecteren: we richten ons op het waarborgen van de cultuurhistorische samenhang voor de toekomst. De initiatiefnemers hebben de verantwoordelijkheid om de cultuurhistorische hoofdstructuur als inspiratiebron te benutten. Wij beoordelen de plannen en initiatieven daarop.
2. Voorwaarden stellen: we stellen de cultuurhistorische samenhang als randvoorwaarde. De initiatiefnemers hebben daarmee de verantwoordelijkheid om vroegtijdig in het planproces inzichtelijk te maken hoe ze de cultuurhistorische samenhang als een van de (ruimtelijke) onderleggers voor nieuwe plannen benutten. Wij zijn beschikbaar voor (het regelen van) begeleiding van het planvormingsproces, waarbij de kansen vanuit de cultuurhistorische samenhang uitgangspunt zijn.
3. Eisen stellen: wij sturen de ontwikkelingen in de (vanuit de cultuurhistorie gezien) gewenste richting. Van de initiatiefnemer verwachten wij dat de cultuurhistorische samenhang als dé drager voor nieuwe plannen wordt gebruikt. Ontwikkelingen bouwen op deze samenhang voort. Vanaf het begin bedingen we hiervoor een plek in het planvormingsproces.

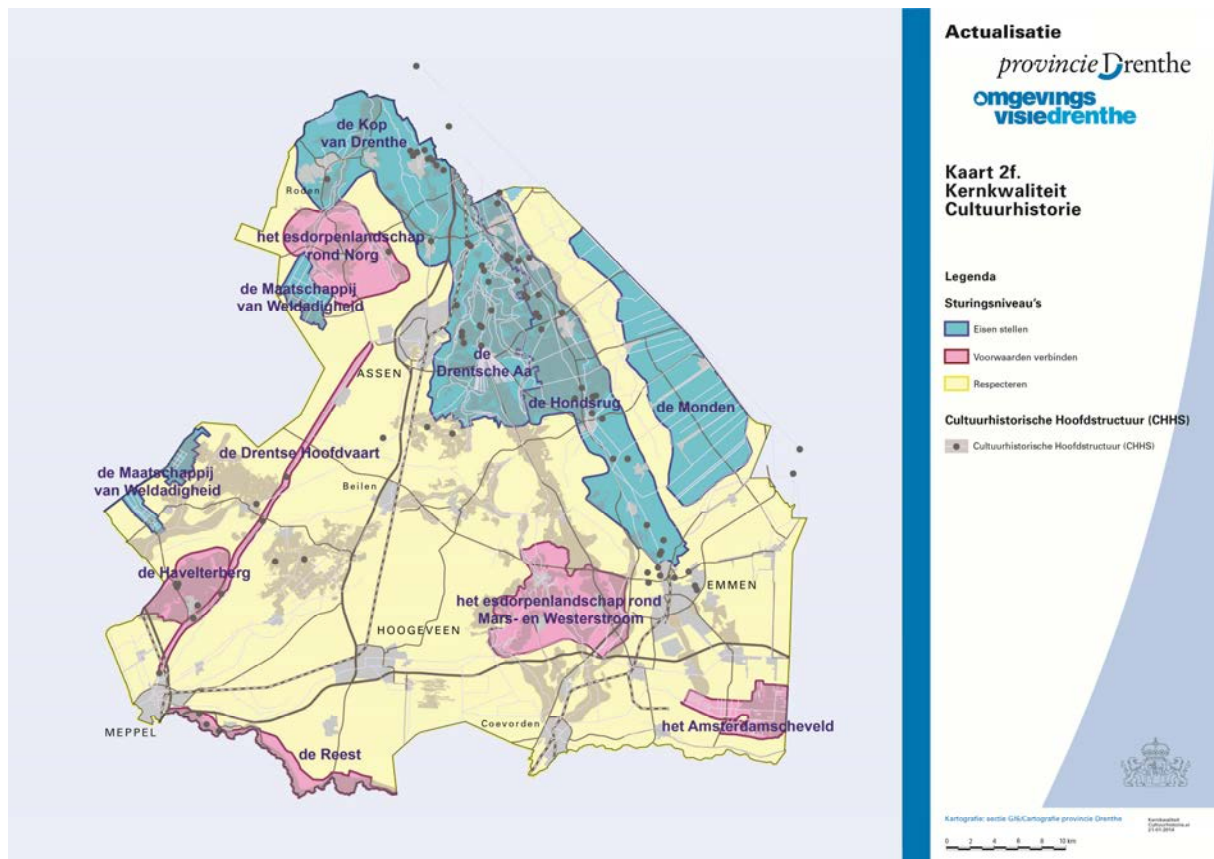
De gebieden waarop we ons concentreren zijn:

- het esdorpenlandschap rond Norg;
- de Drentsche Hoofdvaart;
- de Havelterberg;
- het esdorpenlandschap rond Mars- en Westerstroom;
- de Reest;
- het Amsterdamscheveld;
- de Kop van Drenthe;
- de Drentsche Aa;
- de Maatschappij van Weldadigheid;
- de Hondsrug;
- de Monden.

Voor de richtinggevende ambities, karakteristiekbeschrijvingen en achtergronden voor deze gebieden, verwijzen wij naar het Cultuurhistorisch Kompas Drenthe. Deze is via internet te raadplegen:

http://www.provincie.drenthe.nl/publish/pages/68908/cultuurhistorisch_kompas_drenthe.pdf.

Een samenvatting van de ambities voor de gebieden in de categorie 'voorwaarden stellen' en 'eisen stellen' treft u hierna aan. De sturingsniveaus vindt u weergegeven op kaart 2f Cultuurhistorie.

Kaart 2f. Kernkwaliteit Cultuurhistorie

Samenvatting ambities cultuurhistorie

Categorie 'Voorwaarden stellen'

1. Het esdorpenlandschap rond Norg

Ambitie:

- Het in stand houden van de karakteristiek van het esdorpenlandschap. Deze karakteristiek uit zich in een zichtbare ruimtelijke samenhang tussen esdorp, es, beekdal en veld, met bijbehorend microreliëf en beplantingselementen als houtwallen, esrandbosjes en middeleeuwse gebruiksbossen. Bovendien kent het esdorpenlandschap een grote tijdsdiepte, wat blijkt uit zichtbare en onzichtbare (pre)historische bewoningssporen als nederzettingen, grafmonumenten en celtic fields.
- Het vasthouden en zorgvuldig doorzetten van de ruimtelijke opzet van de esdorpen. Deze opzet wordt getypeerd door een vrije ordening van bebouwing en boerderijen, afwisseling tussen bebouwde plekken en open ruimtes (in het bijzonder de brinken) en doorzichten naar het omliggende buitengebied.
- Het behouden van de openheid van de brede beekdalen als contrast met hun scherpe begrenzingen in de vorm van houtwallen en bossen.

2. Drentse Hoofdvaart

Ambitie:

- Het versterken van het karakter als beelddrager van een ensemble van kanaal, sluis- en brugcomplexen en gerelateerde bebouwing.

3. Havelterberg

Ambitie:

- Het beter beleefbaar maken van de lange geschiedenis van de Havelterberg door de vele historische sporen vanaf de prehistorie tot aan de Tweede Wereldoorlog te benadrukken.

4. Esdorpenlandschap rond Mars- en Westerstroom (Oosterhesselen/Dalen/Sleen)

Ambitie:

- Het in stand houden van de karakteristiek van het esdorpenlandschap. Deze karakteristiek uit zich in een zichtbare ruimtelijke samenhang tussen esdorp, es, beekdal en veld, met bijbehorend microreliëf en beplantingselementen als houtwallen en esrandbosjes.
- Het vasthouden en doorzetten van de ruimtelijke, meer langgerekte opzet van de esdorpen door zorgvuldig om te gaan met de vrije ordening van bebouwing en boerderijen, de afwisseling tussen bebouwde plekken en open ruimtes (in het bijzonder de brinken) en doorzichten naar het omliggende buitengebied.
- Het blijvend zichtbaar onderscheiden van de beekdalen door het grillige verloop en de kleinschaligheid te benadrukken.

5. De Reest

Ambitie:

- Het veiligstellen van het esgehuchtenlandschap van het Reestdal door het benadrukken van de samenhang tussen de erven, essen en groenlanden en de karakteristieke erf- en esbeplanting, die de erven en essen markeert in het verder open beekdal van de Reest.

6. Het Amsterdamscheveld

Ambitie:

- Het zichtbaar houden van de machinale veenwinning en veenverwerking op het Amsterdamscheveld en het Bargerveen, zowel in het landschap als in de bebouwing.

Categorie 'eisen stellen'

7. De kop van Drenthe

Ambitie:

- Het in stand houden van de karakteristiek van het esdorpenlandschap. Deze karakteristiek uit zich in een zichtbare ruimtelijke samenhang tussen esdorp, es, beekdal en veld, met bijbehorend microreliëf en beplantingselementen als houtwallen, esrandbosjes en middeleeuwse gebruiksbossen. Bovendien kent het esdorpenlandschap een grote tijdsdiepte, wat blijkt uit

zichtbare en onzichtbare (pre)historische bewoningssporen als nederzettingen, grafmonumenten en celtic fields. Dit wordt in het bijzonder op het Noordscheveld weerspiegeld.

- Het vasthouden en zorgvuldig doorzetten van de ruimtelijke opzet van de esdorpen. Deze opzet wordt getypeerd door een vrije ordening van bebouwing en boerderijen, afwisseling tussen bebouwde plekken en open ruimtes (in het bijzonder de brinken) en doorzichten naar het omliggende buitengebied.
- Het behouden van de openheid van de brede beekdalen als contrast met hun scherpe begrenzingsen, in de vorm van houtwallen en bossen.
- Het veiligstellen van de karakteristiek van de randveenontginningen, door het behouden van licht slingerende wegdorpen en het verder versterken van de houtwalpatronen en de opstreckende verkaveling in het buitengebied.
- Het blijvend zichtbaar onderscheiden van de reeks van landgoederen rond Eelde en Paterswolde. Deze reeks wordt gekenmerkt door een karakteristieke tuin- en parkaanleg, ingebed in landschappelijke structuren, met een variatie in maat en schaal en een doorlopende afwisseling van open en besloten ruimtes.

8. Drentsche Aa

Ambitie:

- Het in stand houden van de karakteristiek van het esdorpenlandschap. Deze karakteristiek uit zich in een zichtbare ruimtelijke samenhang tussen esdorp, es, beekdal en veld met bijbehorend microreliëf en beplantingselementen als houtwallen en esrandbosjes. Bovendien kent het esdorpenlandschap een grote tijdsdiepte, wat blijkt uit vele zichtbare en onzichtbare (pre)historische bewoningssporen als nederzettingen, grafmonumenten en celtic fields.
- Het vasthouden en zorgvuldig doorzetten van de ruimtelijke opzet van de esdorpen. Deze opzet wordt getypeerd door een vrije ordening van bebouwing en boerderijen, afwisseling tussen bebouwde plekken en open ruimtes (in het bijzonder de brinken) en doorzichten naar het omliggende buitengebied.
- Het behouden en herstellen van de oorspronkelijke beekloop in de beekdalen met hieraan gekoppeld de historische percelering, de houtwallen en houtsingels en de reliëfranden.
- Het zichtbaar houden en beter beleefbaar maken van de historische en prehistorische route, waar karresporen, voordren, grafheuvels en andere prehistorische relictten een unieke verzameling archeologische sporen vormen, in het bijzonder op het Balloërveld.

9. Koloniën van de Maatschappij van Weldadigheid

Ambitie:

- Het handhaven en verder versterken van de hiërarchische en orthogonale opbouw van de gebieden, zoals die te zien is in vaarten, wegen, beplanting en de bebouwing, variërend van dienstwoningen tot directeurswoning.
- Het behouden van de afwisseling tussen open gebieden en boscomplexen.

10. De Hondsrug

Ambitie:

- Het behouden van de karakteristiek van het esdorpenlandschap. Deze karakteristiek uit zich in een zichtbare ruimtelijke samenhang tussen esdorp en es, waarbij de esdorpen en essen als een keten op de Hondsrug liggen, afgewisseld met scherp begrensde boswachterijen. Bovendien kent het esdorpenlandschap een grote tijdsdiepte, wat blijkt uit vele zichtbare en onzichtbare (pre)historische bewoningssporen als nederzettingen, grafmonumenten en celtic fields.
- Het benadrukken van het lineair patroon van hunebedden, grafheuvels en andere zichtbare en onzichtbare prehistorische relicten die getuigen van de prehistorische route over de Hondsrug.
- Het vasthouden en zorgvuldig doorzetten van de ruimtelijke opzet van de esdorpen. Deze opzet wordt getypeerd door een vrije ordening van bebouwing en boerderijen, afwisseling tussen bebouwde plekken en open ruimtes (in het bijzonder de brinken) en doorzichten naar het omliggende buitengebied.

11. De Monden

Ambitie:

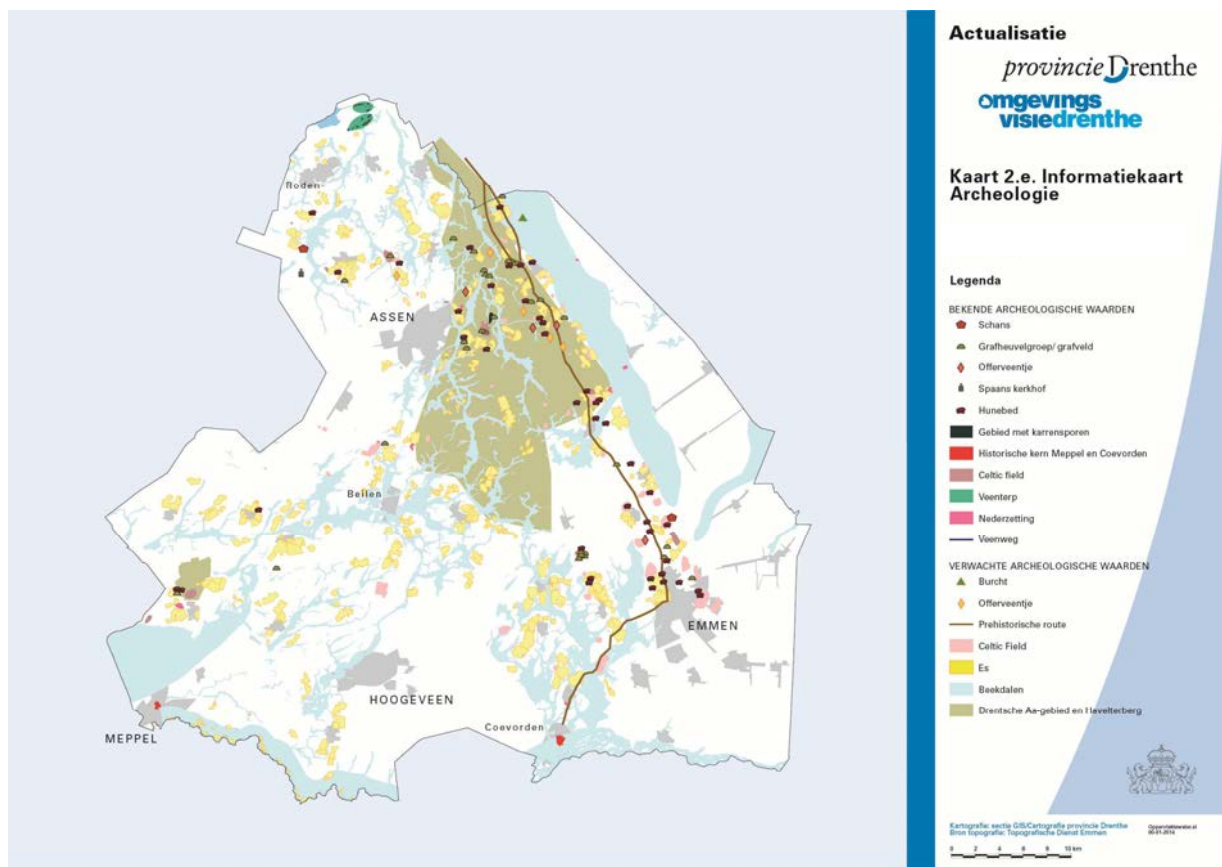
- Het zichtbaar houden van de ordening en samenhang tussen de ontginningsassen, die tot uitdrukking komen in enkele en dubbele lintdorpen en bebouwde en onbebouwde ontginningsassen.
- Het herkenbaar houden van de ordening en samenhang binnen een lintdorp, zoals de situatie waarbij slechts aan één zijde van het kanaalboerderijen en woningen staan.

4.2.4 Kernkwaliteit Archeologie

Definitie Archeologie

Archeologie houdt zich bezig met de reconstructie van oude culturen door middel van het bestuderen van materiële overblijfselen hiervan. Daarbij gaat het om alles wat de mens ooit heeft achtergelaten, bijvoorbeeld restanten van huizen, begraafplaatsen, wapens, sieraden, huisraad, afval en voedselresten. Deze overblijfselen kunnen duizenden jaren oud zijn of 'slechts' een paar honderd jaar. Tegenwoordig wordt er ook archeologisch onderzoek gedaan naar overblijfselen van de Tweede Wereldoorlog.

Het archeologisch erfgoed is onze enige bron van informatie over de bewoningsgeschiedenis van onze provincie van de steentijd tot de middeleeuwen. Het merendeel van het archeologisch erfgoed is onzichtbaar en is daardoor zeer kwetsbaar bij ruimtelijke ontwikkelingen die om bodemingrepen vragen. Archeologische waarden zijn onvervangbaar en niet te compenseren. Daarom geven wij het archeologisch erfgoed een duidelijke plaats in ons ruimtelijk beleid.

Kaart 2e. Informatiekaart archeologie

De inhoudelijke kaart Archeologie (zie Kaart 2e. Informatiekaart Archeologie) geeft een overzicht van de archeologische waarden en verwachtingen die wij van provinciaal belang achten. Deze waarden en verwachtingen zijn volgens ons essentieel om het verhaal van de regionale bewoningsgeschiedenis te kunnen vertellen, voor nu en voor toekomstige generaties. De provincie Drenthe wil ook speciale aandacht schenken aan het jongste en het oudste erfgoed van de provincie. Onder het oudste erfgoed verstaan we de resten die met de bewoning uit de tijd van de Neanderthalers samenhangen. Deze resten worden tot het Midden-Paleolithicum gerekend (300.000 – 30.000 jaar geleden). Het onderzoek naar in-situ-vindplaatsen staat echter nog in de kinderschoenen. Het is vaak arbeidsintensief, multidisciplinair en het verdient stimulering om deze belangrijke periode volwaardig op de Drentse kaart te krijgen. Bij het jongste erfgoed gaat het om de archeologische sporen van modern oorlogserfgoed, waaronder sporen van de Tweede Wereldoorlog. Deze oudste en jongste geschiedenis vindt u niet op de Kaart 2e. Informatiekaart Archeologie terug.

Het beschermingsbeleid dat wij aan Kaart 2e. Informatiekaart Archeologie koppelen, staat op de bijbehorende Kaart 2e. Kernkwaliteit Archeologie. De archeologische waarden of verwachtingen van provinciaal belang die samenhangen met de cultuurhistorische waarden of die ruimtelijk zichtbaar zijn, zijn ook terug te vinden op de kaart Cultuurhistorie uit het CHK.

Onze doelstellingen voor archeologie zijn:

- het in de bodem bewaren (behoud 'in situ') van waardevol Drents archeologische erfgoed of – als dat niet mogelijk is – het opgraven en duurzaam veiligstellen (behoud 'ex situ') van het erfgoed in het Noordelijk Archeologisch Depot in Nuis;
- het op goede wijze uitvoeren van archeologisch onderzoek in het kader van ruimtelijke plannen;
- het vergroten van het draagvlak voor het archeologisch erfgoed;
- het ontsluiten van de 'archeologische verhalen van Drenthe'.

In de praktijk zijn we vooral verantwoordelijk voor het inbrengen van het aspect archeologie bij ontgroningen, saneringen, m.e.r.-procedures en bovenlokale ruimtelijke ontwikkelingen, zoals gebiedsontwikkelingen, waterberging, infrastructuur en natuurontwikkeling. De Wet archeologische monumentenzorg/Monumentenwet (1988) regelt daarnaast dat alle vondsten en de opgravingdocumentatie uit archeologisch onderzoek in Drenthe, eigendom zijn van de provincie. Daartoe houden wij, samen met de provincies Groningen en Fryslân, het Noordelijk Archeologisch Depot in Nuis in stand. Hier wordt het archeologisch erfgoed ex situ op verantwoorde wijze beheerd en toegankelijk gemaakt voor onderzoek. Wij staan voor een ruimhartig uitleenbeleid.

Niet voor alle bodemingrepen is archeologisch onderzoek vereist. Dit hangt af van de omvang en aard van de ingreep, de waarde/verwachting van de locatie en het vrijstellingenbeleid zoals dat is uitgewerkt in de gemeentelijke archeologiekaarten van de Culturele Alliantie 2009 – 2012/2013. Voor de omgang met het provinciaal belang archeologie is de versie van de gemeentelijke kaarten leidend.

Op hoofdlijnen betekent dit dat bij ruimtelijke ontwikkelingen in gebieden met een archeologische verwachting die van provinciaal belang archeologie is, een onderzoeksvrijstelling tot maximaal 1000 m² mogelijk is. Voor bekende archeologische terreinen van provinciaal belang (waarden) geldt geen onderzoeksvrijstelling (0 m²). Over de gemiddelde dikte van de bouwvoor zijn afspraken gemaakt met de gemeenten en LTO Noord. De bovenste 30 cm plus 10 cm voor niet-kerend woelen zijn vrijgesteld van archeologisch onderzoek.

Beschermingsniveaus

Bij onze sturing op het provinciaal belang archeologie hanteren wij vier beschermingsniveaus:

1. Generiek

Ons uitgangspunt is dat alle behoudenswaardige vindplaatsen die op de Archeologische Monumentenkaart van Drenthe (AMK) staan en de nieuw ontdekte behoudenswaardige vindplaatsen niet ongezien kunnen verdwijnen.

2. Behoud in situ (in de bodem)

Van een selectie van bekende en gewaardeerde archeologische vindplaatsen (waarden) vinden wij dat ze 'in situ' behouden moeten blijven voor toekomstige generaties en toekomstig wetenschappelijk onderzoek. Hieronder vallen alle hunebedden, een cluster veenterpen in de kop van Drenthe, een

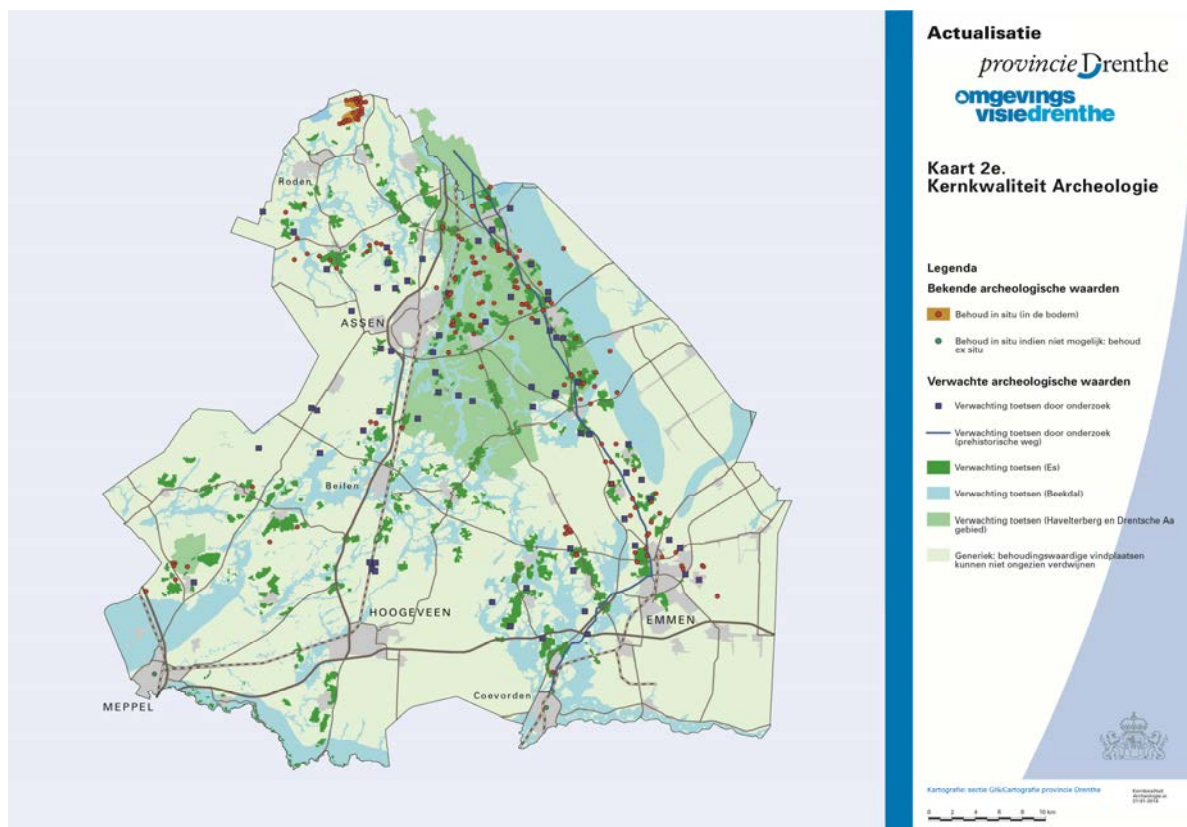
aantal grafheuvelcomplexen, nederzettingsterreinen, offerveentjes, veenwegen en schansen, alle zekere Celtic fields, het Spaans kerkhof en gebieden met karrensporen.

3. Behoud ex situ (buiten de bodem) indien behoud in situ niet mogelijk is

De historische kernen van Coevorden en Meppel zijn weliswaar van grote archeologische waarde, maar vanwege de ruimtelijke dynamiek is behoud 'in situ' hier meestal niet realiseerbaar. Wij sturen hier op de uitvoering van archeologisch onderzoek conform de gangbare, in de archeologische beroepsgroep geldende kwaliteitseisen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA). Een direct gevolg van deze sturingsrichting is dat wij vroegtijdig in het planvormingsproces met de initiatiefnemer(s) en/of de gemeente het archeologisch onderzoek willen afstemmen.

4. Verwachting toetsen door onderzoek

In gebieden of terreinen met een archeologische verwachting op de archeologiekaarten, sturen we op een goede uitvoering van archeologisch onderzoek, conform de gangbare, in de beroepsgroep geldende kwaliteitseisen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA). Hieronder vallen alle essen en beekdalen, de Havelterberg en het Drentsche Aa-gebied, verwachte Celtic fields, offerveentjes, een burcht bij Zuidlaren en het vermoede traject van de prehistorische weg over de Hondsrug. Als archeologische waarden worden aangetroffen, verwachten wij dat deze door hun ruimtelijke spreiding, samenhang, zeldzaamheid, tijdsdiepte en/of goede fysieke kwaliteit van provinciaal belang zullen zijn. Een direct gevolg van deze sturingsrichting is dat wij vroegtijdig in het planproces met initiatiefnemer(s) en/of gemeente het archeologisch onderzoek willen afstemmen.

Kaart 2e. Kernkwaliteit Archeologie

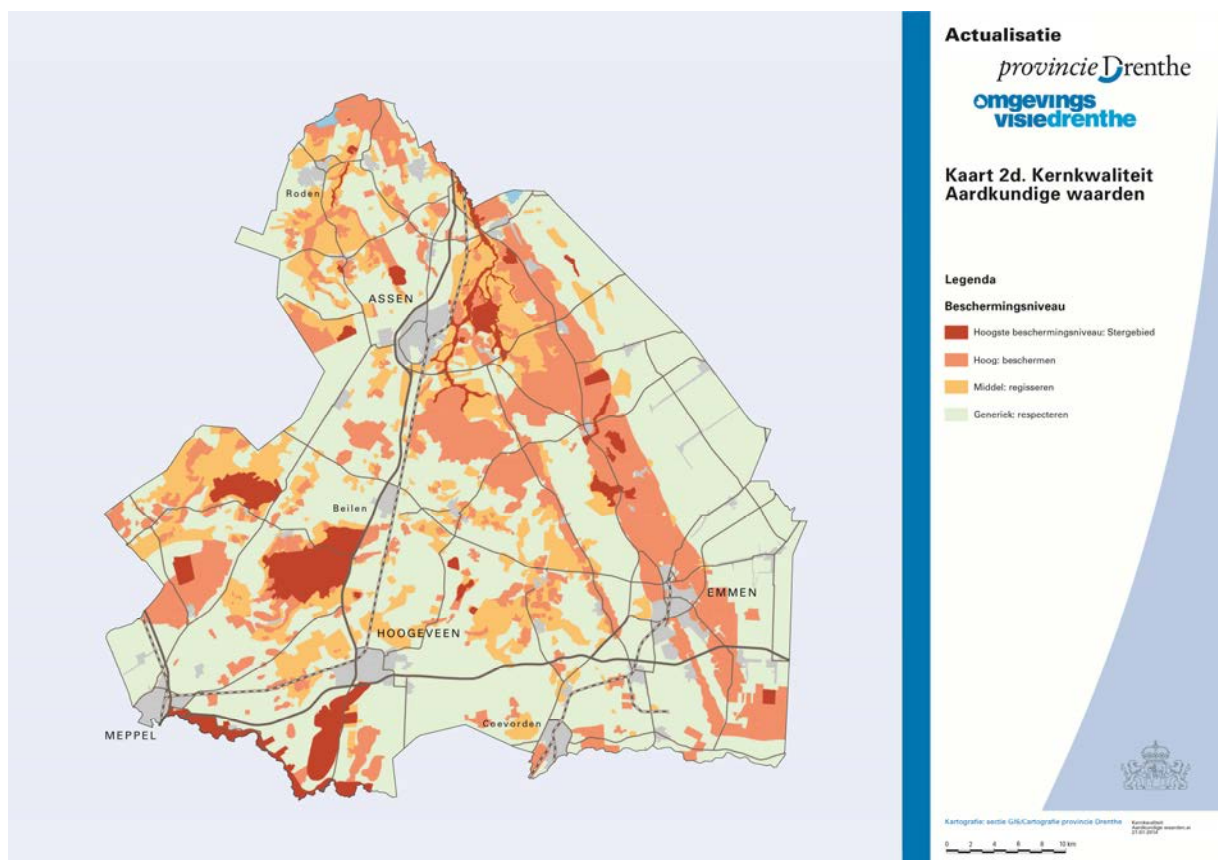
4.2.5 Kernkwaliteit Aardkundige waarden

Definitie Aardkundige waarden

Aardkundige waarden zijn natuurlijke variaties in het aardoppervlak van geomorfologische, geologische, bodemkundige verschijnselen en/of processen die onder andere onder invloed van wind en water gebeuren. Onder aardkundige waarden vallen bijvoorbeeld veentjes, pingoruïnes, stuwwallen, zandkoppen en (micro en macro)reliëf.

Drenthe heeft een eigen karakter, een eigen (ruimtelijke) identiteit, die door inwoners en bezoekers hoog gewaardeerd wordt. Het aardkundige landschap van Drenthe is hiervoor in belangrijke mate bepalend. Ons aardkundig erfgoed is de enige informatiebron over de *natuurlijke* ontstaansgeschiedenis van Drenthe. Net als archeologische waarden zijn aardkundige waarden voor het merendeel onzichtbaar, onvervangbaar. Ze zijn kwetsbaar voor ruimtelijke ontwikkelingen die met bodemingrepen gepaard gaan.

Aardkundige waarden die bijdragen aan het specifieke Drentse karakter willen wij behouden en waar mogelijk herstellen zonder daarbij het normale landbouwkundig gebruik te belemmeren. Voor de aardkundige waarden onderscheiden wij drie beschermingsniveaus die verschillen in de mate van inzet van de provincie. De hoge en het gemiddelde beschermingsniveau zijn van provinciaal belang en aangegeven op kaart 2d en hierna toegelicht.

Kaart 2d. Kernkwaliteit Aardkundige waarden

1. Hoog beschermingsniveau: beschermen & eisen stellen

In deze gebieden staan wij ontwikkelingen alleen toe als aardkundige kwaliteiten en kenmerken worden behouden. Het zorgvuldig en verantwoord omgaan met de aardkundige waarden vormt ons vertrekpunt in het planvormingsproces. Binnen de gebieden met een hoog beschermingsniveau onderscheiden we stergebieden. Hier zijn ontwikkelingen met ingrepen in de bodem niet toegestaan.

2. Gemiddeld beschermingsniveau: regisseren en voorwaarden stellen

Bij ontwikkelingen in deze gebieden vormen de aardkundige kenmerken een randvoorwaarde. Initiatiefnemers hebben daarmee de verantwoordelijkheid om vroegtijdig in het planproces inzichtelijk te maken op welke wijze de aardkundige kwaliteiten als (ruimtelijke) onderlegger voor nieuwe plannen worden benut. Wij zijn beschikbaar voor (het regelen van) begeleiding van het planvormingsproces, waarbij de kansen vanuit de aardkundige samenhang uitgangspunt zijn.

3: Generiek beschermingsniveau: respecteren

In deze gebieden willen wij de lokale aardkundige kenmerken voor de toekomst bewaren. Wij verwachten van gemeenten dat zij in deze gebieden nagaan welke kenmerkende aardkundige waarden aanwezig zijn en dat zij hieraan bescherming geven via het gemeentelijk bestemmingsplan, en plannen en initiatieven daarop beoordelen.

Om bij ontwikkelingen het belang van de aardkundige waarden volwaardig mee te kunnen wegen, is goede informatie over en kennis van aardkundige waarden belangrijk. Deze informatie is beschikbaar via de provinciale website. Wij werken verder aan het goed ontsluiten van beschikbare kennis.

Daarnaast willen we dat een breder publiek en vooral beleidsmakers, planontwikkelaars, landbouwers, terreinbeheerders en waterschappen een groter besef krijgen van de aanwezigheid en het belang van aardkundige waarden. Als onderdeel van dit bewustwordingsproces organiseren we studiedagen en workshops en onthullen we jaarlijks minimaal één aardkundig monument. Onze steun aan het Geopark de Hondsrug past in een strategie van bewustwording, kennisverbreding en benutten en behouden van kernkwaliteiten. De Hondsrug is als European and Global Geopark erkend. Deze erkenning betekent dat de Hondsrug een uniek aardkundig fenomeen in de wereld is en dat het Geopark deze aardkundige waarden op een goede manier benut voor een duurzame ontwikkeling.

Geopark de Hondsrug

De Hondsrug is een markant en dominerend onderdeel van het Drents Plateau. Het landschappelijk contrast met het naastgelegen Hunzedal is beeldbepalend. De bijzondere geologie van de Hondsrug is de inspiratie geweest voor het ontwikkelen van een geopark.

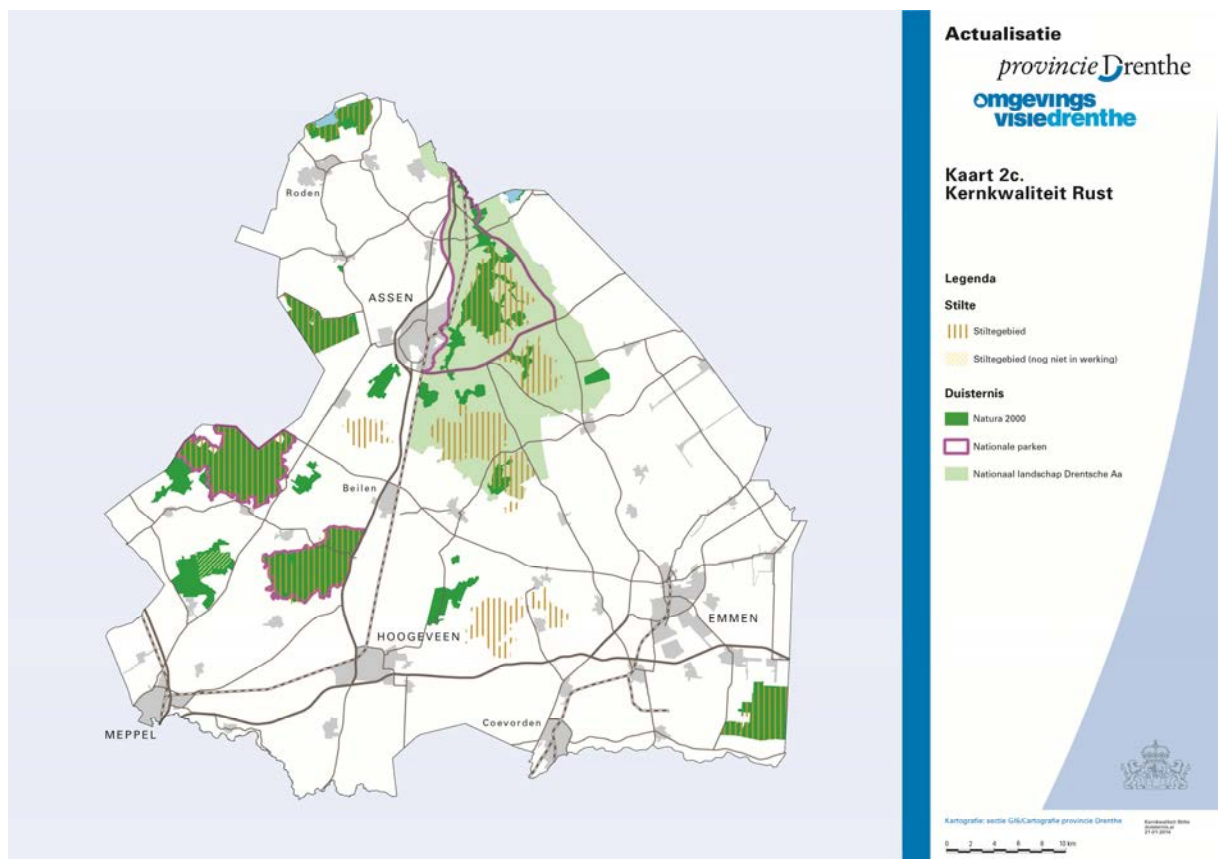
Een geopark is een gebied met bijzondere geologische kwaliteiten en daarmee samenhangende cultuurhistorische en ecologische waarden. Die gebiedskwaliteiten worden ingezet voor een duurzame economische ontwikkeling van het gebied.

Via educatie en recreatieve mogelijkheden wordt de kennis over en de waardering voor deze bijzondere kwaliteiten versterkt. Geopark de Hondsrug is als eerste geopark in Nederland erkend als European and Global geopark, onder auspiciën van UNESCO. Gezamenlijk gaan we invulling geven aan de aanbeveling van het European Geopark Network en UNESCO om voor het Hondsrug-gebied een masterplan te ontwikkelen.

4.2.6 Kernkwaliteit Rust

Definitie Rust

Bij de kernkwaliteit Rust zijn 'stilte' en 'duisternis' als indicatoren benoemd. Bij elk gebied past een bepaalde hoeveelheid geluid en licht, van natuurlijke of menselijke oorsprong. Mensen verwachten dat in dit gebied deze hoeveelheid licht en geluid aanwezig is. Zij ervaren het gebied als rustig. Als de menselijke zintuigen geprikkeld worden door onverwacht meer kunstmatig licht of geluid, ervaren we het gebied als onrustig. De Kernkwaliteit Rust is daarnaast ondersteunend aan de Kernkwaliteit Natuur waar het gaat om Flora en Fauna.

Kaart 2c. Kernkwaliteit Rust

Stilte

In onze provincie kan nog rust worden ervaren. Op veel plekken is het stil. In Drenthe zijn 12 gebieden aangewezen als stiltegebied. Het gebied Oosterzand nabij Uffelte zal in de toekomst stiltegebied worden. In de stiltegebieden geldt voor niet-natuurlijke geluidsbronnen een richtwaarde van 35 dB(A) voor het Leq en 40 dB(A) voor het Lmax, alsmede een streefwaarde van 30 dB(A) voor het Leq en 35 dB(A) voor het Lmax. De stilte in deze gebieden is van provinciaal belang. Ons doel is om de stilte in deze gebieden te behouden, door geen ontwikkelingen toe te staan die de rust verstoren. Deze gebieden worden zo goed mogelijk beschermd tegen verstoring. De POV geeft de mogelijkheid een ontheffing te verlenen voor evenementen. Daarbij wordt gekeken naar de relatie tussen het evenement en de kwaliteit van het gebied.

Duisternis

In de Natura 2000-gebieden en in de nationale parken Dwingelderveld, Drents-Friese Wold en het Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa zetten we in op het behouden van duisternis. Deze gebieden willen wij de hoogste bescherming bieden. De stilte- en duisternisgebieden zijn aangegeven op kaart 2 Kernkwaliteiten. De belangrijkste bronnen van lichthinder vallen onder de bevoegdheid van de gemeenten. Te denken valt aan openbare verlichting, glastuinbouw, open melkstallen, sportveldverlichting, terreinverlichting, sierverlichting en reclameverlichting.

Wij onderzoeken samen met de Drentse gemeenten welke mogelijkheden er zijn om lichthinder terug te dringen en duisternis te bevorderen. Dit draagt ook bij aan energiebesparing. Ons streven om minder openbare verlichting langs de provinciale wegen te gebruiken, is vastgelegd in de nota 'Openbare verlichting, provinciale wegen Drenthe'. Bij het verlenen van omgevingsvergunningen op grond van de Wet milieubeheer en de Natuurbeschermingswet letten wij nadrukkelijk op het voorkomen en beperken van lichthinder.

4.3 Zorgvuldig ruimtegebruik

Wij willen zorgvuldig omgaan met de beschikbare ruimte in onze provincie. Grootschalige bouwplannen en uitbreidingen in het landelijk gebied, los van bestaande bebouwingslocaties, zijn niet vanzelfsprekend. Wij vinden dat gemeenten bij nieuwbouwplannen een werkwijze moeten hanteren die leidt tot zorgvuldig ruimtegebruik.

Sociaal-Economische Raad (SER-)ladder en bundelingsbeleid

De SER-ladder (1999) is het afgelopen decennium in veel beleidsstukken aangehaald en in de praktijk ingezet om zorgvuldig ruimtegebruik te bevorderen en verrommeling tegen te gaan. Deze methode, geïntroduceerd door de SER, helpt een goede afweging te maken bij het inpassen van ruimtebehoefte voor wonen, bedrijvigheid en infrastructuur. Inmiddels is de SER-ladder deel van de Wet ruimtelijke ordening (Wro) en met een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) bekrachtigd, waardoor gemeenten en provincies verplicht zijn de 'redeneerlijn' consequent toe te passen. De Structuurvisie Infrastructuur & Ruimte verwijst naar de 'Ladder voor Duurzame Verstedelijking', gebaseerd op de

SER-ladder, en wil deze ladder toepassen op alle vormen van ruimtelijke ontwikkeling. Het biedt een redeneerlijn voor het bevorderen van zorgvuldig ruimtegebruik.

De treden van de ladder zijn als volgt:

- Is er een regionale behoefte?
- Zo ja: is (een deel van) de regionale behoefte op te vangen binnen het bestaand stedelijk gebied?
- Zo nee: zoek een locatie die multimodaal ontsloten is of kan worden gemaakt voor de (resterende) regionale behoefte met een goede landschappelijke inpassing.

De ladder dient in de toelichting van ruimtelijke plannen te worden opgenomen en krijgt zo een doorwerking in het besluitvormingsproces rond ruimtelijke ontwikkelingen. Toepassing van de ladder is juridisch bindend voor ruimtelijke ontwikkelingen van alle decentrale overheden: provincies, regio's en gemeenten. Toetsing gebeurt primair door decentrale overheden. Echter, iedereen kan een zienswijze indienen tegen een besluit dat gemotiveerd wordt door onder andere de Ladder voor Duurzame Verstedelijking, gevolgd door bezwaar en beroep.

Samen met een aantal Drentse gemeenten ontwikkelen wij een handreiking over hoe deze treden goed doorlopen kunnen worden voor de functies: bedrijventerreinen, kantoren, verblijfsrecreatie, wonen en detailhandel. De handreiking is opgesteld als hulpmiddel en inspiratiebron, voor zowel provincie als gemeenten, hoe de ladder toegepast kan worden in de Drentse praktijk. De handreiking geeft concrete handvatten hoe de ladder kan werken in Drenthe met voorbeelden en tips: wat werkt goed en wat minder? Welke ervaringen hebben regio's en gemeenten elders al opgedaan? De Handreiking is in bijlage 4 bij deze visie opgenomen.

Het toepassen van de ladder vergt een andere manier van denken en handelen en andere financiële modellen. Het betreft nieuwe vormen van planvorming en ruimtelijk ontwikkeling: adaptief, regionaal, dichter op de marktvraag, met kwalitatieve insteek en bovenal maatwerk. De handreiking geeft hiervoor handvatten. Het traditionele verdienmodel in de ruimtelijke ontwikkeling geënt op groei, grondverkoop en nieuwbouw voldoet immers niet meer. Er blijft wel nieuwbouw nodig, maar het gaat om: lange termijn, kwaliteit toevoegen en het onderscheidende vermogen.

Leegstand

De zorgen om de groeiende leegstand en de ruimtelijke en sociaaleconomische gevolgen hiervan nemen toe. Landelijk en lokaal is een daling van de vraag naar vastgoed zichtbaar door ontwikkelingen als de economische crisis, demografische krimp, schaalvergroting en digitalisering. Zo neemt de situatie rondom de kantoren-, bedrijfsruimte en winkelmarkt problematische vormen aan en is de leegstand hier steeds meer structureel van aard.

In 2013 heeft de provincie onderzoek verricht naar kantorenleegstand in de vier belangrijkste kantorengemeenten in Drenthe: Assen, Emmen, Meppel en Hoogeveen. Hieruit blijkt dat 18.3% van

de kantoren in Drenthe leeg staan⁸. Drenthe zit daarmee 2.3% boven het landelijke gemiddelde. Een 'gezonde' frictieleegstand ligt rond de 6%. Belangrijke nuancering is wel dat er in Drenthe enkele 'grote' kantoorgebouwen met veel kantooroppervlak leegstaan, die sterke invloed hebben op het leegstandspercentage. Van alle kantoren in Drenthe die leegstaan, staat momenteel 28% structureel leeg (langer dan drie jaar). Het betreft hier in totaal 31 kantoorpanden. Om vinger aan de pols te houden zullen wij deze leegstand jaarlijks in kaart brengen. Ook voor winkelleegstand zullen wij monitoren wat de stand van zaken is. Voor nieuwe plannen dient de Ladder voor Duurzame Verstedelijking te worden toegepast.

Het is van maatschappelijk belang dat leegstand en verpaupering wordt voorkomen. De aanpak van leegstand is in eerste instantie een gemeentelijk belang. We zetten ons in voor de aanpak van leegstand en overcapaciteit, zonder de verantwoordelijkheid daarvoor weg te nemen bij vastgoedeigenaren en gemeenten. Onze rol zien wij vooral als faciliterend c.q. het bij elkaar brengen van partijen. Een voorbeeld hiervan vormt de drieluik economie-lezingen die in 2014 door ons worden georganiseerd over leegstand.

4.4 Milieu- en leefomgevingskwaliteit

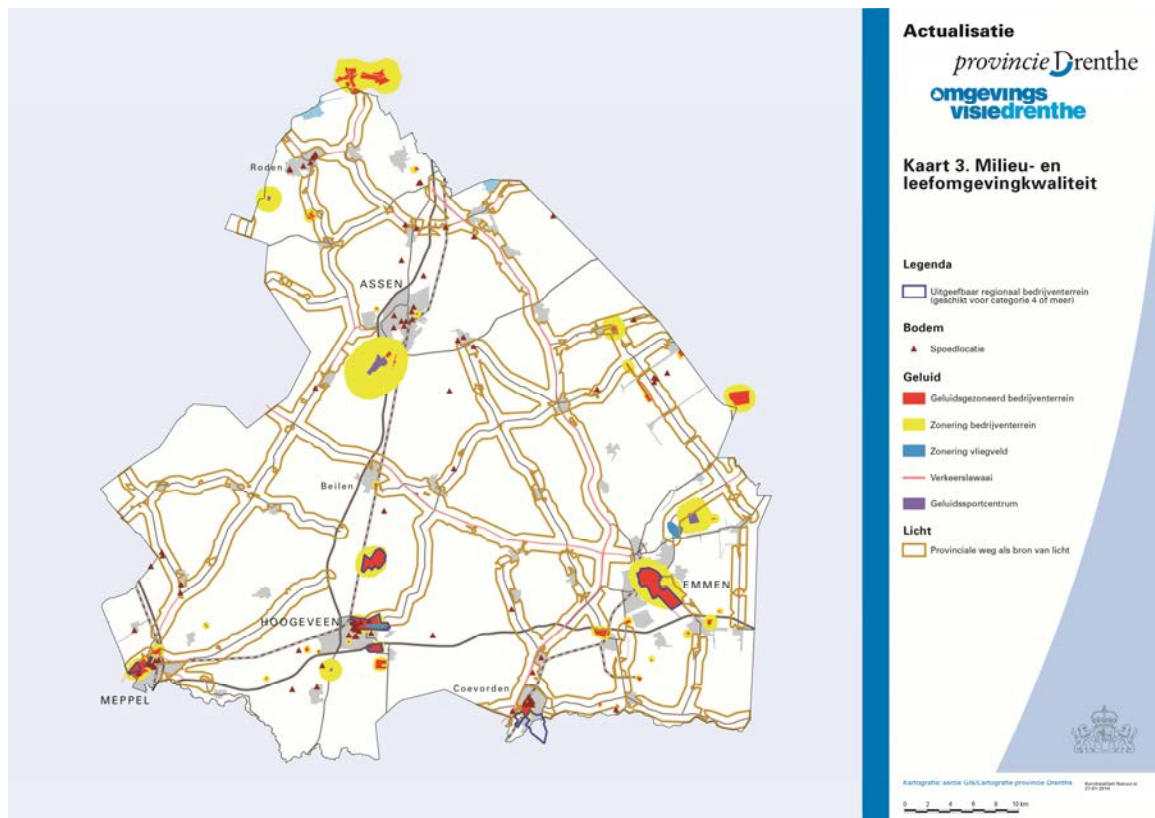
De kwaliteit van het milieu in Drenthe is goed en dat willen we graag zo houden. De provincie Drenthe spant zich samen met gemeenten, waterschappen en andere partijen in voor het behouden en waar nodig verder verbeteren van het milieu en de leefomgevingskwaliteit. Wij willen dat in Drenthe minimaal aan de wettelijke milieunormen wordt voldaan.

De uitvoering van het milieubeleid in Drenthe wordt sterk gestuurd door Europese en landelijke wet- en regelgeving. Ons milieubeleid richt zich in hoofdlijnen op het vroegtijdig inspelen op ruimtelijke ontwikkelingen, het opnemen van eisen in milieuvergunningen, het saneren van situaties die niet aan de milieunorm voldoen, het concentreren en zoneren van milieuhinderlijke bedrijven en het verlenen van subsidies. We lichten het beleid per onderdeel hierna toe.

Voor zover mogelijk zijn aspecten van de provinciale verantwoordelijkheid voor milieu en leefomgevingskwaliteit in Drenthe ook op kaart 3 bij de Omgevingsvisie verbeeld. Enkele aspecten van het provinciaal belang, zoals externe veiligheid, zijn minder goed naar een kaartbeeld te vertalen en daarom niet opgenomen op de kaart.

Aan kaart 3 valt verder op het ontbreken van bijvoorbeeld contouren rond Rijksweg A28 en vliegveld Eelde. Reden is dat het hier verantwoordelijkheden van het Rijk betreft, waarin de provincie formeel geen rol heeft. Voor de gemeente Emmen zijn geen spoedlocaties voor bodemsanering opgenomen. Emmen is hiervoor zelf verantwoordelijk. Zo laat de kaart de grenzen van het provinciaal belang zien.

⁸ Gemeten als percentage van de totale m2 kantooroppervlakte.

Kaart 3. Milieu- en leefomgevingskwaliteit

Leefomgevingskwaliteit en ruimtelijke ordening

De sleutel voor het behouden en verbeteren van de leefomgevingskwaliteit ligt in een goede samenwerking met de gemeenten. Het is een gemeentelijke taak om bij het ontwerpen en inrichten van de fysieke leefomgeving rekening te houden met milieuaspecten als biodiversiteit, water, bodem en luchtkwaliteit, geluid-, geur- en lichthinder en externe veiligheid.

Van provinciaal belang zijn milieueffecten en externe veiligheidseffecten die de gemeentegrenzen overschrijden of samenhangen met provinciale verantwoordelijkheden. De kwaliteit van de leefomgeving is een structureel onderwerp van overleg tussen provincie en gemeenten. Hierdoor kunnen we gezamenlijk in een vroegtijdig stadium kansen signaleren voor het verbeteren van de leefomgevingskwaliteit en mogelijke knelpunten voorkomen en aanpakken, al dan niet gebiedsgericht. Er kunnen zich situaties voordoen waarin een gewenste ruimtelijke ontwikkeling alleen mogelijk is als de grenswaarden voor een goede milieukwaliteit worden overschreden, zelfs na het treffen van overlast beperkende maatregelen. Voor dit soort gevallen wordt de 'stad en milieu-benadering' toegepast (een integrale benadering van milieu en ruimtelijke ordening in de ruimtelijke planvorming). Het uitgangspunt daarbij is dat de betrokken partijen al het redelijke moeten doen om overschrijding van de grenswaarden te voorkomen.

Milieuvergunningverlening, toezicht en handhaving

De provincie is verantwoordelijk voor het verlenen van omgevingsvergunningen aan grote industriële inrichtingen en bedrijven die afvalstoffen verwerken. Ook houdt de provincie toezicht op de naleving

hiervan. Via vergunningvoorschriften streeft de provincie naar zo laag mogelijke emissies, een zuinig gebruik van energie, (grond)water en grondstoffen en het toepassen van de best beschikbare technieken. Daarnaast zoekt de provincie samen met bedrijven naar mogelijkheden voor ketenvorming en/of het bundelen van productieprocessen.

Met de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) wordt geregeld dat een initiatiefnemer kan volstaan met één vergunningaanvraag voor verschillende activiteiten. Voor het verlenen en handhaven van deze omgevingsvergunningen wordt de Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe (RUD) opgericht. In deze dienst worden verschillende provinciale en gemeentelijke uitvoeringstaken ondergebracht. De uitvoeringsdienst is per 1 januari 2014 operationeel.

Vestiging van milieuhinderlijke bedrijven

De vestiging van milieuhinderlijke bedrijven vraagt om een zorgvuldige ruimtelijke inpassing. Wij verwachten van gemeenten dat bij het inrichten van bedrijventerreinen de VNG-systematiek 'Bedrijven en Milieuzonering' wordt toegepast. In onze optiek moeten nieuwe bedrijven die vallen in de milieucategorieën 4, 5 en 6 van de VNG-systematiek zich vestigen op daartoe geschikte regionale werklocaties. Op dit moment is er voor dergelijke bedrijven fysieke en milieuhygiënische ruimte op het Bargermeer in Emmen, het Energie Transitie Park in Wijster, Oevers D in Meppel, Europark, Buitenhaven e.o., Oude Vaart in Meppel, Buitenvaart I, De Wieken, Noord B in Hoogeveen en Leeuwerikenveld II in Coevorden en Werklandschap Assen-Zuid in Assen. Voor deze laatste twee terreinen geldt alleen categorie 4.

Voor nieuwe bedrijven in milieucategorie 4 volgens de VNG uitgave Bedrijven en milieuzonering kan na zorgvuldige afweging ook vestiging buiten regionale werklocaties mogelijk worden gemaakt.

Bij de regionale afstemming over regionale werklocaties (zie paragraaf 5.1) besteden we zowel aandacht aan het inpassen van milieuhinderlijke bedrijven als aan de vestigingsmogelijkheden in relatie tot de vraag vanuit de markt.

Luchtkwaliteit en geurhinder

Momenteel worden nergens in de provincie de wettelijke grenswaarden voor luchtkwaliteit (fijn stof en stikstofdioxide) overschreden. We willen de huidige luchtkwaliteit behouden en waar mogelijk verbeteren. Daarvoor wordt in de komende jaren voornamelijk ingezet op het monitoren van de luchtkwaliteit. Door de goede luchtkwaliteit in Drenthe hoeft de provincie niet te rapporteren aan het Rijk in het kader van het Nationale Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit.

De belangrijkste veroorzakers van geurhinder zijn de landbouw en de industrie. Het beheersen van de geurhinder van de landbouw is geregeld in de Wet geurhinder en veehouderij, en valt onder de gemeentelijke verantwoordelijkheid. De geuroverlast van bedrijven wordt gereguleerd met de omgevingsvergunning.

Bodemkwaliteit en bodemsanering

Wij willen de bodemkwaliteit in onze provincie bewaken en waar mogelijk verbeteren, en streven naar een duurzaam beheer en gebruik van de bodem. In onze bodemvisie 'Bodem, de grond van ons bestaan' is ons bodembeleid op hoofdlijnen beschreven. Daarin zijn specifieke doelen geformuleerd voor de onderdelen bodemgezondheid, bodemarchief, bodemvoorraad en bodemkennis. De bodemvisie wordt in deelnota's verder uitgewerkt (bodemsanering, aardkundige waarden, archeologie, ontgrondingen, diepe ondergrond en grondwater). Ook is nader uitgewerkt hoe de functies landbouw en natuur kunnen bijdragen aan een duurzamer beheer en gebruik van de bodem.

Het doel voor het thema 'bodemgezondheid' is dat eigenaren en gebruikers de bodem in 2020 op een duurzame wijze beheren en gebruiken, zodat deze ook voor toekomstige generaties optimaal kan worden benut. Hierbij leggen we de verantwoordelijkheden neer bij de gebruikers. De grootste grondgebruiker van de bodem in onze provincie is de landbouw. De grootste grondgebruiker van de bodem in onze provincie is de landbouw. De sector heeft al flinke stappen gezet op het gebied van duurzaam bodemgebruik. Ons doel is dat de landbouw de bodem nog efficiënter en duurzamer gaat gebruiken. Dit draagt bij aan een blijvend kwalitatief goed productiemiddel voor de landbouw en aan diverse maatschappelijke doelen.

In de nota 'Werk maken van eigen bodem' zijn de beleidsregels vastgelegd die de provincie hanteert bij het uitvoeren van bodemsaneringen. Deze nota vormt de beleidsbasis voor de aanpak en verbetering van de bodemkwaliteit. Nadere regels zijn vastgelegd in de POV.

Voor het thema 'bodemarchief' is het doel dat in 2020 ook onze partners de aardkundige en archeologische waarden in Drenthe als waardevol erfgoed zien. Deze waarden vormen de basis voor het Drentse landschap. In de beleidsnotitie aardkundige waarden 'Waardevol Drenthe' is omschreven hoe we dit met onze partners in het veld willen gaan bereiken (zie ook 4.2.5).

De doelstelling van het thema 'bodemvoorraad' is een optimale afstemming tussen de Drentse bodemvoorraad en de ruimtelijk-economische, provinciale belangen. Kansen en mogelijkheden die zich voordoen in de bodem, willen we benutten, mits andere (bodem)functies niet negatief worden beïnvloed. In de Structuurvisie voor de ondergrond 2.0 is beleid opgenomen voor de winning van conventionele, onconventionele en duurzame energie, tijdelijke opslag van aardgas en (duurzame) energiedragers en permanente opslag van stoffen. We streven er naar om in 2020 voor alle relevante bodemfuncties beleid te hebben geformuleerd.

De invloed van zandwinplassen op de omgeving, de hydrologie en de omgeving is groot, waardoor provinciale sturing nodig is. Uitwerking van het ontgrondingenbeleid is opgenomen in de Ontgrondingennota en in paragraaf 5.3.

We hebben veel kennis van en over de Drentse bodem. Deze kennis stellen we beschikbaar om de bewustwording van en het algemene kennisniveau over de Drentse bodem te vergroten en te

verbreden. Onder het thema 'bodemkennis' streven wij naar een goed en actueel kennisnetwerk in 2020. Door de aanwezige bodeminformatie duidelijk en via veel verschillende kanalen en netwerken te ontsluiten, kunnen belanghebbende partijen relevante bodeminformatie gebruiken bij het ontwikkelen van plannen.

Verkeerslawaai

Wij streven ernaar dat nergens de wettelijk vastgestelde grenswaarden voor verkeerslawaai worden overschreden. In ons 'Actieplan EU-richtlijn Omgevingslawaai' hebben wij voor de provinciale wegen met een verkeersintensiteit van meer dan zes miljoen verkeersbewegingen per jaar een 'plandrempelambitie' vastgesteld van 63 dB. Bij regulier onderhoud van de provinciale wegen wordt naar kosteneffectieve maatregelen gezocht om de geluidsbelasting op woningen onder deze plandrempel te krijgen. Voor de provinciale wegen met jaarlijks ten minste drie miljoen verkeersbewegingen gaan we op basis van de EU-richtlijn Omgevingslawaai nog een actieplan vaststellen. Op termijn zal ook het nieuwe Rijksbeleid (SWUNG-2 Samen Werken in de Uitvoering van Nieuw Geluidbeleid) een plek krijgen in ons beleid.

De Regeling Burgerluchthavens en Militaire luchthavens (RBML) geeft ons bevoegdheden over alle luchtvaartactiviteiten en luchthavens (inclusief helikopterlandingsplaatsen), met uitzondering van Groningen Airport Eelde. Eventuele verzoeken voor nieuwe luchtvaartactiviteiten toetsen we aan de wettelijke normen en aan ons beleid zoals vastgelegd in de 'Beleidsnota Luchtvaart Drenthe' (2010). Ook houden we rekening met de regelgeving over Natura 2000- en stiltegebieden.

Om er voor te zorgen dat Groningen Airport Eelde ook op langere termijn bedrijfsmatig en operationeel duurzaam kan blijven functioneren, hebben de rijksontwikkelingen rondom deze luchthaven onze blijvende aandacht (zie 5.1.1.). Groningen Airport Eelde accommodeert medische vluchten en huisvest een belangrijk opleidingscentrum voor verkeersvliegers en vervult daarmee een duidelijke maatschappelijke functie. Wij vinden dat de traumahelikopter van het UMCG daar een goede plek heeft.

Industrielawaai (gezoneerde bedrijventerreinen)

De provincie is op grond van de Wet geluidhinder en op basis van afspraken met betrokken gemeenten beheerder van de geluidszone van gezoneerde bedrijventerreinen, geluidssportcentra en motorcrossterreinen. Dit betekent dat de provincie erop toeziet dat binnen de geluidzone niet meer geluid wordt geproduceerd dan is toegestaan. Geluidsgevoelige bestemmingen, zoals woningen, moeten bovendien op voldoende afstand van de gezoneerde terreinen blijven. Het provinciaal beleid is erop gericht geluid te concentreren. Conform de geldende wet- en regelgeving dient geluidproducerende industrie zich te vestigen op daarvoor geschikte bedrijventerreinen. Het provinciale beleid zal te zijner tijd worden aangepast aan nieuw Rijksbeleid SWUNG-2 (Samen Werken in de Uitvoering van Nieuw Geluidbeleid).

Geluidssportcentra

Geluidssport (bijvoorbeeld motorsport) mag in principe alleen worden bedreven op de bestaande geluidssportcentra in Assen, Nieuw-Roden en Emmen. Daarnaast heeft Drenthe twee lokale motorsportterreinen, in Zuidwolde en Westerbork. Wij werken niet mee aan het ontwikkelen van nieuwe geluidssportcentra of permanente motorcrossterreinen. Ook de uitbreiding van de gebruiksmogelijkheden van de motorcrossterreinen in Emmen, Nieuw-Roden, Zuidwolde en Westerbork staan wij in principe niet toe, conform de afspraken die zijn gemaakt bij de oprichting en de afspraken in de huidige vergunning. Dit betekent dat de toegestane hoeveelheid uren of dagen per week niet kan worden uitgebreid. Wel bestaat de mogelijkheid om de activiteiten uit te breiden, mits de geluidproductie gelijk blijft en de extra activiteiten passen binnen de toegestane uren of dagen. Wanneer op de bestaande centra en terreinen de behoefte ontstaat om uit te breiden, starten we een traject op waarin mogelijkheden voor groei worden bekeken in relatie tot de wensen van de omgeving.

Bij het verlenen van vergunningen voor geluidssport zijn wij zeer terughoudend met het toestaan van activiteiten in de nacht. Het beleid voor permanente geluidssportcentra (zoals omschreven in de Wabo) staat los van de vraag of het mogelijk is om incidentele, kortdurende evenementen te organiseren. Bepalend hiervoor zijn het bestemmingsplan, eventueel een gemeentelijke verordening en onder bepaalde omstandigheden het 'Besluit geluidproductie sportmotoren'. In voorkomende gevallen beslissen GS of zij ontheffing zullen verlenen van de verbodsbepalingen in artikel 2 van dit Besluit.

Voor het TT-circuit in Assen geldt de '12-dagenregeling'. Met deze regeling geven Provinciale Staten aan het circuit toestemming om maximaal 12 dagen per jaar meer geluid te veroorzaken dan volgens de reguliere vergunning is toegestaan.

Voor wat betreft andere activiteiten die het meeste geluid produceren, is het beleid dat aanvullend op de vastgestelde maximale toegestane geluidsniveaus en de geluidszone, de activiteiten qua aantal en geluidsbelasting beperkt moeten blijven tot 27 van deze zogenaamde type 2-dagen. Eventuele herijking van dit beleid vindt plaats op basis van de uitkomsten van een visietraject.

Externe veiligheid

Wij streven naar een samenleving waarin de risico's op zware ongevallen en incidenten met gevaarlijke stoffen zoveel mogelijk beperkt zijn. Hoewel de kans op ongevallen met dergelijke stoffen klein is, kunnen de gevolgen groot zijn. Voor een verantwoord en doelmatig vestigingsbeleid worden risicovolle bedrijven zoveel mogelijk geconcentreerd op daartoe geschikte bedrijventerreinen. De provincie heeft een regierol voor de externe veiligheid voor de periode 2011-2014, zoals afgesproken in het bestuursakkoord met het Rijk. Eind 2013 heeft het Rijk aangegeven dat het haar intentie is om te komen tot een Uitvoeringsprogramma Omgevingsveiligheid 2015-2018, dat in de eerste helft van 2014 uitgewerkt gaat worden. Mede afhankelijk van de financiële middelen besluiten wij of een provinciaal meerjarenuitvoeringsprogramma opnieuw nodig is. In dat geval streven wij

ernaar om samen met de gemeenten, de Veiligheidsregio én de RUD Drenthe aan dit onderwerp te werken.

De 'Structuurvisie externe veiligheid' (2007), waarin ons externe veiligheidsbeleid nader is uitgewerkt, is niet meer actueel en wordt ingetrokken. We verkennen of het wenselijk is een regionale beleidsvisie te ontwikkelen, mede vanwege de gevormde Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) Drenthe.

Op basis van het 'Besluit externe veiligheid inrichtingen' (Bevi) moet bij ruimtelijke plannen en het verlenen van milieuvergunningen niet alleen rekening worden gehouden met de al genoemde risicovolle bedrijven, maar ook met de externe veiligheid nabij nationale transportroutes (weg, spoor en water) waarover gevaarlijke stoffen mogen worden vervoerd, het zogenaamde Basisnet. Het Basisnet biedt voor de lange termijn (2020, met een uitloop naar 2040) aan de gemeenten duidelijkheid over de maximale risico's die het transport van gevaarlijke stoffen veroorzaakt. Door het Basisnet weten de gemeenten waar gebouwd kan worden. Er ontstaan geen veiligheidsproblemen als het transport van gevaarlijke stoffen toeneemt.

Om het Basisnet wettelijk te verankeren, is de Wet vervoer gevaarlijke stoffen (Wvgs) aangepast. Voor het wettelijk vastleggen van de regels voor de ruimtelijke ordening is de AmvB 'Besluit transportroutes externe veiligheid' (Btev) ontwikkeld. Deze treden beide in 2014 in werking en vervangen de circulaire 'Risiconormering vervoer gevaarlijke stoffen' (cRNVGS).

Voor de grotere, ondergrondse buisleidingen (voor hogedruk aardgas) geldt het 'Besluit externe veiligheid buisleidingen' (Bevb). Gemeenten moeten hierdoor de grotere buisleidingen in hun bestemmingsplannen opnemen.

De risicosituatie in Drenthe is weergegeven op de Risicokaart (www.risicokaart.nl).

5. Uitwerking robuust sociaaleconomisch systeem

5.1 Robuust sociaaleconomisch systeem

Het behouden en ontwikkelen van de kernkwaliteiten is belangrijk voor een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving in Drenthe. Dit is echter één kant van de medaille. Even belangrijk is een gezond economisch klimaat, met voldoende bedrijvigheid en werkgelegenheid, en een gezond sociaal klimaat, met voldoende variatie in het aanbod van woonmilieus en voorzieningen met een hoge leefbaarheid. Wij willen met ons beleid voorwaarden creëren voor het ontwikkelen van een robuuste sociaaleconomische structuur van Drenthe. Daarbij houden wij rekening met de economische en demografische ontwikkeling. Centraal in ons beleid staat het onderscheid tussen stad en land en het complementaire karakter van deze gebieden.

Bevolkingsontwikkeling

In de stedelijke gebieden zal de bevolking in de periode tot 2032 doorgroeien. De steden moeten een adequate strategie hebben om zorgvuldig met de ruimtevrage om te gaan, variatie in woonmilieus te bieden, bereikbaarheid duurzaam te organiseren en het voorzieningenniveau op peil te houden.

Economische ontwikkeling

Doordat de Noordelijke economie relatief ijl is, is het van belang om economische ontwikkelingen te concentreren. Wij willen dit doen binnen de stedelijke netwerken Groningen-Assen en Zuid-Drenthe. Dit vraagt om een adequate strategie voor netwerkvorming van de steden, (inter)nationale en (inter)regionale bereikbaarheid, zorgvuldig ruimtegebruik, een aantrekkelijk aanbod in woon- en werkmilieus en voorzieningen.

In Drenthe zijn op verschillende niveaus 'vrijtijdslandschappen' te onderscheiden, die enerzijds een samenhangend aanbod bieden aan vrijetijdsbesteding voor de inwoners en bezoekers van Drenthe en anderzijds werkgelegenheid, bestedingen en economische ontwikkeling. Deze 'landschappen' bestaan uit mogelijkheden voor het deelnemen aan of beleven van natuur, cultuur, cultuurhistorie, sport, dagrecreatie, steden en toeristisch verblijf. Vrijtijdseconomie is hierbinnen een belangrijke economische pijler en ook medevormgever aan het landschap.

Op het platteland blijft de landbouw een belangrijke economische drager. Daarnaast wordt de economische ontwikkeling van het landelijk gebied voor een belangrijk deel bepaald door activiteiten die complementair zijn aan die in de stedelijke gebieden. Dit vraagt om een adequate strategie voor de ontwikkeling van het mkb, voor het zoeken naar ruimte voor economische activiteiten en voor de verbinding met de steden. Hier ligt een koppeling met de kernwaarde bedrijvigheid.

5.1.1 Robuuste stedelijke netwerken met bruisende steden

Stedelijke netwerken hebben een eigen identiteit, gebaseerd op de geografische ligging en een gedeelde economische structuur. In Drenthe onderscheiden wij twee stedelijke netwerken waarbinnen

economische activiteiten zijn geconcentreerd, namelijk de Regio Groningen-Assen en Zuid-Drenthe (met de steden Emmen, Coevorden, Hoogeveen en Meppel).

De steden zijn vanwege de concentratie aan werkgelegenheid en onderwijsinstellingen de economische motoren van de stedelijke netwerken. Door hun maatschappelijke en sociaal-culturele voorzieningen, winkelcentra en evenementen zijn de steden van grote betekenis voor het leefklimaat in Drenthe. Door de steden in het netwerk te verbinden, maken we de weg vrij voor het uitwisselen van kennis en het vormen van netwerken. Binnen deze netwerken is het landelijk gebied complementair aan het stedelijk gebied. Ook in het landelijk gebied is ruimte voor economische ontwikkelingen en, op beperkte schaal, voor unieke woonmilieus.

Wij willen dat de Drentse steden zich verder ontwikkelen als schakels in het (inter)nationale economisch netwerk. Een hoogwaardige bereikbaarheid van de steden, zowel voor personen als goederen, is hiervoor belangrijk. In het licht van de demografische ontwikkelingen willen we daarnaast dat de steden de ruggengraat van Drenthe vormen voor wonen, werken en voorzieningen. De (binnen)steden moeten zich blijven ontwikkelen als bruisende centra voor het omliggende landelijk gebied. Daarnaast willen we de schakelpositie van Drenthe in het (inter)nationale netwerk benutten door passanten te verleiden hier te blijven wonen of werken of te verblijven voor recreatie en toerisme.

Om tot robuuste stedelijke netwerken te komen, richten wij ons op:

- een goede bereikbaarheid over de weg en met het openbaar vervoer;
- aantrekkelijke woon- en werkmilieus;
- een goede bereikbaarheid van het aanbod van voorzieningen;
- het ontwikkelen van innovatieve en klimaatneutrale strategieën.

Wij streven naar het concentreren van bedrijvigheid in de Drentse steden, als schakels binnen de stedelijke netwerken. Op deze wijze profiteren bedrijven van elkaars nabijheid (agglomeratie- en netwerkeffecten). Wij vinden het van belang dat de steden binnen het netwerk een sterke aantrekkingskracht hebben. Daarom ondersteunen wij ontwikkelingen die bijdragen aan mooie, cultureel aantrekkelijke en bruisende binnensteden. Wij denken verder dat een onderscheidend profiel de aantrekkingskracht van de steden kan versterken.

Wij beschouwen het doorgaan met het bundelen en intensiveren van verstedelijking in de stedelijke netwerken als een noodzakelijke voorwaarde voor de sociaaleconomische ontwikkeling van Drenthe. Bij Assen, Meppel en Hoogeveen achten wij uitbreiding van de stad in sommige richtingen onwenselijk. Daar hebben wij een harde grens getrokken (zie kaart 2b Kernkwaliteit Landschap). Met de gemeenten willen we aandacht besteden aan de kwaliteit van de stads- en dorpsranden (zie 4.2.1).

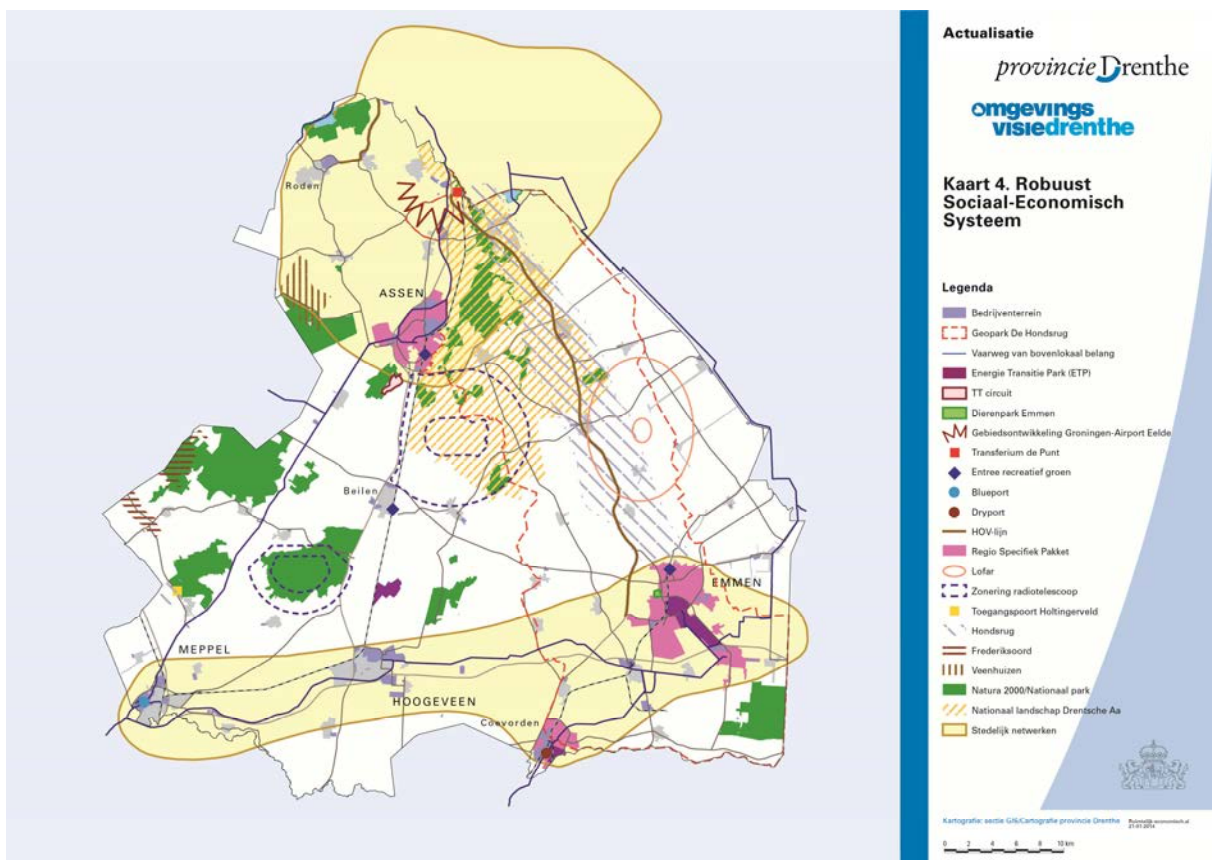
In het nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en Zuid-Drenthe liggen veel opgaven en kansen. Vandaar dat wij ons samen met de betrokken gemeenten inzetten om deze verschillende opgaven integraal op te pakken.

Regio Groningen-Assen

De hoofdpoging voor de Regio Groningen-Assen is in onze ogen het faciliteren van de te verwachten economische en demografische groei met een adequaat verkeer- en vervoerssysteem. Dit systeem moet de bereikbaarheid garanderen van de binnensteden van Groningen en Assen en van de belangrijke woon- en werkgebieden in de regio. Daarnaast moet het de groeiende vervoersvraag opvangen. Het is hierbij onze ambitie om het gebruik van het openbaar vervoer maximaal te stimuleren. Op 9 september 2013 is de actualisatie Regiovisie Groningen Assen 'veranderende context, blijvend perspectief' 2013 vastgesteld. Deze actualisatie brengt in de agenda scherpte aan op de rol van het samenwerkingsverband en de relevantie van acties en projecten en bijbehorende uitvoeringsorganisatie.

Regio Specifiek Pakket Assen

Wij vinden het van belang voor Drenthe om Assen te positioneren binnen het nationaal stedelijk netwerk. Assen moet zich complementair aan Groningen kunnen ontwikkelen. Wij onderschrijven de keuze voor verdichting van de stad, die in het kader van de gebiedsontwikkeling FlorijnAs is gemaakt. De uitvoering van de FlorijnAs valt binnen het Regio Specifiek Pakket (RSP) Assen. Het complementaire karakter van Assen kan verder worden versterkt door het ontwikkelen van unieke en afwisselende woonmilieus. Belangrijk hierbij is de herontwikkeling van een deel van het Stadsbedrijvenpark tot woongebied in het Havenkwartier, waarmee aan de noordzijde van het stadscentrum een belangrijk ontwikkelgebied ontstaat.

Kaart 4. Robuust sociaaleconomisch systeem

TT-circuit

Het TT-circuit in Assen is economisch, recreatief, sportief en uit een oogpunt van werkgelegenheid van groot belang. Het circuit is echter gelegen in een omgeving die ook haar belangen kent: natuurgebied Witterveld, dorpen en woonwijken, alsmede recreatieve voorzieningen als bijvoorbeeld campings. Het is zaak om alle belangen op een evenwichtige manier met elkaar te verenigen. Om die reden heeft de provincie in nauwe samenwerking met de gemeente Assen samen met alle betrokken partijen in 2012 een convenant afgesloten met een integrale visie met bijbehorende uitvoeringsprogramma's voor het TT-circuit en zijn omgeving. De kern van het convenant bestaat uit drie onderdelen.

- De ondernemingen die in het plangebied aanwezig zijn (Verkeerspark, TT-World, TT-hal als onderdeel van TT-World, Witterzomer en het TT-circuit) moeten zich – ook uit exploitatieoverwegingen – voldoende kunnen ontwikkelen. Daar kan een groei van activiteiten bij horen.
- De geluidhinder die in het plangebied wordt ervaren, moet afnemen.
- Het plangebied krijgt een kwaliteitsimpuls.

IGS Leek-Roden

Sinds de vaststelling van de omgevingsvisie is de woningbouwopgave voor Roden-Leek naar beneden bijgesteld en wordt IGS Samenwerking Leek Roden genoemd. Voor de ontwikkeling van Leek Roden zijn we een investeringspakket van maatregelen Bereikbaarheid en Landschap overeengekomen..

Gebiedsontwikkeling Groningen Airport Eelde

In de Luchtvaartnota van het Rijk (2009) is Groningen Airport Eelde aangewezen als luchthaven van nationale betekenis. Dit biedt de luchthaven de ruimte zich verder te ontwikkelen als luchthaven die bijdraagt aan de internationale bereikbaarheid van vooral Noord-Nederland.

Wij zien de ontwikkeling van Groningen Airport Eelde als een belangrijke bijdrage aan het versterken van de ruimtelijk-economische structuur van het stedelijk netwerk Groningen-Assen. Een sterke luchthaven verbindt de regio beter met internationale en intercontinentale netwerken. Bovendien draagt de luchthaven bij aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat. De verlenging van de start- en landingsbaan zal er toe leiden dat de positie van de luchthaven verder wordt versterkt.

Wij vinden het van belang dat de ontwikkeling van Groningen Airport Eelde gepaard gaat met zo minmogelijk overlast en milieuschade. Wij ondersteunen dan ook de ambitie van Groningen Airport Eelde om zich te ontwikkelen tot duurzame, groene luchthaven en voorloper te worden bij het ontwikkelen en toepassen van duurzame innovaties in de luchtvaart.

Wij vinden verder dat de ontwikkeling van de luchthaven ruimtelijk goed moet worden ingepast, waarbij het gehele gebied duurzaam en kwalitatief hoogwaardig wordt ingericht. Voor dit gebied ontwikkelen we in samenwerking met de luchthaven en andere belanghebbenden een integrale en samenhangende ontwikkelingsvisie.

Zuid-Drenthe

Zuid-Drenthe is strategisch gunstig gelegen als onderdeel van een internationale transportverbinding die loopt vanaf de Randstad, via Zwolle, richting Duitsland en Noordoost-Europa. Dit biedt de nodige ontwikkelingskansen voor de regio. De vier stedelijke kernen in Zuid-Drenthe kennen een vergelijkbare economische structuur, met industrie en logistiek als belangrijke economische ontwikkelingssectoren. Wij vinden het van belang om Zuid-Drenthe te positioneren als industriële en logistieke regio. De regio moet een logische plaats gaan innemen binnen het nationale en trans-Europese vervoersnetwerk.

We vinden het bovendien van belang dat de economische structuur van de regio duurzaam wordt versterkt. Het is daarbij onder meer nodig om goede sociaaleconomische relaties en netwerken te vormen met omliggende regio's als Zwolle-Kampen, Twente en de Duitse Ems-as. Bovendien zien wij volop mogelijkheden voor initiatieven op het gebied van duurzame energie. Deze initiatieven kunnen zowel bijdragen aan de concurrentiepositie als aan het imago van de regio.

We stimuleren de ruimtelijk-economische ontwikkeling van het stedelijk netwerk Zuid-Drenthe via de volgende drie lijnen:

- vraaggericht beleid, waarbij we door het inspelen op marktkansen inzetten op het ontwikkelen en faciliteren van bestaande clusters en bedrijven;
- organische regiovorming, waarbij op basis van een clustergerichte aanpak wordt samengewerkt in wisselende coalities die de regio Zuid-Drenthe kunnen overstijgen;
- een combinatie van gebiedsgericht en sectoraal beleid.

Terminal: Blueport

Meppel beschikt over de grootste binnenvaartcontainerterminal van Noord-Nederland. In samenwerking met Meppel willen we via het project Blueport de functie van Meppel als multimodaal knooppunt voor de overslag van containers en bulkgoederen verder versterken. Het accent ligt daarbij op water en weg. Hierbij dient opgemerkt te worden dat watergebonden bedrijvigheid niet zomaar uitwisselbaar is met kavels op droge bedrijventerrein.

Terminal: Dryport

Wij maken ons sterk voor een verbeterde aansluiting op het Duitse hoofdwegennet en de mogelijkheid voor personen- en goederenvervoer per spoor. Daarmee benadrukken wij de positie van Emmen-Coevorden als logistieke draaischijf. Samen met de gemeenten Emmen en Coevorden en het bedrijfsleven werken we via het project Dryport samen om meerwaarde te creëren uit het transport van goederen langs, van en naar de regio. Het doel is te komen tot een concentratie van logistieke bedrijven, diensten en infrastructuur. Daarmee bieden we oplossingen aan de Rotterdamse en Amsterdamse zeehavens, waar de ruimte schaars is en de afvoerwegen dichtslibben.

Regio Specifiek Pakket Emmen en Coevorden

Zuidoost-Drenthe staat dankzij het Regio Specifiek Pakket Zuiderzeelijn aan de vooravond van een

duurzame versterking van de ruimtelijk-economische structuur en een betere bereikbaarheid. Er komen middelen vrij voor de centrumontwikkeling van Emmen en Coevorden, het verplaatsen van het Dierenpark Emmen en het ontwikkelen van de spoorverbinding met Zwolle en Twente. In Coevorden wordt, behalve aan het stadscentrum, ook gewerkt aan de ontwikkeling van het stationsgebied. Als het rangeeremplacement wordt verplaatst, ontstaat ruimte om de omgeving van het station als een tweede 'pool' te ontwikkelen.

Emmen creëert met de verplaatsing van het Dierenpark Emmen ruimte om de (functionele) samenhang in het centrum te versterken en de Hoofdstraat te herontwikkelen. Het stadscentrum wordt met een nieuw plein verbonden met het Dierenpark en het nieuwe theater. De locatie Hoofdstraat (de oostzijde van het centrum) krijgt een passende invulling. De uitgangspunten hierbij zijn om het groen en openbare karakter te handhaven. Hierdoor ontwikkelt deze zijde van het stadscentrum een geheel nieuwe identiteit, die zeer attractief is.

5.1.2 Vitaal Platteland

In het verleden had het platteland vooral een productiefunctie voor voedsel. Tegenwoordig krijgt het steeds meer andere economische functies. Hoewel de landbouw nog steeds een belangrijke pijler van de plattelandseconomie is, wordt het 'medegebruik' van het platteland door de gehele samenleving groter. Voorbeelden zijn vrijetijdseconomie, educatie, genieten van natuur, ruimte en stilte en authentieke voedingsproducten. Op deze manier wordt het platteland als het ware een producent van belevenissen. Ten slotte heeft het platteland zich in de loop der jaren ook bewezen als (innovatieve) kraamkamer voor het midden- en kleinbedrijf en kunst en cultuur.

Om het platteland vitaal te houden, blijven we de focus houden op een robuuste landbouw, maar zetten we daarnaast in op het versterken en verbreden van niet-agrarische economische activiteiten. Het groene karakter van Drenthe met haar natuurlijke, cultuurhistorische en landschappelijke diversiteit biedt immers uitstekende potenties voor toeristisch-recreatieve ontwikkelingen en activiteiten in de sfeer van gezondheid, wellness en leisure. Daarnaast bieden wij ruimte aan kleinschalige en lokaal georiënteerde activiteiten op het gebied van nijverheid en dienstverlening.

Daarnaast houden we het platteland vitaal door de leefbaarheid te versterken. Dit doen wij binnen de kaders die zijn vastgelegd in het beleidskader 'Vitaal Platteland' en het 'Beleidsadvies Bevolkingsdaling'. Wij zien dat de samenstelling van de bevolking, als gevolg van demografische veranderingen, en de samenleving in dorpen en buurtschappen verandert. De werkgemeenschappen van vroeger transformeren zich tot woongemeenschappen. Lokale saamhorigheid en noaberschap, vroeger noodzakelijk als garantie voor een zeker bestaan, veranderen in meer vrijblijvende relaties. Betrokkenheid en samenleven vindt nu meer en meer plaats op basis van persoonlijke keuzes, afhankelijk van iemands leefstijl.

Een andere manier om in te zetten op het versterken van de leefbaarheid is door de inzet van breedband en diensten via breedband. Dit onderwerp staat op dit moment breed in de belangstelling om leefbaarheid te versterken en de concurrentiekracht op een hoog niveau te houden. Hiertegenover staat dat kleine dorpen worden ervaren en gezien als prettige en mooie woonomgevingen. Er is vrijheid en ruimte, maar tegelijkertijd ook veiligheid en geborgenheid door sociale omgangsvormen. Deze kwaliteiten zorgen samen met factoren als de dorpscultuur, de geschiedenis, het landschap en dorpstrots voor binding met de omgeving.

Krimp als kans

De krimp van de bevolking is als eerste voelbaar op het platteland, in het bijzonder in Oost-Drenthe. Gemeenten krijgen te maken met kernen waar het draagvlak voor bepaalde voorzieningen afneemt. Het is dan niet meer mogelijk om alle voorzieningen te behouden. In die situatie moeten er keuzes worden gemaakt (zie ook 5.1.4.). De demografische krimp heeft ook gevolgen voor het huishoudboekje van de gemeenten. Geld verdienen door woningen te bouwen, wordt steeds minder gangbaar. We moeten dus op zoek naar nieuwe verdienmodellen en waardecreaties. Mogelijkheden liggen er wellicht in de transities in duurzame energievoorzieningen (zie paragraaf 5.2).

5.1.3 Vrijtijdseconomie

De vrijetijdsector vervult een belangrijke economische functie voor Drenthe. Nu al komt ongeveer 1 op de 10 banen in Drenthe voort uit de toeristisch-recreatieve bestedingen. In 2012 hebben Nederlanders 1,8 miljoen toeristische vakanties in Drenthe doorgebracht; een stijging van 30% binnenlandse vakanties ten opzichte van 2003. Gelet op het economisch belang van de vrijetijdsector voor Drenthe willen we deze economische kansen optimaal benutten. Drenthe moet hiervoor in haar diversiteit een totaalproduct aanbieden dat onderscheidend en van hoogwaardig niveau is. Dit is mede afhankelijk van investeringen van andere partijen. Het is een gezamenlijk belang om het bestaande aanbod van verblijfs- en dagrecreatie en de huidige toeristisch-recreatieve infrastructuur kwalitatief te verbeteren en te vernieuwen.

In dat toeristische totaalproduct Drenthe moet geïnvesteerd worden. Het bestaande aanbod van verblijfs- en dagrecreatie en de huidige toeristisch-recreatieve infrastructuur moet kwalitatief verbeterd en vernieuwd worden. De focus moet komen te liggen op de diversiteit en de kwaliteit van het toeristische product. Niet méér van hetzelfde, maar juist het creëren van toegevoegde waarde ten opzichte van het bestaande toeristische product is het doel.

Daarnaast willen we ruimte bieden aan enkele grootschalige voorzieningen zien we kansen voor grootschalige (meerdaagse) evenementen. Verder gaat het om het benutten en vermarkten van 'unique selling propositions' als de TT-Assen, Frederiksoord en Veenhuizen (UNESCO), Herinneringscentrum Kamp Westerbork, Geopark De Hondsrug en samenhangende Nationale Parken Zuidwest en Nationaal landschap Drentsche Aa.

Dierenpark Emmen

Emmen beschikt met het Dierenpark over een nationale recreatieve publiekstrekker. De verplaatsing van het Dierenpark biedt kansen voor de kwalitatieve ontwikkeling van het centrum van Emmen. We zien graag dat bij de ontwikkeling van het nieuwe Dierenpark de verbinding met het centrum van Emmen gewaarborgd blijft. Er moet een impuls ontstaan voor de (kwalitatieve) ontwikkeling van verdere (verblijfs)recreatie in het gebied.

Hondsrug

Wij vinden de identiteit van de Hondsrug waardevol en willen deze versterken. Daartoe willen we samen met de betreffende gemeenten en andere organisaties met verantwoordelijkheden in het gebied een integraal gebiedsperspectief voor de Hondsrug ontwikkelen. Het belangrijkste doel is een zorgvuldige profilering en ontwikkeling van de Hondsrug, waarbij de bijzondere kwaliteiten drager zijn voor de economische en ruimtelijke ontwikkeling.

Geopark De Hondsrug

De Hondsrug is onder auspiciën van de UNESCO aangewezen als eerste European Geopark van Nederland. Deze status biedt kansen voor het behouden en ontwikkelen van de aardkundige en cultuurhistorische waarden, voor toeristisch-recreatieve voorzieningen en voor netwerkvorming. Voorbeelden in het buitenland laten zien dat een Geopark een positieve invloed heeft op de ontwikkeling en profilering van de regio. Daarom is een project opgezet dat de vele verhalen die in de Hondsrug besloten liggen, in samenhang ontsluit voor Drenten en toeristen. Hiermee wordt op creatieve wijze de cultuurhistorische en geologische waarde van de Hondsrug geprofileerd. Belangrijke ankerpunten zoals publiekstrekkers, musea, geologische objecten, artefacten en monumenten worden opgenomen in thematische routes die de historische rijkdom van het gebied laten zien. Het project is een voorbeeld van een regionaal beeldverhaal.

Verblijfsrecreatie

De kwaliteit van de verblijfsaccommodaties in Drenthe staat onder druk. Wij willen de bestaande bedrijven in samenhang met de omgeving versterken en vernieuwen. Daarbij zoeken wij naar alternatieve instrumenten (bijvoorbeeld uifasieren) om vitalisering van verblijfsrecreatie te stimuleren. Dat geeft een kwaliteitsimpuls en biedt mogelijk oplossingen voor bedrijven zonder toekomstperspectief. Bij nieuwvestiging moet de systematiek van de Ladder voor Duurzame Verstedelijking worden toegepast (zie paragraaf 4.3). Dit betekent dat eerst moet worden gekeken naar de mogelijkheden van de bestaande verblijfsrecreatie, voordat nieuwe ontwikkelingen in beeld komen. Samen met Recron en gemeenten gaan we onderzoek doen naar de camping- en bungalowsector. Bekeken wordt in hoeverre er aansluiting is bij de kwantitatieve en kwalitatieve vraag en waar de knelpunten en kansen liggen. De aanpak van het project 'Natuurlijke recreatie Drenthe' zetten wij voort. De komende periode gaan we onderzoeken of aanvullende initiatieven nodig zijn om de kwaliteit verder te verbeteren.

In 'de Koningsas' (tussen Assen en Groningen) en in Zuid-Drenthe zien we mogelijkheden voor specifieke vormen van verblijfsrecreatie die gerelateerd zijn aan de stedelijk netwerken. Te denken valt aan hotels, conferentieoorden en wellness-concepten.

Voor Veenhuizen zien we kansen voor specifieke nieuwe vormen van verblijfsrecreatie die de unieke betekenis van het dorp versterken (zie ook tekstkader Koloniën van Weldadigheid).

Dagrecreatie

Wij streven naar het versterken van het aanbod aan dagrecreatieve voorzieningen, vooral kwalitatief. Nieuwvestiging van grootschalige dagrecreatie wordt in belangrijke mate bepaald en gestuurd door de potentie van de locatie en haar omgeving. Ook hier zien wij een koppeling met de kernwaarde bedrijvigheid. Wij zien onder meer potentie in Zuidoost-Drenthe. In Zuidwest-Drenthe zou een 'elk weer'-voorziening een goede aanvulling zijn.

Bij de nadere invulling van de stadsrandzones door gemeenten, willen we graag toeristisch-recreatieve en culturele onderdelen inbrengen die de betekenis van de stad en de stadsrandzone kunnen versterken. Daarnaast zien we specifieke toeristische aanknopingspunten bij de gebieden Holtingerveld, de Hondsrug, Frederiksoord en Veenhuizen. Hierbij gaat het vooral om het benutten van de cultuurhistorische betekenis van deze gebieden.

De Koloniën van Weldadigheid

Frederiksoord, Wilhelminaoord en het uitgestrekte bosgebied van Boschoord hebben samen met Veenhuizen als 'Koloniën van Weldadigheid' een unieke historie binnen de Nederlandse geschiedenis. In 1818 werd een bijzonder project opgestart door generaal Johannes van den Bosch om de schrijnende armoede in de Nederlandse steden te bestrijden. Geselecteerde 'paupers' vertrokken richting Drenthe om een nieuw bestaan op te bouwen. Er werd voorzien in werk, huisvesting, zorg en scholing. Daarmee kunnen de koloniën worden gezien als het begin van de Westerse verzorgingsstaat. Het is onze ambitie om deze voormalige koloniën, en de koloniën in Overijssel (Ommerschans) en België (Wortel en Merksplan) op de Werelderfgoedlijst van UNESCO geplaatst te krijgen.

We willen het zeer bijzondere karakter van de koloniën in Frederiksoord en Veenhuizen in stand houden en ontsluiten. Hiervoor willen we investeren in de culturele en ruimtelijk-economische ontwikkelingen in deze gebieden. Het verleden is hierbij de inspiratiebron voor de toekomst. Voor de periode tot 2016 heeft de provincie haar doelen vastgelegd in het Programma Ontwikkeling Koloniën van Weldadigheid 2012-2016.

Veenhuizen is een voormalig gevangenisdorp met een zeer bijzondere historie. We streven ernaar om naast het behoud van de penitentiaire inrichtingen te zorgen voor nieuwe, passende economische

ontwikkelingen. Naast cultuur en toerisme richten we ons op zorg, landbouw, onderwijs, kennis ambachtelijke bedrijvigheid en creatieve industrie. Voor deze functies zijn er vestigingsmogelijkheden in bestaande gebouwen/complexen, ook wordt er in het gebied ruimte gegeven aan nieuwe ontwikkelingen.

Voor meer informatie verwijzen wij naar www.kolonienvanweldadigheid.eu.

Recreatieve infrastructuur

Drenthe heeft een zeer fijnmazig netwerk van wandel-, fiets- en ruitersporen, waaronder een aantal doorgaande landelijke routes. Voor de recreatietoerist zijn er doorgaande en rondgaande vaarroutes. Met de aanleg van het Koning Willem-Alexander kanaal is een internationale verbinding naar Duitsland ontstaan. De nieuwe vaarverbinding biedt kansen voor verdere gebiedsontwikkeling.

Het in stand houden en toegankelijk maken van natuur en landschap (fietsen, wandelen, vaarrecreatie) is een belangrijke verantwoordelijkheid van de provincie. Dit pakken wij gezamenlijk op met gemeenten, Recron, Recreatieschap en andere partijen.

Wij investeren in het in stand houden en verbeteren van de provinciale infrastructuur voor recreatie en toerisme. Daarbij intensiveren wij onze inzet op het toeristisch-recreatieve fietsnetwerk. We willen meewerken aan uitbreiding van de infrastructuur als er sprake is van een knelpunt dan wel een ontbrekende schakel, of als onderdeel van een gebiedsontwikkeling. De Drentse trajecten van de landelijke routestructuren (LAW en LAF) worden door ons samen met gemeenten in stand gehouden.

De rol van het openbaar vervoer voor recreatie en toerisme willen we versterken. Assen en Beilen zijn voor ons speerpunten. Zo zien we kansen om Beilen te ontwikkelen tot OV-entree voor het hart van Drenthe (kaart 1, Visie 2020). Het dorp heeft een prominente ligging in het hart van Drenthe, tussen beide stedelijke netwerken in, op het kruispunt van het internationale en regionale wegennet en het spoor. Met deze entree willen we het toeristisch interessante achterland nog beter toegankelijk maken en de toeristische betekenis ervan versterken. Voor Assen geldt dezelfde benadering, maar dan vanuit het gegeven dat het station Assen Centrum de poort tot het Drentsche Aa gebied vormt.

5.1.4 Vestigingsklimaat

Wij stimuleren de ontwikkeling van een dynamische, vitale en zichzelf vernieuwende regionale economie. Daarbij richten we ons op voldoende en gevarieerde vestigingsmogelijkheden voor het mkb en kennisintensieve (maak)industrie. Het vestigingsklimaat wordt beïnvloed door factoren op zowel nationaal, provinciaal als lokaal niveau. Op provinciaal niveau gaat het vooral om ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden, regionale bereikbaarheid en het scheppen van voorwaarden voor kennisontwikkeling en innovatie.

Om werkgelegenheid te behouden en te creëren, streven wij naar een regionaal evenwichtige, duurzame economische groei. We zetten in op een overgang naar een dynamische kennis- en netwerkeconomie en op het verstevigen van de economische structuur. We willen de (inter)nationale en regionale concurrentiekracht van Drenthe versterken door:

- grensoverschrijdende en interregionale samenwerking;
- inzet op kennisontwikkeling, innovatie, mkb en het ontwikkelen van clusters en speerpuntsectoren;
- regionale afstemming over werklocaties in stedelijke netwerken;
- herstructurering en kwaliteitsverbetering van bedrijventerreinen;
- het versterken van de sociaaleconomische vitaliteit van de plattelandseconomie.

Hieronder gaan we dieper op deze zes doelstellingen in.

Grensoverschrijdende en interregionale samenwerking

Door interregionaal samen te werken, maakt Drenthe gebruik van de kennis en kunde van andere regio's in Europa om haar concurrentiepositie te verbeteren. In het bijzonder Noord-Duitsland is van groot belang voor de ontwikkeling van de Drentse economie, als afzetmarkt en als bron van kennis op terreinen als energie, agribusiness en gezondheidszorg. Drenthe zoekt daarom actief samenwerking met Duitse overheden, kennisinstellingen en bedrijven, zoals bijvoorbeeld in de Metropoolregio Bremen-Oldenburg. De Duitsland Agenda, die wij samen met Groningen en Fryslân en de grotere Noordelijke steden hebben opgesteld, dient als kader voor onze gezamenlijke politieke, culturele en economische ambities. De stedelijke netwerken fungeren daarbij als schakels in de internationale verbinding met Europa.

Europark

Samen met de Duitse gemeente Emlichheim ontwikkelt de gemeente Coevorden een uniek grensoverschrijdend, industrieel en logistiek bedrijvenpark met een oppervlakte van circa 350 ha: het Europark. Het ligt deels in de gemeente Coevorden en deels in de gemeente Emlichheim. Via de hier gevestigde Euroterminal Coevorden (ETC) worden goederen uitgewisseld tussen vervoersmodaliteiten over de weg en per spoor. Met twee spoorterminals (een derde is in ontwikkeling) worden onder meer containers verladen via de Bentheimer Eisenbahn.

Het belang van het grensoverschrijdende spoor en de A37/E233 zien wij als kans om een waardevolle transportlogistieke regio op het grensvlak met Duitsland tot ontwikkeling te brengen.

In de ruimere context van het Noordzeegebied werken wij samen met talrijke regio's die Drenthe op terreinen als ruimte, milieu en mobiliteit veel te bieden hebben. Zowel in de samenwerking met Noord-Duitsland als met de regio's rondom de Noordzee, beschikken wij over de ondersteunende faciliteiten van het Europese programma INTERREG.

Kennisontwikkeling, innovatie, mkb en ontwikkeling van clusters en speerpuntsectoren

Wij stimuleren de omvorming naar een meer kennisintensieve regionale economie en een arbeidsmarkt met voldoende en goed gekwalificeerde werknemers. Vanuit de sterke punten van de regio streven we naar:

- een verbeterde samenwerking tussen bedrijven en kennisinstellingen;
- het wegnemen van belemmeringen;
- ruimte voor vernieuwende initiatieven van de (potentieel) stuwende bedrijvigheid in het mkb.

Onze inspanningen richten zich vooral op kennis verspreiding, innovatie, kennisvalorisatie (kennis omzetten naar commercieel haalbare producten, processen of diensten), exportbevordering, investeringsbevordering, ondernemerschap, het aantrekken en behouden van kenniswerkers, scholing, talentontwikkeling en het bouwen van kennisclusters. Hiertoe werken we samen met onder andere ondernemers(organisaties), onderwijs- en kennisinstellingen en andere overheden.

Daarnaast ondersteunen we sectoren die kansrijk zijn, de 'speerpuntsectoren'. Met de Europese ambitie en doelstellingen, slim, duurzaam en inclusief, voor ogen heeft Noord-Nederland een Research and Innovation Strategy voor Slimme Specialisatie (RIS3) opgesteld. Noord-Nederland, hier bestaande uit bedrijfsleven, overheden, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties, heeft in haar RIS3 gekozen voor vier maatschappelijke opgaven:

- Gezondheid, demografie en welzijn,
- Voedselzekerheid, duurzame landbouw en bio-economie,
- Zeker, schone en efficiënte energie,
- Schone, veilige watervoorziening.

De maatschappelijke opgaven worden realistisch en haalbaar geacht vanwege de sterke noordelijke clusters (Energie, Water en High Tech Sensor Systems, Life Science en Healthy Ageing en Agribusiness incl. glastuinbouw), het (toepassingsgerichte) MKB en de in de regio aanwezige kennisinstellingen. Daarnaast sluit de RIS3 andere (cluster-)ontwikkelingen niet uit, maar juist in. Dit geldt dus ook voor cross-over ontwikkelingen en ontwikkelingen rond Bioabased Economy, Chemie (Centre for Open Chemical Innovation (COCI) in Emmen en High Tech Systems en Materialen (HTSM o.m in Hoogeveen). Ook de transitie naar een moderne maakindustrie past daarbinnen. Verder bevorderen we in Zuid-Drenthe inclusief Hoogeveen in combinatie met de kennisintensieve (maak)industrie de sector Transport & Logistiek. Ten slotte omarmt Drenthe innovatieve ontwikkelingen binnen het thema Recreatie & Toerisme.

Radioastronomie (ASTRON)

Het Nederlands Instituut voor de Radio Astronomie, ASTRON, heeft vanaf de jaren vijftig van de vorige eeuw een plaats binnen de sociaaleconomische en ruimtelijke context van Drenthe. ASTRON heeft drie grote vestigingen in Drenthe en manifesteert zich ruimtelijk bij Lhee, Dwingeloo (met het researchcomplex, inclusief radiotelescoop, en hoofdkantoor), Hooghalen (de Westerbork Synthese Radiotelescoop (WSRT)), Exloo en Buinen (centrumgebied van LOFAR). Verder zijn er verspreid over de provincie kleine LOFAR-buitenstations voor wetenschappelijk onderzoek naar zowel astronomie, geofysica als infrageluid.

Wij willen ruimte bieden aan de verdere ontwikkeling van de radioastronomie in Drenthe, die we willen stimuleren vanuit economisch perspectief. Het streven is om verstoring van activiteiten te voorkomen. Wij ondersteunen de ontwikkelingen rondom ASTRON en LOFAR ook met het oog op de ontwikkeling van slimme sensorsystemen in combinatie met het verzamelen en verwerken van grote hoeveelheden data. Deze slimme sensorsystemen blijken van groot belang te zijn bij innovaties in tal van bedrijven in Drenthe en daarbuiten.

Radiotelescopen Dwingeloo en Hooghalen

In de bossen van Dwingeloo en Hooghalen staan radiotelescopen opgesteld voor waarnemingen aan het zonnestelsel. Rond elk van deze waarnemingsposten zijn op kaart 4 (Robuust sociaaleconomisch systeem) de zones aangegeven voor de toelating van gemotoriseerd verkeer en de oprichting van nieuwe bebouwing. Binnen zone I (behalve de verharde wegen Eursinge – Lhee en Hooghalen – Amen) zijn alleen inuitzonderingsgevallengemotoriseerd verkeer en activiteiten waarbij elektromagnetische straling wordt opgewekt, toegelaten. Noodzakelijk landbouwverkeer wordt tot deze uitzonderingen gerekend. Binnen zone II worden storingen voorkomen door vooraf overleg te plegen met ASTRON over de gevolgen van bedrijfsvestigingen en –uitbreidingen, intensivering van verkeer en dergelijke activiteiten.

LOFAR

De afgelopen jaren heeft ASTRON een nieuwe radiotelescoop gebouwd: LOFAR (Low Frequency Array). LOFAR bestaat uit enkele duizenden kleine antennes die geclusterd zijn geplaatst in het centrale LOFAR-gebied bij Exloo en Buinen en in buitenstations in zowel Drenthe, Groningen, Fryslân als Overijssel. De locatiekeuze voor de antennestations is tot stand gekomen in samenwerking tussen gemeenten, provincies en ASTRON. Als belangrijke criteria golden daarbij steeds de beschikbaarheid van de fysieke ruimte en een relatief laag storingsniveau door elektromagnetische straling.

Wij vinden het van belang dat de LOFAR-stations in Drenthe optimaal kunnen blijven functioneren in een omgeving met een zo laag mogelijk storingsniveau. De storingsvrije zone I (samenvallend met het centrale LOFAR-gebied) en de zogenaamde overlegzone II zijn aangegeven op kaart 4 (Robuust sociaaleconomisch systeem). Voor deze zones geldt hetzelfde beschermingsbeleid als bij de beschreven zones bij de radiotelescopen in Dwingeloo en Hooghalen.

LOFAR-buitenstations

Wij verwachten van gemeenten dat ze binnen een straal van twee kilometer rond een LOFAR-buitenstation storing voorkomen, door vooraf overleg te plegen met ASTRON over de gevolgen van mogelijke storingsbronnen (zenders, zendmasten, hoogspanningsmasten, windmolens, motoren en andere mechanische of elektrotechnische installaties) en van meer autoverkeer.

Detailhandel

Wij streven naar een concentratie van de detailhandel in de binnenstedelijke gebieden, waarbij de bestaande detailhandelsstructuur centraal staat. Tegelijkertijd zijn er activiteiten die om uiteenlopende redenen minder goed passen in de stedelijke centra, bijvoorbeeld vanwege de omvang, brandgevaar of bevoorrading. Voor deze activiteiten is vestiging op een locatie voor perifere detailhandel een betere optie. In 2006 hebben de provincies gezamenlijk besloten dat bestaande winkelgebieden worden beschermd en dat vestiging van grootschalige winkels buiten het stedelijk gebied ('weidewinkels') wordt tegengehouden. Dit beleid blijft de komende jaren onverminderd van kracht.

De detailhandelssector heeft te maken met een aantal ingrijpende veranderingen, zoals de toenemende rol van internet als oriëntatie- en aankoopkanaal, veranderende wensen van consumenten en nieuwe winkelconcepten. Dit zal leiden tot een afname van het totale winkeloppervlak. Nu al is er sprake van een groeiende structurele leegstand aan winkelruimte. Nieuwe trends laten zien dat winkels zich vooral concentreren in binnensteden en thematische winkelcentra aan de rand van de steden. Uitzondering hierop zijn winkels die zich richten op de dagelijkse boodschappen. Deze vestigen zich meer op goed bereikbare (perifere) locaties. Door deze ontwikkelingen komen vooral centra van kleine en middelgrote gemeenten en kleinere wijkcentra onder druk te staan. Door de ontwikkeling van nieuw winkelvloeroppervlak te beperken en de bestaande (kansrijke) centra te versterken, blijft de markt voor detailhandelsvoorzieningen gezond en toekomstgericht. Hier gaan wij graag over in gesprek met de gemeenten.

Om voldoende ruimte te bieden aan de veranderende wensen van consumenten en het bedrijfsleven, zetten wij in op de binnenstedelijke vernieuwing en vragen we bij gemeenten aandacht voor revitalisering van verouderde winkelcentra. Bij ruimtelijke plannen voor nieuwe grootschalige detailhandelsontwikkelingen vragen wij gemeenten aandacht te geven aan regionale afstemming. Van de gemeenten verwachten we bovendien dat ze de behoefte aan de nieuwe ontwikkeling overtuigend aantonen in een detailhandelsvisie (conform de Ladder voor Duurzame Verstedelijking). In het buitengebied vinden wij vooral verkoop van eigen producten als nevenfunctie op een agrarisch bedrijf passend. . Naar de ruimtelijke gevolgen van internetdetailhandel (zoals de locaties van afhaalpunten) gaan we onderzoek doen. De resultaten hiervan worden indien relevant opgenomen in de actualisering van de Omgevingsverordening.

[Regionale afstemming over werklocaties in stedelijke netwerken](#)

[Bedrijventerreinen en kantorenlocaties](#)

Voor nieuwe en bestaande regionale werklocaties streven we naar kwaliteit die past bij het gewenste ruimtelijk-economisch profiel van de werklocatie. Om te voorzien in de ruimtevrage, zetten we in op het herstructureren en intensiveren van bestaande terreinen en op regionale afstemming van het aanbod aan nieuwe regionale werklocaties (zie kader). Voor bedrijven die milieuhinder veroorzaken, voeren we een apart vestigingsbeleid.

Regionale werklocaties

Een regionale werklocatie (bedrijventerrein of kantorenlocatie):

- biedt overwegend plaats aan bedrijven met een bovenlokale oriëntatie op de arbeidsmarkt en op toeleveranciers en afnemers;
- ligt binnen een van de twee stedelijke netwerken (met uitzondering van het VAM/MERA-terrein in Wijster).

Regionale afstemming over regionale werklocaties is van belang om onderlinge concurrentie tussen gemeenten en overaanbod te voorkomen. We onderscheiden twee afstemmingsregio's: Groningen-Assen en Zuid-Drenthe. Ons primaire doel hierbij is om met gemeenten afspraken te maken over de kwantitatieve en kwalitatieve verdeling. Dit is ook vooral een gezamenlijke opgave van gemeenten. De afspraken die in regionaal verband, in afstemming met ons, zijn gemaakt worden ofwel vertaald in gemeentelijke werklocatievisies ofwel in een regionale werklocatievisie. Hierbij sluiten we aan op de regionale afspraken die reeds zijn gemaakt over bedrijventerreinen binnen de samenwerking van de regio Groningen-Assen. Vertrekpunt hierbij is de implementatie van de Ladder voor Duurzame Verstedelijking (zie hoofdstuk 4) en de geactualiseerde analyse van de kwantitatieve en kwalitatieve ruimtevrage voor de periode tot 2020 en 2030. Uit deze analyse blijkt voor beide perioden een overaanbod aan bedrijventerreinen (zie bijlage 1).

We constateren dat ook de gemeenten die aan Drenthe grenzen, deel uitmaken van de regionale 'bedrijventerreinenmarkt'. Daarnaast worden niet alle Drentse gemeenten gedekt door beide stedelijke regio's. Dit kan aanleiding zijn om aanvullende afstemmingsvormen te organiseren.

Herstructurering van het bestaande aanbod stellen we in principe boven nieuwe uitleg. Wij vragen gemeenten om in hun werklocatievisie op te nemen welk deel van de vraag wordt ingevuld met herstructurering en welk deel met nieuwe locaties. Het principe van de Ladder voor Duurzame Verstedelijking vormt hier het uitgangspunt.

Herstructurering en kwaliteitsverbetering van bedrijventerreinen

In het kader van het Provinciaal Herstructureringsprogramma (PHP) zijn vier verouderde bedrijventerreinen in de provincie geselecteerd: Stadsbedrijvenpark in Assen, De Tweeling in Emmen, De Holwert in Coevorden en Bitseveld in Noordenveld. Met behulp van provinciale PHP-gelden zal op deze terreinen de kwaliteit worden verbeterd. Daarnaast willen we met gemeenten en andere relevante partners afspraken maken over de kwaliteit en duurzaamheid van werklocaties. Dit past bij ons streven naar ruimtelijke kwaliteit (zie hoofdstuk 4). Afstemming hierover vindt onder meer plaats in het platform Drentse parkmanagementorganisaties.

Bij herstructurering en nieuwe aanleg moet een beeldkwaliteitsplan worden opgesteld, waarin in ieder geval de volgende aspecten worden uitgewerkt:

- terreinindeling (verhouding openbare en private ruimte);
- inrichting van de openbare ruimte;

- kavelinrichting (inclusief erfafscheidingen);
- aanpak leegstand (bij herstructurering);
- kwaliteit van de bebouwing;
- omgang met reclame-uitingen;
- landschappelijke en stedenbouwkundige inpassing.

Versterken van de sociaal-economische vitaliteit van de plattelandseconomie

De aanwezigheid van mkb op het platteland en in de (kleine) kernen levert een belangrijke bijdrage aan de sociaaleconomische vitaliteit. Hoewel ons streven is om bedrijvigheid te concentreren in de steden, willen we daarom ook hiervoor ruimte bieden, met name in de kleine kernen op het platteland. In elk geval voor aan het buitengebied gebonden bedrijvigheid en op basis van het VAB beleid (vrijkomende agrarische bebouwing) zien wij kansen. Kleinschalige bedrijvigheid draagt bovendien bij aan het in stand houden van een leefbaar platteland. Bij nieuwe ontwikkelingen wegen we de kernwaarde bedrijvigheid af tegen de kernkwaliteiten (zie paragraaf 4.1).

Veel bedrijvigheid op het platteland vestigt zich in vrijkomende agrarische bebouwing (VAB). Voorheen was het provinciaal beleid ten aanzien van het gebruiken of het herinrichten hiervan nogal restrictief. Nu willen we dat gemeenten in principe zelf gaan bepalen welke activiteiten zij willen toestaan in de VAB. Wij stellen wel de volgende randvoorwaarden.

- De invulling van de VAB maakt geen inbreuk op de ruimtelijke kwaliteit (zie paragraaf 4.2).
- De nieuwe bedrijfsactiviteit heeft geen negatieve gevolgen voor de hoofdfunctie van het gebied.
- De nieuwe bedrijfsactiviteit is kleinschalig van aard.
- De woonfunctie van de VAB blijft gehandhaafd.

Aanleg van nieuwe lokale werklocaties in het landelijke gebied (zie kader) staan wij in principe niet toe. Onder bepaalde voorwaarden is uitbreiding van bestaande locaties wel mogelijk. Deze voorwaarden zijn:

- De Ladder voor Duurzame Verstedelijking wordt toegepast (zie paragraaf 4.3).
- Uitbreiding wordt ruimtelijk goed ingepast, omschreven in een beeldkwaliteitsplan.
- De locatie wordt bestemd voor kleinschalige en lokaal georiënteerde bedrijvigheid.

Hier en daar zijn in de provincie nog regionaal georiënteerde bedrijven (niet behorend tot de categorieën Landbouw of Vrijtijdseconomie) die belangrijk zijn voor de werkgelegenheid, maar die solitair gevestigd zijn in het buitengebied. Als een dergelijk bedrijf zich wil uitbreiden, koersen wij in eerste instantie aan op verplaatsing naar een bedrijventerrein. Mocht dit vanwege zwaarwegende argumenten niet mogelijk of wenselijk zijn, dan bekijken we in overleg met het bedrijf en de gemeente of we uitbreiding op de bestaande locatie kunnen toestaan, en onder welke voorwaarden.

Lokale werklocaties (bedrijventerreinen)

Een lokale werklocatie:

- biedt overwegend plaats aan bedrijven die vanwege een sociale binding aan de kern (veelal doordat de eigenaar daar in de buurt woonachtig is) lokaal georiënteerd zijn, zowel wat betreft de arbeidsmarkt als de toeleveranciers en de afnemers;
- huisvest bedrijven die overwegend kleinschalig zijn;
- kent een kwaliteit van de bedrijfsbebouwing, een volume en een kavelgrootte die aansluiten bij de kwaliteit van de directe omgeving (de structuur van de nabijgelegen kern);
- kent geen significant milieubelastende activiteiten (maximaal categorie 3);
- huisvest bedrijven die geen grootschalige vervoersstromen met zich meebrengen;
- mag woon-werkfuncties bevatten.

5.1.5 Wonen

Wij willen investeren in de aantrekkelijkheid van Drenthe als woonprovincie. Drenthe kent karakteristieke woonmilieus die voorzien in de vraag naar landelijk en groen wonen. Bovenlokale afstemming is nodig om vraag en aanbod op de woningmarkt in balans te houden en om de herstructurering en verduurzaming van de woningvoorraad te bevorderen. Het is belangrijk om de woningvraag en het investeringspotentieel te benutten voor het herontwikkelen en transformeren van de bestaande woongebieden in de steden en dorpen. Daarmee geeft de provincie actief invulling aan de SER-Ladder voor zorgvuldig ruimtegebruik.

Demografische ontwikkeling

De bevolking van Drenthe blijft doorgroeien, van bijna 490.000 inwoners in 2013 tot 493.000 inwoners in 2020. Na 2020 zal het inwonertal afnemen, tot 473.200 inwoners in 2040. Ook de leeftijdsopbouw verschuift de komende jaren.

Het aantal huishoudens in Drenthe blijft tot 2030 doorgroeien tot 224.500. Dat is in vergelijking met nu een toename van ongeveer 13.200 huishoudens. Het aantal huishoudens groeit sneller dan het aantal inwoners, omdat het gemiddelde aantal personen per huishouden afneemt. De woningbehoefte blijft de komende periode dus licht groeien. Vanaf 2030 neemt de groei van het aantal huishoudens af, en daalt het aantal tot bijna 220.000 in 2040. Op basis van de behoefteberekening is voor de periode 2010-2019 nog een netto toevoeging van circa 13.000 woningen nodig. Hierbij is uitgegaan van een positief migratiesaldo. Jaarlijks komt dit neer op een netto toename van de woningvoorraad met circa 1.300 woningen. De werkelijke woningbouwproductie zal hoger moeten liggen, doordat er ook woningen worden afgebroken.

Regionale afstemming

De kwaliteit van de inrichting van de woonomgeving is in de eerste plaats een gemeentelijke verantwoordelijkheid. Als provincie richten wij ons op het regionale niveau.

Voor drie zogeheten woonregio's in Drenthe (Noord, Zuidwest en Zuidoost) hebben de betreffende gemeenten een visie opgesteld op het wonen. De gemeenten geven hierin ook aan hoe de woonopgave aan de steden en dorpen wordt toegedeeld. Wij verwachten dat de gemeenten in de regionale woonvisies hun woningbouwontwikkelingen op elkaar afstemmen, voor zover die van invloed zijn op de regio. In de regionale afstemming komen in ieder geval de volgende onderwerpen aan bod:

- demografische ontwikkelingen;
- ontwikkelingen op de woningmarkt;
- invulling van de ruimtevraag;
- doelgroepenbenadering (kwalitatieve afstemming);
- monitoring (uitvoering).

Door de crisis is het landschap van de woningmarkt gewijzigd. Daarnaast verandert de vraag door demografische en maatschappelijke ontwikkelingen. Zo blijken ouderen minder vaak te verhuizen. Jongeren krijgen meer te maken met de flexibilisering van de arbeidsmarkt. Daarnaast neemt het aandeel gezinnen af en het aantal kleinere huishoudens juist toe. Binnen de woningmarkt en de zorg spelen vraagstukken rond de betaalbaarheid en bereikbaarheid. Deze zijn van grote invloed op de dynamiek in de woningmarkt. Het aantal verhuisbewegingen van voor de economische recessie wordt (naar verwachting) niet meer gehaald.

Door deze factoren neemt het belang van de bestaande woningvoorraad alleen maar verder toe. Gemeenten moeten hun planontwikkeling van de afgelopen decennia hierop bijsturen, in samenspraak met ontwikkelende partijen. Herstructurering van de bestaande woningvoorraad blijft de belangrijkste opgave. Nieuwbouw is hierop aanvullend.

De ontwikkeling en voortgang van vraag en aanbod op de woningmarkt wordt jaarlijks gemonitord en besproken in regionaal verband, mede op basis van de regionale woonvisies en de bevolkings- en huishoudensontwikkeling.

Zorgvuldig ruimtegebruik en kernenstructuur

De steden en grotere dorpen vullen een belangrijk deel van de woningopgave in, vanuit hun wens om een goed voorzieningenniveau in stand te houden.

De gelaagde kernenstructuur van de regio is de basis voor het invullen van de woningbehoefte. Vanuit de doelstelling om zorgvuldig en doelmatig om te gaan met de ruimte, hanteren wij het uitgangspunt 'inbreiding gaat voor uitbreiding' (zie ook paragraaf 4.2). Dit houdt in dat we prioriteit geven aan herstructurering (inclusief verduurzaming) van de woningvoorraad en aan het herontwikkelen en herbestemmen van gronden en panden. Daarnaast ligt er een beperkte opgave om de woningvoorraad uit te breiden. De huidige plancapaciteiten in de gemeenten zijn voldoende om aan de woningvraag tot 2020 te voldoen.

Wij vinden het van belang dat, waar mogelijk, de woonopgave wordt benut om de dorpsranden 'af te hechten.' Dit verbetert de ruimtelijke kwaliteit.

Duurzaamheid

Om de energiedoelstellingen te halen, willen wij de energetische prestatie van de bestaande woningvoorraad helpen verbeteren (voor onze energiedoelstellingen: zie ook paragraaf 5.2).

Ontwikkelen van bijzondere woonmilieus

Om Drenthe meer te profileren als woonprovincie, willen we gezamenlijk met gemeenten en partners aantrekkelijke nieuwe woonconcepten ontwikkelen met meer ruimte voor experimentele architectuur. We willen nieuwe, kleinschalige woonmilieus laten ontwikkelen die passen bij de kwaliteiten en behoeften in een bepaald gebied. Daarmee komen we tegemoet aan de woonwensen en de leefstijlen van kleine specifieke doelgroepen. Uitgangspunt bij de ontwikkeling van deze woonmilieus is een landschappelijk kader dat aansluit bij de kernkwaliteiten van het gebied. Het woonmilieu kan alleen worden ontwikkeld samen met het verbeteren van andere functies, zoals het verhogen van de ruimtelijke kwaliteit, het verbeteren van voorzieningen, het realiseren van de water- en natuuropgave en het versterken van de recreatie. Zo kunnen meerdere doelstellingen worden gerealiseerd, wat maatschappelijke meerwaarde oplevert. Wij geven daarbij de voorkeur aan het opknappen van bestaande locaties waar een kwaliteitsimpuls gewenst is (bijvoorbeeld een vervallen bedrijfsbestemming) of waar een impuls wordt gegeven aan het cultuurhistorische karakter.

Drenthe kent een regeling om de ruimtelijke kwaliteit in het landelijk gebied te verbeteren (de 'ruimte-voor-ruimte-regeling'). Landschap ontsierende, (voormalige) agrarische bedrijfsbebouwing wordt dan gesloopt en vervangen door een of meer compensatiewoningen, afhankelijk van de oppervlakte. In bijzondere situaties kan licht worden afgeweken van de oppervlakenormen voor sloop, namelijk wanneer de ruimtelijke kwaliteit substantieel verbetert. We werken de regeling uit in de POV.

We stimuleren de ontwikkeling van nieuwe landgoederen als vorm van kleinschalige, nieuwe woonmilieus. Ze vormen een hedendaagse toevoeging aan het landschap en mogen gezien worden als cultuurdaad van deze tijd. Landgoed en huis dienen als een eenheid ontwikkeld te worden. Het huis mag één wooneenheid tellen, met eventueel ondergeschikte functies. Het huis dient allure en uitstraling te krijgen en moet onder architectuur worden ontworpen.

Voor nieuwe landgoederen hanteren wij de volgende voorwaarden:

- Het landgoed past in het bosclusteringsbeleid. Dit houdt in dat het nieuwe landgoed grenst aan een groot bos, natuurgebied, dorps- of stadsrand.
- Het landgoed bestaat minimaal uit 5 hectare bos. De ervaring leert dat een kwalitatief landgoed over het algemeen minimaal 10 tot 15 hectare groot is.
- Het landgoed is in principe openbaar toegankelijk.
- Het landgoed vormt een ecologische, economische en esthetische eenheid.
- Het landgoed past in het aanwezige landschap en houdt rekening met de cultuurhistorie en de bodemgesteldheid.

Permanente bewoning recreatieverblijven

Wij zijn in beginsel tegen permanente bewoning van recreatieverblijven, omdat dit leidt tot 'verstening' van het landelijk gebied. Ook gaat het ten koste van de capaciteit van recreatieverblijven, waardoor elders in het landelijk gebied een nieuwe vraag naar recreatiewoningen ontstaat. Wij verlenen daarom in principe geen medewerking aan het legaliseren van permanente bewoning door gemeenten, waarbij de bestemming verblijfsrecreatie wordt omgezet in de bestemming wonen. Alleen in uitzonderlijke gevallen zijn we bereid deze medewerking te verlenen. Hierbij moet worden voldaan aan de voorwaarden die de VROM-Inspectie stelt in de brochure 'Onrechtmatige bewoning van recreatiewoningen; handreiking voor gemeenten'. Verdere voorwaarden zijn:

- De legalisatie heeft alleen betrekking op recreatiecomplexen en niet op losse recreatieverblijven.
- Het recreatiecomplex sluit aan op een kernbebouwing.
- De legalisatie past binnen het integrale woonbeleid van de betreffende gemeente.
- De noodzakelijke integratie met de naastgelegen kern levert een duurzame ruimtelijke kwaliteitsslag op.

5.1.6 Mobiliteit

Voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Drenthe is het van belang vestigingsvoorwaarden te creëren waarmee Drenthe kan concurreren met andere regio's. Dit vraagt allereerst om een goede bereikbaarheid, voor zowel het (zakelijk) personenverkeer als het goederentransport. Mobiliteit heeft ook een belangrijke economische en sociale functie: een goede bereikbaarheid van werkgelegenheid, onderwijs, sociale voorzieningen, zorgvoorzieningen, onderwijsvoorzieningen en recreatieve voorzieningen draagt bij aan de ontplooiingsmogelijkheden van de inwoners van Drenthe.

Voor Drenthe streven wij naar een optimale en veilige bereikbaarheid. In ons verkeers- en vervoersbeleid hebben wij normen voor reistijd en veiligheid opgenomen voor de verschillende schaalniveaus van infrastructuur (internationaal, regionaal en lokaal). Het beleid zoals vastgelegd in het Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan blijft onveranderd van kracht.

Wij voeren de regie op de duurzame verbetering van de regionale mobiliteit door met de partners afspraken te maken over investeringen. We geven prioriteit aan:

- het verbeteren van verbindingen, locaties of voorzieningen in het regionale netwerk (weg, spoor en

water) die niet voldoen aan de normen voor bereikbaarheid en/of veiligheid;

- het verbeteren van het openbaar vervoer per spoor en/of over de weg;
- het vervolmaken van het fietsnetwerk voor woon-werkverkeer.

Met het Rijk proberen we tot afspraken te komen over maatregelen voor het (inter)nationale netwerk (weg, spoor en water). Met de gemeenten willen we komen tot een samenhangend pakket van maatregelen om de bereikbaarheid voor auto, openbaar vervoer en fiets te verbeteren. Ook stimuleren we de gemeenten om de infrastructuur veiliger te maken en het verkeersgedrag te verbeteren.

Stedelijke bereikbaarheid

In stedelijke gebieden zien wij voldoende mogelijkheden om de infrastructuur en voorzieningen voor de auto, het openbaar vervoer en de fiets te optimaliseren. Daarmee kan de groei in mobiliteit worden opgevangen. Vanuit het principe van de leefbare stad geven we de voorkeur aan een betere bereikbaarheid per openbaar vervoer en per fiets. Dit kan alleen als wonen en werken wordt geconcentreerd in de stedelijke gebieden. Samen met de gemeenten kijken wij naar de mogelijkheden om het autoverkeer in stedelijke gebieden te reguleren, bijvoorbeeld via parkeermanagement, stadsrandtransferia en informatietechnologie.

Binnen de Regio Groningen-Assen zetten we in op het versterken van de P+R-functie en het optimaliseren van (hoogwaardig) openbaar vervoer. Hierbij hoort een goede ontsluiting van de economische toplocatie Groningen Airport Eelde. Het alternatief voor de afgeblazen regiotram wordt gevonden in een regionaal netwerk van multimodale knooppunten, zogenaamde transferia. Dit biedt reizigers keuzemogelijkheden in de vervoerswijze, vooral op drukke trajecten.

Transferium De Punt

Dagelijks rijden veel bussen over de A28 en N34 van en naar Groningen. In de directe omgeving van afslag 37 van de A28 (bij De Punt) willen we deze bussen slim verknopen, zodat verschillende bestemmingen in de regio rechtstreeks te bereiken zijn. Daarmee ontstaat tevens een interessante locatie om de P+R-functie te versterken.

Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV)

Het openbaar vervoer tussen Groningen en Leek/ Roden en Zuidlaren/Annen is nog aantrekkelijker gemaakt door de HOV-lijnen te versterken: frequenter, groter en nieuwe kwalitatief hoogwaardige bussen naar diverse eindbestemmingen in de stad Groningen. Op deze manier ontstaat een netwerk dat flexibel gebruikt kan worden, al naar gelang de vraag naar openbaar vervoer. Voor de steden in Zuid-Drenthe geven we prioriteit aan een betere bereikbaarheid over het spoor voor zowel personen als goederen. Voor Emmen en Coevorden gaat het om de spoorverbinding met Zwolle, Twente en Duitsland. Voor Meppel gaat het om de spoorverbinding met Zwolle.

Bereikbaarheid landelijk gebied

Ons uitgangspunt is dat het landelijk gebied hoofdzakelijk aangewezen blijft op de auto. Door de geringe groei van de woonkernen in het landelijk gebied hoeft dat geen problemen voor de bereikbaarheid op te leveren. Het openbaar vervoer zal meer kleinschalig en als 'vervoer op maat' worden uitgevoerd. Vanwege de langere reisafstanden en de minder hoogwaardig uitgeruste wegen blijft de verkeersveiligheid een belangrijk aandachtspunt.

Het toeristisch-recreatieve netwerk willen wij vervolmaken door de recreatieve 'hotspots' beter onderling te verbeteren. Om de recreatieve bereikbaarheid te verbeteren, gaan we sterker inzetten op kleinschalig openbaar vervoer en de fiets, voor het verkeer van en naar centrale ontmoetings- en informatieplaatsen.

Duurzame mobiliteit

We streven naar een meer duurzaam karakter van de mobiliteit in Drenthe. Daarom willen we binnen de Drentse mobiliteit het aandeel van het openbaar vervoer en van de fiets vergroten. Binnen onze verantwoordelijkheid stimuleren we een grotere toepassing van milieuvriendelijke vervoerswijzen en technologieën. We zien hiertoe mogelijkheden in de infrastructuur (bijvoorbeeld vulpunten voor biogas of elektriciteit) en materieel (bijvoorbeeld 'groene' bussen).

5.1.7 Voorzieningen

Drenthe is na Flevoland en Zeeland de dunstbevolkte provincie van Nederland. Als gevolg van deze lagere bevolkingsdichtheid moeten we extra aandacht geven aan aspecten die grotendeels afhankelijk zijn van een hogere bevolkingsdichtheid, zoals werk, openbaar vervoer, het cultuuraanbod, voorzieningen en winkels. Dit geldt nog sterker bij demografische veranderingen. In een aantal delen van Drenthe speelt deze ontwikkeling in hoge mate: de lokale economie is veelal niet sterk, voorzieningen worden gecentraliseerd in grotere plaatsen, het buitengebied is relatief groot en het aantal kernen verspreid.

In de nabije toekomst wordt voor Drenthe een bevolkingsafname verwacht. Dit kan negatieve gevolgen hebben voor de leefbaarheid, zoals leegstand, sociale tweedeling, waardedaling van de woningen en een afnemende bereikbaarheid van het buitengebied. Om de noodzakelijke voorzieningen bereikbaar te houden, is een goede ontsluiting van de steden en dorpen in het buitengebied van groot belang. Door de ontgroening en vergrijzing is bereikbaarheid van zorg op het platteland een aandachtspunt.

De leefkwaliteit in onze provincie willen we op hoog niveau houden, zowel op het platteland als in de kernen. Het behoud van de leefkwaliteit is voor ons een majeure opgave in sociaal, ruimtelijk en economisch opzicht. Deze ambitie gaan wij samen met gemeenten, woningcorporaties, marktpartijen, maatschappelijke instellingen en niet in de laatste plaats de bewoners van Drenthe waarmaken. De veranderende bevolkingssamenstelling vraagt om een integrale provinciale visie. We vinden het

noodzakelijk dat het beleid voor de fysieke leefomgeving in dit omgevingsbeleid wordt gekoppeld aan ons sociaal beleid. Hierbij maken wij onder andere gebruik van de instrumenten die binnen het 'tijdenbeleid' zijn ontwikkeld. Binnen het tijdenbeleid denken wij niet enkel vanuit een ruimtelijk perspectief ('waar plaats je welke voorziening?'), maar ook vanuit de tijd ('welke voorzieningen zijn waar nodig én hoe maken we deze beschikbaar en bereikbaar?'). Hierbij betrekken wij zowel commerciële voorzieningen als voorzieningen voor onder andere welzijn, sport, onderwijs en cultuur. Ook de digitale bereikbaarheid hoort hierbij.

Gemeenten die te maken hebben met een veranderende bevolkingssamenstelling, krijgen te maken met vragen op het gebied van wonen en leefbaarheid. Het is belangrijk dat de antwoorden op deze vragen samen met onder andere woningcorporaties en de bevolking worden uitgewerkt. Wij zien het als onze rol om de ontwikkeling van een gemeentelijke visie, alsmede de regionale afstemming van woon- en leefbaarheidsvragen, met kennis en informatie te ondersteunen.

5.2 Duurzame energievoorziening en CO2-reductie

5.2.1 Doelstellingen en provinciale inzet

Mede ingegeven door veranderingen in het klimaat en het schaarser worden van fossiele brandstoffen, willen we in Drenthe de overgang maken naar een duurzame-energiehuishouding. Wij willen een energiehuishouding die betrouwbaar is, een minimum aan broeikasgassen uitstoot en betaalbaar is. Onze doelen en de wijze waarop wij die denken te bereiken, zijn beschreven in onze Energiestrategie. Wij streven naar een reductie van 20% van de CO2-uitstoot in 2020 ten opzichte van 1990. Het aandeel hernieuwbare energieopwekking moet in 2020 zijn gestegen naar 14% en in 2023 naar 16%. Wij zetten in op energiebesparing in de bestaande bebouwde omgeving en we stimuleren de productie van hernieuwbare energie.

De aanpak van het energievraagstuk vraagt, net als de aanpak van het klimaatvraagstuk, om een integrale benadering. Onze inspanning betreft enerzijds het beïnvloeden van Noordelijk, landelijk en Europees beleid, het delen van kennis, het stimuleren van betrokkenheid en inzet tussen inwoners en uitvoeringpartners en het bij elkaar brengen van partijen en kennis. Anderzijds geven wij via ons beleidsinstrumentarium ruimte aan ontwikkelingen, en stellen daarbij de nodige randvoorwaarden.

Via de Drentse Energie Organisatie stimuleren wij omvangrijke projecten die financieel een zetje in de rug nodig hebben. Dat betreft vooral de productie van hernieuwbare energie en systemen zoals warmtenetten. We geven via ons energieprogramma, bijvoorbeeld op basis van Green Deals, bijdragen om projecten te stimuleren die bijdragen aan onze doelen. De samenwerkingsorganisatie Energy Valley bundelt de inspanningen van de provincie en andere publieke en private partijen die gericht zijn op het creëren van een duurzame-energie-economie.

'Grounds for Change-filosofie'

Wij handelen vanuit de 'Grounds for Change-filosofie'. Omdat duurzame-energiesystemen om meer ruimte vragen en meer zichtbaar zijn in het landschap, is een nieuwe kijk nodig op de toepassing ervan. In de 'Grounds for Change-filosofie' staat het besef centraal dat onze samenleving moet wennen aan moderne energielandschappen (die ontstaan door het toepassen van bijvoorbeeld windenergie en zonne-energie) en aan een intensiever gebruik van de ondergrond. Dit gewenningsproces gaat gepaard met de nodige weerstand in de samenleving.

Wij zorgen daarom voor een dialoog met belanghebbenden over het maatschappelijk belang van de energietransitie, voor heldere communicatie en informatieverstrekking over projecten, voor transparante besluitvorming en voor een zorgvuldige landschappelijke inpassing.

Bij de ruimtelijke inrichting van onze provincie is het bereiken van de energiedoelstellingen een van de leidende principes. Vooral als het gaat om bedrijventerreinen en woningbouw. In de regionale afstemming over bedrijventerreinen wordt het thema integraal meegenomen.

Het toepassen van kleinschalige installaties voor de productie van duurzame energie binnen de bebouwde kom, valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten. Toepassing van kleinschalige installaties daarbuiten is toegestaan, voor zover installaties passen in het landschap. Voor de ontwikkeling van kleinschalige mestvergistingsinstallaties bij veehouderijbedrijven hanteren wij het 'Beleidskader co-vergisting'.

Energietransitiepark (ETP)

Grootschalige energiesystemen moeten in onze optiek geconcentreerd worden op daarvoor aangewezen locaties, bijvoorbeeld op de bedrijventerreinen Bargermeer in Emmen, Europark in Coevorden en nabij Attero in Wijster. Op deze terreinen zien we ook kansen om energieproducenten en -consumenten aan elkaar te koppelen (energiecascadering). Daarbij kan ook gedacht worden aan het koppelen van landbouwbedrijven aan deze terreinen. De genoemde terreinen zijn daarom energietransitieparken (ETP) aangeduid (kaart 1, Visie 2020).

5.2.2 Bodem, Wind- en Zonne-energie

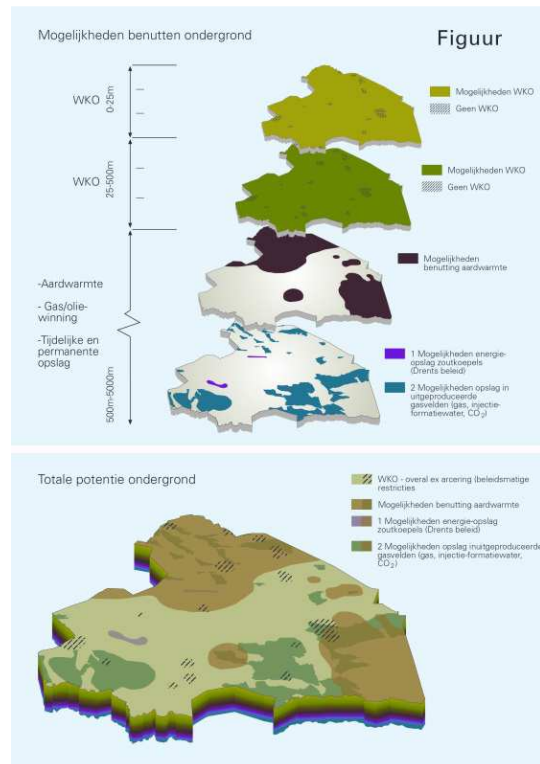
Gezien de impact van bodem-, wind- en zonne-energie op ons landschap, is voor deze vormen van energie ruimtelijk beleid uitgewerkt.

Bodemenergie

De Drentse ondergrond biedt veel potentie voor het leveren van aardwarmte en voor warmte-koude-opslag (WKO). Daarnaast kan in de diepe ondergrond energie worden opgeslagen, bijvoorbeeld in de vorm van aardgas of perslucht. Wij hebben de gebruikspotentie van de Drentse diepe ondergrond en de geschiktheid van de ondergrond voor de toepassing van WKO in kaart gebracht (zie figuur 'Mogelijkheden benutten ondergrond').

De verwachting is dat het gebruik van de ondergrond voor allerlei energietoepassingen in de nabije toekomst substantieel zal toenemen. Dit vraagt om meer afstemming van marktpartijen en overheden.

Om te voorkomen dat functies elkaar in de weg gaan zitten en er geen goede afstemming is tussen enerzijds het gebruik van de ondergrond en anderzijds het beschermen van de aanwezige kwaliteiten onder- en bovengronds, is er een provinciale structuurvisie voor de ondergrond opgesteld. Hierin zijn de keuzes over het gebruik van de ondergrond, alsmede de mogelijkheden voor de opslag van CO₂ nader uitgewerkt. De opslag van CO₂ is alleen bespreekbaar onder strikte voorwaarden ten aanzien van onder andere veiligheid en nut en noodzaak. Opslag van radioactief afval in de ondergrond sluiten wij uit.

Figuur 5.1. Mogelijkheden benutten ondergrond

Windenergie

Wij vinden dat de maat en de schaal van het landschap van een groot deel van de gemeenten Emmen en Coevorden, en van het oostelijke veenkoloniale gebied, zich het beste leent voor de realisatie van de provinciale doelstelling voor windenergie van 285,5 MW in 2020 (zie kaart 7. Zoekgebied grootschalige Windenergie). Deze provinciale doelstelling maakt onderdeel uit van de afspraken die de twaalf provincies begin 2013 met de rijksoverheid hebben gemaakt over de verdeling van de rijksdoelstelling van 6.000 MW windenergie op land in 2020. Ons beleid sluit ook aan op de in maart 2014 door het Kabinet vastgestelde Structuurvisie Wind Op Land (SvWOL). Hierin is het oostelijke veenkoloniale gebied van de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn aangewezen als één van de elf gebieden in Nederland die zich lenen voor ontwikkeling van grootschalige windenergie (>100 MW).

Voor de ontwikkeling van windparken streven wij naar logische locaties met herkenbare opstellingen. Buiten het aangegeven gebied (kaart 7 Zoekgebied grootschalige windenergie) sluiten wij de toepassing van windenergie na 2020 niet helemaal uit. Wel dienen ook deze plannen te voldoen aan de randvoorwaarden zoals die hieronder zijn verwoord met betrekking tot het Zoekgebied grootschalige windenergie. Een uitzondering hierop vormt de opstelling van kleine windenergie-installaties binnen het bebouwde gebied (niet zijnde buitengebied), passend bij de bestaande bebouwings- of beplantingshoogte. Dergelijke kleine installaties achten wij van gemeentelijk belang.

Kaart 7. Zoekgebied grootschalige windenergie

Aan de toepassing van windenergie geven wij de volgende randvoorwaarden en criteria mee:

- Het vermogen van een windmolen dient ten minste 3 MW te bedragen.
- Solitaire windmolens zijn niet toegestaan. Molens dienen ten minste in een cluster van vijf te worden gerealiseerd.
- Windmolens worden in LOFAR-zone 1 uitgesloten en mogen in LOFAR-zone 2 het LOFAR-project niet hinderen.
- Er moet rekening worden gehouden met laagvliegroutes.
- Er moet voldaan worden aan de natuur- en milieuwetgeving en de wettelijk eisen op het gebied van gezondheid (o.a. Natura 2000, rode-lijstsoorten, geluid, veiligheid).
- De kernkwaliteiten dienen zoveel als mogelijk behouden te blijven.

Wij vragen initiatiefnemers om de gebiedsbewonersactief en vroegtijdig bij het project te betrekken en daarbij ruimte te bieden voor participatie en de oprichting en financiering van Parkfondsen. Met de investeringen van de initiatiefnemers en mogelijk ook overheden en andere partijen in de Parkfondsen zien wij mogelijkheden om in de gebieden andere opgaven op het vlak van economie, duurzaamheid en leefbaarheid te stimuleren. Voorts zien wij de ontwikkeling van windenergieprojecten zien we als een kansrijke tweede tak voor de landbouwsector.

Als verfijning van het zoekgebied is, in samenwerking met de colleges van B&W van de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Coevorden en Emmen, de 'Gebiedsvisie windenergie Drenthe' opgesteld. Deze is op 23 juni 2013 vastgesteld door Provinciale Staten.

Zonne-energie

Onderdeel van de gewenste energietransitie is het stimuleren van een hogere productie van zonnestroom (zonnepanelen) en zonnewarmte (zonnecollectoren). Concreet streven wij naar een uitbreiding van zonnewarmte in 2020 tot 125TJ. Voor zonnestroom is de doelstelling 151TJ in 2020 (ruim 60MW). Ten opzichte van de productie in 2010, betekent dit een forse toename, zowel voor zonnewarmte (+85K) als voor zonnestroom (+143TJ). Om bij deze ontwikkelingen de ruimtelijke kwaliteit te borgen, hanteren wij een ruimtelijk kader voor de toepassing van zonne-energie. Het kader handelt alleen over de meer grootschalige ontwikkelingen en heeft dus geen betrekking op de inpassing van kleinschalige, losse zonnepanelen.

Het ruimtelijk kader werken we nog verder uit, onder andere op de aspecten kernkwaliteiten, zorgvuldige ruimtelijke inpassing en milieu- en leefomgevingkwaliteit. Dit kader wordt gehanteerd bij alle plan- en subsidieaanvragen voor toepassing van zonne-energie. Bij grondgebonden installaties moet de aanvrager gemotiveerd aangeven waarom gebouwgebonden toepassing niet mogelijk is.

Zonneladder

1. Gebouwgebonden; zon op daken

De productie van zonne-energie wordt zo mogelijk gerealiseerd met behulp van gebouwgebonden installaties. Bij de toepassing op beschikbare en geschikt dakoppervlak streven wij naar een architectonisch rustig en evenwichtig beeld. Zonne-energie mag veelal ook worden toegepast in gebieden met cultuurhistorische of archeologische kernkwaliteiten (kaart 2e en 2f).

2. Grondgebonden; zon op maaiveld

De aanleg van grondgebonden zonne-installaties op maaiveld staan wij toe in bestaand stedelijk gebied. Gedacht kan worden aan bedrijventerreinen en woningbouwlocaties die op korte tot middellange termijn geen invulling zullen krijgen. Er gelden daarbij voorwaarden die zorgen voor een zorgvuldige ruimtelijke inpassing.

3. Initiatieven met maatschappelijk draagvlak

Grondgebonden zonne-installaties buiten bestaand stedelijk gebied kunnen alleen dan op een positieve houding rekenen wanneer de initiatieven voorzien zijn van een breed maatschappelijk draagvlak en wanneer ze kunnen rekenen op betrokkenheid vanuit de directe omgeving.

Bij maatschappelijke initiatieven die inhaken op noaberschap, menselijke maat en kleinschaligheid – bijvoorbeeld in de vorm van lokale energiecoöperaties – gaan we in samenspraak met de initiatiefnemers verkennen onder welke voorwaarden toepassing mogelijk is.

5.3 Ontgrondingen

Op basis van de Ontgrondingenwet is het provinciaal bestuur het bevoegd gezag voor het verlenen van vergunningen voor zowel diepe zandwinningen als functionele ontgrondingen. Bij het verlenen van de vergunningen, hanteren we de integrale doelstellingen van het omgevingsbeleid. In de POV hebben wij een aantal vrijstellingen benoemd. Voor alle vrijgestelde ontgrondingen waarbij minimaal 10.000 m³ of meer bodemmateriaal wordt afgevoerd of in depot wordt gezet, geldt een meldingsplicht.

Zandwinning

Er blijft een continue vraag naar zand in Drenthe. De winning van zand heeft echter geleid tot een versnipperd ruimtebeslag van vele honderden hectares. Om de eigen Drentse behoefte in bouwgrondstoffen veilig te stellen, maar ook om het landschap zo veel mogelijk te ontzien, is regie op zandwinning nodig. Wij willen de winningen beperken tot wat noodzakelijk is.

Zandwinning willen we uitsluitend mogelijk maken om te voorzien in de feitelijke behoefte aan beton- en metselzand en ophoogzand. De zandwinning willen we zo veel mogelijk concentreren in een beperkt aantal zandwinplaatsen, verspreid over de provincie. Daarbij geven wij de voorkeur aan het uitbreiden van de bestaande centrale zandwinplaatsen boven het ontwikkelen van nieuwe winplaatsen. Wij werken alleen mee aan nieuwe zandwinningen wanneer die multifunctioneel zijn en ruimtelijke kwaliteit hebben. In de EHS is geen plaats voor nieuwe of voor uitbreiding van bestaande zandwinningen. Lopende vergunningen blijven geldig, maar er worden geen nieuwe meer verstrekt of verlengd.

Bij het verlenen van vergunningen, stellen wij eisen aan de afwerking van de zandwinplaats. Bij ontgrondingen, waarbij een plas ontstaat, gaan de eisen onder andere over de oeverbelijning, de steilte van de oever en de diepte. Bij zandwinningen moet van tevoren het toekomstige gebruik of de bestemming worden aangegeven. In de praktijk is dit niet altijd mogelijk, zoals bij zeer langdurige zandwinningen van enkele tientallen jaren. In dat geval moet de afwerking mogelijkheden bieden om de zandwinplaats in een later stadium een nuttige functie te geven.

Vrijkomende teelaarde die niet kan worden gebruikt voor andere doeleinden, kan onder voorwaarden in oude ontgrondingsputten of ontgrondingsplassen worden gebracht. Uitgesloten hiervan zijn ontgrondingsplassen in een grondwaterbeschermingsgebied, in een reservegebied voor de drinkwaterwinning of bovenstrooms in een natuurgebied dat grondwaterafhankelijk is. De kwaliteit van de teelaarde moet voldoen aan de eisen van het 'Besluit Bodemkwaliteit'. De waarde voor arseen mag niet uitkomen boven de achtergrondwaarde. Verder mag de teelaarde de grenswaarde van fosfaatverzadiging én de waarde van 4 mg N/kg droge stof voor het in water oplosbare stikstof, niet overschrijden. De kwaliteit van het water in de ontgrondingsplas mag niet significant verslechteren door het storten van de teelaarde. De waterkwaliteit moet aan de geldende kwaliteitsnormen blijven voldoen (zie hoofdstuk 8).

Ophoogzand

Voor grootschalige werken, waarmee grote hoeveelheden zand zijn gemoeid, kunnen specifieke oplossingen worden gevonden. Hierbij kan 'werk met werk' worden gemaakt. Als dit niet mogelijk is, moet de zandvoorziening deel uitmaken van de besluitvorming over het zandvragende project.

Beton- en metselzand

Met het verlenen van een ontgrondingsvergunning in 2006 voor de locatie Traandijk in Echten is de provinciale doelstelling gehaald om één toekomstige zandwinning voor beton- en metselzand in Zuidwest-Drenthe mogelijk te maken. We werken niet mee aan een tweede ontgroning voor het winnen van beton- en metselzand in Zuidwest-Drenthe. Om de continuïteit in de grondstoffenvoorziening veilig te stellen, werd een uitbreiding van de bestaande winput bij Gasselte mogelijk gemaakt tot 1 januari 2013. Sindsdien is de winning van beton- en metselzand geconcentreerd in de winplaats Traandijk in Echten en in Ellertshaar.

Zand voor de kalkzandsteenindustrie

Voor de winplaats bij Hoogersmilde, waar zand wordt gewonnen voor de kalksteenindustrie, zijn nog slechts beperkte uitbreidingsmogelijkheden. De natuurgebieden Alenburg, het Blauwe Meer en het Leggelderveld vormen de definitieve begrenzing van deze zandwinning. Voor de toekomst zoeken wij naar een andere voorziening.

Functionele ontgrondingen

Ontgrondingen in onze provincie betreffen vaak landbouwverbetering, natuurontwikkeling, verveningen en ontgrondingen in het kader van gemeentelijke uitbreidingsplannen. Vergunningen worden verleend op basis van het algemene beleidskader van deze Omgevingsvisie, waaronder het ontgrondingenbeleid.

5.4 Cultuur en sport

5.4.1 Cultuur

Cultuur is een kerntaak van de provincie, gebaseerd op wettelijke taken en passend binnen het ruimtelijk-economisch domein. Het beleid hiervoor is vastgelegd in de Cultuurnota 2013-2016, die nadrukkelijk ingaat op de relatie van cultuur met ruimte en economie. Cultuur zien wij als een belangrijke bouwsteen voor een aantrekkelijke provincie: het draagt bij aan de leefbaarheid, het imago, de ruimtelijke kwaliteit, het vestigingsklimaat en aan een bloeiende vrijetijdseconomie. Binnen ons cultuurbeleid maken we onderscheid tussen enerzijds wettelijke taken en taken op basis van bestuurlijke afspraken tussen de drie overheidslagen, en anderzijds autonoom beleid.

Ons cultuurbeleid kent de volgende doelstellingen voor de periode 2013-2016:

1. versterken van de herkenbare en onderscheidende culturele identiteit, door het behouden en ontwikkelen van het materiële en immateriële erfgoed.
2. versterken van de ruimtelijke kwaliteit, door cultuurhistorie, archeologie en artistieke visie een plaats te geven in de ruimtelijke planvorming en gebiedsontwikkeling.
3. versterken van de onderscheidende kwaliteit van het kunst- en cultuuraanbod, door cultuur voor een breed en divers publiek toegankelijk te maken en deelname hieraan te bevorderen.
4. versterken van het vestigingsklimaat en de vrijetijdseconomie, door de inzet van kunst en cultuur.

Een hoogwaardige culturele infrastructuur en deelname aan kunst en culturele activiteiten dragen in onze ogen bij aan cultuurtoerisme. Ook zorgt dit voor een gunstig klimaat voor sociale cohesie en voor de vestiging van inwoners en bedrijven. Dit is van belang voor de plattelandsgebieden, maar ook voor stedelijke gebieden.

Wij ondersteunen ontwikkelingen die bijdragen aan mooie, cultureel aantrekkelijke en 'bruisende' binnensteden. Daarbij gaat het ons om musea, presentatie-instellingen voor beeldende kunst, theaters, bibliotheken en archieven, festivals, culturele broedplaatsen, professionele podiumkunsten en aantrekkelijke architectuur en vormgeving van de openbare ruimte.

Zowel in de steden, als in de dorpen en op het platteland ondersteunen wij de ontsluiting en presentatie van cultuurhistorische gebouwen en monumenten. Dat geldt ook voor bijzondere festivals, evenementen en tentoonstellingen met een bovenlokale uitstraling. Voor het platteland geldt bovendien het belang van voorzieningen als bibliotheken en kleine podia.

Herbestemming en monumenten

Verpaupering en leegstand van monumentale en karakteristieke panden is te voorkomen met herbestemming. Hiervoor zijn gezonde economische dragers nodig. Naast het behouden en doorontwikkelen van cultureel erfgoed, heeft herbestemming gunstige effecten op de ruimtelijke kwaliteit, de leefbaarheid, de werkgelegenheid en de grond- en vastgoedprijzen.

Ons doel is om minder nieuwbouwplannen te maken en meer te investeren in restauraties. Daarvoor komt het programma 'Herbestemming Karakteristiek Bezit' tot stand, dat onderdeel is van bredere gebiedsontwikkelingen. Dit programma richt zich zowel op het in stand houden van monumenten en beeldbepalende panden in de krimpregio in Zuidoost-Drenthe, als op monumentale 'highlights' in de gebieden van de cultuurhistorische hoofdstructuur, zoals Veenhuizen en Frederiksoord, Hondsrug en de Koningsas. Onderdeel van het programma is het ontwikkelen van nieuwe erfgoedstrategieën voor krimpregio's (in relatie tot de Agenda Veenkoloniën, het krimpbeleid en het EO Wijers project). De panden in de gebieden van kaart 2f, Kernkwaliteit cultuurhistorie, krijgen voorrang.

5.4.2 Sport

Sport en bewegen leveren een positieve bijdrage aan de gezondheid, sociale cohesie en economie van Drenthe. Ze dragen bij in ons streven naar een 'bruisend' Drenthe. Samen met gemeenten en maatschappelijke partners werken we hieraan via het masterprogramma 'Drenthe beweegt!'. Sport is daarbij het toegankelijke middel, in verschillende verschijningsvormen. Door sport te verbinden aan welzijn- en buurtwerk, zorgnetwerken, scholen en de gemeentelijke Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), wordt ook de vitaliteit en leefbaarheid van Drenthe vergroot.

Drenthe is zeer geschikt voor sport, vooral voor buitensporten die om ruimte vragen. Hierbij sluiten we aan bij de trend van beweging, gezondheid en de wens om natuur en landschap actief te beleven. Het is bovendien een manier om duurzaam economisch gebruik te maken van onze mooie natuur en het prachtige landschap. Een uitgestrekt netwerk van fiets-, ruiter- en wandelpaden, met een logische verknoping daarvan, is een voorwaarde om Drenthe als beweeg- en beleefprovincie daadwerkelijk te kunnen ervaren. Mede op basis hiervan kunnen we diverse stakeholders invulling laten geven aan Drenthe als de grootste buitensportaccommodatie van Nederland en deze te vermarkten.

6. Uitwerking robuust landbouwsysteem

6.1 Robuuste landbouw

De Drentse agribusiness stellen we in staat haar positie op de Europese en wereldmarkt te versterken. Ook voor de landbouw streven we om die reden naar een robuust systeem. Dit doen we onder andere door gebieden aan te wijzen waar de landbouw de ruimte krijgt om zich te ontwikkelen, door innovatie in de landbouw te stimuleren en door minder beperkingen op te leggen. Hoe wij ons een Robuust landbouwsysteem voorstellen, is weergegeven op kaart 6.

Kaart 6. Robuust landbouwsysteem

6.1.1 Landbouwgebied

De landbouw bieden wij maximale speelruimte in de gebieden die op kaart 6. Robuust Landbouwsysteem als landbouwgebied zijn aangeduid. Bij de te nemen inrichtingsmaatregelen voor de landbouw wordt zo veel mogelijk rekening gehouden met de kernkwaliteiten (kaart 2a t/m 2f, Kernkwaliteiten). Ontwikkelingen in deze gebieden mogen daarom geen negatief effect hebben op de landbouw. In deze gebieden streven we naar een waterhuishoudkundige inrichting die is afgestemd op de functie Landbouw (zie paragraaf 8.2.2.).

6.1.2 Landbouwgebied-plus

Binnen het landbouwgebied zijn zogenoemde 'plus-gebieden' aangegeven (kaart 6, Robuust

Landbouwsysteem: landbouwgebied-plus). In deze gebieden heeft de landbouw nog verdere mogelijkheden, zoals schaalvergroting en meer geïndustrialiseerde vormen van landbouw. Ook zijn dit de voorkeursgebieden voor het verplaatsen en het inplaatsen van agrarische bedrijven. De kernkwaliteiten (kaart 2a t/m 2f, Kernkwaliteiten) spelen in deze gebieden een ondergeschikte rol. Dit betekent dat bij de belangenafweging het belang van de landbouw zwaarder weegt dan dat van de kernkwaliteiten. Er vindt wel een afweging tussen beiden plaats. Wanneer de gewenste ontwikkeling niet kan samengaan met de aanwezige kernkwaliteiten, verwachten wij dat de gemeente dat zorgvuldig onderbouwt. In deze gebieden is geen ruimte voor andere grootschalige functies, zoals nieuwe grootschalige verblijfsrecreatie, natuur en vestiging van landgoederen en woonmilieus.

6.1.3 Grondgebonden en intensieve niet-grondgebonden landbouwbedrijven

Voor bepaling van de omvang en type van land- en tuinbouwbedrijven gaat onze provincie uit van de landelijk gangbare normering. De Nederlandse Grootte Eenheid (nge) vormde hiervoor tientallen jaren de economisch norm. Sinds 2010 is de Standaardopbrengst (SO) de norm, ook voor ons.

Grondgebonden agrarische bedrijven

Agrarische bedrijven die zich verder willen ontwikkelen, hebben vaak behoefte aan uitbreiding of nieuwbouw van bedrijfsgebouwen. Uitbreiding van het bouwvlak moet ruimtelijk worden ingepast. Hierbij moeten de kernkwaliteiten (kaarten 2a t/m 2f) in acht worden genomen.

Voor de gebieden met de aanduiding 'landbouwgebied' (kaart 6, Robuust landbouwsysteem) zijn de gemeenten verantwoordelijk voor het vaststellen van de maximale oppervlaktemaat. Voor de multifunctionele gebieden is de maximale grootte van het bouwblok 1,5 hectare. Onder voorwaarde van ruimtelijke inpassing is een verdere vergroting mogelijk.

Wanneer aantoonbaar andere provinciale doelen worden gehaald (bijvoorbeeld uitplaatsing uit de EHS), hoeft de grootte van een agrarisch bouwvlak onze medewerking niet in de weg te staan. We streven in die gevallen samen met de betrokken partijen naar een oplossing op maat.

Benaderen met ruimtelijke kwaliteit

Ruimtelijke kwaliteit vergt ruimte. Daarmee bedoelen we niet méér oppervlakte voor bebouwing, maar een benadering waarbij de gebouwen en de sleuf- en mestsilo's goed ten opzichte van elkaar worden gesitueerd en waarbij de erfbeplanting voor landschappelijke inpassing optimaal wordt aangelegd.

Een benadering die hieraan voldoet, staat beschreven in de brochures 'Boerderijen om trots op te zijn' (december 2011) en 'Boerderijen om trots op te zijn: deel 2' (februari 2014), die tot stand zijn gekomen tussen Natuur en Milieufederatie Drenthe en de LTO Noord. Centrale elementen van deze benadering vormen een gemeentelijke regierol (waarbij de gemeente wordt betrokken vanaf het eerste moment tot de planvorming), keukentafelgesprekken en het uitgaan van een agrarische bouwkaavel in plaats van een bebouwingsvlak.

Deze aanpak beoogt Drentse gemeenten te stimuleren om het vraagstuk van schaalvergroting van de grondgebonden landbouw te koppelen aan een benadering met ruimtelijke kwaliteit. Dit moet leiden tot meer ruimtelijke kwaliteit en snellere processen. De uitvoering en de implementatie van de vernieuwende aanpak liggen in principe op het werkkerrein van de gemeenten. Wij gaan hen uitdagen om hiermee aan de slag te gaan en samen met LTO Noord en Natuur en Milieufederatie Drenthe drie pilots te begeleiden en te beschrijven.

Intensieve niet-grondgebonden veehouderij

Een te sterke groei van de intensieve veehouderij zet de milieuruimte voor de landbouw als geheel onder druk. Om deze reden willen wij de niet-grondgebonden landbouw beperkt laten groeien. Het betreft de hokdierbedrijven (CBS/LEI) met varkens, pluimvee, vleeskalveren of pelsdieren.

Nieuwe vestigingen en de omschakeling van grondgebonden naar niet-grondgebonden bedrijven sluiten wij uit. Uitbreiding van bestaande intensieve veehouderijen en een neventak intensieve veehouderij bij bestaande grondgebonden bedrijven staan wij wel toe.

Het bouwvlak bij uitbreiding bedraagt 1,5 hectare. Bij winst voor milieu of dierenwelzijn en landschappelijke inpassing mag dit worden vergroot tot 2 hectare. Als eis geldt één bouwlaag. Verplaatsing van Drentse landbouwbedrijven naar de Drentse robuuste landbouwgebieden is mogelijk bij sanering, samenvoeging of het oplossen van een knelpunt (bijvoorbeeld naburige woningen, EHS).

Ook bij verplaatsing bedraagt het bouwvlak 1,5 hectare. Bij maatwerk en een goede landschappelijke inpassing mag dit worden vergroot tot 2 hectare. Ook hier geldt als eis één bouwlaag. Bij verplaatsing gaat de voorkeur uit naar de Veenkoloniën, vanwege de plaatsingsruimte voor veehouderijen en het bestaande mesttekort.

In overleg met LTO en NMF Drenthe gaan wij bekijken in hoeverre de voor grondgebonden agrarische bedrijvigheid verwoorde aanpak voor ruimtelijke inpassing ook kan worden gehanteerd voor de ruimtelijke inpassing van intensieve veehouderij (zie hierboven het kopje 'Benaderen met ruimtelijke kwaliteit'). Dit leidt niet tot meer of minder bouwrechten.

6.1.4 Glastuinbouw

Het Drentse tuinbouwcluster is onderdeel van Greenport Holland. Vanuit economische overwegingen is het onze ambitie om bij te dragen aan het verhogen van de toegevoegde waarde, zowel binnen de Drentse tuinbouwketen als daarbuiten. Dit kan bijvoorbeeld door het transformeren van een onderdeel van het tuinbouwcluster in Biobased Economy (BBE). Wij initiëren ontwikkelingen en stimuleren bedrijven en kennisinstellingen om de cross-overs met andere ketens aan te gaan. Zo is de verbinding farmacie-tuinbouw en chemie-tuinbouw een kansrijke route, waarbij ook (inter)nationale netwerken worden ontwikkeld en gestimuleerd. Daarnaast stimuleren we binnen het agrocluster Drenthe de verbinding met andere agrosectoren, zoals akkerbouw, en met kennisinstellingen.

Onze ambitie is de glastuinbouw te bundelen op de glastuinbouwlocaties in de gemeente Emmen (Klazienaveen, Het Rundedal en Erica). Daarbij gaan we ook de mogelijkheden onderzoeken voor het toepassen van aardwarmte. Tot 2020 is er 500 hectare ruimte voor glastuinbouwbedrijvigheid. Nieuwvestiging buiten deze locaties wordt uitgesloten.

6.1.5 Proefgebied landbouw

De Veenkoloniën zijn aangewezen als proefgebied voor de landbouw (kaart 1, Visie 2020). Nieuwe ontwikkelingen op landbouwgebied kunnen als eerste hier worden geïntroduceerd. Dit willen wij actief ondersteunen. Het kan hierbij gaan om innovaties op het gebied van huisvesting, nieuwe teelten, efficiënt watergebruik, verduurzaming en duurzame energie. Het initiëren van deze nieuwe mogelijkheden loopt via de 'Agenda voor de Veenkoloniën' (een gezamenlijke gebiedsopgave van gemeenten en provincies in Groningen en Drenthe).

6.1.6 Agroparken

Wij gaan onderzoeken waar clustering van verschillende agroproductieketens mogelijk is. Het doel is om grootschalige industriële ontwikkelingen te concentreren op locaties waar dit kan. In deze afweging spelen vooral de impact op het landschap en op het verkeers- en vervoersnetwerk een rol. Op diverse locaties zijn al initiatieven met verschillende schaalgroottes gestart (bijvoorbeeld in Schoonebeek en Nieuw-Buinen). Ook zijn er plannen om functies te koppelen en kringlopen te sluiten. Wij zoeken aansluiting bij deze initiatieven en kijken welke aanvullende mogelijkheden er (nodig) zijn.

6.2 Biobased economy

Het sluiten van kringlopen past in ons streven naar een 'biobased economy'. Hierbij wordt biomassa uit landbouw(rest)producten onder meer gebruikt voor het produceren van energie. De biobased economy brengt ruimtelijke consequenties met zich mee. Ten eerste natuurlijk het belang van de landbouw als producent van de biomassa en het daarbij behorende landbouwareaal. Daarnaast zijn er ruimtelijke gevolgen voor de producerende bedrijvigheid en de logistieke sector. Zo verandert op langere termijn het ruimtelijk patroon van de chemische industrie. Losgekoppeld van de vertrouwde grote installaties hoeft de industrie niet meer geconcentreerd te zijn op grote industrieterreinen.

In het huidige omgevingsbeleid komt het thema biobased economy nog nauwelijks aan bod, omdat het onderwerp toentertijd nog nauwelijks op de agenda stond. Wel kennen we al diverse onderdelen van de biobased economy, zoals agroparken. Binnen de biobased economy leven wensen voor biomassa-werven of biomassa-hubs: één of meerdere fysieke locaties binnen Drenthe waarin biomassa wordt verzameld, bewerkt en vervolgens via logistieke middelen wordt weggezet. Feitelijk zijn dit specifieke vormen van agroparken. Het fysiek clusteren van de bewerking (eventueel inclusief de toepassende bedrijvigheid) kan aantrekkelijk zijn. De vraag waar dit ruimtelijk past, is niet eenvoudig te beantwoorden. Wel zijn er op voorhand locaties te benoemen die (om uiteenlopende redenen) een streepje voor hebben. Denk aan Tweesporenland/MERA in Wijster, Europark Coevorden, nabij het chemiecomplex in Emmen (Rundedal), en in de nabijheid van Avebe in Gasselternijevenen.

Naast deze grootschalige bewerkingsprocessen van biomassa, is ook kleinschalige bewerking mogelijk. Boeren zullen al op hun erf zelf al de eerste bewerkingen gaan uitvoeren op de door hen geproduceerde biomassa. De vraag is of dit leidt tot milieuhinder. Dit verdient de aandacht.

Weer een ander element van de biobased economy zijn de grotere biovergisters. Zij brengen milieuhinder met zich mee, zeker nu schaalvergroting op komst is. Ook dit aspect verdient aandacht.

Biobased economy is kortom een belangrijke ontwikkeling voor Drenthe, met een specifieke, ruimtelijke neerslag. Het thema biobased economy is uitgewerkt in het vastgestelde actieprogramma BBE.

6.3 Duurzame landbouw

Wij streven naar een meer duurzame Drentse landbouw. Daaronder verstaan we een landbouw waarbij de economische duurzaamheid wordt gecombineerd met een schonere en ecologisch beter functionerende omgeving en met begrip en waardering vanuit de maatschappij.

In de ontwikkeling naar duurzame landbouw richten we ons op zowel de fysieke, de economische als de sociale omgeving. Er is alleen sprake van een duurzame ontwikkeling als op alle drie onderdelen vooruitgang wordt geboekt. Zo wordt voorkomen dat economisch gewin ten koste gaat van de omgevingskwaliteit, of sociale winst ten koste van het economisch gewin. Afwenteling moet worden voorkomen. Daarbij stellen we als randvoorwaarde dat duurzaamheid gericht moet zijn op continuïteit en bestendigheid, zowel in ruimte als in de tijd. Er mogen geen beperkingen ontstaan voor komende generaties. Het is een zoektocht naar een balans tussen de drie P's: people, planet en profit. Niet altijd streven naar meer, maar soms ook genoeg kunnen nemen met minder. Als de totale opbrengsten maar positief zijn.

Alle relaties die de landbouw onderhoudt met haar omgeving en omgekeerd kunnen op de een of andere manier een bijdrage leveren aan de verduurzaming van de landbouwketen en daarmee aan de totale maatschappelijke verduurzaming. Deze denklijn vormt het uitgangspunt voor de beleidsnotitie waar onze partners nauw bij betrokken zijn. Deze beleidsnotitie, 'Boeren op goede gronden, Wegwijzer voor de Drentse landbouw' wordt in de eerste helft van 2014 afgerond.

6.4 Ammoniakbeleid

De huidige depositie (neerslag) van ammoniak staat het bereiken van de natuurdoelstellingen in de weg. De ammoniak is deels afkomstig van buiten Drenthe, een deel komt van de Drentse landbouw. We zetten ons in om de ammoniak van buiten Drenthe sterk te laten verminderen, via Europees en landelijk beleid. Daarnaast vragen we van Drentse boeren om daar waar mogelijk ammoniakreducerende maatregelen te treffen. Het stikstofbeleid, waaronder ook dit ammoniakbeleid valt, komt in paragraaf 7.5.2 aan de orde.

Landelijk is de Wet ammoniak en veehouderij (Wav) van kracht. Op grond van deze wet moet de provincie in kaart brengen welke gebieden voor ammoniak zeer kwetsbaar zijn. Deze kaart is een voor gemeenten verplicht toetsingsinstrument bij het beoordelen van vergunningaanvragen van veehouderijbedrijven. Veebedrijven in de directe omgeving van de kwetsbare gebieden op de Wav-kaart krijgen te maken met beperkingen. Deze beperkingen worden niet door de provincie opgelegd, maar maken integraal onderdeel uit van de Wav. De Wav-kaart voor Drenthe is op onze provinciale website te vinden⁹.

⁹ <http://www.provincie.drenthe.nl/loket/kaartmateriaal/@76428/wet-ammoniak/>.

7. Uitwerking robuust natuursysteem 2040

7.1 Natuurbeleid van Rijk naar provincies

Kort na de vaststelling van de Omgevingsvisie 2010 is het natuurbeleid flink in beweging gekomen. Na het aantreden van het kabinet-Rutte I zijn er diverse bestuursakkoorden over natuur afgesloten, samen het 'Bestuursakkoord Natuur' genoemd. Onlangs is daar het 'Natuurpact 2013' bijgekomen. De stappen die wij sinds 2010 hebben gezet, zijn onder andere het herijken van de EHS, het opzetten van het project Kijkrichtingen en het opstellen van een Natuurvisie. Dit alles in breed overleg met de partners in het veld.

Door het overleg van de afgelopen jaren is een gedeeld besef ontstaan dat natuur en biodiversiteit breder zijn dan alleen 'puur natuur' en over de begrenzing van de EHS heengaan. En dat het 'Natuurnetwerk Nederland' (Natuurpact) samen met alle partners gemaakt moet worden. Het besef dat er minder geld voor is, leidt tot de lijn om meer gezamenlijk te doen. Kortom: natuur komt terug in het hart van de maatschappij.

De natuurvisie Drenthe 2014-2040 zal aan deze gedachten verder vorm en inhoud geven. De rijkstaken die aan ons zijn overgedragen (zoals het soortenbeleid) worden hierin verder uitgewerkt. Het verschuivend perspectief voor natuurbeleid is nu al in de tekst van deze geactualiseerde Omgevingsvisie opgenomen.

7.2 Robuuste natuur en natuurnetwerk

De belangrijkste natuurgebieden in Drenthe zijn de bossen, heidevelden, vennen en hoogvenen op de plateaus en de beekdalen en laagveengebieden aan de randen van de plateaus. Vooral de hoogvenen, de natte heide en de bossen op de droge zandgronden zijn gevoelig voor verdroging en een warmer klimaat. De beken ontspringen op de voedselarme, hogere gronden en stromen door een geleidelijk voedselrijker wordende bodem af naar de lage randen. Deze natuurgebieden en de tussenliggende verbindingen samen vormen de basis van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) in Drenthe, de ruggengraat voor het Natuurnetwerk Nederland in Drenthe. Om de kwaliteit van de natuur en de biodiversiteit duurzaam te verbeteren, streven we naar een robuust natuurnetwerk. Voor een stevig natuurnetwerk zetten wij in op:

- vergroten van natuurgebieden;
- verbinden van natuurgebieden;
- verbeteren van de milieucondities.

We versterken de samenhang tussen de gebieden door waar mogelijk gebruik te maken van bestaande landschapsstructuren en de beekdalen. We focussen ons bij het beschermen van natuur en het inzetten van middelen op de EHS. Hoe we in het ondersteunend netwerk de natuurwaarden beschermen en middelen inzetten, wordt uitgewerkt in de Natuurvisie.

Ons streven is dat het robuuste natuurnetwerk in staat is om de gevolgen van de klimaatverandering op te vangen. Kaart 5 geeft een globaal beeld van het Robuust Natuursysteem in 2040.

Kaart 5. Robuust natuursysteem

7.2.1 Natuurnetwerk: EHS en Natura 2000

Binnen het natuurnetwerk zijn de Natura 2000-gebieden van internationaal belang. Hierop is Europese regelgeving van toepassing. Voor elk Natura 2000-gebied wordt een beheerplan opgesteld voor het behouden en ontwikkelen van de natuurwaarden. Het gedeelte van het natuurnetwerk waar wij voor verantwoordelijk zijn, is de begrensde EHS. Hier sturen wij direct door de inzet van middelen en door regelgeving.

7.2.2 Natuurnetwerk buiten EHS

De natuur buiten de EHS levert een belangrijke bijdrage aan de algemene biodiversiteit, is van invloed op de kwaliteit van de natuur binnen de EHS en maakt onderdeel uit van het duurzaam functionerend, landelijk natuurnetwerk. Veel landschapstypen buiten de EHS huisvesten specifieke planten- en diergroepen. Zo is het veenkoloniale landschap van groot belang voor ganzen en akkervogels, de natte graslanden voor weidevogels en de kleinschalige landschappen voor vogels van bossen en struwelen. Daarnaast komen in diverse landschappen veel kleinere natuurgebieden met specifieke waarden voor, zoals de poelen en dobben met hun levensgemeenschappen met reptielen en amfibieën.

De Drentse natuur levert een belangrijke bijdrage aan de landelijke biodiversiteit. Een kenmerk van biodiversiteit is de grote verscheidenheid van soorten en duurzame populaties. Binnenkort komt het

Rijk met kaders voor de verdeling van de verantwoordelijkheid voor het behouden van de soorten die van internationaal belang zijn. De uiteindelijke verdeling van die verantwoordelijkheid en om welke soorten het gaat, wordt vastgelegd in het provinciale Flora en Fauna Beleidsplan. In dit plan geven wij ook aan hoe wij omgaan met de soorten die voor Drenthe van belang zijn.

Het natuurnetwerk buiten de EHS wordt mede behouden en versterkt via de doelstellingen van andere beleidsterreinen zoals landbouw (GLB) en water (KRW) en via gericht onderhoud en beheer van landschapselementen als houtsingels en wegbermen. Waterschappen, gemeenten, agrarische natuurverenigingen en particulieren spelen daarbij een belangrijke rol.

7.3 Robuuste natuur en biodiversiteit

Biodiversiteit is de verscheidenheid in genen, soorten en leefgemeenschappen. Daarmee is biodiversiteit een indicatie voor de rijkdom en de gezondheid van een ecosysteem. Hoe groter de diversiteit binnen een systeem, hoe veerkrachtiger het is tegen externe invloeden, zoals klimaatverandering.

Doordat leefgebieden worden aangetast en door het veranderde klimaat neemt de biodiversiteit af. Wereldwijd gaat de verscheidenheid van de in het wild levende dier- en plantensoorten sterk achteruit. Om de biodiversiteit te behouden en waar mogelijk te herstellen, zijn er wereldwijd afspraken gemaakt.

Ook wij, als provincie, zijn medeverantwoordelijk voor biodiversiteit. De begrensde EHS zien wij als ruggengraat hiervan. In Nederland worden gebieden met een bijzondere natuurkwaliteit beschermd en onderling verbonden tot Natuurnetwerk Nederland. Dit is een samenhangend netwerk van gebieden, dat voldoende robuust is voor het in stand houden en duurzaam verbeteren van de omstandigheden voor de wilde flora en fauna en voor natuurlijke leefgemeenschappen. De provincies zijn verantwoordelijk voor het realiseren van het Natuurnetwerk, door gebieden aan te wijzen en door zorg te dragen voor de kwaliteit van deze gebieden.

In de Natuurvisie werken we uit hoe zorg wordt gedragen voor gebieden buiten de begrensde EHS.

7.4 Realisatiestrategie natuurnetwerk

De bestuursovereenkomst over het Investeringsbudget Landelijk gebied (ILG) is met het regeerakkoord van Rutte I (2010) komen te vervallen. Over de verdeling van de resterende rijksmiddelen zijn in het IPO nieuwe afspraken gemaakt. (Natuurpact, september 2013). Afsproken is dat de begrensde EHS in 2027 gereed is. Dit is ook de einddatum voor de KRW-doelstellingen.

De realisering van het Natuurnetwerk, inclusief de EHS, is volledig gedecentraliseerd naar de provincies. Dit betekent dat wij verantwoordelijk zijn voor het realiseren van de natuurdoelen, het wijzigen van functies, inrichting en beheer van natuurgebieden. Ook zijn wij verantwoordelijk voor het subsidiestelsel en voor het verdelen van de middelen.

Wij hebben de EHS in 2013 herijkt, waardoor de begrenzing in overeenstemming is gekomen met de afspraken over het inzetten van de beschikbare rijksmiddelen. De EHS is gekoppeld aan het subsidiestelsel SVNL en de POV.

7.4.1 Realisatiestrategie EHS en Natura 2000

We zetten ons beleid voort voor het Nationaal Park Dwingelderveld en het Nationaal Park Drents-Friese Wold. Onze ambities en uitvoeringsprogramma's daarvoor zijn vastgelegd in beheer- en inrichtingsplannen.

Wij zijn verantwoordelijk voor de Drentse Natura 2000-gebieden. Voor deze gebieden zijn en worden beheerplannen opgesteld. In deze gebieden geven we voorrang aan:

- het bereiken van de doelstellingen van Natura 2000;
- het verminderen van de belasting door licht, geluid en gemotoriseerd verkeer;
- het herstel van de hydrologische situatie, gericht op de instandhoudingsdoelstellingen.

7.4.2 Realisatiestrategie ecologische verbindingen

We continueren onze inzet om de kerngebieden met elkaar te verbinden. De verbindingen zijn aangegeven als 'Ecologische verbindingen' op kaart 1 en kaart 5.

Een ecologische verbinding kan tot stand worden gebracht met een speciaal aangelegde 'natuurweg' of door het versterken van bestaande landschapspatronen die een functie vervullen in het verplaatsen van soorten. Het gaat zowel om droge structuren (houtsingels, wegbermen) als om natte structuren (waterlopen, oevers, greppels). Dergelijke verbindingen vergroten de 'doorlaatbaarheid van natuur' tussen natuurgebieden die verspreid gelegen zijn. De hoofdfunctie van deze doorlaatbare gebieden blijft gehandhaafd: multifunctioneel of landbouw. In nauwe samenwerking met eigenaren, beheerders en gebruikers is het noodzakelijk om de verbindende functie duurzaam te maken en op een of andere wijze te borgen.

7.4.3 Realisatiestrategie: gebruik maken van beekdalen

De beekdalen vormen belangrijke verbindingen voor de realisatie van de EHS. In enkele beekdalsystemen is in een langjarig proces een omslag gemaakt van landbouw naar natuur, of zijn landbouw en natuur verweven. In veel beekdalen is landbouw de primaire functie, zoals in de Oude Vaart, het Schoonebeekerdiep en de benedenstroomse delen van Loo- en Drostendiep, Sleenerstroom en Wold Aa. De kansen voor een versterkte inzet op natuur binnen de beekdalen willen we benutten. In de komende periode gaan we in samenhang met de Beekdalenvisie 2020-2040 (zie 8.2.3 Beekdalen) onderzoeken wat de mogelijkheden zijn. Dit geldt ook voor het 'Hart van Drenthe', waar verschillende bovenlopen van beken samenkomen (globaal het gebied Elp-Grolloo-Borger).

7.4.4 Ecologisch / multifunctionele verbindingen: extra versterking in het netwerk

Enkele verbindingen gaan we versterken, door ze op te nemen in een gebiedsontwikkeling of door ze te verbinden aan een (economisch-sociale) ontwikkelopgave. Deze verbindingen zijn als 'ecologisch/multifunctionele verbindingen' aangegeven op kaart 1 en kaart 5. Zo willen we op langere termijn (2040) het Dwingelderveld via Havelte en het Drents-Friese Wold verbinden met de boswachterijen van Grolloo en Schoonloo. Ook willen we de bestaande verbinding tussen het Dwingelderveld en de boswachterijen van Grolloo en Schoonloo via het Scharreveld versterken. Hiervoor is over de A28 al een ecoduct aangelegd. Naar het zuiden toe worden de bestaande en gedeeltelijk gerealiseerde ecologische verbindingen tussen Dwingelderveld, de natuurgebieden rond Zuidwolde en het Reestdal versterkt. De barrièrewerking van de N48 is al verminderd door de aanleg van twee ecoducten. In overleg en samenwerking met de provincie Fryslân zetten we in op het doortrekken van de bestaande verbinding tussen het Drents-Friese Wold en de Weerribben in noordelijke richting, naar het Fochteloërveen.

De "Robuuste verbindingen" zijn in 2010 voor een groot deel al gerealiseerd. Ze blijven van belang voor de samenhang van de EHS. Deze verbindingen willen we completeren als ecologisch/multifunctionele verbindingen. Dit willen we doen met minder middelen, zo veel mogelijk in samenhang met andere opgaven in het gebied. De ecologische functionaliteit staat daarbij centraal.

7.4.5 Natuur in combinatie met andere functies

De uitkomsten van het project 'Kijkrichtingen' geven aan dat er meer mogelijkheden zijn om natuur op innovatieve wijze met andere maatschappelijke doelen te verbinden. De conclusies staan in het PBL rapport "De Drentse natuur in 2040. Vier kijkrichtingen voor de toekomst"¹⁰. De mogelijkheden om de beleving van natuur te vergroten, vormen daarbij een belangrijke factor. Hoe en onder welke voorwaarden economische en maatschappelijke activiteiten in en rond de EHS kunnen samengaan met natuurdoelstellingen, werken we uit in onze Natuurvisie 2014-2040.

7.4.6 Bosclustering

Het bosclusteringsbeleid zetten we gericht in op het realiseren van grotere, aaneengesloten natuurgebieden en verbindingzones. Daarbij moet minimaal worden voldaan aan een van de volgende voorwaarden:

- De bosuitbreiding grenst aan een bestaand bos dat groter is dan 50 hectare, of aan een kleinere waardevolle bosgemeenschap.
- De bosuitbreiding grenst aan een natuurgebied dat groter is dan 50 hectare, en versterkt de ontwikkeling van de natuurwaarden.
- De bosuitbreiding grenst aan een bestaand of toekomstig recreatiegebied, dat groter is dan 10 hectare.
- De bosuitbreiding grenst aan een woonkern (vastgestelde bebouwde kom), en het bos kan een recreatieve functie krijgen, waarbij bestaande cultuurhistorische, landschappelijke en

¹⁰ Zie: <http://www.pbl.nl/publicaties/de-drentse-natuur-in-2040-vier-kijkrichtingen-voor-de-toekomst>.

natuurwaarden niet worden aangetast.

- De bosuitbreiding die de realisatie van de EHS doelen ondersteunt, heeft prioriteit in de stimuleringsregeling.

7.4.7 Verantwoordelijkheid voor natuurwaarden

Wij zijn primair verantwoordelijk voor het realiseren van de EHS en het in stand houden van de natuurwaarden in de EHS. Daarom concentreren we hier onze middelen en onze sturing. Hoe wij omgaan met (internationaal) beschermde soorten en met hindersoorten, wordt vastgelegd in het Flora en Faunabeleidsplan.

In het behouden en ontwikkelen van overige natuurwaarden hebben gemeenten en waterschappen een belangrijke verantwoordelijkheid. Zij kunnen dit invulling geven door middel van actief beheer en planologie. Wij zullen hen hierin blijven ondersteunen. De (digitale) Handreiking Kernkwaliteiten en het netwerk daaromheen kunnen een rol spelen in het delen en overdragen van kennis. Wij dragen hier verder aan bij door regelingen in te zetten voor agrarisch natuurbeheer en natuurbeheer.

Hoe wij onze verantwoordelijkheid voor biodiversiteit buiten de EHS oppakken, samen met anderen, werken we uit in Natuurvisie 2014-2040.

7.4.8 Planning

Tot en met 2027 leggen we het accent op de kwantitatieve en kwalitatieve afronding van de begrensde EHS en het nakomen van onze (inter)nationale verplichtingen. Dat betekent dat we door gerichte functiewijzigingen en door het inrichten van gronden inzetten op het realiseren van die delen van de EHS-gebieden en ecologische verbindingen die van groot belang zijn voor het versterken van het natuurnetwerk en die kansrijk zijn om te kunnen worden afgerond vóór 2027. In onze realisatiestrategie gaan we aangeven hoe en wanneer we de gestelde doelen bereiken. De Natuurvisie 2014-2040 zal hieraan richting geven. Ook in de periode 2027-2040 blijven wij ons richten op gebiedsontwikkelingen die kansen bieden voor het versterken van een samenhangend robuust natuursysteem rond de EHS, zoals aangegeven op kaart 5.

7.5 Milieucondities natuurontwikkeling

De kwaliteit van de natuur wordt sterk bepaald door de milieucondities van de omgeving. We geven bijzondere aandacht aan het tegengaan van verdroging in kwetsbare gebieden en aan de invloed van stikstof.

7.5.1 Verdrogingbestrijding

Verdroging van natuurgebieden is een van de belangrijkste knelpunten bij het behalen van de natuurdoelen. We streven naar volledig herstel van de verdroogde natuurgebieden (circa 24.000 hectare). In paragraaf 8.5.3 lichten we de verdrogingdoelstelling voor de meest kwetsbare gebieden (TOP-gebieden) nader toe.

7.5.2 Stikstofbeleid: Programmatische Aanpak Stikstof

Op landelijk niveau wordt via de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) een instrumentarium ontwikkeld voor stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. De PAS voorziet in generieke reductiemaatregelen voor veehouderijen en in herstelmaatregelen voor de door stikstof overbelaste habitattypes en beschermde soorten. Verder biedt de PAS ontwikkelingsruimte voor de stikstofuitstotende sectoren (landbouw, verkeer en industrie). Medio 2014 treedt de PAS in werking. Vanaf dat moment is de PAS tevens het vergunningenkader voor de Natuurbeschermingswet.

7.6 Belang van actuele natuurinformatie

Basis voor ons beleid en voor een goede samenwerking met partners is een actueel natuurinformatiebestand en het delen van kennis over beleid en beheer. Met deze informatie en kennis kunnen we natuurdoelen binnen en buiten de EHS bereiken en de voortgang in de gaten houden. Binnen de EHS is informatie over de natuurwaarden onderdeel van het SVNL en de PAS.

Informatie uitwisselen speelt ook een rol in de samenwerking met vrijwilligers en natuurorganisaties en draagt bij aan het maatschappelijk draagvlak. Ook het soortenbeleid kunnen wij met een actief onderhouden natuurinformatiebestand samen met de gemeenten en waterschappen uitvoeren. Het soortenbeleid in een leefgebiedenbenadering is een nationale en internationale verplichting.

8. Uitwerking robuust en klimaatbestendig watersysteem

8.1 Inleiding

8.1.1 Provinciaal belang water

In deze Omgevingsvisie formuleren we onze strategische doelen voor het regionale waterbeleid. Ook geven we in dit plan de ruimtelijke vertaling van deze doelen. We gaan in op de functies van de regionale wateren en de bescherming daarvan, de gewenste ontwikkelingen en de inzet van instrumenten. Dit hoofdstuk vormt ook het kader voor de vergunningverlening voor grondwateronttrekkingen, waarvoor de provincie het bevoegd gezag is.

Het provinciaal waterbeleid geeft een regionale invulling van Europese en nationale programma's zoals de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) voor grond- en oppervlaktewaterkwaliteit, Waterbeheer 21ste eeuw (WB21), het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW-actueel, 2008) en het Bestuursakkoord Water (2011)¹¹.

Van provinciaal belang zijn:

- een robuust watersysteem, dat zodanig is ingericht dat de risico's op wateroverlast en watertekort tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau beperkt blijven, met bijzondere aandacht voor de beekdalen;
- een goede kwaliteit van het oppervlaktewater, gebaseerd op de normen van de KRW. Voor de Drentsche Aa moet de kwaliteit zo goed zijn dat het water geschikt is voor de bereiding van drinkwater;
- een zo groot mogelijke voorraad zoet grondwater van een goede kwaliteit, beschikbaar voor mens en natuur;
- een zodanige kwaliteit van het grondwater dat het zonder ingrijpende en kostbare zuivering geschikt is voor de bereiding van drinkwater;
- de waterbergingsgebieden zoals deze zijn aangeduid op kaart 8 (Oppervlaktewater).

8.1.2 Uitvoering door en samenwerking met onze waterpartners

Belangrijke partners voor de uitvoering van het waterbeleid zijn de waterschappen, gemeenten en waterleidingbedrijven. Wij hechten sterk aan een goede samenwerking met deze waterpartners.

De waterschappen geven in de waterbeheerplannen aan hoe zij de doelen uit het regionaal waterplan willen realiseren. Zij rapporteren via de jaarlijkse bestuursrapportages over de voortgang van de uitvoering. Het overleg tussen provincie en waterschappen over deze rapportages kan leiden tot tussentijdse evaluatie.

¹¹ Bestuursakkoord Water, IPO, UvW, IenM, VNG, en Vewin, april 2011: <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2011/06/07/bestuursakkoord-water.html>.

De waterleidingbedrijven zijn in eerste instantie de grootste belanghebbenden bij een goede grondwaterkwaliteit. Zij hebben een maatschappelijke verantwoordelijkheid om bij te dragen aan de bescherming van het grondwater. Vandaar dat wij bij de uitvoering van het beleid nadrukkelijk samenwerken met de waterleidingbedrijven. Wij doen een beroep op de waterleidingbedrijven om een deel van de uitvoering te financieren.

De gemeenten leggen hun waterbeleid vast in de gemeentelijke water- en rioleringsplannen. Met het oog op de waterwinning vragen wij de gemeenten met ons samen te werken aan het uitvoeren van gebiedsgericht beleid om het grondwater te beschermen. Daarvoor willen wij samen met de gemeenten gebiedsdossiers opstellen en uitvoeren. Bij samenwerking in de waterketen zijn wij als aanjager gericht op innovatieve oplossingen.

Watertoets

De watertoets beoogt water een belangrijkere rol te geven bij ruimtelijke ontwikkelingen. Hoe de watertoets moet worden toegepast, is vastgelegd in het 'Besluit ruimtelijke ordening'. Hierin zijn afspraken opgenomen over de betrokkenheid van de waterbeheerder, meestal het waterschap. Wij vinden de watertoets een belangrijk instrument voor de communicatie tussen de waterschappen en de gemeenten. Wij dringen er bij de waterschappen op aan om in de watertoets ook oog te hebben voor grondwaterbescherming bij het winnen van grondwater voor de drinkwatervoorziening. Bij ruimtelijke plannen zien wij erop toe dat de provinciale belangen voldoende aandacht krijgen.

8.2 Robuuste watersystemen

8.2.1 Hoofdlijn van het beleid

Alle Drentse watersystemen vinden hun oorsprong in Drenthe. Dit geeft unieke mogelijkheden om de potenties van de watersystemen optimaal te benutten. De watersysteembenadering is daarom een van de ordenende principes in ons waterbeleid. Dat wil zeggen: in de fysieke omgeving gaan we bij de functietoekenning, de inrichting, het beheer en het gebruik uit van de eigenschappen en potenties van het watersysteem. Daarbij handhaven of herstellen we de natuurlijke veerkracht van het watersysteem om extreme omstandigheden op te vangen. Daarvoor heeft het watersysteem meer ruimte nodig dan nu. De beekdalen spelen hierin een belangrijke rol. Water verzamelt zich van nature in de beekdalen. Omdat we niet langer dit water overal zo snel mogelijk kunnen en willen afvoeren, zullen de beekdalen in 2030 regelmatig kunnen overstromen en hiermee helpen om wateroverlast elders te voorkomen. Hierdoor zal de dynamiek (hoge en lage waterstanden) in de beekdalen kunnen toenemen.

8.2.2 Functioneel waterbeheer

Onze provincie is, met uitzondering van het bebouwde gebied, ingedeeld in gebieden met als hoofdfunctie natuur, landbouw of multifunctioneel (zie kaart 1 Visiekaart). Het dagelijkse of operationele waterbeheer wordt afgestemd op de aanwezige functies. Hieronder wordt per type gebied aangegeven welke waterhuishoudkundige aspecten van belang zijn.

Gebieden met hoofdfunctie landbouw

Binnen de gebieden met hoofdfunctie landbouw staat de uitoefening van grondgebonden landbouw op bedrijfseconomische grondslag voorop. Dit betekent voor het watersysteem het volgende:

- De waterhuishouding is, binnen de mogelijkheden van het watersysteem, afgestemd op optimale productieomstandigheden voor de landbouw.
- Het hierbij behorende grondwaterregime is afhankelijk van de combinatie van grondgebruik en grondsoort. Afhankelijk van het grondgebruik realiseert het waterschap per peilvak het gewenste grondwaterregime.
- Het streven naar robuuste beekdalen (om extreme regenval te kunnen verwerken) brengt met zich mee dat in sommige gebieden de waterhuishouding minder gereguleerd kan zijn dan nu het geval is. De beekdalen zijn als een aparte aanduiding op de kaart aangegeven. De mate waarin een robuust beekdal kan worden gerealiseerd, wordt uitgewerkt in de pilots voor de beekdalen (zie par. 8.2.3).
- Om in droge periodes over voldoende water te kunnen beschikken, is het peilbeheer erop gericht de grondwaterstand niet verder uit te laten zakken dan noodzakelijk is voor landbouwkundig gebruik (optimale conservering).
- De aanvoer van en beregening met oppervlaktewater is toegestaan. Voorwaarde is dat dit technisch mogelijk is en dat het past binnen de huidige aanvoercapaciteit van de provincie.
- Voor de oppervlaktewaterlichamen is de doelstelling voor de oppervlaktewaterkwaliteit vastgelegd onder de uitwerking van de Europese KRW (zie paragraaf 8.4).

Multifunctionele gebieden

In de multifunctionele gebieden (hoofdstuk 9) zijn meerdere functies van belang, zoals landbouw, natuur, landschap en cultuurhistorie. De onderlinge verhouding verschilt per gebied. Het waterbeleid richt zich op het versterken van de samenhang tussen de functies landbouw en natuur.

- De waterhuishouding is, binnen de mogelijkheden van het watersysteem, afgestemd op optimale productieomstandigheden voor de landbouw, met instandhouding van de natuurlijke verschillen tussen hoog en laag.
- Het streven naar robuuste beekdalen (om extreme regenval te kunnen verwerken) brengt met zich mee dat in sommige gebieden de waterhuishouding minder gereguleerd kan zijn dan nu het geval is. De beekdalen zijn als een aparte aanduiding op de kaart aangegeven. De mate waarin een robuust beekdal kan worden gerealiseerd, wordt uitgewerkt in de pilots voor de beekdalen (zie par. 8.2.3).
- Om in droge periodes over voldoende water te kunnen beschikken, is het peilbeheer erop gericht de grondwaterstand niet verder uit te laten zakken dan noodzakelijk is voor landbouwkundig gebruik (optimale conservering).
- De aanvoer van en de beregening met oppervlaktewater blijft beperkt tot de huidige mogelijkheden van het gebied.
- Voor de oppervlaktewaterlichamen is de doelstelling voor de oppervlaktewaterkwaliteit vastgelegd onder de uitwerking van de Europese KRW (zie paragraaf 8.4).

Gebieden met hoofdfunctie natuur

Binnen de gebieden met als hoofdfunctie natuur gaat het om het behouden, herstellen of ontwikkelen van natuurwaarden. Daarbij zijn ook aspecten van cultuurhistorie en landschap van belang.

- De waterhuishouding wordt afgestemd op de natuurdoelen. Het bijbehorende grondwaterregime is afhankelijk van de randvoorwaarden die het natuurdoel stelt. Daarnaast is er een samenhang met de natuurlijke omstandigheden ter plaatse.
- De waterhuishouding sluit zo dicht mogelijk aan op de 'natuurlijke' waterhuishouding. Daar waar de aanduiding 'beekdal' over een natuurfunctie ligt, streven we naar het combineren van de groene opgave en de wateropgave. Bij beekdalherstel creëren we extra capaciteit om water vast te houden in perioden met veel neerslag. Daarmee geven we invulling aan de wateropgave.
- Bij herstelmaatregelen in en rond natuurgebieden bepalen we in hoeverre hier extra water vastgehouden kan worden. De mogelijkheden hiervoor zijn onder andere afhankelijk van de vastgestelde natuurdoelen en de wateropgave in het watersysteem. Het vasthouden van water wordt als medegebruik vastgelegd in het bestemmingsplan.
- Voor de Natura2000-gebieden wordt de gewenste waterhuishoudkundige situatie vastgelegd in het beheerplan, samen met een advies over de hydrologische herstelmaatregelen en de externe werking voor beregening uit grondwater en drainage. De hydrologische herstelmaatregelen worden tevens benut voor de herstelstrategie PAS.
- De wateraanvoer wordt beperkt tot de huidige mogelijkheden en zo mogelijk verminderd.
- Voor de oppervlaktewaterlichamen is de doelstelling voor de oppervlaktewaterkwaliteit vastgelegd onder de uitwerking van de Europese KRW (zie paragraaf 8.4).

Vaarwegen van provinciaal belang

Vaarwegen kunnen onder normale omstandigheden veilig en zonder problemen bevaren worden door de schepen waarvoor ze zijn aangewezen. In het 'Beheerplan voor de scheepvaartkanalen' is de klassenindeling van de kanalen en de daarbij gewenste inrichting aangegeven.

Oppervlaktewater voor de bereiding van drinkwater

Deze functie is toegekend aan de Drentsche Aa bij het innamepunt van het Waterbedrijf Groningen, nabij Glimmen. Dit betekent dat het water hier moet voldoen aan de normen die voor deze functie zijn vastgelegd in de stroomgebiedsbeheerplannen voor de KRW¹².

¹² *Stroomgebiedsbeheerplan Rijn 2009-2015 (NL), Bijlage I Milieukwaliteitseisen en streefwaarden voor oppervlaktewater bestemd voor de bereiding van voor menselijke consumptie bestemd water.*

8.2.3 De beekdalen

Kaart 8. Oppervlaktewater

Streefbeeld voor een robuust beekdal

Wij streven naar robuuste beeksystemen in 2030. Robuuste beeksystemen zijn beken met een grotere dynamiek door een meer natuurlijk peilbeheer (hoog in de winter en laag in de zomer) en die voor vissen te passeren zijn. Bij veel neerslag is er kans op water op het maaiveld. De waterkwaliteit is zodanig dat de planten en dieren die hier van nature voorkomen, er goed kunnen leven. In de beekdalen met overwegende en natuurfunctie bepalen natuurlijke processen en de cultuurhistorie het landschap. De overige beekdalen zijn herkenbaar als onderdeel van het Drentse landschap. Bestaande functies moeten zich aanpassen aan deze toenemende dynamiek, maar kunnen wel blijven functioneren.

Robuuste beekdalen hebben de volgende kenmerken:

- De beekdalen zijn bestand tegen de klimatologische veranderingen die zich de komende jaren aandienen.
- De beekdalen functioneren efficiënt en effectief, zonder dat het waterprobleem wordt afgewenteld op een ander gebied of verschoven wordt naar de toekomst.
- De beekdalen dragen bij aan het goed functioneren van de grondwaterhuishouding in het hele stroomgebied.
- De waterkwaliteit voldoet aan de gestelde doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW).
- De beekdalen leveren een zo groot mogelijke bijdrage aan de biodiversiteit en ecologische

verbindingen.

- De beekdalen dragen bij aan het behouden en versterken van de ruimtelijke afwisseling van karakteristieke kenmerken van het Drentse landschap.
- De beekdalen zijn beleefbaar.
- Het archeologische en aardkundig erfgoed wordt zoveel mogelijk gerespecteerd.

Het streven is om kunstwerken en ingrepen te minimaliseren. Toch zullen deze altijd nodig blijven voor het beperken van schade door wateroverlast en watertekort aan bestaande functies, bebouwing en infrastructuur. Per gebied zal dit bepaald moeten worden.

Enkele beekdalen zijn hoofdzakelijk ingericht voor de landbouw. In veel beekdalen komen de functies natuur en landbouw naast elkaar voor. We verwachten de komende jaren geen grootschalige functieveranderingen meer in de beekdalen, afgezien van de realisatie van de EHS. De huidige functies blijven bestaan. Daarom moeten we zoeken naar mogelijkheden om deze functies goed met de robuuste beekdalen te combineren.

Pilots

Een beekdal wordt gedefinieerd als 'beek met de aangrenzende, vaak lager gelegen beekdalgronden'. De beekdalenkaart is een globale begrenzing die pragmatisch wordt gehanteerd (zie kaart 8 Oppervlaktewater).

De Drentse beekdalen verschillen sterk van elkaar. Een belangrijk onderscheid is het verschil tussen veen- en zandbeken. Maar ook binnen één beekdal zijn er verschillen, bijvoorbeeld tussen boven-, midden- en benedenloop. Er zijn beekdalen waar al veel ruimte voor water bestaat en waar de waterkwaliteit goed is. Daar is de afstand tussen het streefbeeld en de huidige situatie niet zo groot. Er zijn echter ook beekdalen met een grote afvoercapaciteit, waar het realiseren van een robuust systeem ingewikkeld is en veel gevolgen kan hebben.

Voor lang niet alle beekdalen is nauwkeurig in beeld gebracht welke omvang de gevolgen van klimaatveranderingen heeft. Daarom en vanwege de grote verschillen per beekdal, zal de uitvoering van het beekdalbeleid plaatsvinden via gebiedsprocessen. Wij nemen het initiatief om te starten met twee pilots: Oude Vaart (Dwingeloo – Lheebroek) en Achterste Diep (bij Borger). Wij hechten er aan om dit samen met gebiedspartners vorm te geven. Hoe we dat gaan doen, spreken we per project af. De pilots moeten inzicht geven in wat er in het pilotgebied moet gebeuren om het streefbeeld te kunnen realiseren, en op welke manier. Het gaat dan om de aanpak, de benodigde instrumenten, de maatregelen en de middelen. De pilots moeten resulteren in een plan van aanpak voor de uitvoering van de plannen, inclusief een financiële paragraaf.

Indien het streefbeeld op langere termijn niet haalbaar blijkt, is een voorstel tot aanpassing van het streefbeeld op basis van de uitkomst van de pilots een optie.

'Nee-tenzij beleid' beekdalen

In perioden van intensieve neerslag kan over de gehele lengte van een beekdal wateroverlast worden verwacht. Om de ruimte in het beekdal te behouden, hanteren we het 'Nee-tenzij beleid'. Dit beleid geldt in alle beekdalen en gebieden die zijn aangeduid als 'beekdal' op kaart 8 (Oppervlaktewater).

Het 'Nee-tenzij beleid' houdt in dat in beekdalen 'kapitaalintensieve functies' zo veel mogelijk worden geweerd. Daarbij gaat het om woon- en werkgebieden en kapitaalintensieve vormen van agrarisch grondgebruik, zoals glastuinbouw, intensieve veehouderijen en kwekerijen. Nieuwe kapitaalintensieve functies in beekdalen zijn alleen toegestaan als aan vier voorwaarden is voldaan:

1. Er is sprake van een zwaarwegend maatschappelijk belang.
2. Er zijn geen alternatieven.
3. De functie vormt op de locatie geen feitelijke belemmering om in de toekomst de afvoer- en bergingscapaciteit van het regionale watersysteem te vergroten.
4. Het negatieve effect op het watersysteem wordt in het plan gecompenseerd.

In de beekdalen worden geen beperkingen opgelegd aan bestaande bedrijfsgebouwen van een grondgebonden landbouwbedrijf zonder kapitaalintensieve tweede tak. Bij uitbreiding wordt rekening gehouden met mogelijke wateroverlast. De gebouwen van nieuwe grondgebonden landbouwbedrijven vallen wel onder het "Nee, tenzij" beleid.

8.2.4 Inrichting en beheer

De waterschappen stemmen als waterbeheerder de waterhuishouding af op de functies van een gebied en leggen dit vast in het waterbeheerplan. Wanneer de waterhuishouding niet in overeenstemming is met de functie, geeft het waterschap aan wanneer en op welke wijze de waterhuishouding wordt aangepast. Bij het uitwerken van het maatregelenpakket of inrichtingsplan wordt het Gewenst Grond- en Oppervlaktewaterregiem (GGOR) ingezet.

Maatregelen buiten de EHS mogen niet zodanig worden uitgevoerd dat hiermee gebieden in de EHS negatief worden beïnvloed. Natuurgebieden mogen dus niet worden beïnvloed door landbouwkundige ontwatering. Het omgekeerde geldt ook: natuurherstel mag niet leiden tot vernatting van landbouwgebieden. Wanneer bij herstelprojecten ongewenste vernatting dreigt op te treden, zijn de volgende oplossingen mogelijk:

- voorkomen door technische maatregelen;
- ondervangen met behulp van kavelruil, aankoop van natuurontwikkelingsgebieden of bosuitbreiding;
- compenseren met geld en/of grond;
- heroverwegen van hersteltempo, herstelwijze, natuurambitie of functies van het gebied (indien schadecompensatie niet mogelijk is, of te duur blijkt te zijn, en indien dit past binnen de wettelijke mogelijkheden).

De waterschappen nemen in de keur een vergunningstelsel op voor de aanleg van drainage om significante negatieve effecten in de EHS te voorkomen op grond van de keur kan het waterschap vergunningaanvragen voor lozing uit drainage beoordelen op niet alleen de onttrekkingen uit het grond- en oppervlaktewater, maar ook op het effect op de grondwaterstand. Daarnaast kan het waterschap aan een vergunning voorschriften verbinden om de waterhuishouding te beschermen.

Veenoxidatie kan leiden tot het dalen van het maaiveld, waardoor de waterhuishoudkundige condities ongeschikt worden voor de aanwezige functies. Daarnaast komt bij veenoxidatie een aanzienlijke hoeveelheid CO₂ en nitraat vrij. Deze planperiode gaan wij onderzoeken in welke gebieden de problematiek van veenoxidatie speelt en in hoeverre er mogelijkheden zijn om dit te beperken of te voorkomen.

8.3 Oppervlaktewaterkwantiteit

8.3.1 Hoofdlijn van het beleid

Onze ambitie is het creëren van een duurzaam en veerkrachtig watersysteem. Dit houdt in een watersysteem dat op orde is om de te verwachten gevolgen van klimaatverandering op te vangen. Het watersysteem moet zodanig zijn ingericht dat risico's op wateroverlast en watertekort tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau beperkt blijven. Onze doelen:

- Het gehele watersysteem voldoet vanaf 2015 aan de normen voor regionale wateroverlast. Deze normen zijn op voorstel van de waterschappen opgesteld om de kans op overstromingen te beperken tot een aanvaardbaar risico.
- De huidige wateraanvoer blijft behouden in droge perioden. Om langere perioden van droogte als gevolg van klimaatverandering te overbruggen, stimuleren we een grotere zelfvoorzienendheid. Het grondwater vormt een belangrijke strategische voorraad die hiervoor benut kan worden.

8.3.2 Wateroverlast door extreme weersomstandigheden

Bij extreme weersomstandigheden is het dagelijkse waterbeheer niet toereikend om wateroverlast te voorkomen. Daarom zijn extra maatregelen nodig om de kans op inundatie tot een aanvaardbaar risico te beperken. We hanteren de volgende strategie:

1. De regionale waterkeringen moeten voldoen aan de veiligheidsnorm voorwaterstanden die eens in de honderd of tweehonderd jaar voorkomen.
2. Water wordt zo veel mogelijk vastgehouden in de bestaande natuurgebieden. Waar mogelijk wordt de wateropgave gecombineerd met de groene opgave.
3. De beekdalen worden ingericht voor het vasthouden van water, in combinatie met beekherstel (zie paragraaf 8.2.3).
4. Als bovenstaande onvoldoende resultaat oplevert, worden waterbergingsgebieden ingericht.

Regionale Wateroverlast

In de 'Actualisatie Nationaal bestuursakkoord water' (2008) zijn referentienormen opgenomen voor regionale wateroverlast. Daarbij is de toelaatbare inundatiekans per grondgebruiktype aangegeven. Deze normen nemen wij over. Voor beekdalen (zie paragraaf 8.2.3) is geen norm voorgesteld. Ons uitgangspunt is een robuuste inrichting van het beekdal. Als streefwaarde geldt voor landbouwbeekdalen de norm van een inundatiekans van één keer per 10 jaar (1:10). In het gebiedsproces bepalen we nader welke norm hier het beste past. In tabel 8.1 is per type grondgebruik de norm voor wateroverlast aangegeven, uitgedrukt in de toelaatbare kans op inundatie.

Functie	Grondgebruik	Toelaatbare inundatiekans *)
Landbouw en multifunctioneel	Grasland	1 keer per 10 jaar
	Akkerbouw	1 keer per 25 jaar
	Hoogwaardige land- en tuinbouw	1 keer per 50 jaar
	Glastuinbouw	1 keer per 50 jaar
Stedelijk	Bebouwd gebied	1 keer per 100 jaar
Natuur	Natuur	Geen norm
Beekdalen	Landbouw	Vast te stellen na gebiedsproces
	Natuur	Geen norm

Tabel 8.1 Normen regionale wateroverlast.

*) Bij de inundatiekans geldt een maaiveldcriterium. Bij grasland hoeft 5% van de oppervlakte niet te voldoen aan de norm. Bij akkerbouw, hoogwaardige land- en tuinbouw en glastuinbouw 1%. Voor bebouwd gebied is het maaiveldcriterium 0%.

Deze normering is bedoeld als een garantieniveau waaraan het watersysteem moet voldoen. Het waterschap kan op deze garantie worden aangesproken. De normen voor regionale wateroverlast zijn met de bijbehorende kaart vastgelegd in de Provinciale Omgevingsverordening. In de verordening is naast de procedure voor het vaststellen van de normen ook een procedure voor het eventueel wijzigen van deze norm opgenomen.

De waterschappen maken, op basis van een gebiedsproces, voorstellen voor de normering en voor bijbehorende maatregelen. Deze leggen ze voor aan Gedeputeerde Staten, die ze beoordeelt op:

- het voorkomen van afwenteling van wateroverlast op benedenstroomse gebieden;
- het voorkomen van het inrichten van nieuwe waterbergingsgebieden;
- de gevolgen voor huidige functies;
- de kosten.

De normen worden door de provincie vastgelegd in de Provinciale Omgevingsverordening.

In veel gebieden is anno 2013 de werkelijke afvoercapaciteit zo groot, dat de werkelijke kans op wateroverlast kleiner is dan de norm. Dit betekent dat wateroverlast hier feitelijk toch wordt

afgewenteld op de benedenstroomse gebieden. Hier is dus geen sprake van een robuust watersysteem. Daarom wordt in een gebiedsproces bepaald welke maatregelen nodig zijn om afwenteling van wateroverlast te voorkomen en hoe het watersysteem robuust kan worden. In het gebiedsproces kan ook besloten worden tot het vaker laten overstromen van de beekdalgronden, als dat efficiënt en effectief is. Tot die tijd wordt de waterhuishouding niet veranderd. De mate waarin een robuust beekdal kan worden gerealiseerd wordt uitgewerkt in de pilots voor de beekdalen (zie par. 8.2.3).

Hertoetsing normen

De waterschappen in Nederland toetsen periodiek de normen voor wateroverlast. De waterschappen in Drenthe voeren deze hertoetsing op gelijke wijze uit¹³. Ook in de tussenliggende jaren kan een herziening van de normen nodig zijn, bijvoorbeeld vanwege gebiedsontwikkelingen.

Waterbergingsgebieden

Waterberging is het tijdelijk opslaan van grote hoeveelheden water. Deze maatregel wordt ingezet als wateroverlast voorkomen moet worden en alle andere maatregelen tekortschieten. Er zijn drie soorten waterbergingsgebieden:

- gebieden die rechtstreeks aan het hoofdsysteem zijn gekoppeld en meebewegen met het oppervlaktewaterpeil;
- gebieden die als 'noodoplossingen' worden ingezet in het hoofdsysteem wanneer andere maatregelen niet meer toereikend zijn;
- gebieden die worden ingericht voor het oplossen van wateroverlast in lokale systemen.

De waterbergingsgebieden die gekoppeld zijn aan het hoofdsysteem zijn aangegeven op kaart 8 (Oppervlaktewater). Deze gebieden zijn van provinciaal belang. De gebieden Tussenwater en Onlanden zijn geheel of gedeeltelijk 'meebewegende' bergingsgebieden.

Wij streven ernaar dat de hoofdfunctie in de bergingsgebieden langjarig gehandhaafd blijft. Daarom worden de inrichtingsmaatregelen op de aanwezige hoofdfunctie afgestemd. De gemeenten nemen de waterbergingsgebieden op in de gemeentelijke bestemmingsplannen. Waterberging wordt daarbij opgenomen als dubbelbestemming, naast de hoofdfunctie.

Uffelte-Ruinen

Waar mogelijk streven we ernaar om bovenstrooms zo veel mogelijk water vast te houden in natuurgebieden. Gebieden die daarvoor zijn ingericht, zoals het Dwingelderveld, worden opgenomen in de bestemmingsomschrijving in het bestemmingsplan. Samen met waterschap Reest & Wieden en de gemeenten De Wolden en Westerveld zoeken we in het gebied tussen Uffelte en Ruinen naar ruimte om in extreme situaties tijdelijk overtollig water uit de Oude Vaart en de Wold Aa te parkeren.

¹³ Stowa-rapport 2011-31, *Standaard werkwijze voor de toetsing van watersystemen aan de normen voor Regionale Wateroverlast*, (www.stowa.nl).

Regionale waterkeringen

Regionale waterkeringen moeten grote schade of maatschappelijke ontwrichting voorkomen bij extreme waterstanden. De regionale waterkeringen en de veiligheidsnormen hiervoor zijn vastgelegd in de Provinciale Omgevingsverordening. Voor alle regionale waterkeringen hebben GS maatgevende hoogwaterstanden vastgesteld. Deze worden indien nodig om de zes jaar aangepast.

De waterschappen zorgen ervoor dat de regionale waterkeringen worden getoetst conform de richtlijnen die in het kader van het Ontwikkelingsprogramma Regionale Waterkeringen, onder leiding van het Stowa, zijn opgesteld¹⁴. Vanaf 2015 moeten de keringen voldoen aan de veiligheidsnorm. Als dat niet lukt, bijvoorbeeld doordat de opgave te groot is of omdat het efficiënter is de uitvoering te koppelen aan andere werkzaamheden, moet in 2015 een plan van aanpak voor de uitvoering gereed zijn. De waterschappen brengen jaarlijks via de bestuursrapportage verslag uit aan Gedeputeerde Staten over de voortgang. De overige waterkeringen (de niet-regionale) worden door de waterschappen genormeerd en beheerd. Voor deze keringen geldt geen rapportageplicht.

De komende periode werken we mee aan een risicobeheersplan op grond van de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's. Het risicobeheersplan wordt per stroomgebied door het Rijk opgesteld. Voor de langere termijn wordt in het project 'Droge voeten 2050' van de provincies Groningen en Drenthe en de waterschappen Hunze en Aa's en Noorderzijlvest onderzoek gedaan naar de maatregelen voor de waterveiligheid.

8.3.3 Watertekort

In het kader van het Deltaprogramma willen we de huidige zoetwatervoorziening behouden en de zelfvoorziening ontwikkelen om de gevolgen van klimaatverandering op te vangen. Belangrijk daarbij is dat de voorraad grondwater die, mits zorgvuldig beheerd, meer benut kan worden. Bij dat zorgvuldig beheer gaat het zowel om de hoeveelheid grondwater als de kwaliteit ervan. Onze aanpak past in de landelijke beleidstrits 'sparen, aanvoeren, accepteren'.

Voor het anti-verdrogingsbeleid voor natuurgebieden verwijzen we naar paragraaf 8.5.2.

Wateraanvoer

Als in onze provincie niet genoeg water aanwezig is voor de verschillende functies, laten we water aanvoeren vanuit de Vecht en het IJsselmeer. Voor deze aanvoer hebben we twee waterakkoorden afgesloten met het Rijk, andere provincies en waterschappen (Waterakkoord IJsselmeer en Waterakkoord Twente kanalen/Overijsselse Vecht). In deze waterakkoorden zijn op basis van de 'Nationale Verdringingsreeks' afspraken gemaakt over de verdeling van het water.

¹⁴ Genoemde richtlijnen zijn te downloaden op: www.stowa.nl (zoekterm "Ontwikkelingsprogramma Regionale Waterkeringen").

Figuur 8.2 Verdringingsreeks Nationaal Waterplan

Binnen de categorieën 3 (kleinschalig hoogwaardig gebruik) en 4 (overige belangen) is ruimte voor een regionale prioritering van de waterverdeling, gericht op het minimaliseren van de economische en maatschappelijke schade. In Noord-Nederland hebben is afgesproken om de prioritering op elkaar af te stemmen. De regionale prioritering (zie tabel 8.2) is opgenomen in de POV.

Categorie 3 Kleinschalig hoogwaardig gebruik	Categorie 4 Overige belangen
<ol style="list-style-type: none"> 1. onttrekking voor proces- en gietwater; 2. doorspoeling ter bestrijding van verzilting of verontreiniging van oppervlaktewater waaruit proces- of gietwater onttrokken wordt; 3. beregening van akker- en tuinbouwgewassen, waarvoor in het tweede lid, onder b, een uitzondering wordt gemaakt. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. doorspoeling van stedelijk en landelijk gebied ter voorkoming van botulisme en blauwalgen, wanneer er een risico is voor de volksgezondheid; 2. beregening van akker- en tuinbouwgewassen, sportvelden en greens; 3. doorspoeling tegen verzilting en verontreiniging ten behoeve van beregening akker- en tuinbouw; 4. peilhandhaving klei- en zandgebieden; 5. peilhandhaving en doorspoeling van niet-kwetsbare natuur; 6. beregening gras/mais; 7. afvoer voor visintrek; 8. doorspoeling tegen botulisme en blauwalgen voor zover de volksgezondheid niet in het geding is; 9. het onnodig verlies van water tijdens het schutten van schepen.

Tabel 8.2 Regionale verdringingsreeks (prioriteit verdeling water)

8.4 Oppervlaktewaterkwaliteit

8.4.1 Hoofddlijn van het beleid

Het beleid voor de oppervlaktewaterkwaliteit wordt voor een belangrijk deel bepaald door de Kaderrichtlijn Water (KRW). In 2027 moeten de watersystemen in de provincie Drenthe die als KRW-waterlichaam zijn aangewezen, voldoen aan de waterkwaliteitsdoelen. De KRW-waterlichamen zijn opgenomen op kaart 9 (Kaderrichtlijn water). De waterkwaliteitsdoelen zijn onderverdeeld in ecologische en chemische doelstellingen. De ecologische doelstellingen (de GEP's) per KRW-waterlichaam zijn vastgelegd in bijlage 2. De chemische doelstellingen zijn vastgelegd in de 'AMvB Besluit Kwaliteitseisen Monitoring Water'.

In de huidige, eerste planperiode (2009-2015) geven de partners gezamenlijk uitvoering aan het KRW-maatregelenpakket. Dit pakket bestaat uit maatregelen als afkoppelen, het herinrichten van watersystemen en het verminderen van emissies.

Kaart 9. Kaderrichtlijn water

In sommige gebieden is de actuele chemische en ecologische waterkwaliteit nog ver verwijderd van de gewenste kwaliteit. De provincie handhaaft de bestaande ambitie voor waterkwaliteitsdoelstellingen in de aanloop naar de tweede planperiode voor de KRW (2016-2021). In 2013 en 2014 wordt op gebiedsniveau gewerkt aan het samenstellen van het maatregelenpakket voor die planperiode.

8.4.2 KRW-Oppervlaktewaterlichamen

Per waterlichaam zijn maatregelen geformuleerd, op basis van de status van het waterlichaam, de koppeling met lopende projecten en de technische en financiële haalbaarheid. Hieronder staan op hoofdlijnen de maatregelen die hierbij in beeld zijn:

Voor de beken:

- een inrichting die beter gericht is op de stromingsprocessen;
- een meer natuurlijke inrichting van de oevers;
- het opheffen van knelpunten voor migratie van vissen;
- de mogelijkheid voor beken om te kunnen overstromen;
- een natuurlijk peilbeheer.

Voor de meren:

- een natuurlijker peilbeheer;
- meer natuurlijke oevers met overstromingsvlaktes;
- helder, plantenrijk water met voldoende paai- en opgroeiplaatsen voor vis.

Voor de kanalen:

- een natuurvriendelijker inrichting;
- betere mogelijkheden voor vismigratie.

Het bereiken van de ecologische doelen (het zogenaamde 'Goed Ecologisch Potentieel') mag door ruimtelijke ontwikkelingen of nieuwe functies niet onmogelijk worden gemaakt. Ook mag de aanwezige situatie niet zodanig verslechteren dat het water in een lagere beoordelingsklasse terechtkomt (standstill-vereiste). Voor de beken onderzoeken we in pilots samen met het gebied welke maatregelen mogelijk zijn, waarbij de bestaande functies kunnen blijven functioneren.

Het water moet minimaal voldoen aan de normen van het 'Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009. Wij zijn eindverantwoordelijk voor de KRW-doelstellingen. De waterschappen zijn, in samenwerking met partners, verantwoordelijk voor de uitvoering van de maatregelen.'

Overige waardevolle wateren

Naast de oppervlaktewaterlichamen kent de provincie nog een aantal bijzonder waardevolle wateren. We hechten eraan dat ook voor deze wateren een ecologisch doel wordt afgeleid, zeker voor de wateren die binnen de Natura 2000-gebieden belangrijke habitattypen herbergen of ondersteunen. Voorbeelden van dergelijke wateren zijn de Elperstroom en, als onderdeel van het Fochteloërveen, het Esmeer. In overleg met de waterschappen gaan we inventariseren om welke wateren het gaat. Het streven is om uiterlijk in 2016 de ecologische doelen daarvan vast te leggen.

8.4.3 Zwemwaterkwaliteit

De provincie wijst op grond van de 'Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden' de locaties voor zwemwater aan (zie kaart 9 Kaderrichtlijn water). De waterschappen stellen op grond van de EU-zwemwaterrichtlijn (2006) voor iedere zwemwaterlocatie een zwemwaterprofiel op. Hierin zijn onder meer beschreven de toestand van het water, de mogelijke vervuilingbronnen en de benodigde maatregelen (zowel gericht op kwaliteit als veiligheid). Ook verwachten wij dat de KRW-maatregelen voor zwemwaterlocaties die in verbinding staan met het oppervlaktewater, bijdragen aan de zwemwaterkwaliteit.

De waterschappen controleren in het badseizoen tweewekelijks de kwaliteit van het zwemwater. Wij inspecteren de zwemwateren op hygiëne en veiligheid. De resultaten van deze metingen gebruiken we om indien nodig een negatief zwemadvies of zwemverbod af te geven.

8.5 Grondwater

Kaart 10. Grondwater

8.5.1 Hoofdpijnen van het beleid

De Drentse grondwatervoorraad vertegenwoordigt een grote waarde en wordt daarom ook wel aangeduid als 'het blauwe goud'. Tot enkele jaren geleden lag de nadruk op het goed beheren en het goed verdelen van het water. Nu staat het benutten van kansen centraal, bijvoorbeeld voor drinkwater, natuur, waterregulatie en het leveren van koude en warmte. Uitgangspunt daarbij is dat de

grondwatervoorraad duurzaam wordt benut, dat wil zeggen dat het gebruik later en door anderen mogelijk blijft. Ook is grondwater beschikbaar voor hoogwaardige toepassing in de industrie, waarbij water meervoudig wordt gebruikt, de zogenaamde cascadering.

De doelen voor de grondwaterkwaliteit en -kwantiteit voor de grondwaterlichamen moeten in 2027 behaald zijn. Deze doelen zijn vastgesteld op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water. De aanpak in de topgebieden verdroging wordt afgestemd op hydrologische herstelmaatregelen in Natura2000-gebieden.

Grondwatervoorraad

Drents Plateau

Op het Drents Plateau houden we zo veel mogelijk water vast, waardoor functies gedeeltelijk zelfvoorzienend zijn en de grondwatervoorraad waar mogelijk wordt verhoogd. Het benutten van de grondwatervoorraad is samen met de wateraanvoer kenmerkend voor de Drentse aanpak om de gevolgen van klimaatverandering op te vangen. Deze aanpak past goed in de beleidstrits 'sparen, aanvoeren, accepteren', die momenteel in het Deltaprogramma wordt uitgewerkt.

We streven naar het volledig stoppen van de afvoer uit detailontwatering in natuurgebieden. Naaldhout moet worden vervangen door loofhout of korte vegetaties. In de landbouwgebieden stimuleren we een optimaal bodembeheer. De bedrijfsvoering in de landbouw moet gericht zijn op het zuinig omgaan met water. Dat kan op verschillende manieren zoals:

- een beter bodembeheer (met een dikkere zone waarin gewassen zich kunnen wortelen), een goede structuur en meer organische stof;
- het efficiënter van water voorzien van gewassen (berekening, sensoren)
- collectieve initiatieven gericht op het vasthouden van water om in droge perioden te voorzien in de waterbehoefte;
- het telen van minder droogtegevoelige gewassen.

Berekening uit grondwater is toegestaan, onder de voorwaarde dat er geen effect is op de EHS- en de Natura 2000-gebieden én het grondwater in de winter weer wordt aangevuld.

Wateroogstgebied Hunze

In het benedenstroomse gedeelte van het Hunzedal wordt op meerdere locaties grondwater gewonnen voor drinkwater. Onderzoek in het project Tusschenwater heeft aangetoond dat er meer grondwater kan worden gewonnen als het gebied wordt ingericht als moerasgebied.

Ons beleid is erop gericht dat in het stroomgebied van de Hunze zoveel mogelijk water wordt vastgehouden. Grondwaterwinningen in de benedenloop worden gecompenseerd door infiltratie van oppervlaktewater. Onderzoek moet aantonen hoeveel extra water gewonnen kan worden als het water optimaal wordt vastgehouden.

8.5.2. Grondwaterlichamen (KRW)

In bijlage 2 zijn op grond van de Europese KRW de doelen en maatregelen voor de grondwaterlichamen vastgelegd. De grondwaterlichamen zijn weergegeven op kaart 9. Kaderrichtlijn water.

De toestand van de grondwaterlichamen is beoordeeld aan de hand van zes testen. Drie testen hebben een algemeen karakter en worden uitgevoerd op het niveau van het gehele grondwaterlichaam. Daarbij wordt de hoeveelheid water, de kwaliteit ervan en de eventuele zoutinvasie beoordeeld. De overige drie testen hebben een lokaal karakter. Deze testen moeten uitwijzen of het grondwater in een dussdanige toestand verkeert dat:

- de oppervlaktewaterdoelen kunnen worden gerealiseerd;
- de grondwaterafhankelijke ecosystemen voldoende ondersteund worden;
- het onttrokken grondwater voor menselijke consumptie kwalitatief in orde is, met een minimale zuivering.

Voor de oppervlaktewaterdoelen is vooral de beïnvloeding met nutriënten (voedingsstoffen) via het grondwater relevant. Vooral ondiep, afstromend grondwater kan lokaal tot te hoge stikstof- en fosfaatconcentraties in het oppervlaktewater leiden. Daarnaast kan een gebrek aan grondwaterafvoer resulteren in te lage stroming in de beken. Een veranderend klimaat kan de problematiek nog vergroten.

De KRW richt zich ook op gebieden waarin het grondwater zo laag staat dat de ecologie er schade van ondervindt. Daarbij wordt gekeken naar de Natura 2000-gebieden, waarvan Drenthe er veertien telt. Acht van deze veertien gebieden zijn grondwaterafhankelijk. In een deel van deze gebieden zijn de afgelopen jaren al maatregelen uitgevoerd om de verdroging te bestrijden. De toestand van een aantal gebieden is daardoor aanzienlijk verbeterd, waaronder het Dwingelderveld en het Fochteloërveen. In samenhang met de uitwerking van de beheerplannen wordt bekeken welke maatregelen de komende planperiode noodzakelijk zijn. Het gaat om de volgende gebieden: Drentsche Aa, Fochteloërveen, Witterveld, Elperstroom, Drents Friese Wold, Bargerveen en Drouwenerzand.

De grondwaterlichamen waaruit water wordt gewonnen voor drinkwater, zijn opgenomen in het landelijk register voor beschermde gebieden. Voor Drenthe betreft dit alle vier grondwaterlichamen waar Drenthe deel van uit maakt. De grondwaterkwaliteit hier mag niet verslechteren, zodat op termijn minder zuivering nodig is.

Om de toestand van grondwaterlichamen te kunnen beoordelen, is een KRW-meetnet ingericht. Elke zes jaar moet de huidige toestand én de trend op basis van de meetgegevens worden beschreven.

Om de KRW-doelen haalbaar en betaalbaar te houden, worden de maatregelen gefaseerd uitgevoerd tot 2027. Het gaat deels om generieke maatregelen (vooral gericht op mest en

gewasbeschermingsmiddelen) en deels om aanvullende regionale maatregelen. De regionale maatregelen omvatten:

- het bestrijden van verdroging in Natura 2000-gebieden;
- gebiedsgerichte pilots voor diffuse belasting;
- beschermingsmaatregelen voor grondwaterbeschermingsgebieden;
- maatregelen gericht op de gewenste relatie tussen grondwater en oppervlaktewater.

Bij de laatstgenoemde maatregelen kan het gaan om kwaliteitsmaatregelen die gericht zijn op het verminderen van de diffuse belasting of om maatregelen gericht op een grotere grondwateraanvoer naar het oppervlaktewater. Bij dit laatste kan gedacht worden aan maatregelen in het diepe grondwater die gericht zijn op het reguleren van het gebruik (eventueel in combinatie met verdrogingsbestrijding) of aan maatregelen in het oppervlaktewaterbeheer, waarvoor het waterschap verantwoordelijk is.

8.5.3 TOP-gebieden verdroging

De verdroging van natuurgebieden is een belangrijk knelpunt voor het behalen van de natuurdoelen. We streven naar het volledige herstel van de verdroogde natuurgebieden (circa 24.000 hectare). Op basis van het advies van de Taskforce Verdroging concentreren we ons tot 2015 op de aanpak van de verdroging in acht TOP-gebieden (kaart 10 Grondwater). In tabel 8.3 is per gebied de doelstelling geformuleerd. We streven bij de aanpak van de verdroging naar synergie door WB21- en KRW-doelen mee te nemen.

Verdroogd gebied	Doelstelling 2015
Fochteloërveen	Geen verdroging
Drentsche Aa	Geen verdroging
Elperstroom	Matig verdroogd
Drents Friese Wold en Leggelderveld	Matig verdroogd
Dwingelderveld	Matig verdroogd
Bargerveen	Matig verdroogd
Peizerdiep	Geen verdroging
Reest	Matig verdroogd

Tabel 8.3 Doelstellingen TOP-gebieden

Vanaf 2015 integreren we de aanpak van de verdroging met de hydrologische herstelmaatregelen in de Natura2000-gebieden en de (resterende) ontwikkelopgave in de EHS. In overleg met onze gebiedspartners komen we in 2015 tot een nieuwe prioritering in de aanpak van de verdroging.

Het uitvoeren van het bestrijden van de verdroging is een gedeelde verantwoordelijkheid van de terreinbeheerders, de waterschappen en de provincie. De terreinbeheerders zorgen vooral voor interne maatregelen in de natuurgebieden. De waterschappen zijn verantwoordelijk voor het

afstemmen van de waterhuishoudkundige inrichting op de functie natuur. De provincie bepaalt de natuurdoelen, stelt de prioriteiten vast en draagt de algemene verantwoordelijkheid, vanuit de KRW en als beheerder van het diepe grondwater. Bovendien is de provincie verantwoordelijk voor de functiewijziging (verwerving of particulier beheer) binnen de EHS (zie par. 7.4).

8.5.4 Diffuse bronnen

Grondwater en oppervlaktewater kunnen vervuild raken door stoffen uit uiteenlopende bronnen. De aanpak van deze 'diffuse bronnen' is voornamelijk een taak van het Rijk. Tot de aan te pakken stoffen behoren onder andere nutriënten, emissies van metalen, polycyclische aromatische koolwaterstoffen, gewasbeschermings- en biocidenmiddelen en (dier)geneesmiddelen. De aanpak hiervan is vastgelegd in het vijfde actieprogramma op basis van de nitraatrichtlijn en de Tweede Nota gewasbeschermingsmiddelen.

In aanvulling op het nationale beleid bekijken we in overleg met de waterleidingbedrijven, de waterschappen en de landbouwsector welke aanvullende maatregelen regionaal ingezet kunnen worden om de belasting te verminderen. Deze maatregelen richten zich voornamelijk op nutriënten en gewasbeschermings- en biocidenmiddelen. Het sluiten van de mineralenbalans bij de landbouw, door middel van projecten als 'Duurzaam boer blijven in Drenthe' en 'Stichting veldleuwerik', is daarbinnen een belangrijk speerpunt. Verder ondersteunen we gebiedsgerichte pilots die gericht zijn op het terugdringen van diffuse belasting van zowel grond- als oppervlaktewater.

8.5.5 Grondwaterbescherming en grondwaterbeschermingsgebieden

Vanwege de drinkwaterwinning zijn wij verantwoordelijk voor de kwaliteit van het grondwater. Daarom hebben we, bovenop het generieke beleid voor de bescherming van het grondwater, aanvullend provinciaal beleid geformuleerd. De drie belangrijkste grondslagen daarvoor zijn:

- **Provinciale Omgevingsverordening**
Deze verordening kan worden gezien als de basis van ons grondwaterbeschermingsbeleid. In de verordening staat welke activiteiten niet zijn toegestaan in de grondwaterbeschermingsgebieden en de voorwaarden voor overige activiteiten.
- **Ruimtelijke bescherming van grondwaterbeschermingsgebieden**
De voorkeur gaat uit naar functies die bijdragen aan de grondwaterkwaliteit. We zetten instrumenten in om deze functies te bevorderen.
- **Maatwerk en maatregelen per grondwaterbeschermingsgebied in de vorm van gebiedsdossiers en uitvoeringsprogramma's**
De gebiedsdossiers geven de mogelijkheid om bestaande risico's voor de grondwaterkwaliteit te minimaliseren met een maatregelenpakket. Of deze dossiers kunnen dienen als toetsingskader voor nieuwe functies en activiteiten, moet in afwachting van landelijke ontwikkelingen nog blijken.

Ruimtelijke bescherming

Het is cruciaal dat het grondwater binnen de grondwaterbeschermingsgebieden niet verontreinigd raakt. Via het beleid voor de ruimtelijke ordening kan het risico op verontreiniging door grondwaterbelastende functies worden verkleind. Het ruimtelijke-ordeningsbeleid moet:

1. ruimtelijke functies bevorderen die bijdragen aan kwalitatief goed grondwater;
2. voorwaarden stellen aan ruimtelijke functies om het risico op grondwaterverontreiniging te verkleinen;
3. functies weren die een risico op grondwaterverontreiniging met zich meebrengen. Deze functies mogen alleen worden toegelaten als alternatieven ontbreken en als er zwaarwegende maatschappelijke argumenten voor zijn ('nee-tenzij beleid'). Het gaat daarbij in elk geval om de volgende functies:
 - nieuwe infrastructurele werken;
 - woningbouwontwikkelingen;
 - grootschalige recreatieve ontwikkelingen;
4. functies verbieden die een te groot risico vormen voor de kwaliteit van het grondwater:
 - industriële ontwikkelingen of nieuwe bedrijventerreinen;
 - nieuwe begraafplaatsen of terreinen waar verstrooiing van as plaatsvindt;
 - WKO-installaties.

Wij zien toe op het verankeren van grondwaterbeschermingsgebieden in ruimtelijke plannen. Grondwaterbeschermingsgebieden worden daarom bij ruimtelijke ontwikkelingen aangemerkt als een provinciaal belang.

Provinciale Omgevingsverordening Drenthe (POV)

De POV wordt toegelicht in paragraaf 3.4.

Gebiedsdossiers

Voor de grondwaterbeschermingsgebieden gaan we uit van een risicogerichte benadering. Dit betekent dat het beschermingsniveau wordt bepaald door de kwetsbaarheid van het gebied en de aard en omvang van de activiteiten en functies. Uit een risico-inventarisatie in onze grondwaterbeschermingsgebieden bleek dat het goed mogelijk is om per gebied een inschatting te maken van de feitelijke risico's. Deze risicoanalyse kan als basis dienen om per gebied de bestaande risico's te verminderen. Dit betekent dus maatwerk per gebied. Voor alle achttien gebieden zijn gebiedsdossiers opgesteld. Hierin is informatie verzameld die van belang is voor de waterkwaliteit op de plaats van de winning. Op basis hiervan zijn effectieve maatregelen ontwikkeld die gericht zijn op preventie en risicobeheersing. Deze maatregelen zijn opgenomen in een uitvoeringsprogramma. Hiermee vult het gebiedsdossier het bestaande grondwaterbeschermingsbeleid aan en geeft het invulling aan de KRW-doelstelling voor drinkwater. Tabel 8.4 toont de grondwaterbeschermingsgebieden in onze provincie.

Grondwaterlichaam	Naam	Indeling gebied	Kwetsbaarheid
Zand Rijn-Oost	Holtien	Waterwingebied, verbodzone diepe boringen (50m)	niet kwetsbaar
Zand Rijn-Oost	Zuidwolde	Waterwingebied, verbodzone diepe boringen (50m)	niet kwetsbaar
Zand Rijn-Oost	Hoogeveen	Waterwingebied, verbodzone diepe boringen (50m)	niet kwetsbaar
Zand Rijn-Oost	Ruinerwold	Waterwingebied, grondwaterbeschermingsgebied	minder kwetsbaar
Zand Rijn-Oost	Kruidhaars	Waterwingebied, grondwaterbeschermingsgebied en verbodzone diepe boringen (3m)	minder kwetsbaar
Zand Rijn-Oost	Havelterberg	Waterwingebied, grondwaterbeschermingsgebied	kwetsbaar
Zand Rijn-Oost	Beilen	Waterwingebied, grondwaterbeschermingsgebied	kwetsbaar
Zand Rijn-Oost	Dalen	Waterwingebied, grondwaterbeschermingsgebied	kwetsbaar
Zand Rijn-Oost	Leggeloo	Waterwingebied, grondwaterbeschermingsgebied	kwetsbaar
Zand Rijn-Oost	Valtherbos	Waterwingebied, grondwaterbeschermingsgebied	kwetsbaar
Zand Rijn-Oost	Noordbargeres	Waterwingebied, grondwaterbeschermingsgebied	kwetsbaar
Zand Rijn-Noord	Nietap	Waterwingebied, grondwaterbeschermingsgebied en verbodzone diepe boringen (15m)	minder kwetsbaar
Zand Eems	Assen	Waterwingebied, verbodzone diepe boringen (15m)	niet kwetsbaar
Zand Eems	Annen / Breevenen	Waterwingebied, verbodzone diepe boringen (3m)	niet kwetsbaar
Zand Eems	De Groeve	Waterwingebied, grondwaterbeschermingsgebied	minder kwetsbaar
Zand Eems	Gasselte	Waterwingebied, grondwaterbeschermingsgebied	kwetsbaar
Zand Eems	Onnen / De Punt	Waterwingebied (in provincie Groningen), grondwaterbeschermingsgebied (gedeeltelijk in Drenthe)	minder kwetsbaar
R5 Beek op zand	Drentsche Aa	Grondwaterbeschermingsgebied de Drentsche Aa, oppervlaktewaterwinning	kwetsbaar

Tabel 8.4 Indeling grondwaterbeschermingsgebieden

8.5.6 Grondwateronttrekkingen

Grondwater voor de bereiding van drinkwater

Als provincie dragen wij zorg voor de bronnen van de openbare drinkwatervoorziening (zie kaart 10 Grondwater). Wij stellen deze bronnen ook beschikbaar voor drinkwaterwinning. Aan alle locaties van bestaande winningen voor de drinkwatervoorziening hebben we de functie 'grondwater voor de bereiding van drinkwater' toegekend. Dit geldt ook voor een aantal gebieden met potentie voor toekomstige drinkwaterwinning (zie kaart 10 Grondwater: potentieel gebied met grondwater voor de bereiding van drinkwater).

Voor de drinkwatervoorziening wordt grondwater gebruikt, omdat grondwater de beste grondstof is en tegen relatief lage kosten geschikt kan worden gemaakt voor drinkwater. Bij de inrichting van een grondwaterwinning staat de duurzaamheid van de winning voorop. We geven hierbij de voorkeur aan een integrale benadering. Daarbij moeten de effecten op de omgeving geminimaliseerd worden, bijvoorbeeld door het oppervlaktewaterbeheer aan te passen.

Strategische grondwaterwinning

In de gebieden die we globaal hebben aangeduid als 'strategische grondwaterwinning' (kaart 10 Grondwater) kan een vergunning worden aangevraagd voor een strategische reservering voor een drinkwatervoorziening. De reservering is bedoeld voor het geval er zich een calamiteit voordoet bij een van de bestaande grondwaterwinningen.

Industriewater

We stellen ook grondwater beschikbaar voor hoogwaardig gebruik in de industrie. De grondwateronttrekking op een bedrijventerrein mag echter geen onaanvaardbare negatieve invloed hebben op de omgeving. Wij stimuleren ontwikkelingen die leiden tot waterbesparing of tot het hergebruiken van onttrokken water. Zowel binnen een bedrijf als tussen bedrijven onderling.

Bronbemalingen, proefbemalingen en grondsanerungen

Bronbemalingen, proefbemalingen en grondsanerungen zijn tijdelijke onttrekkingen van grondwater. Deze zijn bedoeld voor het drooghouden van bouwputten, voor (water)bouwkundige of civieltechnische werken, voor onderzoek of voor het weghalen van verontreinigingen in bodem en grondwater. Deze tijdelijke onttrekkingen kunnen negatieve effecten hebben, zoals zettingen en verdroging. Om de negatieve effecten zo veel mogelijk te voorkomen, moeten de hoeveelheden netto te onttrekken grondwater zo veel mogelijk worden beperkt. Het waterschap is hiervoor het bevoegd gezag.

Kleine onttrekkingen

Enkele recreatiebedrijven hebben een eigen grondwateronttrekking. Het water dat hiermee wordt gewonnen, kan, eventueel na behandeling, als drinkwater beschikbaar worden gesteld aan derden. Onze voorkeur gaat uit naar het aansluiten van deze onttrekkingen op de waterleiding. Waar dat niet

mogelijk is, zullen wij samen met de vergunninghouder zoeken naar mogelijkheden om de grondwaterwinning te beschermen volgens de vereisten van de KRW. Eigen winningen staan onder direct toezicht van de VROM-Inspectie.

Industriële onttrekkingen ten behoeve van menselijke consumptie

Ook water uit industriële onttrekkingen kan ingezet worden voor menselijke consumptie. Het gaat dan om grondwater dat wordt ingezet in het productieproces voor directe menselijke consumptie, bijvoorbeeld bij de productie van bier, frisdrank en groenteconserven. Op dit moment komt een dergelijk gebruik in Drenthe niet voor. Deze winningen staan onder toezicht van de Voedsel en Waren Autoriteit.

Berekening voor land- en tuinbouw

Bij grondwateronttrekking voor berekening hanteren wij als uitgangspunt dat een negatief effect op de EHS, en in het bijzonder op de Natura 2000-gebieden, moet worden voorkomen. Bovendien moet over een geheel jaar gerekend de onttrekking weer aangevuld worden. Daarbij is het van belang om nu al rekening te houden met klimaatscenario's waarbij de watervraag in toekomst toeneemt en de beschikbaarheid van water afneemt. De waterschappen zijn het bevoegd gezag voor onttrekkingen voor de land- en tuinbouw.

Warmte- en koudeopslag (WKO)

De toename van het aantal WKO-installaties vraagt om een goede onderlinge afstemming. WKO-installaties kunnen elkaar, maar ook bestaande grondwaterwinningen, beïnvloeden. Wij staan geen WKO-installaties toe in de intrekgebieden van de grondwaterwinningen voor de openbare drinkwatervoorziening. Het beleid voor WKO is verder uitgewerkt in paragraaf 5.2.2.

Kaders voor de vergunningverlening

De provincie is bevoegd gezag voor de grondwateronttrekking voor de openbare drinkwatervoorziening, voor industriële onttrekking met een vergunning van meer dan 150.000 m³/jaar en voor warmte- en koudeopslag (open systemen). Het kader voor de vergunningverlening is opgenomen in bijlage 3.

Wanneer de provincie niet het bevoegde gezag is voor het verlenen van de vergunning (bij drinkwateronttrekkingen van minder dan 150.000 m³/jaar), is het gewenst dat de provincie een adviserende rol heeft met het oog op de bescherming. Vanwege deze aspecten streven wij ernaar dat de waterschappen alle onttrekkingen voor menselijk consumptie, ongeacht de capaciteit, vergunningsplichtig stelt.

In de Provinciale Omgevingsverordening zijn nadere regels opgenomen voor de registratie van grondwateronttrekking en voor grondwateronttrekkingen die onder provinciale bevoegdheid vallen (artikel 6.4 van de Waterwet).

8.6 Stad en keten

8.6.1 Stedelijk water

Stedelijk gebied

Voor bedrijventerreinen zetten we in op het benutten van grondwater voor economische activiteiten. Ons streven is dat 20% van het grondwater van de bestaande grondwaterwinningen en 50% van het grondwater van de nieuwe grondwaterwinningen wordt hergebruikt. Dit meervoudig gebruik van grondwater wordt ook wel aangeduid met de term 'cascadering'.

Het principe van cascadering is het zoeken van wegen waarbij het water er zo lang mogelijk over doet om van 'de bron' terecht te komen in 'de put' (afvalwater). We hebben het dan over serieschakeling van twee of meer waterfuncties en over het zo veel mogelijk sluiten, of op elkaar aansluiten, van watercycli. Cascadering betekent in de praktijk dat we vaststellen of water na een bepaald gebruik nog een restwaarde heeft. Die restwaarde proberen we vervolgens te benutten. Zo is koelwater na gebruik nog uitstekend geschikt voor functies waarbij hygiënische betrouwbaarheid en temperatuur geen rol spelen, zoals het doorspoelen van toiletten.

Om de restwaarde van water optimaal te benutten, moeten we de (volgorde van) gebruiksfuncties goed op elkaar afstemmen. Het gaat hierbij om het waar mogelijk onderscheiden van ketens van functies, waarbij water dat een bepaalde functie heeft gehad, vervolgens gebruikt wordt voor een andere (vaak laagwaardiger) functie. Zo vervalt de waarde in kleine stapjes, in plaats van in één grote stap.

Cascadering heeft ruimtelijke consequenties. De uitdaging is bijvoorbeeld om op bedrijventerreinen te zoeken naar combinaties van bedrijven of activiteiten die het gebruik van de 'restwaarde' van water mogelijk maken.

Geen afwenteling van wateroverlast

Voor het stedelijk waterbeheer geldt dat wateroverlast niet mag worden afgewenteld op andere gebieden. Afvoerpieken moeten binnen het stedelijk gebied worden opgevangen. Dit kan door bergingscapaciteit aan te leggen in stedelijk water of door neerslag te laten infiltreren in de bodem. Met de verwachte klimaatsverandering wordt dit nog belangrijker. Voor de meer extreme afvoerpieken kan het stedelijk water de nevenfunctie waterberging krijgen.

Afvoernormen nieuw stedelijk gebied

Stadsuitbreiding heeft gevolgen voor de waterhuishouding. Voor nieuw stedelijk gebied hanteren de waterschappen normen voor hoeveel water maximaal mag worden afgevoerd. Gangbaar uitgangspunt daarbij is dat deze afvoer zeker niet hoger is dan 1,2 liter per seconde per hectare. Dit is gebaseerd op het huidige landbouwkundige gebruik. Ook bij extreme neerslag (neerslag die één keer in de honderd jaar kan voorkomen), mag de afvoer niet groter zijn dan de huidige afvoer.

De gemeenten staan ook voor de opgave om eventuele afvoerproblemen in bestaand stedelijk gebied, op te lossen in het nieuwe stedelijk gebied. Dit kan bijvoorbeeld betekenen dat in een nieuwe woonwijk extra waterberging moet worden gerealiseerd. In uitzonderlijke gevallen, waarbij het niet mogelijk is om de noodzakelijke bergingsruimte binnen het stedelijk gebied te vinden, kan in overleg met het waterschap een oplossing buiten het stedelijk gebied worden gezocht.

Bij het toepassen van de watertoets zien de waterschappen erop toe dat wateroverlast niet wordt afgewenteld.

Inrichting en vormgeving

Het succes van stedelijk waterbeheer is mede afhankelijk van het gedrag van de burger. Dit gedrag kan het beste worden beïnvloed als de burger zich bewust is van het belang van water in zijn leefomgeving. Daarnaast is het belangrijk dat water in de openbare ruimte zichtbaar blijft of wordt. Een zichtbaar afwateringsstelsel heeft dan ook de voorkeur boven een onzichtbaar hemelwaterriool. Verder zijn communicatie en educatie belangrijk bij het vergroten van het waterbewustzijn.

De gemeenten bepalen, sinds het in werking treden van de Wet gemeentelijke watertaken (2008), tot hoever de plicht reikt om het hemelwater op eigen perceel op te vangen. Belangrijk is in ieder geval dat huiseigenaren, bedrijven en instellingen terughoudend zijn met het aanleggen van meer verhard oppervlak. Ook het aanleggen van vegetatiedaken en het opvangen en hergebruiken van regenwater kunnen bijdragen aan de stedelijke wateropgave.

Nevenfuncties

Water in de stad heeft een aantal belangrijke nevenfuncties. Zo kan het bijdragen aan de ruimtelijke kwaliteit en biedt het mogelijkheden tot recreatie. Wanneer vroeg in de ontwerpfase rekening wordt gehouden met de wateropgaven, biedt dit kansen voor deze nevenfuncties.

De verschillende overheden onderkennen het belang van water voor de ruimtelijke kwaliteit. Voor het inrichten van stedelijk water gelden echter duidelijke randvoorwaarden. Zo staat de noodzakelijke opvang van afvoerpieken centraal. Ook veiligheid en volksgezondheid stellen randvoorwaarden aan de inrichting en de kwaliteit van het stedelijk water. Dit betekent onder andere dat in stedelijk water geen verontreinigd water mag worden geloosd. Ook moet voldoende doorstroming verzekerd zijn. Verder moet bij de inrichting rekening worden gehouden met het voorkomen van ophoping van zwerfvuil en met verdrinkingsgevaar.

Gebiedsgericht grondwaterbeheer

Het gebiedsgericht grondwaterbeheer is erop gericht om diverse grondwateraspecten in stedelijk gebied goed op elkaar af te stemmen. De aanleiding is vaak een grondwaterverontreiniging. Door de ondergrond slim te gebruiken, kan een dergelijk probleem worden opgelost of geïsoleerd. De gemeente of de provincie is initiatiefnemer. Het beleid van de provincie is erop gericht dat het grondwater in

stedelijk gebied kan worden benut voor hoogwaardig gebruik. Onze inzet is daarbij een meervoudig gebruik van grondwaterwater, oftewel cascadering. Het ligt voor de hand dat de provincie hiervoor het initiatief neemt als er een relatie is met het beschermen van drinkwaterbronnen.

Gemeentelijke waterplannen

Wij hechten veel waarde aan gemeentelijke waterplannen. Het waterplan is namelijk een bruikbaar instrument bij de samenwerking tussen waterschap en gemeente. We geven er de voorkeur aan dat de gemeenten hun visie op het watersysteem opnemen in de gemeentelijke structuurvisie. De gemeente kan zo de bestaande beleidskaders voor stedelijk water actualiseren aan de hand van bijvoorbeeld nieuwe technologische ontwikkelingen. Ook kan ze deze integreren met gewenste ruimtelijke ontwikkelingen.

Vanuit de thema's energie, klimaat en adaptatie verwachten we van de gemeenten dat zij anticiperen op klimaatverandering. Ook moeten ze oog blijven houden voor de waterkwaliteit. Wanneer nieuwe technieken voldoende zijn doorontwikkeld in pilotprojecten, zien we graag dat ze worden ingezet voor grootschalige toepassingen.

8.6.2 Waterketen

Riolering

Voor de overstort van rioolwater volgen wij het landelijk beleid. In de rapportage van de Commissie Integraal Waterbeheer staat dat de vuiluitworp van een rioolstelsel niet meer mag bedragen dan de vuiluitworp van een 'referentiestelsel'. Voor de verschillende soorten rioolstelsels gelden verschillende referentiestelsels.

Het waterschap stelt nadere eisen aan de lokale waterkwaliteit. Dit kan leiden tot maatregelen gericht op het verminderen van emissies in het watersysteem. Het beleid voor het overstorten van vuil rioolwater moet in 2015 gereed zijn.

Samenwerken in de waterketen

In het 'Bestuursakkoord Water' (2011) wordt geconstateerd dat de afgelopen jaren, mede op basis van het 'Bestuursakkoord Waterketen' (2007), al goede resultaten zijn bereikt in de samenwerking tussen gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven. De doelmatigheid in de waterketen kunnen we nog aanzienlijk vergroten door het beheer verder te professionaliseren en kennis en capaciteit te bundelen. Centraal in het akkoord staat een regionale aanpak, een sterkere focus op kennis en innovatie en het verbeteren van de feitelijke werkprocessen. Er worden resultaten verwacht van kosten effectievere investeringsbeslissingen en het systematischer en efficiënter uitvoeren van operationele taken.

Wij faciliteren en stimuleren de samenwerking tussen de waterketenpartijen in Drenthe. Dat betekent het voortzetten en waar nodig het intensiveren van de lopende projecten op het gebied van

benchmarking, het meten en monitoren in de afvalwaterketen, het stimuleren van innovaties en het vergroten van het waterbewustzijn. De ketenpartners voeren de deelprojecten uit vanuit de bestaande organisaties. Daarmee ontwikkelen zij nieuwe kennis- en beheernetwerken.

8.7 Monitoring, onderzoeksprogramma en gegevensbeheer

Kennis over water is onmisbaar bij de afwegingen die op lokaal en regionaal niveau gemaakt moeten worden. Zonder informatie over bijvoorbeeld de samenstelling van de ondergrond kan niets gezegd worden over de effectiviteit van beleid en het effect van ingrepen.

De geohydrologische gegevens van de ondergrond zijn opgeslagen in de landelijke database Regis. De toestand van het grondwatersysteem, zowel kwantitatief als kwalitatief, meten we in het primaire grondwatermeetnet en het grondwaterkwaliteitsmeetnet. De toestand van de Natura 2000-gebieden wordt specifiek gemonitord met het verdrogingsmeetnet. Hiermee kunnen we bepalen of de aanpak van de verdroging effectief is. De hydrologische condities zijn van essentieel belang voor de doelen van Natura 2000-gebieden. De waterschappen verzamelen hiervoor de benodigde gegevens over het oppervlaktewater (WB21 en KRW).

Voor kennis over het functioneren van het grondwatersysteem wordt het Noord-Nederlandse grondwatermodel MIPWA ingezet. Het model wordt gebruikt bij de beleidsontwikkeling (bijvoorbeeld de strategische grondwaterwinningen, Natura 2000 en de waterbalansstudie). De waterschappen gebruiken hetzelfde model in het GGOR-proces.

We delen onze kennis door samen te werken in onderzoeken en het gebruik van modellen. Wij ontsluiten onze kennis via internet, organiseren bijeenkomsten en publiceren in tijdschriften.

9. Uitwerking Multifunctionele gebieden

De afgelopen decennia hebben veel gebieden in Drenthe een ontwikkeling doorgemaakt die gericht was op één bepaalde functie. Hierdoor zijn op veel plaatsen scherpe landschappelijke overgangen ontstaan, bijvoorbeeld tussen natuur en landbouw of tussen stad en land. Dit beleid zetten we door voor de robuuste gebieden voor landbouw, natuur en stedelijk netwerken (zie hoofdstukken 5 t/m 7).

De resterende gebieden kenmerken zich door het naast elkaar voorkomen van meerdere functies. In één gebied kan bijvoorbeeld zowel landbouw, natuur, recreatie als wonen voorkomen, zonder dat een van deze functies als dominant is aan te wijzen. In tegenstelling tot de robuuste systemen is in deze gebieden geen sprake van een hoofdfunctie die leidend is in de ordening. We noemen dit de multifunctionele gebieden. Op de visiekaart (kaart 1, Visie 2020) zijn de multifunctionele gebieden aangegeven. In deze gebieden zijn meerdere functies van belang. Naast water, landbouw en natuur gaat het in de meeste gevallen om recreatie.

In deze gebieden is er geen duidelijke samenhang tussen de genoemde functies en de aanwezige kernkwaliteiten (kaarten 2a t/m 2f) en de kernwaarde bedrijvigheid. Het behouden en ontwikkelen van functies en kernkwaliteiten gebeurt hier gebiedsgericht en waar nodig met maatwerk. Uitgangspunt hierbij is dat de van oudsher bestaande en/of dominante functie zo min mogelijk negatieve gevolgen mag ondervinden van de ontwikkeling van nieuwe of andere functies.

In multifunctionele gebieden zijn voor specifieke aspecten soms verbijzonderde voorwaarden vanuit onze Omgevingsvisie van belang. Een voorbeeld is de bouwvlakbenadering in hoofdstuk 6 (Uitwerking robuust landbouwsysteem).

10. Bijsturen

10.1 Monitoring

Jaarlijks monitoren wij de voortgang van de doelstellingen die in deze Omgevingsvisie zijn aangegeven. Per sector brengen we de prestaties en de doorwerking in beeld. De monitoring heeft zowel betrekking op het behalen van doelen als op omgevingsfactoren. Speciale aandacht daarbij krijgt de monitoring en evaluatie van de Duurzaamheidsbeoordeling (plan-MER). We voeren de monitoring integraal uit op basis van een op te stellen monitoringsprogramma.

Voor de website Drenthe in cijfers wordt statistische informatie over de provincie Drenthe bijgehouden. De volgende versie van deze website zal een duidelijke rol in de beleidsevaluatie spelen. Dit wordt nog nader uitgewerkt.

Monitoring bedrijvigheid

Voor de ontwikkeling van bedrijventerreinen bestaat een landelijke monitoringssystematiek: IBIS (Integraal Bedrijventerrein Informatie Systeem). Het instrument wordt tot nu beheerd door het Rijk. Vanaf volgend jaar ligt het beheer in handen van de provincies. Ook op het gebied van winkel- en kantorenleegstand gaat de provincie monitoren (zie paragraaf 4.3). Voor het thema Wonen vindt eveneens monitoring plaats.

Plan-MER

Voor de besluitvorming over de Omgevingsvisie Drenthe is in 2010 een plan-m.e.r.-procedure doorlopen en is een Duurzaamheidsbeoordeling (plan-MER) opgesteld. De conclusie van deze Duurzaamheidsbeoordeling was dat de 'persistente problemen' voor een duurzame ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe waarschijnlijk opgelost kunnen worden met het voorgestelde beleid. Deze conclusie kan echter pas echt getrokken worden bij verdere uitwerking van het beleid, wanneer een meer concrete probleemanalyse naar de aard en de schaal wordt uitgevoerd. In het uitvoerings- en monitoringsprogramma wordt daarom aandacht besteed aan m.e.r.-plichtige vervolgbesluitvorming, monitoring en evaluatie van biodiversiteit en de EHS en monitoring van klimaatverandering en duurzaamheidsdoelen.

M.e.r.-plichtige vervolgbesluitvorming

Vervolgbesluitvorming kan opnieuw m.e.r.-plichtig zijn. Bijvoorbeeld de verbetering van de OV-bereikbaarheid van Groningen-Assen (zoals Transferium de Punt), de toepassing van duurzame energiesystemen (zoals de ontwikkeling van windenergieparken) en natuurontwikkeling. Daarbij is het wenselijk nader te analyseren in hoeverre een ontwikkeling bijdraagt aan een duurzame ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe. Dit geeft meer inzicht in nut en noodzaak van de ontwikkeling. Ook moeten er studies naar alternatieven worden gedaan, inclusief onderzoek naar de milieueffecten.

Bij natuurontwikkeling moet nadrukkelijk rekening worden gehouden met de samenhang tussen klimaatverandering, water en biodiversiteit. De Duurzaamheidsbeoordeling kan daarbij als een eerste verkenning worden gebruikt.

Bij het gebruik van de (diepe) ondergrond moet de structuurvisie voor de (diepe) ondergrond en de bijbehorende plan-MER als basis worden gebruikt.

Monitoring en Evaluatie van biodiversiteit

Met de monitoring beoordelen we of de biodiversiteit zich in de gewenste richting ontwikkelt.

- We gaan criteria ontwikkelen voor een goed ontwikkelde biodiversiteit in Drenthe. We beschrijven hoe nadelige ontwikkelingen voor de biodiversiteit doorwerken in ecosystemen en populaties.
- We bepalen voor welke ecosystemen en soorten biodiversiteit er sprake is van een afname, en voor welke soorten de klimaatverandering gevolgen heeft.
- We bepalen welke ruimtelijke- en inrichtingskeuzen gemaakt moeten worden om deze nadelige ontwikkelingen te keren.

In het Natuurpact 2013 is de afspraak opgenomen dat het behalen van natuurdoelen eens in de drie jaar wordt geëvalueerd. Deze evaluatie wordt uitgevoerd door het Planbureau voor de Leefomgeving. Details over deze evaluatie worden nog uitgewerkt.

Monitoring en evaluatie EHS

In heel Nederland worden jaarlijks de oppervlakten van verworven en ingerichte EHS gemeten. Voor het Subsiestelsel Natuur en Landschapsbeheer (SNL) wordt ook volgens landelijke afspraken gemonitord. Hiermee kan de kwaliteit van de natuurgebieden binnen de EHS en van agrarisch beheerde gebieden worden beoordeeld.

Monitoring klimaatverandering en duurzaamheidsdoelen

In de Duurzaamheidsbeoordeling is geconstateerd dat er de nodige leemten in kennis zijn over klimaatverandering. Het uitvoeringsprogramma en het monitoringprogramma moeten gericht zijn op het invullen van kennisachterstand in de komende planperiode. Voor het monitoren van de duurzame energiedoelstellingen wordt een monitoringssysteem opgezet, gebaseerd op geverifieerde kengetallen.

De evaluatie van de Duurzaamheidsbeoordeling wordt ingevoerd bij de herziening van de Omgevingsvisie. Voor deze herziening hanteren we de wettelijke termijnen voor de onderliggende planonderdelen. Dit betekent dat het plan binnen zes jaar wordt herzien.

10.2 Handhaving

Ons handhavingsbeleid heeft tot doel dat burgers, organisaties en bedrijven in Drenthe hun naleefgedrag vergroten. Voor toezicht en handhaving werken we samen met een groot aantal andere

toezichthoudende instanties, zoals het Openbaar Ministerie, politie, gemeenten, waterschappen, de Nederlandse Voedsel- en Waren Autoriteit, de Inspectie voor de Leefomgeving en Transport en particuliere organisatie zoals terreinbeheerders. Deze samenwerking heeft tot doel om tot een eenduidig en integraal toezicht te komen. Ook de Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe is belangrijk bij het uitvoeren van handhavingstaken op het gebied van milieu.

10.3 Compensatiebeginsel

Ons beleid is gericht op het behouden van de kernkwaliteiten. Bij uitzondering staan wij ontwikkelingen toe die hierop inbreuk maken. Er moet dan sprake zijn van een zwaarwegend maatschappelijk belang en onderzoek moet hebben aangetoond dat er geen alternatieve locaties voorhanden zijn. In die gevallen eisen we naast een goede landschappelijke inpassing ook een compensatie van het verlies van kernkwaliteiten, vermeerderd met een kwaliteitstoeslag. Uitgangspunt hierbij is dat er geen 'nettoverlies' van kernkwaliteiten optreedt.

Voor de natuur hebben we in 2002 in samenwerking met de twaalf Drentse gemeenten een modelverordening voor compensatie uitgewerkt. In 2007 hebben het Rijk en de provincies een gezamenlijk beleidskader gepubliceerd voor het compensatiebeginsel, de EHS-saldo benadering en de herbegrenzing EHS, onder de naam 'Spelregels EHS'. In onze Natuurvisie 2014-2040 gaan we de wijze van compensatie uitwerken in relatie tot de actuele natuurwaarden en de beoogde doelen in de EHS.

Om te komen tot een oplossing voor de uitvoeringsproblemen die ondernemers uit vooral de toeristische en landbouw sectoren ondervinden bij het toepassen van het compensatiebeginsel, werken wij samen met betrokken partijen aan de instelling van een (financieel) compensatiefonds dan wel een natuurgrondbank.

11. Verwijzingen

Disclaimer

- *De verwijzingen naar websites zijn gebaseerd op de situatie van december 2013. Het adres van websites kan wijzigen.*
- *De verwijzingen naar beleid zijn gebaseerd op de situatie van december 2013. Het beleid waarnaar wordt verwezen, kan wijzigen. Onder andere via de provinciale website (<http://www.provincie.drenthe.nl/>) zijn actuele provinciale beleidsontwikkelingen te volgen.*

Essentie van de visie

Informatie over de Omgevingsvisie:

www.provincie.drenthe.nl/omgevingsvisie.

Hoofdstuk 2 Missie en belangen

2.1.1 Noordervisie 2040, 'Een co-creatieve ontdekking van de toekomst van Noord-Nederland', provincies Groningen, Friesland, Drenthe (2013).

Zie: www.noordervisie2040.nl.

Hoofdstuk 3 Strategie, rol en instrumenten

3.1 Handreiking Kernkwaliteiten.

Zie: www.kernkwaliteitendrenthe.nl. *De website is medio februari 2014 nog niet in de lucht.*

3.1 Kader voor Economische Investerings (Gedeputeerde Staten, 28 september 2010).

Zie: <http://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/ondernemen/kader-economische/>.

3.3 Nota Grondbeleid (verwacht 2014).

3.3 Subsidieloket Drenthe.

Zie: <http://www.provincie.drenthe.nl/loket/subsidieloket/>.

3.3 Provinciale Omgevingsverordening Drenthe (Provinciale Staten, laatst gewijzigd 2013).

http://www.provincie.drenthe.nl/loket/reglementen/provinciale_omgevingsverordening_drenthe.

Hoofdstuk 4 Uitwerking ruimtelijke kwaliteit en kernwaarde bedrijvigheid

4.1 Kader voor Economische Investerings.

Zie: <http://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/ondernemen/kader-economische/>.

4.1 MKB Actieprogramma (Gedeputeerde Staten, maart 2013).

Zie: <http://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/ondernemen/mkb-actieprogramma/>.

4.2 Handreiking Kernkwaliteiten.

Zie: www.kernkwaliteitendrenthe.nl. *De website is medio februari 2014 nog niet in de lucht.*

4.2.1 Nationaal Landschap Drentsche Aa.

Zie: <http://www.drentscheaa.nl/documents/home.xml?lang=nl>.

4.2.2 Natura 2000.

- Zie: www.natura2000.nl en <http://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/natuur-en-milieu/natuur/natura-2000/>.
- 4.2.2 Natuurpact Rijk / IPO 17 september 2013.
Zie: <http://www.ipo.nl/publicaties/toelichting-op-natuurpact>.
- 4.2.3 Cultuurhistorisch Kompas (Gedeputeerde Staten, juni 2009).
Zie: <http://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/cultuur-sport-vrije/>
- 4.2.4 Archeologische Monumentenkaart van Drenthe.
Zie: <http://www.drenthe.info/kaarten/website/geoportaal/index.php?e=@GBI&p=DATASETLIST>.
- 4.2.6 Nota Openbare Verlichting, provinciale wegen Drenthe.
Zie: <http://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/verkeer-voertuigen/wegen/openbare-verlichting/>.
- 4.2.6 Nationaal Landschap Drentsche Aa en Nationale Parken Dwingelderveld en Drents-Friese Wold.
Zie: <http://www.drentscheaa.nl/documents/home.xml?lang=nl>, <http://www.nationaalpark-dwingelderveld.nl/documents/home.xml?lang=nl> en <http://www.np-drentsfriesewold.nl/documents/home.xml?lang=nl>.
- 4.3 Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (2012).
Zie: <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2012/03/13/structuurvisie-infrastructuur-en-ruimte.html>.
- 4.3 Ladder voor Duurzame Verstedelijking (Ministerie Infrastructuur en Milieu, Den Haag, 2012).
Zie: <http://ladderverstedelijking.minienm.nl/#ladder>.
- 4.3 Handreiking Toepassing Ladder voor Duurzame Verstedelijking.
Bijlage 4.
- 4.4 'Bedrijven en milieuzonering', VNG.
Zie: <http://www.vng.nl/onderwerpenindex/milieu-en-mobiliteit/externe-veiligheid/bedrijven-en-milieuzonering>.
- 4.4 Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit.
Zie: <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/brochures/2011/01/03/nationaal-samenwerkingsprogramma-luchtkwaliteit.html>.
- 4.4 Bodemvisie 'Bodem, de grond van ons bestaan' (Provinciale Staten, 6 juni 2012).
Zie: <http://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/natuur-en-milieu/losse-pagina/nieuwe-bodemvisie/>.
- 4.4 Nota 'Werk maken van eigen bodem' (Gedeputeerde Staten, augustus 2008).
Zie: <http://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/natuur-en-milieu/bodem/>.
- 4.4 Beleidsnotitie aardkundige waarden 'Waardevol Drenthe' (Gedeputeerde Staten, december 2010).
Zie: <http://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/natuur-en-milieu/bodem/aardkundige-waarden>.
- 4.4 Structuurvisie voor de Ondergrond 2.0 (Provinciale Staten, 16 november 2013).
Zie: http://www.drenthe.info/dvs/fileadmin/user_upload/kwartaal3_2013/statenstuk_2013-586_Vastst__Structuurvisie_Ondergrond_2_0_COMPL.pdf.
- 4.4 Ontgrondingennota.
Zie: http://www.drenthe.info/dvs/fileadmin/user_upload/conversie/01102.00/31539009.pdf.
- 4.4 SWUNG-2.

Zie: <http://www.ipo.nl/milieu-energie-klimaat/geluidswetgeving-swung>.

4.4 Actieplan EU-Richtlijn Omgevingslawaaai.

4.4 Beleidsnota 'Luchtvaart Drenthe' (Provinciale Staten, 10 november 2010).

Zie: <http://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/verkeer-voertuigen/luchtvaart/>.

4.4 Externe veiligheid.

Zie: www.risicokaart.nl en <http://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/rechtspraak/externe-veiligheid/>.

Hoofdstuk 5 Uitwerking robuust sociaaleconomisch systeem

5.1.1 TT Visie, 'Toekomstvisie TT Circuit Assen en omgeving; belevingsplan voor een uitgebalanceerde gebiedsontwikkeling' (provincie Drenthe, gemeente Assen, 15 februari 2011).

Zie: <http://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/natuur-en-milieu/milieu/tt-circuit/toekomstvisie/>.

5.1.1 Convenant TT Circuit Assen en omgeving. 'Ontwikkelingsgericht samenwerken: het geheel is meer dan de som der delen' (Gedeputeerde Staten van Drenthe, college van burgemeester en wethouders van de gemeente Assen, Verkeerspark Assen, B.V. Ontwikkelingsmaatschappij Amusementspark TT-Assen, TT Hall, TT Circuit, Stichting Geluidhinder Baggelhuizen en omgeving, Bewonersoverleg Assen-West, Vereniging voor dorpsbelangen Hooghalen, Laaghalen en Laaghalerveen, Natuur en Milieufederatie Drenthe, Stichting Het Drentse Landschap, Stichting Vrienden TT Circuit Assen (Assen, 16 februari 2011).

Zie: <http://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/natuur-en-milieu/milieu/tt-circuit/toekomstvisie/>.

5.1.2 Beleidskader Vitaal Platteland.

Zie: <http://www.provincie.drenthe.nl/actueel/nieuwsberichten/@95031/beleidskader-vitaal/>

5.1.2 Beleidsadvies Bevolkingsdaling (Provinciale Staten, 2011).

Zie: http://www.drenthe.info/dvs/fileadmin/user_upload/kwartaal4_2010/Statenstuk_463_DEF.13.jan.2011.pdf.

5.1.3 Nationaal Landschap Drentsche Aa en Nationale Parken Dwingelderveld en Drents-Friese Wold.

Zie: <http://www.drentscheaa.nl/documents/home.xml?lang=nl>, <http://www.nationaalpark-dwingelderveld.nl/documents/home.xml?lang=nl> en <http://www.np-drentsfriesewold.nl/documents/home.xml?lang=nl>.

5.1.3 Programma Ontwikkeling Koloniën van Weldadigheid 2012-2016.

5.1.3 Koloniën van Weldadigheid.

Zie: www.kolonienvanweldadigheid.eu.

5.1.4 Ladder voor Duurzame Verstedelijking.

Zie: <http://ladderverstedelijking.minienm.nl/>.

5.1.4 Provinciaal Herstructureringsprogramma.

5.1.5 Provinciale Omgevingsverordening Drenthe.

http://www.provincie.drenthe.nl/loket/reglementen/provinciale_omgevingsverordening_drenthe.

5.1.5 VROM Inspectie, 'Onrechtmatige bewoning van recreatiewoningen; handreiking voor gemeenten' (2007).

Zie: <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2007/06/01/onrechtmatige-bewoning-van-recreatiewoningen-handreiking-voor-geemeenten.html>.

5.1.6 Provinciaal Verkeer en Vervoerplan Drenthe 2007 – 2020 (Gedeputeerde Staten, 2007).

5.1.6 Provinciale Omgevingsverordening Drenthe.

http://www.provincie.drenthe.nl/loket/reglementen/provinciale_omgevingsverordening_drenthe.

5.2.1 Energiestrategie (Gedeputeerde Staten, 17 september 2013).

Zie: <http://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/natuur-en-milieu/klimaat-energie/energiestrategie/>.

5.2.1 Beleidskader Co-Vergisting (Gedeputeerde Staten, oktober 2006).

Zie: http://www.provincie.drenthe.nl/loket/reglementen/beleidsregel_beleidskader_covergisting/

5.2.2 Gebiedsvisie Windenergie Drenthe (Provinciale Staten, mei 2013).

Zie: <http://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/natuur-en-milieu/windenergie/>.

5.4.1 Cultuurnota 2013-2016 (Provinciale Staten, juli 2012).

<http://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/cultuur-sport-vrije/cultuurbeleid/cultuurnota-2013/>.

5.4.1 Agenda Veenkoloniën.

Zie: <http://www.veenkolonien.nl/>.

5.4.1 EO-Wijers Project.

Zie: <http://www.veenkolonien.nl/83-eo-wijers.html>.

Hoofdstuk 6 Uitwerking robuust landbouwsysteem

6.1.3 'Boerderijen om trots op te zijn' en 'Boerderijen om trots op te zijn: deel 2' (brochure Natuur en Milieufederatie Drenthe, LTO Noord), december 2011, respectievelijk februari 2014).

Zie: <http://www.nmfdrenthe.nl/beweegt/mooi-drenthe/landschap/project-boerderijen-trots/>.

6.1.5 Agenda voor de Veenkoloniën.

Zie: <http://www.veenkolonien.nl/>.

6.3 'Boeren op goede gronden, Wegwijzer voor de Drentse landbouw'. (beleidsnotitie, verwacht eerste helft van 2014).

6.4 WAV-kaart.

Zie: <http://www.provincie.drenthe.nl/loket/kaartmateriaal/@76428/wet-ammoniak/>.

Hoofdstuk 7 Uitwerking robuust natuursysteem

7.1 Natuurpact Rijk / IPO 17 september 2013.

Zie: <http://www.ipo.nl/publicaties/toelichting-op-natuurpact>.

7.1 De Drentse natuur in 2040. Vier kijkrichtingen voor de toekomst 10 september 2013.

Hendrien Bredenoord, Arjen van Hinsberg, Rikke Arnouts, Ed Dammers, Petra van Egmond en Sandy van Tol. PBL Rapportnummer 1025 ISBN 978-94-91506-42-0. 70 Pg.

Zie: <http://www.pbl.nl/publicaties/de-drentse-natuur-in-2040-vier-kijkrichtingen-voor-de-toekomst>.

7.1 Natuurvisie Drenthe 2014-2040 (verwacht 2014).

Zie: <http://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/natuur-en-milieu/>.

7.2.1 Natura 2000.

Zie: www.natura2000.nl en <http://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/natuur-en-milieu/natuur/natura-2000/>.

7.2.2 Flora en Fauna Beleidsplan (verwacht 2014).

Zie: <http://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/natuur-en-milieu/natuur/faunabeheer/>.

7.4 Provinciale Omgevingsverordening Drenthe.

http://www.provincie.drenthe.nl/loket/reglementen/provinciale_omgevingsverordening_drenthe.

7.4.1 Nationale Parken Dwingelderveld en Drents-Friese Wold.

Zie: <http://www.nationaalpark-dwingelderveld.nl/documents/home.xml?lang=nl> en <http://www.np-drentsfrieseveld.nl/documents/home.xml?lang=nl>.

7.4.3 Beekdalenvisie 2030 (Gedeputeerde Staten, 3 september 2013).

Zie: <http://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/natuur-en-milieu/actueel/@106671/nieuwe/>.

7.4.7 Handreiking Kernkwaliteiten.

Zie: www.kernkwaliteitendrenthe.nl. *De website is medio februari 2014 nog niet in de lucht.*

7.5.2 Programmatische Aanpak Stikstof.

Zie: <http://pas.natura2000.nl/>.

Hoofdstuk 8 Uitwerking robuust en klimaatbestendig watersysteem

8 Innovatieve Grondwatervisie.

Zie: <http://iprox4.acc.drenthe.asp4all.nl/actueel/gs-besluiten/@27393/innovatieve/>.

8.1.1 Kaderrichtlijnwater voor grond- en oppervlaktewaterkwaliteit.

Zie: <http://www.helpdeskwater.nl/onderwerpen/wetgeving-beleid/kaderrichtlijn-water/>.

8.1.1 Waterbeheer 21ste eeuw (Unie van Waterschappen, 2002)).

Zie: <http://www.uvw.nl/producten-wb21-normering.html>.

8.1.1 Nationaal Bestuursakkoord Water.

Zie: <http://www.helpdeskwater.nl/?ActItdt=1280>.

8.1.1 Bestuursakkoord Water 2011.

Zie: <http://www.helpdeskwater.nl/onderwerpen/wetgeving-beleid/bestuursakkoord/>.

8.2.3 Beekdalenvisie 2030.

Zie: <http://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/natuur-en-milieu/actueel/@106671/nieuwe/>.

8.3 Provinciale Omgevingsverordening Drenthe.

http://www.provincie.drenthe.nl/loket/reglementen/provinciale_omgevingsverordening_drenthe.

8.5.4 Duurzaam boer blijven in Drenthe.

Zie: <http://www.duurzaamboerblijven.nl/category/drenthe/>.

8.5.4 Stichting Veldleeuwerik.

Zie: <http://www.veldleeuwerik.nl/>.

8.5.5 Provinciale Omgevingsverordening Drenthe.

http://www.provincie.drenthe.nl/loket/reglementen/provinciale_omgevingsverordening_drenthe.

Hoofdstuk 10 Bijsturen

10.1 Feiten en cijfers.

Zie: <http://www.provincie.drenthe.nl/feitencijfers/>.

10.3 Natuurvisie 2014 – 2040.

Zie: <http://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/natuur-en-milieu/>.

Bijlagen